

*O'zbekiston Respublikasi
Xalq ta'limi vazirligi
O'zbekiston Respublikasi Fanlar
akademiyasi Alisher Navoiy nomidagi
Til va adabiyot instituti*

I jild

Gulgina

*Kichkintoylar uchun
badiiy adabiyot
majmuasi*

«YANGI NASHR» nashriyoti
Toshkent – 2010

BBK 83.8(50‘)

G96

«BARKAMOL AVLOD YILI»ga bag‘ishlanadi

Mazkur ikki jildlik majmua ta‘lim to‘g‘risidagi Qonun va ta‘lim talablari asosida tayyorlandi.

Tuzuvchi-muallif

Zamira IBROHIMOVA,

filologiya fanlari nomzodi,

O‘zbekiston Fanlar akademiyasi Alisher Navoiy nomidagi

Til va adabiyot institutining katta ilmiy xodimi

Mas‘ul muharrirlar:

Murod IBROHIMOV

filologiya fanlari nomzodi,

Beruniy nomidagi Davlat mukofoti laureati;

Tursunboy ADASHBOYEV,

O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi qoshidagi bolalar va

o‘smirlar adabiyoti kengashi boshlig‘i

Taqrizchilar:

O‘zbekiston Xalq ta‘limi vazirligi MMXQTMOR rahbari S. S. Mirjalilova; psixologiya fanlari nomzodi F. N. Vahobova; filologiya fanlari doktori J. Jumaboyeva; filologiya fanlari nomzodi R. Barakayev; Toshkent shahar, Uchtepa tumanidagi 455-sonli Boshlang‘ich ta‘lim-tarbiya markazi direktori D.Sh. Xidoyatova; Toshkent viloyati, Qibray tumanidagi 20-sonli «Chehra» maktabgacha ta‘lim muassasasining mudirasi N. O. Tursunova.

Hurmatli ota-onalar! Ustoz tarbiyachilar! Kelajakda farzandlarimizning qanday inson bo‘lib yetishishi ko‘p jihatdan Sizga bog‘liq. Bugun Siz o‘qib berayotgan asarlaringiz bilan ularning qalbiga ezgulik urug‘larini qadar ekansiz, yillar o‘tib ana shu urug‘ tup qo‘yib, palak yozadi. Sizning mehnatingiz, e‘tiboringiz o‘zingizga mehr-muhabbat bo‘lib qaytishiga shubha yo‘q.

«Gulgina» majmuasi ikki kitobdan iborat. Qo‘lingizdagi birinchi kitobga: chaqaloqlik davri(1 yoshgacha); ilk yosh (1 – 3); kichik (3 – 4) va o‘rta (4 – 5) yosh davri bolalariga mo‘ljallangan asarlar kiritilgan.

Ota-onalar va tarbiyachilarga qulaylik yaratish maqsadida har ikki kitobda badiiy asarlarni kichkintoylar ongi va qalbiga yetkazish yo‘llari haqida «Badiiy so‘zning qudrati» nomli uslubiy maqola berildi.

Majmua maktabgacha ta‘lim muassasasi xodimlari va ota-onalarga, maktabgacha yoshdagi bolalar va boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga, maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishidagi kollej o‘quvchilari, oliy o‘quv yurtlari talabalari, shuningdek, ushbu soha mutaxassis, ustoz-murabbiylariga mo‘ljallangan.

Loyiha menejeri A. Irisboyev

ISBN 978-9943-330-36-8

© “MEDIANASHR” MCHJ,

© “YANGI NASHR” nashriyoti,
2010-y.

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI DAVLAT MADHIYASI

*Abdulla Oripov so‘zi,
Mutal Burhonov musiqasi*

*Serquyosh, hur o‘lkam, elga baxt, najot,
Sen o‘zing do‘stlarga yo‘ldosh, mehribon!
Yashnagay to abad ilm-u fan, ijod,
Shuhrating porlasin toki bor jahon!*

N a q o r a t

*Oltin bu vodiylar — jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!*

*Bag‘ri keng o‘zbekning o‘chmas iymoni,
Erkin, yosh avlodlar senga zo‘r qanot!
Istiqlol mash‘ali, tinchlik posboni,
Haqsevar ona-yurt, mangu bo‘l obod!*

N a q o r a t

*Oltin bu vodiylar — jon O‘zbekiston,
Ajdodlar mardona ruhi senga yor!
Ulug‘ xalq qudrati jo‘sh urgan zamon,
Olamni mahliyo aylagan diyor!*

SO'ZBOSHI O'RNIDA

Qadrlil ota-onalar, buvi-yu bobolar, tarbiyachi va ustozlar!

Bola tarbiyasidek o'ta mas'uliyatli vazifani amalga oshirishingizda, shubhasiz, badiiy adabiyotning alohida o'rni bor. Qo'lingizdagi majmua sizning ushbu xayrli ishni bajarishingizda beminnat xizmat qiladi, deb umid qilamiz. Chunki unda farzandlaringizni ilk yoshidan boshlab go'zallikka oshno etuvchi, ezgulik, yaxshilikning nurli yo'llari bo'ylab yetaklovchi boy og'zaki ijodimiz va yozma adabiyotimizning eng yaxshi namunalari joy olgan. Yusuf Xos Hojib, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Sa'diy Sheroziy va Sharqning boshqa buyuk allomalari qalamiga mansub bolalarbop asarlar; axloq-odobga doir hadislar, shuningdek, turli xalq og'zaki va yozma ijodidan ko'plab asarlar tanlash asosida kiritilgan. Ularni saralashda maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar adabiyotining o'ziga xos xususiyatlariga, badiiylik darajalariga alohida ahamiyat berildi.

...Oilada yangi inson dunyoga keladi-yu, sizga unut bo'layozgan bolalar adabiyoti bilan qayta oshno etadi. Qanday qilib, deysizmi? Juda oddiy. Chunki farzandingiz tug'ilgan dastlabki kundanoq adabiyot sizga sidqidildan xizmat qilish uchun xonadoningizga kirib keladi. Dastlab farzandingizga bo'lgan cheksiz muhabbatingizni izhor qilish uchun u beshik boshida mehrlil qo'shiq bo'lib taraladi:

*Alla, bolam, alla-yo,
Ko'rar ko'zim, alla-yo,
Suyar so'zim, alla-yo,
Shirin jonim, alla-yo,
Issiq nonim, alla-yo.*

Yig'lab turgan farzandingiz allaning mayin ohangidan bu dunyoda yolg'iz emasligini, siz kabi mehriboni borligini his etib tinchlanadi, orom olib uyquga ketadi. Uyg'ongach, siz uni sevib-suyib erkalaysiz:

*Oppoq, oppoq, oppog'im,
Qo'zilar juni – qalpog'im.
Hamma yomon deganda,
O'zginamning oppog'im.*

Yig‘lasa, siz uni yana sevib-suyib ovutasiz:

*Suv keladi boshidan,
Hazratimning qoshidan,
Onaginang aylansin,
Ko‘zginangning yoshidan.*

Qanday yaxshi! Qadim katta momolarimiz, katta buvilarimiz tomonidan qoldirilgan oltin meros — qo‘shiqlar bugun ham siz va farzandingiz o‘rtasida mehrli munosabat o‘rnatishda, unga bo‘lgan muhabbatingizni izhor qilishingizda, avaylab-ardoqlab, cheksiz g‘amxo‘rlik ko‘rsatishingizda sizga madadkor bo‘lmoqda.

Alla, erkalama, ovutmacholardagi quyma misralar, kutilmagan ajoyib-g‘aroyib o‘xshatishlar, ritmik ohangdorlik, hayajonli ruh bolaning kayfiyatini ko‘taradi, unga shodlik, quvonch olib keladi. Shu tariqa farzandlaringizning his-tuyg‘ulari shakllana boshlaydi.

Farzandingiz katta bo‘lgani sari, uning badiiy adabiyotga qiziqishi ham orta boradi. Endi siz unga asta-sekin jajjigina she‘rlar, ertaklar va hikoyalar aytib bera boshlaysiz. Shu daqiqalarda bolangizga alohida e‘tibor bersangiz, asar voqealari uning murg‘ak qalbini butkul sehrlab olganligining, ertak yoki hikoya qahramonlari holatini, xatti-harakatlarini butun vujudi bilan his etayotganligining, hayajonlanayotganligining guvohi bo‘lasiz. Bu tashqi ifodalarning hammasi bola qalbida ro‘y berayotgan chuqur ichki kechinmalarning aksidir. Shu tariqa farzandingiz badiiy asarlar orqali ilk bora go‘zal xulqning ulug‘ligini, birovga yaxshilik qilishning qanchalik zavqliligini, aksincha, chirkin xulq-atvorning, yomonlikning xunuk va jirkanchligini his etadi, fikr yuritadi. Asta-sekin uning ma‘naviy dunyosi shakllana boshlaydi.

Farzandingiz katta bo‘lgani sari hajm jihatdan kattaroq, mavzu jihatdan nisbatan murakkabroq asarlar talab eta boshlaydi. Chunki endi unda voqea-hodisalarining sodir bo‘lish sabablariga qiziqish kuchayadi, idrok, tafakkur, nutq tobora rivojlanadi. Siz o‘qib yoki so‘zlab berayotgan badiiy asarlar uning hissiyotini, idrok va tafakkurini, xayol va xotirasini, iroda va diqqatini yanada rivojlantirib borishi bilan birga, uning qalbini asrlar davomida shakllangan milliy-ma‘naviy boyligimiz, qadriyatlarimiz bilan limmo-lim to‘ldiradi, ularni yuksak insoniylik ruhida tarbiyalaydi, shuuriga shuur qo‘shadi.

Kelajakda farzandingizning qanday inson bo‘lib yetishishi ko‘p jihatdan sizga bog‘liq. Bugun siz o‘qib berayotgan asarlaringiz bilan uning qalbiga ezgulik urug‘-

rini qadar ekansiz, yillar o'tib, ana shu urug' tup qo'yib, palak yozadi. Sizning mehnatingiz, e'tiboringiz o'zingizga mehr-muhabbat bo'lib qaytishiga shubha yo'q.

Qadrli ota-onalar va tarbiyachilar! Ushbu majmuani tuzishda O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida»gi Qonuni talablariga suyanildi va Xalq ta'limi vazirligi tasdiqlagan maktabgacha ta'lim tizimidagi Tayanch dasturlaridan foydalanildi. Kezi kelganda shuni alohida ta'kidlaymizki, Tayanch dasturlarida maktabgacha yoshdagi bolalarga beriladigan ta'lim-tarbiyaning maqsad va vazifalari, asosiy yo'nalishlari, shuningdek, bu yo'nalishlar bo'yicha bolaning rivojlanganlik darajasi va boshqalar yuzasidan aniq va puxta tavsiyalar berilgan. Xususan, unda bolalarni badiiy adabiyot bilan tanishtirish bo'yicha maqsad va vazifalar, har bir guruh bolalariga yil davomida o'qiladigan, hikoya etiladigan, yodlatiladigan asarlar soni, nomi, mualliflari haqida aniq maslahatlar olish mumkin.

Lekin shuni alohida ta'kidlab o'tish kerakki, qo'yilayotgan bu talab va tavsiyalar bolani badiiy adabiyot bilan oshno etishda qat'iy qolip bo'lib qolmasligi kerak. Unga namuna sifatida qarash, erkin, ijodiy yondashish lozim.

Majmuada badiiy asarlar bolalarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda quyidagicha taqsimlangan: Birinchi kitob: Chaqaloqlik davri (1 yoshgacha); Ilk yosh (1-3); Kichik yosh (3-4) va O'rta yosh (4-5). Ikkinchi kitob: Katta yosh (5-6) va maktabga tayyorlov (6-7) davri. Bu yosh davrlariga ham tarbiyachi va ota-onalar erkin yondashishlari, bolalarning saviyasi, qiziqish, tushunish va o'zlash-tirish darajalariga qarab oldinga, ya'ni kattaroq yosh davriga tavsiya etilgan asarlarga murojaat etishlari yoki, aksincha, orqaga, kichikroq yosh davridagi asarlarga qaytishlari mumkin.

Majmuaning har bir yosh davri xalq og'zaki ijodi bilan boshlanadi. Chaqaloqlik va ilk yosh davriga alla qo'shig'i bilan bir qatorda erkalama, ovutmachiq, beshikka solish marosimlarida aytiladigan qo'shiqlar tavsiya etilgan bo'lsa, kichik yosh davriga mavsum qo'shiqlari, aytishma-o'yin qo'shiqlari, maqollar, ertaklar tavsiya etilgan. Shu tariqa bolalarning yoshlari katta bo'lgani sayin, tavsiya etilayotgan asar xillari ham asta-sekin ko'paytirildi. O'rta yosh davriga mavsum qo'shiqlari, hukmlagichlar, aytishma-o'yin qo'shiqlari, chandishlar, ertak, rivoyat va dostonlardan kichik bir parcha tavsiya etildi. Katta yosh va maktabga tayyorlov davri bolalariga esa mavsum qo'shiqlari, yalinmashoqlar, qiziqmashoqlar, o'yin qo'shiqlari, cheklashmashoqlar, guldur-guplar, topishmoqlar, tez aytishlar, sanamalar, maqollar, ertaklar, rivoyatlar va dostonlardan parchalar tavsiya etilgan. Shuningdek, kichikintoylar saviyasiga mos jahon xalqlari ertaklaridan namunalari kiritilgan.

Majmuaning adabiy asarlarga bag'ishlangan qismi o'zbek va jahon xalqlari yozuvchilarining she'riy hamda nasriy asarlaridan iborat.

Ota-onalar va tarbiyachilar ishini yengillatish maqsadida she'riyat bo'limini mavzu jihatdan bir qancha qismlarga bo'lishni lozim topdik: O'zbekiston – mening Vatanim; Yil fasllari; Tabiat olamida; Hayvonot dunyosi; Onalar va bolalar haqida v. b.

Nasr bo'limiga esa, faqat janr jihatidan tartib berildi: u ertak, hikoya hamda (katta yosh va maktabga tayyorlov davriga) mumtoz adabiyot namunalari va qissadan parchalar asosida tashkil topgan. Shuningdek, o'rta yosh va maktabga tayyorlov davrlariga «Buyuk siymolar haqida» bo'limi ham kiritilgan bo'lib, unda Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Al-Buxoriy hamda Amir Temurlarning hayoti va faoliyatlari haqidagi matnlar joy olgan.

Ota-onalar va tarbiyachilarga yordam berish maqsadida har ikki kitobda badiiy asarlarni kichkintoylar ongi va qalbiga yetkazish yo'llari haqida «Badiiy so'zning qudrati» nomli uslubiy maqola berildi.

Xullas, kichkintoy bilan bevosita muloqotda bo'layotgan har bir katta odamning niyati «Bola kitob bilan birgalikda o'sib, kamol topsin», degan shior darajasida bo'lishi kerak. Buning uchun kichkintoy uzluksiz ravishda har kuni kitob bilan uchrashishi zarur! Shundagina bola kitobga o'rganadi, unga mehr qo'yadi va u bilan do'stlashadi. Ushbu majmuani tayyorlashdan ko'zda tutgan asosiy maqsadimiz ham shundan iborat.

Tuzuvchi-muallif

Chaqaloqlik davri

1 yoshgacha

O'zbek xalq og'zaki ijodi

“OSMONDAGI OYIM, ALLA...”

Beshik qo'shiqlari

* * *

Alla, bolam, alla-yo.
 Ko'rar ko'zim, alla-yo.
 Suyar so'zim, alla-yo,
 Alla, bolam, alla-yo.
 Shirin jonim, alla-yo,
 Issiq nonim, alla-yo.
 Alla, bolam, alla-yo, alla,
 Do'mboqqinam, alla-yo, alla.

* * *

Osmondagi oyim, alla,
 Mening shirin choyim, alla.
 Alla, bolam, alla,
 Jonim bolam, alla.

Sahar chog'i bo'libdi,
 Ichim nurga to'libdi.
 Alla, bolam, alla,
 Jonim bolam, alla.

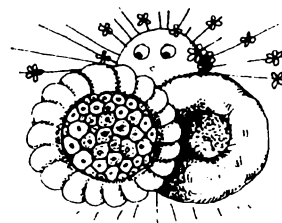
Jigarimning porasi, alla.
 Ko'zginamning qorasi, alla.

Alla, bolam, alla,
Jonim bolam, alla.

* * *

Alla qilsin, bolam-o,
Uyquda orom olsin-o.
Alla, alla, deganda,
Jimgina uxlab qolsin-o.
Alla, bolam, alla,
Ikki ko'zim, alla.

* * *

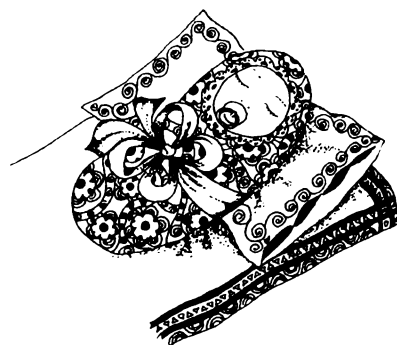
Uxla, qo'zim, alla-yo,
Shakar so'zim, alla-yo.
Ukam yig'lar, tunda ham
Alla aytadi onam.

Qo'shiqlari muloyim,
Obbo qilsin, alla-yey,
Uxlab bersin, alla-yey,
Alla, alla, alla-yey.

* * *

Jon bolam, erkatoyim,
Bulbulginam, alla.
Mehribonginam, alla.
Uxlasin oppoqqinam,
Shunqorginam, alla.

Onajonisi gulbog'i, alla,
Erkatoyginam, alla.
Otajonisi zo'r tog'i, alla,
Yop-yorug' oyginam, alla.

* * *

Kichkinasan, lolasan,
Alla, bolam, alla.
Qachon katta bo'lasan?
Alla, bolam, alla.

Bog' ichida chaman gullar,
Alla, qo'zim, alla.
Sayraydi shaydo bulbullar,
Alla, qo'zim, alla.

Tol ichidan tanlab olgan
Tol chavkonim bolam, alla.
Gul ichidan iskab olgan
Gul-u rayhonim bolam, alla.

Alla, bolam, alla,
Jonim bolam, alla.
Ikki ko'zim, alla,
Shirin so'zim, alla.

* * *

Alla aytay tong otguncha,
Uyqu kelmas kun botguncha,
Nuri diydam, alla,
Qo'zichog'im, alla.

Alla, alla, alladan-ay,
Kokillari tillodan-ay.
O'qib kelgan mullodan-ay,
Alla, qo'zim, alla.

Alla, qo'zim, ol, qo'zim,
Olmalari nor qo'zim.
Anjirlari bol qo'zim,
Alla, bolam, alla.

Umrinning shirin oni,
Oq bug'doyning noni.
Hamma yomon ko'rsayam,
Oyisining joni,
Alla-yo, alla.

Qizil gulning joni,
Dilimning mehmoni.
Darding olay o'zim,
Onasining joni,
Alla-yo, alla.

Sen boshimning bahori,
Sen umrimning nahori.
Sen qalvimning ohori,
Onasining shunqori,
Alla-yo, alla.

* * *

Alla aytib uxlataman,
Alla, qo'zim, alla.
Qanday seni yupataman,
Alla, bolam, alla.

Kichkinasan, lolasan,
Alla, bolam, alla.
Qachon katta bo'lasan?
Alla, bolam, alla.

Alla, alla, orastasan,
Alla, qo'zim, alla.
Gunohi yo'q norastasan,
Alla, bolam, alla.

Bog' ichida chaman gullar,
Alla, qo'zim, alla.
Sayraydi shaydo bulbullar,
Alla, qo'zim, alla.

Sendan kelar gul isi,
Alla, bolam, alla.
Ota-onamning birisi,
Alla, qo'zim, alla.

O'ymali to'nlar bo'yingga,
Alla, qo'zim, alla.
Qo'ydan-qo'chqor to'yingga,
Alla, bolam, alla.

Senga allalar aytaman,
Alla, qo'zim, alla.
Soyalaringda yotaman,
Alla, bolam, alla.

* * *

Qarchig'ay qushning bolasiday,
Daraxt boshi uyasiday.
Daraxt boshin yel olsa,
Shaydullodir onasi-yey.
Alla, bolam, alla.

“OLTIN BESHIKKA KIRSIN”

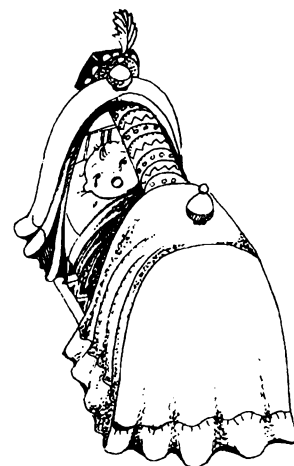
Chaqaloqni beshikka solish marosimi

Chaqaloqni beshikka solishdan oldin aytiladi:

— Shugina jonim, bir jonim,
Bo'ynimdagi marjonim.
Xudo berdi sevsin, deb,
Oltin beshikka kirsin, deb.

Chaqaloqni beshikka solayotganda, ataylab teskari yotqiziladi:

— Bunday yotadimi?
— Yo'q! Yo'q!
— Bunday yotadimi?
— Yo'q! Yo'q!
— Bunday yotadimi?
— Ha! Ha!

Chaqaloq beshikka to'g'ri holatda yotqizilgach, aytiladi:

— Qoch, qoch, babasi,
Keldi egasi.
Uxlab dam olsin,
Quv nab uyg'onsin.

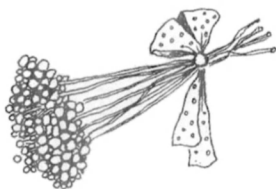
Bolani beshikka belagach, isiriq tutatiladi:

Isiriq, isiriq,
Chatnasin isiriq,
Patlasin isiriq,
Bolamga ko'z tegmasin...

* * *

Isiriq dona-yu dona,
Tutunidan to'lsin xona.
Kuya qolsin hasadli ko'z,
Ko'cha qolsin g'arazli ko'z.
Ko'chsin, ko'chsin, cho'lga ketsin,
Oqsin, oqsin, ko'lga oqsin,
Bachaginam yashnab-boqsin.

* * *

Isiriq ismon dedilar,
Ming dardga darmon dedilar,
Eshikdan kelgan baloga
Isiriq – qalqon dedilar.

**Bolani beshikka har safar belayotganda
yangitdan aytiladi:**

Ket, ket, babasi,
Keldi egasi.

Yoki:

Beshigi – taxta,
Orqasi – paxta.
Egasi keldi,
Kuchugi, qoch.
Ichida yotganning
Bahrini och.

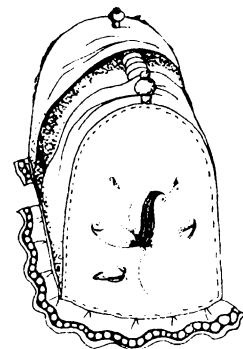

Bolani beshikdan yechib olayotganda aytiladi:

Taq-tuqi gavora bo'lsin,
Dushmanlari ovora bo'lsin.
Uyqusi beshikda qolsin,
Dushmanlari eshikda qolsin.

* * *

Bolam orqasi — paxta,
Bolam beshigi — taxta,
Taxtasi yumshoqqina,
Shu bolam ushshoqqina.

So'ngra uch marta:

— «O's, o's, o's», — deya o'ng qo'l bilan bola yotgan o'rin siypalanib, orqa beli uqalanadi, keyin: «O's, o's, o's», — deya bolaning o'ng va chap qo'ltig'idan ko'tarib qo'yiladi.

“BAHOR KELIB, QISH CHIQDI”

Aytim-olqishlar

Bolaning tishi chiqqanda aytiladi:

Ikki tishingdan aylanay,
Qilgan ishingdan aylanay.
Madrasaning qubbasiday
Lo'nda boshingdan aylanay.

* * *

Ikki tishingga dur bo'lay,
Etgan ishingga qul bo'lay.
Xaloyiqning ko'zi bo'lib,
Duogo'ying o'zim bo'lay.

Bola mustaqil o'tirganida aytiladi:

O'tirsin-o, o'tirsin,
Boshini guldan to'ldirsin.
Shuginani ko'rgan qizlar
Havas bilan kuldirsin!

Bola mustaqil tura boshlaganida, yura boshlaganida aytiladi:

Toy-toy, bolam, toy, bolam,
Shirin erkatoy bolam,
Yumshoq sarimoy bolam,
O'zimninggina oy bolam.

* * *

Adaq-adaq yursin,
Shunga tikan kirmasin.
Ko'zi qattiq bandaning
Ko'zi shunga tegmasin.

* * *

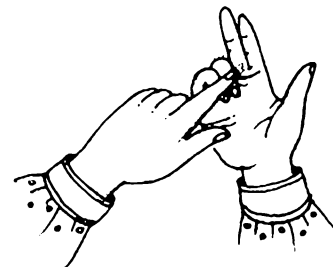
Chopib-chopib yurganda
Chaqir shunga urmasin.
Yugurib-yugurib yurganda
Sira tikan kirmasin.

* * *

Yugursa, onasi ko'rsa,
Yugursa, otasi ko'rsa.
Yugurib bozorga borsa,
Go'sht-u birinj keltirsa.
Onasi pazanda bo'lsa,
Bolasi xo'randa bo'lsa.

**Bolaning barmoqlarini
birma-bir bukib, aytiladi:**

Bosh barmoq,
Bodom barmoq,
O'rta terak,
Hojimirak,
Kichkina bo'bak.

Oxirgi satr aytilayotganda
bolaning ko'ksi qitiqlanadi.

**Bolaning qo'lchalarini chapak-chapak
qila turib aytiladi:**

Chapak-chapak,
Pishirdik chalpak.
Derazaga qo'yamiz,
Sovishini kutamiz.

* * *

Hoy-hoy, chapak-chapak,
Chapakisi kimga kerak?
Otajoni bozor borsa,
Telpagi suvsari kerak.

Bola kasal bo‘lganida aytiladi:

Dardingni olay o‘zim,
To‘rvaga solay o‘zim.
To‘rva teshilib ketsin,
Darding to‘kilib ketsin.

* * *

Darding ursin daftarga,
Uchib yurgan kaptarga,
Iyik bilan biyikka,
Sakrab yurgan kiyikka.

* * *

Sadqaman-u, sadqaman,
Shu qizchaga sadqaman,
Qirmizchaga sadqaman.
Ko‘zchasi og‘rib qopti,
Endi boray qayga man?

Bolani yuvintirayotgan, cho‘miltirayotgan paytda aytiladi:

Oymoma illa,
Qanoti tilla.
Dilshodjonning yuzini
Sovuq suvga yuvma.

* * *

Aylanayin oqchamdan,
Lablari qaymoqchamdan.
Iskasam zomichadek,
Cho‘milsa gul-g‘unchadek.

Suv pok, sen nopok,
Pok suv senga bo'lsin.
Nopokliklar bari
Yomonlarga bo'lsin.

* * *

Suv pok, sen nopok,
Pok suv senga bo'lsin.
Sani nopokliging
Ko'chadagi bobo'vlarga bo'lsin.

**Bolaga yangi kiyim kiygizayotganda
aytiladi:**

Muborak bo'lsin, kiyib o'ssin,
Kiyib yirtmak nasib etsin.

* * *

Kiyim to'zsin,
Bolam o'ssin.
Yoqasi xaqli bo'lsin,
Etagi qutli bo'lsin!

* * *

San — bir yillik,
Man — ming yillik.
Kiya-kiya to'zdiraylik,
Dugonalaridan o'zdiraylik.

* * *

Yoqasi moyli bo'lsin,
Etagi loyli bo'lsin.
Mayli, bir yilda to'zsin,
O'zi-chi, ming yil kulsin.

“XUDO BERDI SEVSIN, DEB...”

Erkalamalar

* * *

Aylanaman oydan,
Suv olaman soydan.
Go'ja tuydim bug'doydan,
Shuni bergan Xudoydan!

* * *

Desam-chi, ho, desam-chi,
Chorvoqqa gul eksam-chi?
Sedanali nonini
Qaymoq bilan yesam-chi?

* * *

Onasining ko'zmunchog'i,
Otasining o'yinchog'i.
Buvisining qo'zichog'i,
Opasining qo'g'irchog'i.

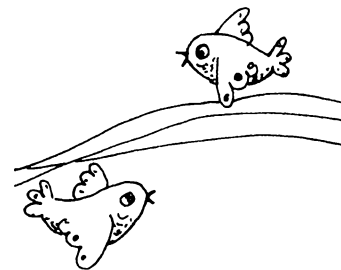
* * *

Dilrabo dilim, dedilar,
Sayroqi tilim, dedilar.
Onajonisining quvvati —
Shugina belim, dedilar.

* * *

Otam, otam, otam, dedim,
Qoshginasi qalam, dedim.
Shoshmay turing, erka o'g'lim,
O'zim sizga salom, dedim.

* * *

Soy bo'yida sakson tosh,
Sakson toshning siri bor.
Sirini bilib ko'rsak,
Shu chaqaloqning rizqi bor.

* * *

Xudo berdi sevsin, deb,
Bekning o'g'li bo'lsin, deb.
Bek nonini yesin, deb,
Bek to'nini kiysin, deb.

“ONAGINANG AYLANSIN KO‘ZGINANGNING YOSHIDAN”

Ovutmachoqlar

* * *

Chaqaloq ko‘p yig‘loqi,
Yig‘loqi, deb kim aytdi?
Yig‘loqi deganlarning
O‘zlari ko‘p yig‘loqi.

* * *

Chaqalog‘im yig‘loqi,
Voy, yig‘loqi, yig‘loqi.
Yig‘loqimas, sig‘loqi,
Voy, sig‘loqi, sig‘loqi.
Bas qil, ko‘zimning oqi,
Vuy... vuy...

* * *

Inga-inga,
Yig‘ladi bola.
Qo‘lchalariga
Tutqazdim lola.

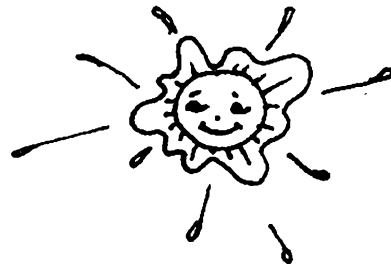
* * *

Yig‘lama, jonim, yig‘lama,
Chaqa chaqib beraman.
Qurbaqaning oyog‘iga
Popuk taqib beraman.

* * *

Bolajonim, jon bolam,
Yig'lamagin, jonim bolam,
To'yga onang qo'ymadimi?
Atalasidan bermadimi?

* * *

Suv keladi boshidan,
Hazratimning qoshidan.
Onaginang aylansin
Ko'zginangning yoshidan.

* * *

Qurvaqa chaqa-chanoq,
Bu bacha muncha yig'loq?
Yig'lama, jonim urvoq,
Yig'lama, qoqindiq.

* * *

Shu o'g'limga ne bo'libdi?
Ko'zlariga yosh to'libdi.
Voy, ko'zlaring qizarmasin,
Dudoqlaring bo'zarmasin.
Yig'lama, bas, darding olay,
Kissachangga kishmish solay.

O'zbek bolalar she'riyati

“OYNI OLIB BERAYMI...”

Beshik qo'shiqlari

Gulchehra JO'RAYEVA

ALLA

Oyday kulcha ro'y-yuzing,
Oyday chaqnoqi ko'zing.
Oyingning oyday qizi,
Oyday otashi – o'zing, alla-yo.

Oy intilar yuzingga,
Mushtoq emish so'zingga...
Shirin tabassumini
O'xshatibdi o'zingga, alla-yo.

Uxlasin Oyxon, qo'zim,
Oymoma, yumma ko'zing.
Hozir bolam boshida
Chiroq bo'lib tur o'zing, alla-yo.

Saida ZUNNUNOVA

ALLA

Qunduzim desam ham oz,
Yulduzim desam ham oz.
Dunyoda nima go'zal
Bo'lsa, undan o'zing soz.
Orom ol, qo'zim, alla.

Asalmisan, qandmisan,
G'azal, muhabbatmisan?
Muncha shirinsan o'zing,
Jonimga payvandmisan?
Uxla, yulduzim, alla.

Oyni olib beraymi?
Gullar terib kelaymi?
Atrofingda o'rgilib,
Shamol bo'lib yelaymi?
Uxla, gulyuzim, alla.

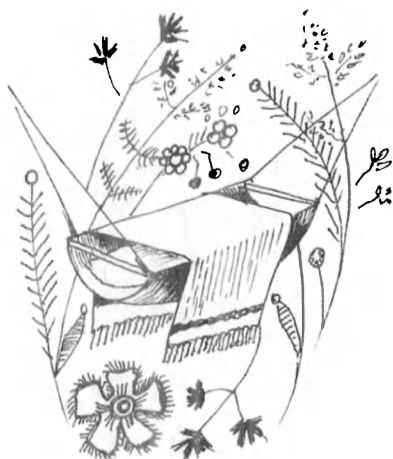
Oyning shu'lasini — suvda,
Hamma narsa uyquda.
Mehrim tovlanib ketib,
Kuylagim kelar juda,
Uxla, qunduzim, alla.

Zafar DIYOR

ONA QO'SHIG'I

Uxla, qo'zim, do'ndig'im,
 Uxla, mana, chiqdi oy.
 Seni sevib, erkalab,
 Jo'r bo'ladi menga soy.
 Maqtovingni kuylasam,
 Yumilmaydi hech ko'zim.
 Uzoq tunlar onangga
 Yo'ldosh — yorug' yulduzim.
 Uxla, bolam, oyginam,
 Kishnab turgan toyginam...

“ATAK-CHECHAK, ATAK-CHECHAK...”*Bolalar haqida*

Mahmud VALIXONOV

JIM, DILOROM UXLAYPTI

Belanchakda Dilorom
 Uxlab, olmoqda orom.
 Tom boshida, hoy, xo'roz,
 Qichqirmay turgin biroz.
 Hovuzdagi qurbaqa,
 Qilaverma vaq-vaqa.
 Olapar, vovullamay,
 Qani, jo'nab qol darrov,
 Moshxon, sen miyov-miyov,
 Deguncha, yuzingni yuv.

G'oning'illab, qovog'ari,
Yaqinlashma, tur nari.
Belanchakda Dilorom,
Uxlasin olib orom!

Aziz ABDURAZZOQ

CHAQALOQ

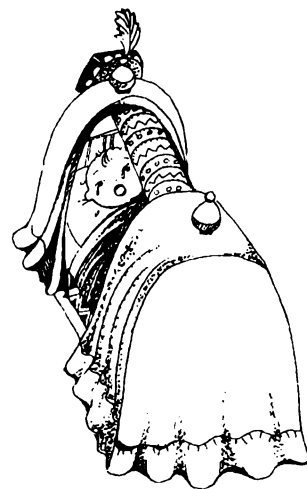
Mening ukam chaqaloq,
Juda yig'loq, baqiroq.
Toping, nega yig'laydi?
Buni hech kim bilmaydi.
Ko'chaga chiqmas ukam,
O'rtog'i yo'q bitta ham.
U yig'laydi zerikib,
Meni kutib, zoriqib,
Men maktabdan kelaman,
Unga o'rtoq bo'laman.

Safar BARNOYEV

CHAQALOQ

Chaqaloq der: "Inga-inga",
Yig'lab der: "Qarang menga.
Qo'llarimni yechib qo'ying,
Qo'llarim gul, ochib qo'ying.
Shokoladni opam yesin,
Marmaladni akam yesin.
Urishmasin gap talashib,
O'ynasinlar erkalashib.
Erkalashib o'ynasalar,
O'ynab-o'ynab to'ymasalar,
Men ularga qo'l beraman,
Katta bo'lsam, yo'l beraman..."

Muhammadali QO'SHMOQBOY

OYMOMA

Xalq qo'shiqlariga ergashib

Oymoma — hulla,
Qanoti — tilla.
To'zim bersin sizga,
Umr bersin bizga.

Oymoma — pilla,
Ipagi — tilla.
Toychog'imga, iloyim,
Qanot bersin Xudoyim.

Oymoma, kayvon,
O'rabsiz qo'ton.
Bobov bo'lsin gung,
Alla kelsin o'ng.

Oymoma — illo,
Illo-yu, billo.
Ertamertan tong otsin,
Quyosh chiqib uyg'otsin.

DONIYOR

Doniyor-u, Doniyor,
Uyi to'la doni bor,
Dasturxonda noni bor,
Qoshida jahoni bor.

Beshigining yo'rg'asi,
Ertangi kunning sasi.

O'rgiladi ayasi,
Shundoq pahlavoni bor.

Yerga ursang, sapchiydi,
Ko'kka chiqaman, deydi.
Ko'zida oy shab yeydi,
Dil to'la osmoni bor.

Doniyor-u, Doniyor
Talpinadi qiyqirib.
“Dad-da!..” — der tilga kirib,
Ichga sig'mas joni bor.

Miraziz A'ZAM

MIRSODIQVOY DEDI “HM”

Uyga kelsam, Mirsodiq
Gina bilan yig'labdi.
Ko'zlarida yosh liq-liq,
Oyimlarni izlabdi.

Turay desa beshikdan,
Oyoq-qo'li bog'loqliq.
Yig'lasa ham, eshikdan
Yo'qdir kirib-chiqmoqlik.

Xafa ekan Mirsodiq,
Kirib keldim eshikdan.
Kir yuvarkan oyimlar,
Yechib oldim beshikdan.

“Yig'lamasdan yotsang jim,
Xursand bo'ladi oyim.
Tushundingmi?” — degandim,
Mirsodiqvoy dedi: “Hm”.

Hamidulla YOQUBOV

TISH CHIQDI

Bahor kelib, qish chiqdi,
Chaqaloqqa tish chiqdi.
Kichkintoy, deb o'ylamang,
Unga ham yumush chiqdi.
Ovqatini chaynashga
Har kuni bir ish chiqdi.

Zafar ISOMIDDINOV

TETAPOYA

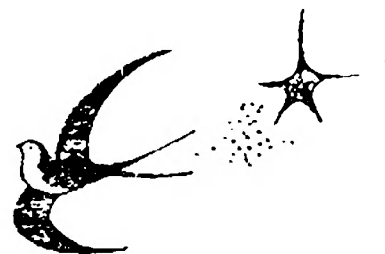
Tetapoyang
Bo'lakcha-da.
Uka, yurgin
Yo'lakchada.
O'tirma tek,
Turgin-chi, tik.
Qoyil, yasha!
Qadam tashla.
Atak-chechak,
Atak-chechak.
Chaling qarsak,
Chaling qarsak.
Tetapoya
Qilyapti u.
Erkatoy-e,
Kulyapti-yu.
Yiqilding, o'h,
Hechqisi yo'q.
Qo'y, yig'lama,
Qiziqsan-a.
Yiqilaman,
Rost, ba'zida

Hatto men ham
 Boshqalatdan.
 O'tirma tek,
 Turgin-chi, tik.
 Qoyil, yasha!
 Qadam tashla.
 Atak-chechak,
 Atak-chechak.
 Chaling qarsak,
 Chaling qarsak.
 Tetapoya
 Qilyapti u.
 Erkatoy-e,
 Kulyapti-yu.

Mavluda IKROMOVA

OPAJON, QARANG

Qo'llarni o'ynataymi?
 Opajon, qarang.
 Chapak chalib beraymi?
 Opajon, qarang.

Bir o'tirib turaymi?
 Opajon, qarang.
 Oyoq do'pillataymi?
 Opajon, qarang.

QO'LLAR MASHQI

Qo'l barmoqlari bukib musht qilinadi:

Chaq-chum, chaqa-chum,
 Barmoq bukilar.

Chaq-chum, chaqa chum,
Qo'llar musht bo'lar.

Qo'llar musht holatda bir-birining ustiga urib, bolg'acha bilan mix qoqish taqlidiy harakati ko'rsatiladi:

To'q-to'q, bolg'acha,
Quramiz uycha.
To'q-to'q, bolg'acha,
Uchib kel, qushcha.

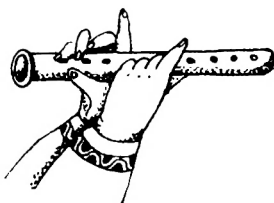
Qo'llar yordamida nog'ora chalish taqlidiy harakati ko'rsatiladi:

Tak-tum, taka-tum,
Nega ko'p shovqin?
Tak-tum, taka-tum,
Erta uyg'ongin.

Qo'llar yordamida surnay chalish taqlidiy harakati ko'rsatiladi:

Nay-nay, nana-nay,
Chaladi surnay.
Nay-nay, nana-nay,
Ovozi shunday.

Qo'llar yordamida childirma chalish taqlidiy harakati ko'rsatiladi:

Bum-bak, baka-bum,
Childirma chalar.
Bum-bak, baka-bum,
Bolalar o'ynar.

“KAPALAKJON, KEL BERI...”

Jonivorlar haqida

Mahmud VALIXONOV

GUL VA ARILAR

— Nima uchun arilar
Qo‘nar gul yaprog‘iga?
— Ashulalar aytishar
Gullarning qulog‘iga.

Olim MAHKAMOV

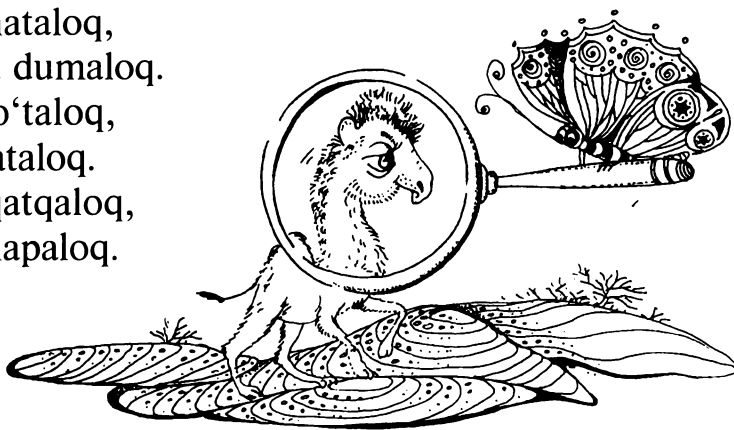
KAPALAK

— Kapalakjon, kel beri,
Buncha parvoz etasan?
— Meni quvma, Erkinjon,
Gulni bosib ketasan.

Quddus MUHAMMADIY

BO‘TALOQ

Tuya bola — bo‘taloq
Chopib otar shataloq,
Shirmoy kulcha dumaloq.
Bo‘taloqjon, bo‘taloq,
Hadeb otma shataloq.
Ba‘zi bir yer qatqaloq,
Yerdan yema shapaloq.

Odil ABDURAHMONOV

QO'ZICHOQ

Hoy, qo'zichoq, qo'zichoq,
Doim sening vaqting chog'.
Dikir-dikir chopasan,
Barra o'tlar topasan.
Turib o'zim ertalab,
Yuvib-taray erkalab,
O'ssin deyman seni chog',
Momiq yungli qo'zichoq.

Adham KARIMOV

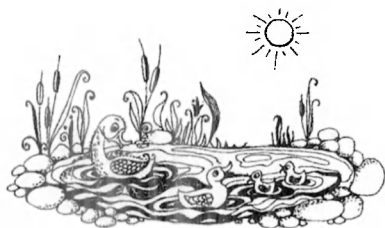
ULOQCHAM

Hoy, uloqcham, uloqcham,
Tez kel, shalpang quloqcham.
O't keltirdim, yeb olgin,
Tezroq semira qolgin.

Hamidulla MURODOV

O'RDAGIM

O'rdagim sevar suvni,
Suvda o'tar har kuni.
Yomg'ir yog'ganda biroq,
Qochib qolishi chatoq.

Ilk yosh davri

1 — 3 yoshgacha

O'zbek xalq og'zaki ijoi

“ULG‘AYIB O‘S, SUBH-U SHOM, ALLA...”

Beshik qo‘shiqdari

* * *

Men seni alla qilay, alla,
 Ko‘tarib katta qilay, alla.
 Alla — jonning rohati, alla,
 Uyqu — ko‘zning quvvati, alla.
 O‘rik yog‘och — beshiging, alla,
 O‘rgilib ketsin onang, alla.
 Tut yog‘ochdan beshiging, alla,
 Termulib o‘tsin onang, alla.
 Alladan olgin orom, alla,
 Ulg‘ayib o‘s subh-u shom, alla.
 Yaxshilik bilan mudom, alla,
 Dunyoda tarqatgil nom, alla.
 El sevarim, alla,
 Bo‘l chevarim, alla!

* * *

Gulim-a, ona gulim,
 Bog‘imda bulbulimsan.
 Besh inimning ichinda
 Yolg‘izgina singlimsan,
 Alla-yo, alla.
 Otasining serkasi
 Uxlab qolsin, alla-yo.
 Onasining erkasi
 Bo‘lsin inson sarasi,
 Alla-yo, alla.

* * *

Alla mening bir gulim-o,
 Gulga qo'ngan bulbulim-o,
 Alla-yo, alla.
 Alla aytarman o'zingga-yo,
 Uyqular kelsin ko'zingga-yo,
 Alla-yo, alla.
 Alla jonim, otingdan-ey,
 Nur yog'ilsin murtingdan-ey,
 Alla-yo, alla.
 Alla jonim, orom ol-ey,
 Ko'zing yumib, uxlab qol-ey,
 Alla-yo, alla.
 Alla seni yalqasin-o,
 Panohida saqlasin-o,
 Alla-yo, alla.
 Qaynoq qonim san mani-yey,
 Otam-onam san mani-yey,
 Alla-yo, alla.

* * *

Alla, qo'zim, alla,
 Qo'zichog'im, alla.
 Qo'zichog'im qo'y bo'lsin-ey, alla,
 Qo'ylar to'yga buyursin-ey, alla.
 Alla, bolam, alla-yo,
 Alla, qo'zim, alla,
 Qo'zichog'im, alla.
 Yo'rg'ala, toy, ot mindiray, alla,
 Sen bilan ishqim tindiray, alla.
 Alla, bolam, alla-yo,
 Alla, qo'zim, alla,
 Qo'zichog'im, alla.
 To'ylaringga qo'y so'yayin, alla,

Qo'y emas, qo'chqor so'yayin, alla,
Alla, bolam, alla-yo.

* * *

Past-pastgina tepadan
Toydin-tushdim-o, alla.

Qo'linga qaychi olib-o,
Senga, qo'zichog'im-o,
Chopon bichdim-o, alla,
Jonim bolam-o, alla.

Yenglari tor kelmasin deb,
Qo'lingga qarab-o, alla.

Chopon bichgan qo'limni-yo
Oyi bordir-o, alla.

Mening toylog'im-o, alla,
Jonim bolam-o, alla.

* * *

Alla, bolam, alla-yo,
Tog' yuraklim, alla-yo,
Xolis tilaklim, alla-yo.

Alla, bolam, alla-yo,
Qo'riqllovchi onang bor.
Allalovchi momong bor,
Shukronalar, bobong bor.

Alla, bolam, alla-yo,
Erka bolam, alla-yo.

Onasi panohida
Serka bolam, alla-yo.

Alla, bolam, alla-yo,
Umrlik bo'lsin, alla-yo.

Sharofatli zamonda
Iqboli kulsin, alla-yo.

* * *

Alla, bolam, allasi,
 Qamishdandir qal'asi.
 Qamish boshi qayrilsa,
 Javlon urar onasi.
 Alla, alla, oppog'im,
 Gullar ichra yaprog'im.
 Qizil gulni(ng) butog'i,
 Onasining adog'i.
 Alla, alla, to'xtasin,
 Qizil gulim so'lmasin.
 Dushmanlarim kulmasin,
 Shugina o'g'lim o'lmasin.
 Alla, alla, darmonim,
 Qizil gulim, xirmonim.
 Alla qilsin shu jonim,
 Jonimning shu darmoni,
 Alla, alla, oppog'im.

* * *

Alla qilsin, alla,
 Shirin so'zim, alla.
 Ikki ko'zim, alla,
 Quluntoyim, alla.

Darding dalaga, alla,
 Qator tuyaga, alla.
 Tuya yiqilsin, alla,
 Darding to'kilsin, alla.

Alla, alla, alla-yo,
 Jonim bolam, alla-yo,
 Ko'zim nuri, alla,
 Dilim huzuri, alla.

Alla, qulunim, alla,
Mangu o'lanim, alla.
Quluntoyginam, alla,
Kenjatoyginam, alla.

Do'ndig'im, jonim, alla,
Bir qoshiq qonim, alla.
Mehri bahorim, alla,
Kenja shunqorim, alla.

“OPPOQ, OPPOQ, OPPOG‘IM...”

Erkalamalar

* * *

Gulijon o'zi-o'zi,
Do'ppisi yo'rma do'zi.
Yo'rma do'zi yarashgan,
Buvisiga qarashgan.

* * *

Gulijon o'zi chaqqon,
Qoqi gulini taqqan.
Bir kulishi bor uchun
Oyijonisiga yoqqan.

* * *

Hamma gulni gul desam,
Qizil gulga o'xshamas.
Hamma qizni qiz desam,
Ra'noxonga o'xshamas.

* * *

Oppoq, oppoq, oppog'im,
Qo'zi yungi — qalpog'im.
Hamma yomon deganda,
O'zginamning oppog'im.

* * *

Mening o'g'lim o'tlanadur,
Qushlari qanotlanadur.
Oq yuzlari so'lmasin,
Havolar bulutlanadur.

* * *

Mening o'g'lim o'lmasin,
Bog'ning guli so'lmasin.
Bog'ning guli so'lgandayam,
Mening o'g'lim o'lmasin.

* * *

Mani qizim oppoqqina,
Boshida zar qalpoqqina.
Kimlar shuni ko'rolmasa,
Ko'ziga sho'r tuproqqina.

* * *

Xayrijonim — nahori,
Bug'doy eksin bahori.
Chumchuq yesin donini,
Duo qilsin jonini.

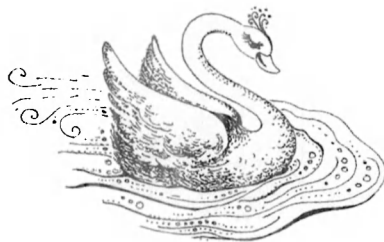

* * *

Yulduzim, qunduzim,
Ko'rar ko'zlarim.
Hayotim davomi,
Qolar so'zlarim.

* * *

Suv keladi g'ozini bilan,
Tilda quvnoq sozi bilan.
O'g'lim ovga ketadi
Asil ovchi – tozi bilan.

* * *

Suv keladi Maridan,
Maridanmas, naridan.
Mening qizim chiroyli
Maridagi paridan.

* * *

Simtepada bir qush bor,
Qanotida kumush bor.
O'ynab turgan ukamning
Kulishida bir ish bor.

* * *

Aylanayin oyimdan,
Kishnoqi shu toyimdan.
Baxtginamning ko'kida
Porlog'i shu oyimdan.

* * *

Oymomo ko'chay, deydi,
Oq uyni tutay, deydi.
Oq uyning kanorasi,
Ming tillo sadog'asi.

* * *

Oymomoxon — hulla,
Qanotlari — tilla.
Subhonollo sizga,
Umr bersin bizga.

* * *

Osmondagi oylarni
Oyna bilan to'xtatdim.
Yaxshi kiygan yigitlarni
Shu o'g'linga o'xshatdim.

* * *

Akbarjonim otlidir,
Sallasi gul xatlidir.
Ulug'lar nazar solsa,
Qo'li barakatlidir.

* * *

Akbarjonim shu joyi,
Bordir xolli toyi.
Kokillari tilloyi,
O'zim aylanay, iloyi.

* * *

To'lagan, To'lagan,
Yog' bilan silagan,
Ip bilan ulagan,
Oying aylansin-o,
Jon-jahonim To'lagan.

* * *

Qoramug'ning donasiday
Ko'zidan aylanay shuni(ng).
Kamon-yoyning qilichiday
Qoshidan aylanay shuni(ng).

* * *

Feruzaxon — oy qiz,
Kulgiga ko'p boy qiz.
Kulcha yuzi shirmoy qiz,
Jo'shqinligi sho'x soy qiz.

* * *

Qizim, qizim, qizim-a,
Qizim kelsin o'zima.
Uzumini osib yey,
Mayizini bosib yey.

* * *

Qizim, qizim xamir qorsin,
Qizim, qizim bozor borsin.
Buvisiga mayiz keltirsin,
Buvasi xizmatida tursin.

* * *

Sher bo'ladi o'g'limiz,
Er bo'ladi o'g'limiz.
Ko'p bo'ladi o'g'limiz,
Xo'p bo'ladi o'g'limiz.
Dehqon bo'lsin o'g'limiz,
Polvon bo'lsin o'g'limiz.

Bolaning yuzini yuvish paytida aytiladi:

Huvva-huv,
Ariqda suv,
Betingni yuv!
Huvva-huv,
Mushuk narvonda,
Tovuq ayvonda.

* * *

Huvva-huv,
Betingni yuv!
Beshiktervatti
Tervatib ketdi.
Huvva-huv,
Betingni yuv!

* * *

Oq kaptarim non yeydi,
Ko'k kaptarim don yeydi.
Kimning esi yo'q bo'lsa,
Qo'lini yuvmay non yeydi.

“YIG‘LAMA-YEY, YIG‘LAMA...”

Ovutmachoqlar

* * *

Voy-voy, jonim, shu jonim,
Bo‘ynimdagi marjonim.
Nima bo‘ldi o‘zingga,
Yosh olibsan ko‘zingga?
Sadqai yoshing ketsin,
Og‘ir-og‘ir damlarda
Doim bardoshing yetsin.

* * *

Ho... ho... nima bo‘ldi?
O‘pkaging to‘ldimi?
Hech kim senga qaramadimi?
Sochlaringni taramadimi?
Sochlaringni tarayman o‘zim,
Sadqangman o‘zim,
Sadqangman o‘zim!

* * *

Yig‘lama-yey, yig‘lama,
Ilik chaqib beraman.
Qurvaqaning oyog‘iga
Munchoq taqib beraman.
Qurvaqa tuyaga mindi,
Tuya qulog‘im, dedi.
Bolajonim battar yig‘lab,
Unga qalpog‘im, dedi.
Yig‘lama-yey, yig‘lama.

* * *

Vuy-vuy, shuginani kim urdi?
 Vuy-vuy, shunga kim lab burdi?
 Yig‘lama, oppoqqinam,
 Boshimdagi qalpoqqinam!

* * *

Yig‘ilaring bor bo‘lsin-ey,
 Shu o‘g‘lim shunqor bo‘lsin-ey.
 Yaxshi-yomon kunlarda
 Bardoshli bola bo‘lsin-ey.

* * *

Qo‘y, yig‘lama, jon o‘g‘lim,
 Oppog‘im, bag‘ri to‘g‘lim.
 O‘g‘il bola yig‘lamas,
 Jigar-bag‘rin tig‘lamas.
 O‘g‘il bola yig‘lasa,
 Uvol bo‘ladi, o‘g‘lim,
 Jigar-bag‘rin tig‘lasa,
 Dushman kuladi, o‘g‘lim.

“BOYCHECHAGIM HILLOLIK...”

Mavsum qo‘shiqlari

* * *

Boychechagim hillolik,
 Hamyon-hamyon tillolik.
 Hamma bozor — bir bozor,
 Tevarak-cheti lolazor.

* * *

Chaman-chaman ochilar
Bahor chog'i gullola.
Gulni yaxshi ko'radi
Katta-kichik — har bola.

* * *

Chitti gul-o, chitti gul,
Hay-yu, chitti gul.
Chitti gulga gul bosay,
Bir yoniga yon bosay.
Hay-yu, chitti gul,
Hay-yu, chitti gul!

Qo'ling qo'lvog'da bo'lsin,
Beling belbog'da bo'lsin.
Hay-yu, chitti gul,
Hay-yu, chitti gul!

Dukur-dukur ot keldi,
Chiqib qarang, kim keldi?
Hay-yu, chitti gul,
Hay-yu, chitti gul!

Aravada un keldi,
Childirmada gul keldi.
Hay-yu, chitti gul,
Hay-yu, chitti gul!

* * *

Laylak kelib soz bo'ldi,
Biz tomonda yoz bo'ldi,
La-la, lalalay!

Hoy, bolalar, tegmanglar,
Laylakjonlar ketmasin,
La-la, lalalay!

Ketib qolsa Laylakjon,
Xafa bo'lar bolajon,
La-la, lalalay!

* * *

Voy, gala, voy, gala, voy, ketdi,
Donlarni chumchuq yeb ketdi!
Kelmay-ketsin, sur chumchuq
Yana kelaman, deb ketdi!

“QUYONIM, QUYONIM...”

Aytishma o'yinlar

* * *

Quyoning, quyoning,
Nega buncha yig'laysan?
O'ringdan turib ko'r-chi,
Yuz-qo'ling yuvib ko'r-chi.
Oynaga qara-chi,
Sochingni tara-chi.
Bitta o'ynab ber,
Bitta o'ynab ber.

* * *

Sichqon-mushuk o'ynaymiz
Qo'limizni ushlab.
Sichqon bo'lsa, yo'l bering —
Mushukvoydan qutulsin.

* * *

- Qayerga bordingiz?
- Bobomlar to'yiga.
- Nima yedingiz?
- Osh-palov.
- Menga qani?
- Mushuk yedi.
- Mushuk qani?
- Mushuk yo'q.

* * *

— Umidaxon — oy,
O'ng qo'lida choy.
Chap qo'lida non,
Voy,
Lablarida loy!

— Ozodaxon — oy,
O'ng qo'lida choy,
Chap qo'lida qand,
Hoy,
Lablarida moy!

* * *

- Adajon, hormang,
Ishga bormang.
Mani ko'taring,
Oh olib bering.
- Qanaqasidan?
- Mana shunaqasidan.
(Bosh barmoq ko'rsatiladi).

O'zbek xalq ertaktari

FIL BILAN XO'ROZ

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, dakan Xo'roz bilan Fil bo'lgan ekan. Kunlardan bir kun dakan Xo'roz Filning oldiga kelib, qattiq qichqiribdi:

— Qu-qu-qu-quv!

Fil hayron bo'lib: “Muncha chiranadi bu”, — deb o'ylabdi. Xo'roz hamma-yoqni titib, cho'qib, don terib yeyaveribdi. Yana:

— Qu-qu-qu, quv-v-v! — deb qichqiraveribdi.

Uning ovozi eshitib: “Bir boplay buni”, deb o'ylabdi Fil va unga qarab shunday debdi:

— Kim ko'p ovqat yeydi, senmi yo menmi?

Xo'roz:

— Men ko'p yeyman! — debdi chiranib.

Ular “kim ko'p ovqat yer ekan”, deb garov bog'lashibdi.

Fil juda ko'p ovqat yebdi, keyin to'yib uyquga ketibdi. Uyg'onib qarasa, xo'roz hali ham donlab yurgan emish. Fil yana ovqat yeya boshlabdi. Ovqatni yeb bo'lib, yana uyquga ketibdi.

Bir vaqt uyg'onib qarasa, kech bo'lib qolibdi. Xo'roz bo'lsa hali ham donlab yurgan emish.

Don terib yeb, tez-tez:

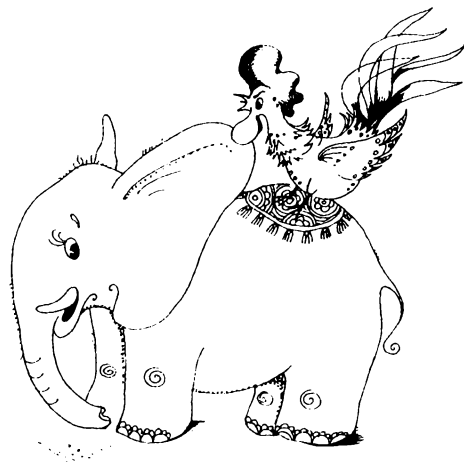
— Qu-qu-qu! — dermish Xo'roz.

— Yeb to'yimas ekan-ku! — debdi Fil hayron bo'lib. — Bunaqa jonivorni sira ko'rgan emasman.

Xo'roz garovda yutgach, o'zicha: “Filning ustiga chiqib, bir tomosha qilay”, deb o'ylabdi.

U pirr etib uchib, Filning ustiga chiqibdi. Filning jon-poni chiqib ketibdi:

— Voy-dod! Meni yeb qo'yadi! — deb qichqiribdi-da, shu qochganicha o'rmonga kirib ketibdi.

Xo'roz bo'lsa uning orqasidan qarab, qanotlarini tapillatib:
— Qu-qu-quv! Men zo'rman! — deb qichqiribdi.

QIZG'ANCHIQ IT

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, bir it bor ekan. U juda ochko'z ekan. Bir kuni shu it sheriklari bilan talashib, kattakon bir suyakni olib qochibdi. U suv ustidagi yakka cho'pdan o'tayotlsa, suvda bir it og'zida katta suyak tishlab, ko'zlarini olaytirib itga tikilib turgan emish. It: "Ir-r, ir-r-r", — deb tishini irjaytirgan ekan, suv ichidagi it ham tishini irjaytiribdi.

Qizg'anchiq it uning og'zidagi suyakni ham tortib olmoqchi bo'libdi va "Xap!" — deb itga tashlanibdi. "Xap" deyishi bilan og'zidagi suyak o'zidan oldinoq "cho'lp" etib suvga tushib ketibdi. Qizg'anchiq it rosa shalabbo bo'lib, suyagidan ajralib, suvdan chiqibdi.

IKKI ECHKI

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, qadim zamonlarda ikki qaysar echki bo'lgan ekan.

Kunlardan bir kuni ikkalasi anhor ustidagi yakka cho'p ko'prik ustida uchra-shib qolishibdi.

Ikkisidan biri yo'l berishi kerak ekan.

— Yo'l ber! — debdi biri.

— Sen yo'l ber! — debdi ikkinchisi.

— Seni deb orqamga qaytamanmi? — debdi birinchisi.

— Bo'lmasa, seni deb men orqamga qaytamanmi? — debdi ikkinchisi.

Shunday qilib, ikkalasi achchig'lashib suzishib ketibdi.

Keyin birinchi echki uch qadam, ikkinchi echki uch qadam orqaga qaytib, birdan bir-birlariga hamla qilishibdi. Shoxlari shoxlariga tegib, chaqmoq chaqqandek bo'libdi. “Qars!” etgan ovoz dalani tutibdi.

Ikkala qaysar echki yumaloq-yostiqlik bo'lib anhorga ag'darilib ketibdi.

FAROSATSIZ ESHAK

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, bir eshak bo'lgan ekan. U o'zini juda aqlli deb bilar ekan. Kunlardan bir kun u bir bog'ga kiribdi. Qarasa, daraxtlarda mevalar, polizda qovun-tarvuz-u qovoqlar pishib yotgan emish.

Eshak daraxtlardagi mevalarga, polizdagi qovoqlarga qarab, diqqat bo'libdi. Shalpang quloqlarini qimirlatib:

— Xudoyim-ku hamma narsani bilib yaratgan-a, lekin ko'p narsalar borki, ularni boshqacharoq qilib yaratish kerak edi-da, — debdi.

Daraxt shoxida o'tirgan chumchuq eshakdan:

— Qani, ayt-chi, senga bularning nimasi yoqmadi? — deb so'rabdi.

— Ko'rmaysanmi? — debdi eshak, olma-qovoqlarga imo qilib. — Shunday katta daraxtlarning solgan mevasini qara, bolalarning mushtumidan ham kichkina. Endi anovi qovoqlarni ko'r, kalamday keladi, nozik palaklarda ilinib turibdi...

— Hamma hikmat shunda-da, — debdi chumchuq.

— Bunda hikmat nima qiladi? — debdi eshak. — Olmalar qovoqdek, qovoqlar olmadek bo'lsa, tuzuk bo'lardi.

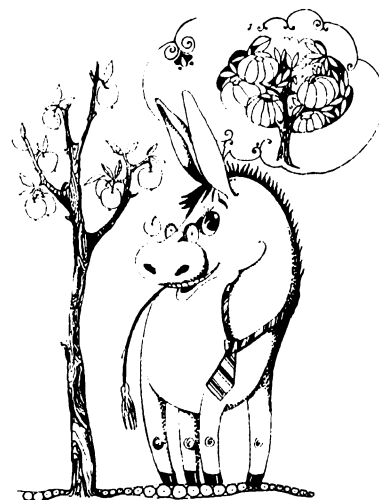
Shunday deb, eshak olma daraxtiga surkangan ekan, bitta olma uzilib, “taq” etib boshiga tushibdi.

Shunda eshak: — Voy, boshim yorilayozdi!.. — debdi.

Chumchuq kulib:

— Yaxshiyamki, olma qovoqdek emas, bo'lmasa miyangning qatig'ini chiqarib yuborardi, — debdi.

— Rost aytding, og'ayni! — debdi eshak va olma daraxti tagidan nari ketibdi.

MAQTANCHOQ QUYON

Kunlardan bir kun maqtanchoq ola quyon sheriklariga:

— Bo'ridan qo'rqmayman, tulkini bir puflab osmonga uchirib yuboraman, — deb chiranibdi.

Hamma uning mardligiga qoyil qolib, yoqa ushlab turganida, birdan bo'ri kelib qolibdi.

— Xap, — deb quyonlarga tashlanibdi u.

Ola quyon hammadan oldin o'zini eshikka uribdi. Bo'ri uning yo'lini to'sibdi. Shu onda quyon o'lar-tirilariga qaramay bir sakragan ekan, bo'rining boshiga chiqib qolibdi. Buni tum-taraqay qochayotgan quyonlarning hammasi ko'ribdi. Bo'ri esa, ola quyonni irg'itib yuboribdi. Ola quyon zo'rg'a qutulib, bir necha vaqt nafasini rostlolmay changalzorda yotibdi.

U kech kirganda uyga kirib boribdi.

— Xayriyat, omon ekansan. Bo'riga yem bo'lgansan deb o'ylagan edik, — deyishibdi quyonlar.

— Be-e, — debdi ola quyon sir boy bermay va maqtanib ketibdi:

— Yem bo'lib bo'bman! Boshiga chiqib bir tepdim, til tortmay o'lib qoldi! Terisini shilib oldim.

Ola quyon o'rtaga chiqib, bo'rining terisini qanday shilganini maqtanib so'zlab ketibdi.

— Rahmat senga, ola quyon, bo'ridan qutulibmiz, — debdi quyonlar.

— Ha, butunlay qutuldinglar, — debdi kerilib ola quyon va bo'ri poylab turmaganmikan deb, xavotirlanib atrofga qarab qo'yibdi.

U maqtanchoq, lekin juda qo'rqoq ekan.

Jahon xalqlari ertaklari

SHOLG‘OM

Rus xalq ertagi

Bobo sholg‘om ekibdi. — Sholg‘om, sholg‘om, qandek bo‘lib o‘s, sholg‘om, sholg‘om, katta bo‘lib o‘s, — debdi.

Sholg‘om qandek shirin, kattakon bo‘lib o‘sibdi.

Bobo sholg‘omni yerdan tortib olgani boribdi: tortib-tortib ko‘ribdi, lekin tortib chiqara olmabdi.

Bobo buvini chaqiribdi:

Buvi boboni,

Bobo sholg‘omni

tortib-tortib ko‘rishibdi, lekin tortib chiqarisha olmabdi.

Buvi nabirasini chaqiribdi:

Nabira buvini,

Buvi boboni,

Bobo sholg‘omni

tortishibdi-tortishibdi, lekin tortib chiqarisha olmabdi. Nabirasi kuchugini chaqiribdi:

Kuchuk nabirani,

Nabira buvini,

Buvi boboni,

Bobo sholg‘omni

tortishibdi-tortishibdi, lekin tortib chiqarisha olmabdi. Kuchuk mushukni chaqiribdi:

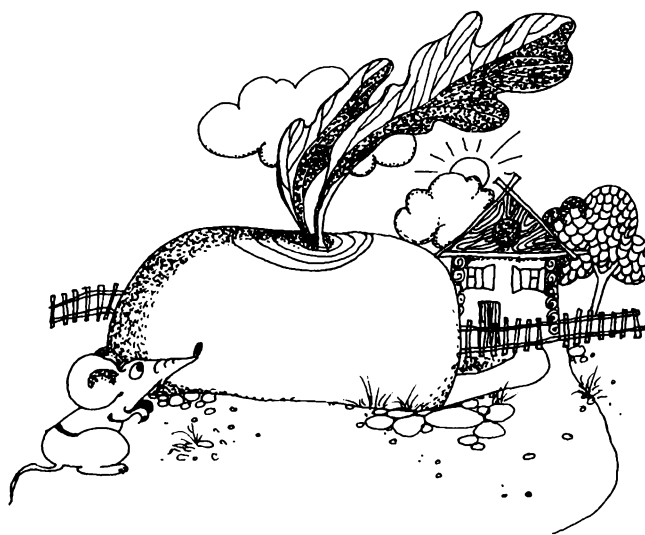
Mushuk kuchukni,

Kuchuk nabirani,

Nabira buvini,

Buvi boboni,

Bobo sholg‘omni

tortishibdi-tortishibdi, lekin tortib chiqarisha olmabdi. Mushuk sichqonni chaqiribdi.

Sichqon mushukni,
Mushuk kuchukni,
Kuchuk nabirani,
Nabira buvini,
Buvi boboni,
Bobo sholg'omni

tortishibdi-tortishibdi, oxiri tortib chiqarib olishibdi.

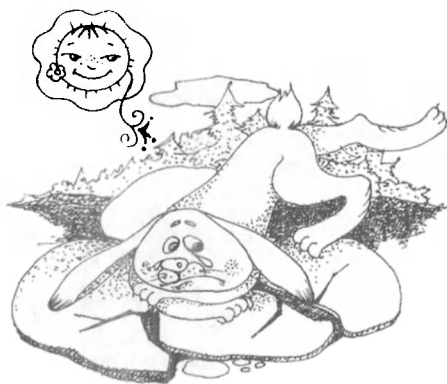
QUYONNING ACHCHIQ KO'Z YOSHLARI

Buryat xalq ertagi

Kunlardan bir kun Qor Quyonga qarab shunday debdi:

— Bilasanmi, negadir, boshim og'riyapti.

— Aftidan, sen eriyotgan bo'lsang kerak, shuning uchun ham boshing og'riyapti, — debdi unga achinib Quyon. So'ngra to'nkaga o'tiribdi-da, achchiq-alam bilan yig'lab yuboribdi.

— Achinaman, senga nihoyatda achinaman, Qorjon... Axir, shu paytgacha meni panohingda asrab kelding. Tulkidan, bo'ridan, ovchidan berkinish uchun senga ko'milib olardim. Oh, endi qanday yashayman? Duch kelgan birinchi qarg'a, birinchi boyo'g'li meni ko'rishi bilan cho'qib tashlaydi-ku! Hozir o'rmon xo'jayining oldiga borib iltimos qilaman, azizim Qor, seni men uchun saqlab qolsin.

Quyosh borgan sari balandroqqa ko'tarilib, shiddat bilan qizdirar, qorlar erib, tog'dan jilg'a bo'lib oqardi. Bu holdan yuragi siqilgan Quyon yanada qattiqroq yig'labdi. Quyoning ovozi o'rmon xo'jayini eshitib qolibdi. Uning iltimosini diqqat bilan tinglabdi va shunday debdi:

— Quyosh bilan janjallashish niyatim yo'q. Qorni ham saqlab qololmayman.

Lekin senga yordam beraman. Oppoq po‘stiningni kulranglisiga almashtiramiz. Shunday qilsak, yozda ham quruq butalar, barglar, o‘tlar orasiga berkinib olasan va seni hech kim payqamaydi.

Quyong juda xursand bo‘lib ketibdi.

O‘shandan beri u hamma vaqt qishki oppoq po‘stinchasini yozgi – kulranglisiga almashtirar ekan.

SICHQON VA CHUMCHUQ

Udmurt xalq ertagi

Bir bor ekan, bir yo‘q ekan, Sichqon bilan Chumchuq bo‘lgan ekan. Ular juda inoq va ahil yashar ekanlar. Har qanday ishni o‘ylashib, maslahatlashib, kelishib bajarishar ekan.

Kunlardan bir kun Sichqon bilan Chumchuq yo‘ldan uch dona javdari bug‘doyning donini topib olishibdi. Ikkalasi “Bu donlarni nima qilsak ekan?” – deb uzoq o‘ylashibdi. Keyin o‘zaro maslahatlashib, donlarni dalaga ekib qo‘yishga ahd qilishibdi.

Sichqon yer haydabdi, Chumchuq esa haydalgan yerni tekislab chiqibdi.

Hosil mo‘l bo‘libdi. Do‘stlar yana ishga kirishibdilar. Sichqon o‘tkir tishlari

bilan bug'doyini o'ribdi. Chumchuq esa qanotlarini chaqqon, tez-tez silkitib, ularni yanchibdi. Shu tariqa ikki do'st bug'doylarning bir donasini ham qoldirmay, hammasini yig'ib olishibdi. Endi navbat yig'ilgan hosilni teppa-teng, ikkiga bo'lishga kelibdi. Ular bu ishning oson yo'lini topishibdi: bitta bug'doy doni – Sichqonga, bitta bug'doy doni – Chumchuqqa, bir dona — Sichqonga, bir dona — Chumchuqqa... Bo'lishibdi, bo'lishibdi va oxirida bir dona bug'doy ortib qolibdi.

Sichqon birinchi bo'lib shunday debdi:

— Bu dona meniki bo'ladi. Chunki men yer haydayotganimda burnim va panjalarim qonab ketguncha mehnat qilganman.

Chumchuq unga mutlaqo qo'shilmabdi:

— Yo'q, bu dona meniki bo'ladi. Chunki o'zing yaxshi bilasan, men yer tekislayotganimda qanotlarim qayrilib, qonab ketguncha ishlaganman.

Ular uzoq tortishibdi. Keyin Chumchuq birdan ortiqcha donni cho'qib olibdi-yu, "pir" etib uchib ketibdi. U o'zicha mag'rurlanib o'ylabdi: "Qani, Sichqonboy menga yetib, donimni olib ko'rsin-chi!.."

Sichqon Chumchuqning ortidan quvlamabdi. Tortishuvni birinchi bo'lib boshlagani uchun o'zidan rosa xafa bo'libdi. Keyin o'z ulushini uyasiga tashibdi. "Chumchuq qaytsa yarashardik", deb do'stini rosa kutibdi. Lekin, afsus, Chumchuq qaytib kelmabdi. Shundan so'ng Sichqon Chumchuqning bug'doylarini ham o'z omboriga olib kirib, yaxshilab joylashtirib qo'yibdi. Shunday qilib, Sichqon qishi bilan qiynalmay, to'q hayot kechiribdi.

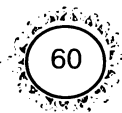
Chumchuq esa qishni juda qiynalib, sovuqda qaltirab, och-nahor o'tkazibdi.

TULKI BILAN CHUMOLI

Qirg'iz xalq ertagi

Tulki bilan Chumoli do'st bo'lib bug'doy sepishibdi. Ayyor Tulki har kuni qornim og'riyapti, boshim zirqirayapti degan bahona bilan dalaga chiqmasdan qimizxo'rlikka ketaveribdi. Chumolining bir o'zi ertadan-kechgacha ishlab suv quyur, o'toq qilar ekan.

Nihoyat, bug'doy pishibdi.

Tulki xirmonning bug‘doyga to‘lib ketganini ko‘rib, Chumolini aldab, hosilning barini o‘zi olmoqchi bo‘libdi.

— Chumoli do‘stim, shuncha bug‘doyni taqsimlab o‘tirishning nima keragi bor? Kel, yaxshisi, quvlashmashoq o‘ynaymiz. Xirmonga kim birinchi bo‘lib yetib kelsa, hamma hosil o‘shaniki bo‘lsin, — debdi.

Chumoli biroz o‘ylanib, nihoyat, rozi bo‘libdi. Yonma-yon turishibdi.

— Qani, bo‘lmasa boshladik! — deya Tulki qichqiribdi-da, xirmon tomon yugurib ketibdi. Lekin chumoli ham bo‘sh kelmabdi. U Tulkining dumiga yopishib olibdi.

Tulki xirmon oldiga yetib kelibdi-da, silkinibdi. Shunda Chumoli sirg‘alib tushibdi-da, bug‘doy ustiga chiqib olib, o‘sha yerdan gap boshlabdi:

— Hoy, Tulki, namuncha imillamasang?

Tulki sarosimaga tushib qolibdi:

— Qachon kela qolding?

— Allaqachon! Men dam olishga ham ulgurdim, sen bo‘lsang, hali ham hansirab turibsan.

Shunday qilib Tulki yengilib, boshqa hiyla o‘ylab topolmay jo‘nab qolibdi.

Chumoli barcha hosilni omborga tashib olib, qishda uni bir chekkadan yeb yotaveribdi. Dangasa Tulki bo‘lsa butun qish och qolibdi.

OCHKO‘Z QUSHCHA

Tay xalq ertagi

Bir zamonlarda jarangdor ovozli kichkina qushcha bo‘lgan ekan. Uning nomi “Bu — meniki” ekan, chunki u har safar qir-adir va daryolardan uchib o‘tayotib:

— Bu — meniki, bu — meniki! — deya chirqillarkan.

Bir kuni qushcha osmonda uchib borayotib mevasi g‘arq pishib yotgan bir daraxtga ko‘zi tushibdi. Daraxtning mevasi shunchalik ko‘p ekanki, qushcha ularni bir yilda ham yeb bitira olmasligi aniq ekan. Buning ustiga, daraxtning yon-atrofida birorta ham qush zoti ko‘rinmas ekan.

Qushcha o'zining bunday topilmasidan behad xursand bo'lib, asta daraxt shoxiga kelib qo'nibdi. U shoxdan-shoxga sakrab, mevalarni cho'qib yeya boshlabdi va tez orada qorni to'yib qolibdi. Biroq u bu daraxtni boshqa qushlar ham

topib olib, uning mazali mevalarini yeb tugatishidan juda xavotirlanibdi. Qushcha zo'rqovga chiday olmay, ovozinig boricha:

— Bu — meniki, bu — meniki, bu — meniki! — deb chirqillabdi.

Qushcha shunchalik qattiq chirqillabdi, uning ovozinig tevarak-atrofdagi qushlarning hammasi eshitibdi. Ular biror hodisa yuz bermadimikin, degan xayolda zum o'tmay o'sha yerga uchib kelishibdi. Qushlar bu yerda ajoyib, mazali mevalar g'arq pishib yotganini ko'rishibdi-yu, yopirilib o'zlarini mevalarga urishibdi. Birpasda hamma mevalarni cho'qilab yeb tugatishibdi-yu, yana qaytib uchib ketishibdi.

Mittigina ochko'z qushcha shi p-shiydam bo'lgan daraxt atrofida chir aylanganicha:

— Bu — meniki! Bu — meniki! — deb chirqillab qolaveribdi. Aytishlaricha, mitti qushcha daraxt atrofida hozir ham aylanib uchib yurganmish.

O'zbek bolalar adabiy ertaklari

Mahmud MURODOV

VELOSIPED HAYDAGAN QO'G'IRCHOQ

Bir kuni Nazira degan qiz bog'chasiga bormabdi. Bog'chaga kelgan bolalar shkafdan o'yinchoqlarini olib, o'ynay boshlashibdi. Naziraning qo'g'irchoq'i yolg'iz qolibdi. U egasini uzoq kutibdi, lekin Naziradan darak bo'lmabdi. Oxiri qo'g'irchoqqa alam qilibdi-da, shkafchadan sakrab tushib, ko'chaga yo'l olibdi. Yo'lakda Rustanning uch g'ildirakli velosipedi turgan ekan, qo'g'irchoq unga minib, Naziraning uyiga jo'nabdi.

Yo'lda qizil chiroq yonganda to'xtabdi. Yashil yonganda o'tibdi, xullas, ko'cha qoidasini buzabdi. Lekin juda tez yurishga harakat qilibdi. Uni ko'rgan tramvay, trolleybus haydovchilari, hatto uchib ketayotgan qushlar ham hayron bo'lib qolishibdi. Barbos degan kuchuk esa shuncha yugursa ham, orqada qolib ketibdi.

Nihoyat velosiped Naziraning uyiga yetib kelibdi. Eshikdan otilib kiribdi. Nazira uyda mushukchasini o'ynab o'tirgan ekan, qo'g'irchoq uni so'roqqa tutibdi:

— Nega bog'chaga bormading? Men zerikib qoldim. Hozir oldimga tush, olib ketaman, — debdi.

— Bormayman, bormayman, — debdi Nazira.

— Bormaganingga qo'ymaymiz. Biz ham ovora bo'lib keldik, — deyishibdi derazadan uchib kirgan sochiq, tarelka va qoshiqvoylar. Keyin ko'pchilik bo'lib Naziraga yalina boshlashibdi.

— Bo'ldi, bo'ldi, boraman, — deb Nazira o'z ovoizidan uyg'onib ketibdi. Keyin shoshilib o'rnidan turib yuvinibdi, kiyinibdi. Sochlarini tarab, opasi bilan bog'chaga jo'nabdi. Eshikdan kiribdi-yu, shkafda jilmayib turgan qorako'z,

jingalak soch qo'g'irchog'ining oldiga chopqillab boribdi, uni qo'lga olib erkalatibdi:

— Sen zerikib qoldingmi? Endi bog'chaga sira-sira kech qolmayman, xafa bo'lma, — deb qo'g'irchog'ini bag'riga bosibdi.

To'lqin ILHOMOV

O'Z O'RNI BOR

Bog'bon bog'da ochilgan atirgulni ko'rib xursand bo'lib ketibdi:

— Muncha ham chiroyli bo'lmasang...

Buni ko'rib anjir o'ksinibdi:

— Mening gulim g'unchamning o'zida yetiladi. Uni hech kim ko'rolmaydi.

Bog'bon esa unga qarab:

— Har narsaning o'z o'rni, vaqti-soati bor, — debdi.

Kunlar o'tibdi. Anjir mevalari g'arq pishganda, bog'bon ularni savatga solibdi:

— Muncha asal bo'lib ketmasang...

Endi terak o'ksinibdi: — Mening na gulim bor, na mevam...

Bog'bon unga:

— Har narsaning o'z o'rni, vaqti-soati

bor, — debdi.

Ko'p o'tmay bog'bon bog' o'rtasiga shiypon solishga ahd qilibdi.

Keyin terak yoniga kelibdi.

— To'g'ri o'sganing uchun rahmat. Juda ustunbop bo'libsan, — debdi.

Zamira IBROHIMOVA

SUV VA DARAXT

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, qadim zamonlarda bir Daraxt va Buloq bo'lgan ekan.

Ular yonma-yon yashar ekanlar. Buloq endigina ko'z ochgan, sho'x-sho'x qaynab chiqayotgan suvlari kichkinagina ariq hosil qilgan ekan. Nihol esa nozikkina, sal shamol tursa, butun tanasi chayqalib-chayqalib ketarkan...

Oradan kunlar, oylar, yillar o'tibdi, Buloq suvi katta ariqni to'ldirib oqa boshlabdi. Nihol ham ko'kka bo'y cho'zib, sarvqomat daraxtga aylanibdi. Bu yerdan o'tgan yo'lovchilar Daraxtning soyasida dam olib, Buloqning tiniq suvidan ichar ekan. Ketayotganlarida esa:

— Zap qomatdor daraxt bo'libdi-da, — deb maqtab ketisharkan.

Bu gaplardan Daraxtning dimog'i ko'tarila boshlabdi. U hatto Buloqni mensimay qo'yibdi.

— Agar bu yerda men gurkirab turmaganimda, yoningda kim ham to'xtardi? Na soyang bor, na husning! — debdi Daraxt Buloqqa.

Buloq xafa bo'lib ketibdi-yu, lekin indolmabdi.

Kunlardan bir kuni:

— Men bormanki, hayot bor! — deb qolibdi yana Daraxt.

Buloq ortiq chidolmapti va o'z oqimini o'zgartirib yuboribdi. Shundan so'ng Daraxt il-dizlariga bir tomchi ham suv kelmay qo'yibdi.

Daraxt buni ancha vaqtgacha sezmay, mag'rur turaveribdi. Ammo ko'p o'tmay qandaydir o'zgarish bo'layotganini, a'zoi badani bo'g'ilib borayotganini sezibdi, qarasa suv o'z oqimini o'zgartirgan ekan.

— Nahotki, u menga quvvat berib turgan bo'lsa? — o'ylanibdi Daraxt.

Uning ahvoli tobora yomonlashibdi, yaproqlari qovjirab to'kila boshlabdi. Oxiri u suvning zarurligini, tiriklikning kuchi hamkorlikda ekanini tushunibdi. Shundagina suv yana eski yo'nalishi bo'yicha oqa boshlabdi.

Aziz ABDURAZZOQ

DUM-DUMALOQ QO'NG'IZ

Dum-dumaloq Qo'ng'iz yurgan yo'lida ko'pincha dumalab-dumalab ketar ekan. Juda ham semizlikning foydasi yo'q-da. U to'ppa-to'g'ri, tep-tekis yo'lda imillab-simillab bo'lsa ham yura olar ekan-u, ammo do'ng' joylarda, o'ydim-chuqur yo'llarda, goh tepaga chiqishda, goh pastga tushishda yumalab ketar ekan. Shunaqa vaqtda dumalab-dumalab, keyin to'g'ri turib qolsa yaxshi, biroq chalqancha tushib, oyog'i osmondan bo'lib qolsa, uzoq vaqt tipirchilab,

g'o'ng'illab, to'ng'illab yotar ekan. Shunda birov o'nqlab qo'ymasa, yotib-yotib o'lib ham qolishi mumkin ekan. Bir kuni shunaqa chalqancha yotib, ancha vaqt qiynalibdi. Baxtiga o'sha atrofda Mirzasher degan bolaning Dumdor degan chumchug'i o'ynab yurgan ekan. U dum-dumaloq qo'ng'izning yordam so'rab g'o'ng'illaganini eshitib qolibdi-yu, pirillab uchib borib uning yoniga qo'nibdi.

— Voy, nima bo'ldi senga? — deb so'rabdi Dumdor.

— Ko'rib turibsan-ku, nima bo'lganini, — debdi dum-dumaloq Qo'ng'iz ho'ng-ho'ng yig'lab.

— Yig'lama, men senga yordam beraman, — debdi Dumdor.

U pirillaganicha uchib, Mirzasherning bog'iga boribdi. Bu vaqtda Mirzasher bog'idagi so'rida o'tirib olib, Dilshod bilan Shahnozaga qalin kitobdagi ertaklardan o'qib berayotgan ekan... Dumdor pirillab kelib so'riga qo'nibdi-da, dum-dumaloq Qo'ng'izning ahvolini tushuntiribdi. Mirzasher kitobni yopib, so'rida qoldiribdi-da: — Qani, ketdik, bolalar, — debdi. — Dum-dumaloq Qo'ng'izga tez yordam berishimiz kerak.

Mirzasher Dumdor boshlagan tomonga ketaveribdi. Dilshod, Shahnoza, Oqgul ham unga ergashib boraverishibdi. Ular Dumdor ko'rsatgan joyga yetib borishganidan keyin, Mirzasher qiynalib yotgan dum-dumaloq Qo'ng'izni oyoqqa turg'izib qo'yibdi-da, tayinlabdi:

— Mehnat qilish kerak, qora baqaloq, — debdi u. — Chumolilarga o'xshab ishlagin. O'shanda ortiqcha semirmaysan, sal-pal ozasan, chopqillab-chopqillab yurasan, nuqul yiqilavermaysan.

— Xo'p, endi harakat qilaman, — debdi dum-dumaloq Qo'ng'iz.

Anvar OBIDJON

JO'JANING HIKOYASI

Mana, eson-omon tuxumdan chiqib oldim. O'ziyam tor joyda qisilib, qorong'ida o'lgudek zerikib ketuvdim.

Mendan keyin ukalarim ham birin-ketin tuxum pachoqlashga tushishdi. Yorug'likka chiqishgach, ular ham menga o'xshab anchagacha ko'zlarini ocholmay turishdi. Shumshayib o'tirishganini ko'rib kulging qistaydi.

Hozircha oltitamiz. Men, yana bittamiz o'g'il, qolgan to'rttasi qiz. Yettinchi tuxum haliyam singani yo'q. Ayam bechora bundan xavotirda. Dam tuxumni bosib yotadi, dam unga asta quloq solib ko'radi — jimjit. Hali chiqsin, dadamdan bir kaltak yeyishi bor bu yalqovning.

Ha, aytganday, judayam zo'r dadam bor-da. Boshida qip-qizil toj, bitta-bitta qadam tashlab yurishini ko'rsang, havasing keladi. Ko'p gapirmaydi, faqat ba'zan ko'kragini kerib turib, ma'nodor qichqirib qo'yadi. "Chi-chi-chiy, chi-chi-chiy!"

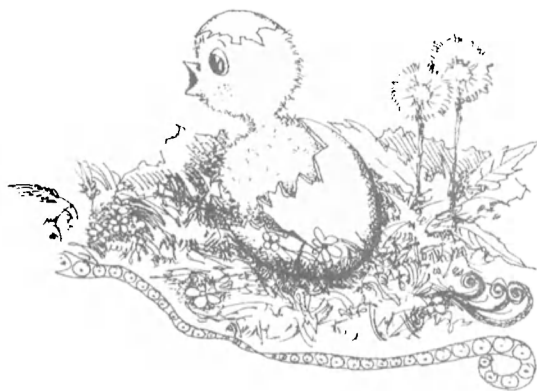
Yo'q, o'xshatolmadim. Tilim kelishmayapti.

Ayamning aytishiga qaraganda, shu yaqin atrofdagi xo'rozlar dadamni ko'rdi deguncha, chumchuqlardek tiraqaylab ketisharkan. Lekin, ochig'ini aytsam, chumchuq nimaligini o'zim ham unchalik tushunolmay turibman. Uni qo'ying, buni qo'ying, payti kelib, men ham dadamga o'xshab polvon bo'p ketsam-a!

E, xayriyat, ana, yettinchi tuxum ham yorildi. Iye-iye, bu kim bo'ldi endi? Na menga o'xshaydi, na ukalarimga. Tumshug'i yap-yapaloq, oyog'i ham boshqacha — panjalarining orasida pardasiyam bor. Voy, tavgandan ketayin-ey!

— Bu — o'rdak-ku! — deb birdan shovqin soldi ayam. — Menga o'rdakning tuxumini bostirishibdi. Muttahamlar!

Dadam kenjatoyga hafsalasizlik bilan qarab qo'ydi-yu, indamadi. Kenjatoy bo'lsa, he yo'q-be yo'q, chopganicha borib, o'zini suv to'la tog'oraga otdi. Bir-ikki sho'ng'ib olgach, gerdayvolib suzishga tushdi.

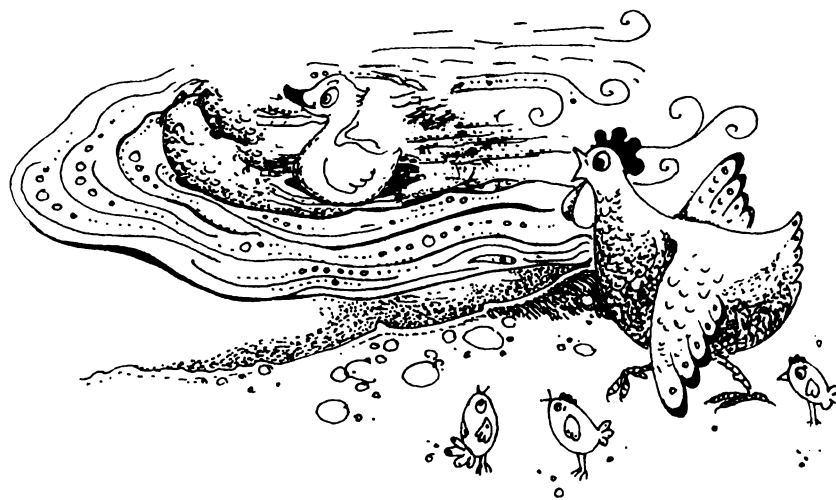

Oxiri aytganim keldi: u dadamning bitta tarsakisini yedi-yu, tog'oradan chetga uchib ketdi.

Boshqalardan kattaroq bo'lganim uchun, ularni tergab turishga haqim bor. Shuni hisobga olib, tarsakidan zada yemay, yana tog'oraga tirmashayotgan kenjatoyga qarab o'shqirdim:

— Vey, o'rdak! Qoch jomchanning oldidan!

Xuddi gapimga tushunmayotgandek, bezrayib turishini qarang. Yapaloq tumshug'ingdan o'rgildim seni! O'rdak bo'lsang, o'zingga! ...Oshna, uqtiribroq ayt-chi, o'rdak degani nima o'zi?

O'zbek bolalar she'riyati

“KELDI BAHOR, GUL BAHOR...”

Yil fasllari haqida

G'ulom SHOMURODOV

KO'KLAM QO'SHIG'I

Bugun kurtak
O'qir ertak:
— Bahor keldi,
— Bahor keldi.

Sochi tol-tol
Silkinar tol:
— Bahor keldi,
— Bahor keldi.

Sho'x qaldirg'och
Sayrar g'och-g'och:
— Bahor keldi,
— Bahor keldi.

Tojdor turna
Chalar surnay:
— Bahor keldi,
— Bahor keldi.

Jilg'a quvnab,
Oqar kuylab:
— Bahor keldi,
— Bahor keldi.

Hammadan ham
Biz shod, xurram:
— Bahor keldi,
— Bahor keldi.

Shukur SA'DULLA

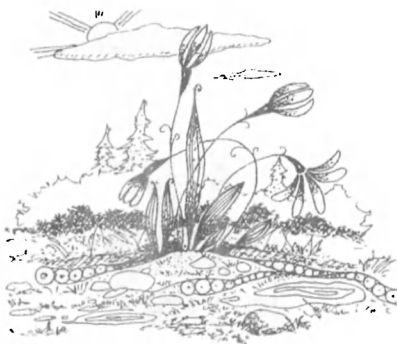
BAHOR

Keldi bahor, gul bahor,
Erib bitdi oppoq qor.
Uchib keldi qushlarjon,
Daraxtlar taqdi marjon.

Suvar oqar shildirab,
Yulduz boqar miltirab.
Chumolilar yayrashar,
Sho'x bulbullar sayrashar.

Anvar OBIDJON

BAHOROYNING ASHULASI

Boychechagim
Ko'k maysa,
Tugunchasi
Bir paysa.
Tegmang,
Guli ko'paysin,
Tugunchasi
Do'mpaysin.

Shukur SA'DULLA

YOMG'IR YOG'ALOQ

Yomg'ir yog'aloq,
Yam-yashil o'tloq.
Endi ekinlar
Chiqarar quloq.

Tarnovdan oshib,
Tushadi shoshib.
So'ng jilg'alardan
Oqadi toshib.

Ariqlar to'lar,
Zo'r anhor bo'lar.
Suv serob ekan,
Ko'p paxta unar.

Yomg'irdan foyda
Maysaga, donga.
Yurt serob bo'lar
Oq bug'doy nonga.

Yomg'ir yog'aloq,
Tomchi yumaloq.
Yomg'ir tinganda
Chiqar kamalak.

Hamidulla MURODOV

KAMALAK

Savalab o'tgach yomg'ir,
Yarqirab ketdi osmon.
Jilmaydi Quyosh bobo,
Ko'katlarga kirdi jon.

Osmonda-chi, osmonda
Popuk taqib, och pushti,
Usta bir rassom chizgan
Kamalak ko'zga tushdi.

BOYCHECHAK

Ochiladi
 Chiroyli —
 Ochgani yurt
 Chiroyin.
 Boychechagim
 Oq chechak —
 Bahoroyga
 Kelinchak.

“YOZDAN DARAK BERMOQDA, QARANG, LAYLAK KELMOQDA...”

Aziz ABDURAZZOQ

YOZNING ZIYNATI

Qaldirg'ochlar keldilar,
 Qo'shiq aytib, vijirlab.
 Simga qo'nib kuldilar,
 Bolalarday bijirlab.

Kiyimlari oq, qora,
 Ipak kabi mayindir.
 Ko'zlari sho'x, qop-qora,
 Mo'ljallari tayindir.

Mo'ljallari — loy makon,
 Tez qurilib bitadi.
 Ichidan duv polapon
 Uchib chiqib ketadi.

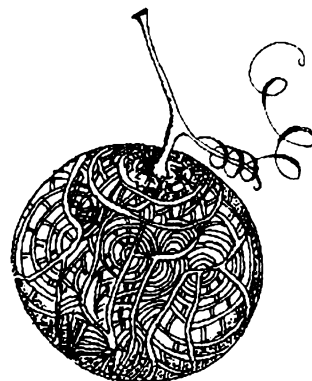

Bu ham yozning xizmati,
Yozimiz qushlarga boy.
Qush ham yozning ziynati,
Bag'ishlar yozga chiroy.

Nurullo OSTON

YOZ

Oydin tunlar pallasi,
Baqalarning yallasi.
Handalakning bo'ylari,
Dehqonbuva to'ylari
Yozdan darak bermoqda,
Qarang, laylak kelmoqda.

Asom ZIYOMAT

YOZ SHAMOLI

Shivir-shivir
Yoz shamoli
Esar asta,
Eh, navoli.

Bog' oralab
Guv-guv yelar,
Behi hidin
Olib kelar.

Obid RASUL

HUSAYNI

Yoz fasli, avgust ayni,
Bog'da pishar husayni.
Ingichka bel — pilladek,
Ko'zni olar tilladek.

Shirinligi qand-asal,
Hosili haddan afzal.
Buni ekkan yosh bog'bon,
Ochiq ko'ngil, xushmezbon.

“YAPROQLARNI SIM-ZAR ETDING, OLTIN KUZIM...”

Tursunboy ADASHBOYEV

KUZ

Yana xazonrezgilik,
Bog'lar rangi siniqdi.
Dilda hokim ezgulik,
Anhorda suv tiniqdi.

Oq yaktakli qayinlar
Taqdi yana zar baldoq.
Qushlarga gap tayinlab,
Chag'-chag'laydi zarg'aldoq.

Ufq orti lolagun,
Daraxtlardan rang olar.
Xayrlashib kuz bugun,
Sochar oltin tangalar.

Asom ZIYOMAT

OLTIN KUZIM

Mevalarni
Shakar etding,
Yaproqlarni
Sim-zar etding,
Oltin kuzim.

To'kin-sochin
Dala-yu bog'...
Dehqonlarning
Dimog'i chog',
Saxiy kuzim.

Kavsar TURDIYEVA

PAXTA

Ishonmasang, biroz kut,
Axir, har yil kuzakda
Pag'a-pag'a oq bulut
Paydo bo'lar ko'sakda.

Bulutlar-chi, dur kabi
G'o'zalarga sochilar,
Ushlay deya ularni
Chanoqlar lang ochilar.

Anvar OBIDJON

PAXTA VA CHIGIT

Paxtaginam lo'ppicha,
Chanoqlarga do'ppicha.
O'zi oppoq,
Bir qarang.
Bolachasi
Jigarrang.

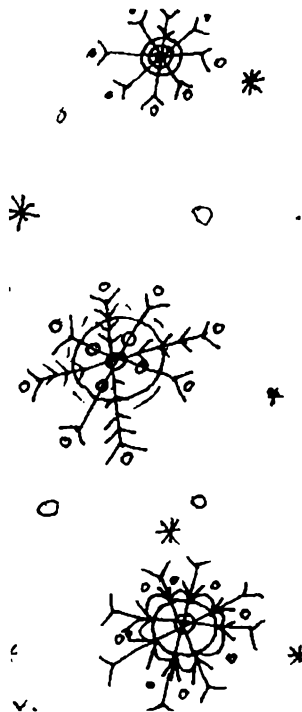

“QOR HAVOSI UFURAR...”

Nurullo OSTON

QOR HAVOSI

Qor havosi ufurar,
Shamollar yer supurar.
Uchar so‘nggi xazonlar,
Tussiz bog‘-u biyobon,
Bo‘m-bo‘sh ko‘cha, xiyobon.
Osmon xira va rangsiz,
Bosib kelar qish jangsiz.

Hamidulla YOQUBOV

QOR

Qor, qor, qorlar,
Atrof porlar.
Yilt-yilt nurdek,
Oppoq undek.

Shakar undek,
Shakar, desam.
Agar yesam,
Og‘rir tishim.

Qor, qor, qorlar,
Atrof porlar.
Yilt-yilt nurdek,
Oppoq undek.

Anvar OBIDJON

QORQIZ

Yo'laklarim – olmos qor,
Ko'ylaklarim – olmos qor,
Sochlarim ham olmos qor,
Tojlarim ham olmos qor.

Oqqina oqqush-oqqizman,
Qorbobo qorgan qorqizman.
Yo'ymang meni sho'r tuzga,
O'xshatmanglar g'irt muzga.

Tilim novvot, qaynoqdir,
Ko'nglim yumshoq, qaynoqdir.
Oqqina oqqush-oqqizman,
Qorbobo qorgan qorqizman.

Zafar DIYOR

ARCHA

Archa-archa, jon archa,
Yaproqlaring ninacha.
Atrofingga yig'ilib,
Qo'shiq aytadi barcha.
Barglaringga alvondan
Gul-lentalar taqdik biz.
Har shoxingga rango-rang
Elektrlar yoqdik biz...

“RIZQIM — DON VA SHUDRINGCHOY, CHIKA-CHUP!”

Qushlar haqida

Anvar OBIDJON

BULBUL QO‘SHIG‘I

Qizil gulda o‘ynayman,
Chika-chuka.
Atirgulda tunayman,
Chika-chup.
Mening kulcham — to‘lin oy,
Chika-chuka.
Rizqim — don va shudringchoy,
Chika-chup!

MUSICHA QO‘SHIG‘I

Meni ko‘plar yuvosh der,
Kuk-ku-g‘u.
Ba‘zi birov bevosh der,
Kuk-ku-g‘u.
Dehqon meni siylaydi,
Kuk-ku-g‘u.
Omborchilar quvlaydi,
Kuk-ku-g‘u.

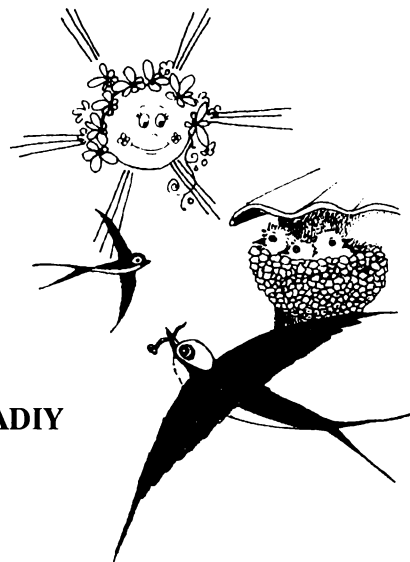
G‘ani ABDULLAYEV

QIZILISHTON

Daraxt qurtin teraman,
Taq-tuq-taq.
Unga shifo beraman,
Taq-tuq-taq.

Bog'lar bo'lsin hosildor,
 Taq-tuq-taq.
 Bog'bonga men madadkor,
 Taq-tuq-taq.
 Nog'oracho'p tumshug'im,
 Taq-tuq-taq.
 Nafsiz ketmas qo'shig'im,
 Taq-tuq-taq.

Quddus MUHAMMADIY

QIZILISHTON

Bog'ma-bog' yurar to'q-to'q,
 Tumshug'i naq xanjar o'q.
 Hashoratni qiradi,
 Dorboz o'yin quradi.

QALDIRG'OCH

Odam do'sti — qaldirg'och,
 Ko'zlari kuladi qiyg'och.
 Bola ochar ko'klam-yoz,
 Ini loy, oy nusxa, soz.

Aziz ABDURAZZOQ

TO'RG'AY

To'rg'ay, to'rg'ay, to'rga kel,
 Bug'doyzor, qir, o'rga kel,
 Qo'shiq ayt don haqida,
 To'qchilik, non haqida.

Nurullo OSTON

ZAG'IZG'ON

Laqillamay sahardan,
Darak bergin shahardan.
Yuraklarga dalda ber,
Yoz kelar, deb va'da ber.
Kelib qolsak duch agar,
Faqat keltir xushxabar.

QUSHLAR BOG'CHASI

Chumchuq, To'rg'ay, Popishak,
Ildam-ildam chopishsak.
Ko'klam sozin chalaylik,
Bog'chaga yo'l olaylik.
Unda bog'cha opamiz,
Kutar Zag'cha opamiz.

“BOLA QUYON CHOPDI, CHOPDI...”

Quyunchalar haqida

Zafar DIYOR

QUYONLAR

Oppoq-oppoq,
Uzun quloq quyonlar,
Mendan aslo
Qo'rqib, qochib yurmanglar.

Qani sizlar?
Tortinmayin kelingiz.
Sizga maysa —
O't keltirdi egangiz.

Habib RAHMAT

QUYONCHA

Bola quyon
Chopdi, chopdi,
Bitta joydan
Sabzi topdi.
Voh-ey, voh-ey.

O'lja sabzi
Qizil, asl.
Yesa bormi,
Tanga huzur.
Oh-ey, oh-ey.

Apil-tapil
Chaynadi u.
Loy ekan, vuy,
Tfu, tfu.
Voy-yey, voy-yey.

Muqimjon QODIROV

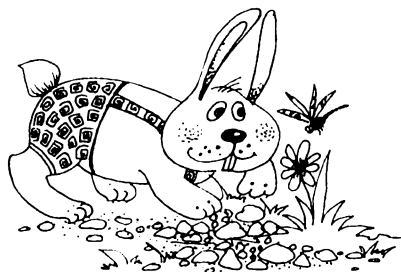
“BOTIR” QUYON

Bilmasdan
Qo‘rqoq, demang.
Men qo‘rqmayman
Hech kimdan.
Agarda qo‘rqoq
Bo‘lsam,
Chiqarmidim
Inimdan!

Miraziz A'ZAM

BIR QUYON

Qoplon uni quvgandi,
Sirtlon uni quvgandi...
— Hamma bunda zo'r ekan, — deb
Arazlab ketdi quyon.

Borsa daryo bo'yiga,
Baqa qochdi "uyi"ga.
— Mendan qo'rqqan bor ekan, — deb
Suyunib ketdi quyon.

“SHIRINLIGI XUDDI BOL, PISHGANINI TERIB OL...”

Mevalar haqida

Yusuf SHOMANSUR

DOVUCHCHA

— Shoxda shig'il dovuchcha,
Ko'm-ko'k, yashil dovuchcha.
Kesak otib qoqaymi?
— Yo'q!
— Bu gap hazil, dovuchcha.
O'zing yerga tushasan,
Pishib hil-hil, dovuchcha!

Erkin VOHIDOV

O'RIK

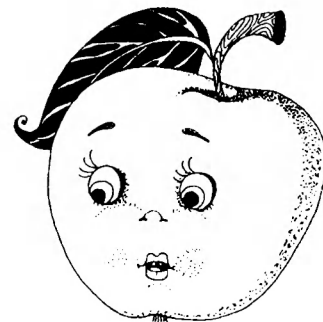
Qantak o'rik
Otim bor,
Xo'p mazali

Totim bor.
Mag'zimga berkitgan
Qantim bor,
Novvotim bor.

OLMA

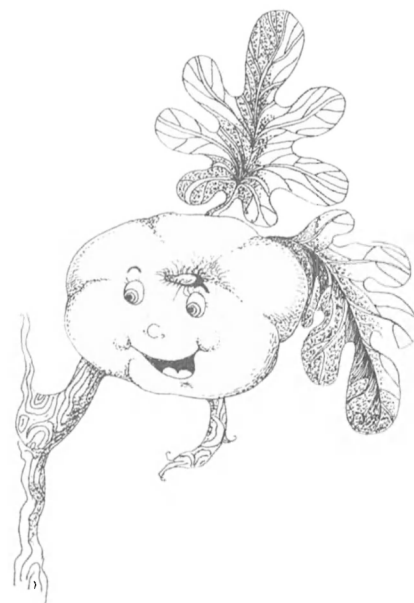
Men sizlarning
Olmangiz,
Xomligimda
Olmangiz.
Nortojiga
O'xshab so'ng,
Voy, qornim, deb
Qolmangiz!

Anvar OBIDJON

ANJIR

Kecha-kunduz
Uxlamay,
Meva tugdim
Gullamay.
Mevam o'zi
Gulchadir,
Tillo rangli
Kulchadir.
G'o'daymayman,
Si poman.
Ko'p dardlarga
Shifoman.
Meni yesa

Mutallib,
Yurmas edi
Yo'talib.

QULUPNAY

Anorchaga
O'xshatmang.
Fonarchaga
O'xshatmang,
Adashmang-da,
O'rgilay,
Ismim —
Bibi Qulupnay.
Jo'yaklarda
Yursangiz,
Meni totib
Ko'rsangiz,
Yorishadi
Ta'bingiz,
Qizaradi
Labingiz.

H. ERMATOV

NOK

Nok mevalar asili.
Erta pishar hosili.
Shirinligi xuddi bol,
Pishganini terib ol.

SHAFTOLI

Ko'pligidan shaftoli
Shoxi yerga bukilar,
Tirgovichlar ushlolmay,
Shamol tursa, to'kilar.

Musulmon ASQAROV

ANOR

Oramizda
Yo'q baxil,
Bir uyda ming
Do'st ahil.

YONG'OQ

Aslim so'rsang,
Tog'likman.
Ismim — Yong'oq,
Yog'likman.

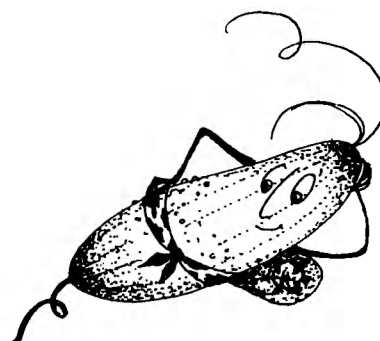
“DIRING-DIRING, POLIZGA KIRIB TURING...”

Poliz mahsulotlari haqida

Ravshan FAYZ

BODRING

Bodring der: — Diring-diring,
Polizga kirib turing.

Polizga kirgan chog'da,
Palagim bosmay yuring.

Men ham sizday bolaman,
Qovoq solib olaman.
Palagimni bossangiz,
Achchiq bo'lib qolaman.

Odil ABDURAHMON

KARAM

Oyim karam berdilar,
— Tozalab qo'y, — dedilar.
Shoshilib archsam shu choq,
Hammasi ekan po'choq.

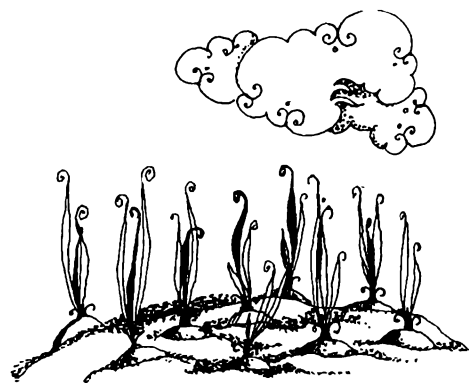
Anvar OBIDJON

PIYOZ

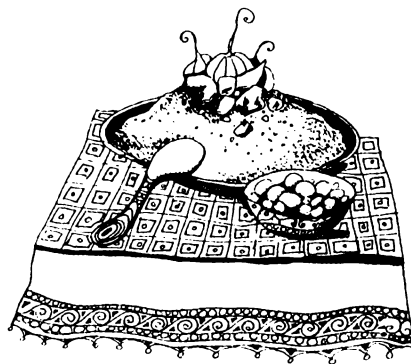
Yerga chuqur
Botsam men,
Berkinvolib
Yotsam men,
Izlab topdi
Oshpazlar,
Meni chopdi
Oshpazlar.
Yig'lamadim —
Polvonman...
Lekin juda
Hayronman:
Oshpazlarning
O'zlari
Nega yoshlar
Ko'zlarin?

SHOLG'OM

Popuk bargli
 Boshim bor.
 Vazmingina
 Toshim bor.
 Dumi uzun
 Rediska —
 Menga
 Kenjatoy uka.
 Yosh-da,
 Picha shoshar u —
 Bahordayoq
 Pishar u.
 Men shoshmayman,
 Beg'amman,
 Shuning uchun
 Sholg'omman.

Obid RASUL**TURP**

Bir taxta eksam turp,
 Chiqdi yerdan yugurib.
 Qo'shquloq, shalpangquloq,
 Mevasi dum-dumaloq.
 Yesam qars-qars, xuddi nok,
 Ta'mi yoqar odamga,
 Osh oldidan bir tovoq
 Qirib berdim dadamga.

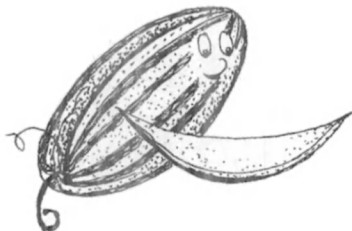
TARVUZ

Tarvuzim bir quchoq,
Choponi ola po'choq.
Biriga ursak pichoq,
Paqqa yorildi shu choq.
Qizil go'sht-u yupqa et,
Karji asal, tatib ket.

G'ani ABDULLAYEV

QOVUN

“Eski chopon” qovunni
Qiluvdim tilim-tilim,
— Usti yomon xunuk-ku,
Qo'ying, so'ymang, — der o'g'lim.
Bir karjini yeb ko'rgach,
O'z-o'zidan uyaldi.
— E, ichi shirin ekan,
Yana bormi? — deb qoldi.

Tursunboy ADASHBOYEV

QOVUN YEDIK

Men va To'lan
Kuni bilan
Uyda edik,
Qovun yedik.
Tilib-tilib,
Maza qilib,
Dadam yedi
Kosa qilib...

“QO‘G‘IRCHOG‘IM QO‘RQMAYDI...”

O‘yinchoqlar haqida

Shukur SA‘DULLA

TOYCHOQ

Toychoq‘im bor — uchqur ot,
Quralay ko‘z — tulpor zot.
Egar-jabduq uraman,
Minib, olg‘a suraman.
O‘zi — yog‘och, yoli — qil,
Ovunchog‘im, olg‘a yel!

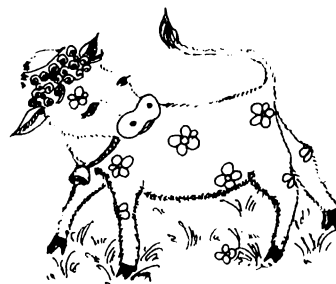

BUZOQ

Men buzoqman, buzoqman,
Shoxim chiqqan — suzoqman.
Lekin yumdalab tortmang,
Uyon-buyonga otmang.

Iflos yerga yo‘latmang,
O‘yinchoqman, qulatmang.
Buksangiz, qayrilaman,
Oyoqdan ayrilaman.

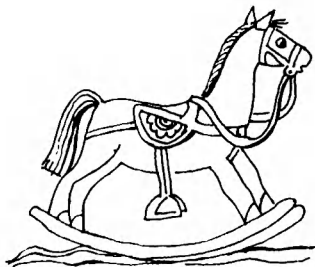
Sigir bo‘lmayman unda,
Qaymoq bermayman kunda.
Mayli, o‘ynang erta-kech,
Lekin ozor bermang hech!

Mahmud YUNUS

YO'RG'AM

Uchqur yo'rg'am,
Chuv, deyman.
Yo'rg'alarni
Quv, deyman.
Ortda qolsin
Shamol ham...
Shunda barcha
Balli, der.
Marraga tez
Yet, deyman.
Bu poygada
Yut, deyman.

Adham RAHMAT

AYIQCHAM

Ayiqchamning oyog'i
Tushdi uzilib,
Qarab turar ayiqcham
Ko'zi suzilib.

Ayiqchamni men juda
Yaxshi ko'raman.
Oyoqchasini o'zim
Tikib qo'yaman.

Sa'dulla AHMAD

QO'G'IRCHOQ

Qo'g'irchoq, ko'zing munchoq,
O'zing menga o'yinchoq.
Hay-hay, o'ynab tinmaysan,
Taqib qo'yay ko'zmunchoq!

Ergash RAIMOV

POLVON

Kichikkina ayiqcham,
Puchuqqina ayiqcham.
Juda ham yumshoq badan,
Kiyimi duxobadan.
Dum-dumaloq, sep-semiz,
Biz uni polvon deymiz...

Aziz ABDURAZZOQ

QO'G'IRCHOG'IM QO'RQMAYDI

Men bog'chaga ketaman,
Qo'g'irchog'im qoladi.
Kech bo'lganda kelaman,
Meni kutib oladi.

Jim-jit uyda bir o'zi
Yig'lamasdan yotadi.
Kulib turgan yuz, ko'zi
Menga juda yoqadi.

Yuvib-tarab, quchib men
Sochlarini o'raman.
Qo'rqmagani uchun men
Uni yaxshi ko'raman.

Habib RAHMAT

KOPTOGIM

Koptogimni
Ko'rgandim,
Sho'xligim
Toshib ketdi.

Yerga qattiq
Urgandim,
Bir sakrab,
Qochib ketdi.

Anvar OBIDJON

KOPTOKLAR QO'SHIFI

Sakrog'ichmiz, chaqqonmiz,
To'p-to'p-to'p.
Biz sotuvga chiqqanmiz,
Ko'p-ko'p-ko'p.

Ranjimaymiz tepsangiz,
To'p-to'p-to'p.
Birpas jim tur desangiz,
Xo'p-xo'p-xo'p.

“LOLAJON ALLA AYTAR...”

Bolalar dunyosi

Saida ZUNNUNOVA

ALLA

Qo'g'irchog'im, oppog'im,
Uxla, uxla, orom ol.
Men alla aytgan chog'im
Sen tezgina uxlab qol.

Yig'loq bo'lsang, suymayman,
Yaxshi bola bo'l doim.
Men ham darrov uxlayman,
Alla aytganda oyim.

Yasataman uchangni,
Sen picha uxlab tursang.
Tikaman ko'ylakchangni,
Xalaqit bermay yursang.

Yaxshi bola har qachon
Gapga kiradi oson.
Uxla, oppog'im, uxla,
Men alla aytgan zamon.

G'iyos KOMILOV

LOLANING ALLASI

O'yindan charchagan choq,
Dam olsin deb qo'g'irchoq,
Lolajon alla aytar,
Sho'x, quvnoq yalla aytar.
Lekin asta o'zini
Mudroq bosar ko'zini.

Aziz ABDURAZZOQ

QO'G'IRCHOQ

Qo'g'irchog'im yasandi,
Kiyintirdim men o'zim.
Mendan juda xursand u —
Suyuntirdim men o'zim.

Avval yalang'och edi,
Oriq va xunuk edi.
Go'yo bir yog'och edi,
Ko'zlari so'nik edi.

Mana, endi chiroyli
Qizaloq qo'g'irchog'im.

Yuzi qizil shirmoydek,
Qizg'aldoq qo'g'irchog'im.

Muhammadali QO'SHMOQBOY

MITTI CHAVANDOZ

Birga to'lib
Sultonmurod,
Yigit bo'lib
Sovutar ot.
Sapchib, o'zin
“Ot”ga otar,
Yumib ko'zin,
Qamchi chotar.
Oti — shamol,
Suvday yo'rg'a.
Uchqur xayol
Yetar zo'rg'a.
O'ynar ot-ot
Kulgan kuncha —
Sultonmurod:
“Alla taxtim
Tayyor, — deydir. —
Uxlar vaqtim
Bo'ldi, dr-r-r,
Dr-r-r...”

Ne'mat ORIF

MEHMON BO'LGAN YAXSHI-DA

Loydan nonni
Pishirdik.
Konfetlarni
Tushirdik.

O'ynadik
Mehmon-mehmon.
Mehmon ko'p,
Qani mezbon?!

Tursun ORTIQXO'JAYEV

TUSHLIK

Ovqatlandim
Maza qilib,
Dasturxonni
Toza qilib.
Olma, o'rik
Yedim rosa.
Tarvuzni-chi,
Qildim kosa.
Jonim — qaymoq,
Somsa, norin...
Voy-voy, endi,
Og'rir qorin.

Habib RAHMAT

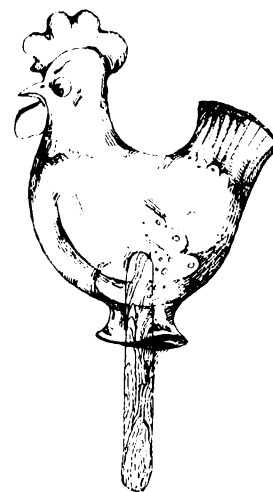
XO'ROZQAND

Xo'rozqandim, xo'rozqandim
Shirin-shirin,

Mazasini darrov bilar
Tilim, tilim.

Yalayverdim, yalayverdim,
Oh, oh, oh.

Bundoq boqsam, cho'pi qopti,
Voh, voh, voh.

Tursunboy ADASHBOYEV

NASIBANING OLMASI

Nasibaning olmasi
Tushib ketdi ariqqa.
Tutqich bermay o'ynaydi,
O'xshab oltin baliqqa.
Sodiqjon ko'rib qolib,
Olmani ushlab berdi.
Rahmat aytib Nasiba,
Yarmini tishlab berdi...

Ahmad TOSHXO'JAYEV

TOHIRNING JAVOBLARI

- Ko'zing nechta?
- Ikkita.
- Qulog'ing nechta?
- Ikkita.
- Qo'ling nechta?
- Ikkita.
- Oyog'ing nechta?
- Ikkita.
- Boshing nechta?
- Bittadir.
- Soching nechta?
- Ko'ptadir!..

Shukur SA'DULLA

LOLA VA MUSHUK

Men — Lolaman, Lolaman,
Ozoda qiz bolaman.
Erta bilan turaman,
Yuz-qo'limni yuvaman.

Mushugim bor — qora Mosh,
O'zi juda ham yuvosh.
Mendan oldin turadi,
Yuz-qo'lini yuvadi.

Miraziz A'ZAM

QO'Y SUZGANDA

Anuv qo'y-chi, hov, ada,
Yomon bolaykan juda:
Boshi bilan bir turtdi,
Meni qattiq yiqitdi.

Ollobergan PO'LATOV

KICHIK BOLA

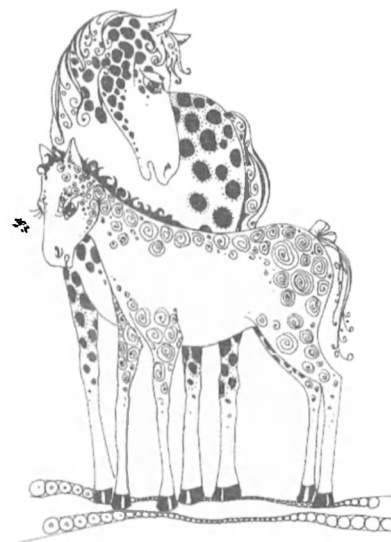
Ekkan novdam ulg'ayib,
Daraxt bo'ldi kattakon.
Lekin men avvalgiday
Kichik bolaman hamon.

Asom ZIYOMAT

TOYCHOQ

Biyamiz qulunladi,
Yunglari biram mayin.
Dikir-dikir chopqillab
O'sayapti kun sayin.

Onasiga talpinsa,
Rahmim kelar toyimga.
— Biyani kamroq sog'ing, —
Yolvoraman oyimga.

Umida ABDUAZIMOVA

SHIRINTOY

Shavkatjonning sevgani —
Shirin choy, shirin choy.
Shundan hamma der uni
Shirintoy, shirintoy!

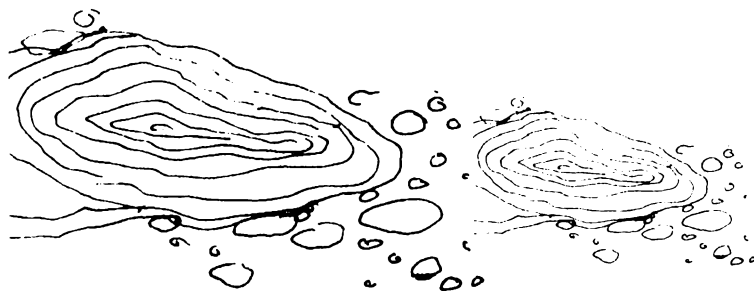
Yuz-qo'lini yuvmay goh:
— Bering, — der shirin choy.
Dangasa ham erinchoq,
Shirintoy, shirintoy!

Shunday qilsa, bermaymiz
Shirin choy, shirin choy.
Erkalatib demaymiz:
Shirintoy, shirintoy!

Shukur QURBON

QATLAMA

Tosh tashlasam, suv yuzida
Xalqachalar titraydi.
Qatlama ham o'xshar shunga,
Faqat qimir etmaydi.

O'zbek bolalar hikoyalari

Raim FARHODIY

TONGGI SO'Z

Ahmad tongda uyg'ondi-yu, yugurib hovliga chiqdi. Qarasa, baroq mu-shugi unga qarab kelyapti. Boshini egib, oyoqlari ostida erkalana boshladi:

— Miyov-miyov!

Ahmad hayron bo'lib turdi-da, yo'lida davom etdi. Shunda tong shamoli g'uvillab, unga ergashdi. Daraxt yaproqlarini shitirlatib, kuylay boshladi:

— G'uv-g'uv...

Qayerdandir bir chumchuqcha uchib kelib, daraxt shoxiga qo'ndi. So'ngra Ahmadga qarab, sayray boshladi:

— Chiriq-chiq-chiriq...

Ahmad qushchaning qo'shig'ini berilib tingladi-da, yana yo'lga tushdi.

Qarangki, qarddon kuchugi — Qoplon inidan chiqib qoldi. U ham to'ppa-to'g'ri Ahmadning oldiga chopib keldi. Dumini likillatib, vovulladi:

— Vov-vov-vov!

Ahmad hovuz bo'yiga keldi. Suvda g'oz va o'rdaklar suzib yurishardi. Ular qirg'oqqa yaqinroq kelib, qichqirishdi:

— G'oq-g'oq-g'oq!

— G'a-g'a-g'a!

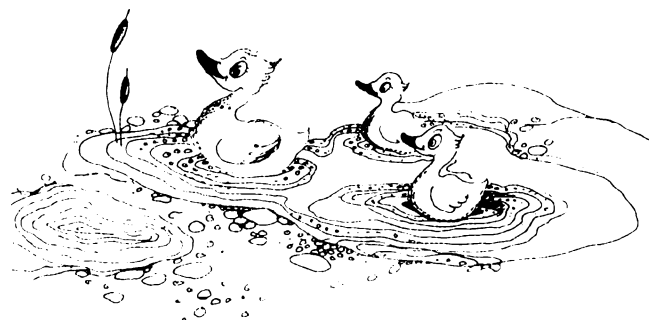
Shu payt qo'shni uyning eshigi ochilib, Nigora ko'rindi. U jilmayib:

— Salom, Ahmad! — dedi.

— Salom, Nigora! — javob berdi Ahmad ham.

Shundagina u yo'lda uchratgan do'stlari — mushuk, shamol, Qoplon, g'oz va o'rdaklarning unga nima deyishganini tushunib oldi.

Bolalar, erta tongda aytiladigan bu so'zning qanday so'z ekanligini bilasiz-a?

Abdusodiq IRISOV

BILMAY QOLIB

Rayhon yong‘oq chaqib yedi-da, po‘chog‘ini oyoq ostiga tashladi. Akasi Baxtiyor chopib chiqqan edi, yong‘oq po‘chog‘ini bosib oldi, po‘choq oyog‘iga kirib, qonatdi. Baxtiyor yig‘ladi. Baxtiyorga qo‘shilib Rayhon ham yig‘ladi. Chunki u akasining oyog‘i og‘riganiga rahmi kelib ketdi. Unga yordam bergisi kelardi-yu, lekin qo‘lidan kelmasdi.

Rahmat AZIZXO‘JAYEV

OYIJON

Qosim ko‘cha eshikdan hamisha bo‘lar-bo‘lmasga “oyi”, deb yig‘lamsirab kelar, oyisi biror yumush buyursa “yo‘q, yo‘q”, deb uni bajarmas edi.

Qosim ammasinikiga borganda hayron bo‘ldi. Ammasining kenja o‘g‘li – o‘zi tengi Po‘latjon oyisi biror yumush buyuradigan bo‘lsa, “xo‘p, oyijon”, der ekan. Qosimga bu muomala juda yoqdi. U uyga qaytgach, oyisini “Oyijon”, deb chaqirgan edi, oyisi ham oshxonadan turib: “Qosimjon, keldingmi, o‘g‘lim?” — deb javob berdi.

Qosim xursand bo‘lganidan jilmayib qo‘ydi.

Xudoyberdi TO‘XTABOYEV

HASSA

Qobil boboning ikki nabirasi – Shavkat bilan Shuhrat qo‘shni xonada o‘ynab o‘tirishar edi. Nima bo‘ldi-yu, ikkovlari bahslashib qolishdi.

Shavkat yugurib bobosining oldiga chiqdi-da:

— Bobo! Kim odobli, menmi yoki Shuhratmi? — deb so‘radi.

Qobil bobo hovliga chiqmoqchi bo‘lib turgan edi. Uning kumush halqa qadalgan hassasi Shavkat bilan Shuhrat o‘ynab o‘tirgan uyda edi.

— O‘g‘lim, avval mening hassamni keltirib ber, keyin men o‘ylab javob beraman, — dedi nabirasiga.

— Yo'q, avval aytasiz! — oyoqlari bilan polni tepib turib oldi Shavkat.
— Axir, o'ylab ko'rish kerak-da, — dedi Qobil bobo.
— Bo'lmasa, hassangizni keltirib bermayman, — Shavkat qaysarlik bilan polga o'tirib oldi, — keltirib bermayman.

Qobil bobo hassasini keltirish uchun o'rnidan endigina turgan edi, shu payt xonaga bobosiga salom berib Shuhrat kirib keldi.

— O'g'lim, hassamni sen keltirib ber! — dedi Shuhratga bobosi.

— Xo'p bo'ladi, bobojon! — dedi Shuhrat bobosining gapi tugamasdanoq.

U kumush halqa qadalgan hassani darrov keltirib, bobosiga berdi. Keyin o'rnidan tura-yotgan bobosining qo'lidan ushlab, turishga yordamlashdi.

— Rahmat, o'g'lim, — dedi Qobil bobo nabirasining peshonasini silab, — umring uzoq bo'lsin!

— Bobo, kim odobli? Menmi yoki Shuhratmi, ayting, axir?! — der edi Shavkat yer tepinib. Qobil bobo kumush halqali hassasini do'qillatganicha hovliga chiqarkan:

— Shuhrat odobli! — deb javob berdi.

Zohir A'LAM

MAY YOMG'IRI

Botirvoyning otasi qishloqdan yer olgan. Yoz bo'yi kapa tikib dalada yashaydi. Yeriga bo'lak-bo'lak qilib pomidor, kashnich, shivit, piyoz ekadi.

Bir kuni otasi narida chopiq qilayotgan paytda, osmonni qora bulut qopladi.

Chars-churs chaqmoq chaqib, momaqaldiroq gumburladi, sharros yomg'ir quydi.

Botir o'zini panaga oldi.

Yomg'ir suvlari jilg'a-jilg'a bo'lib oqa ketdi. Mana, jilg'achalarning biri yugur-gilab keldi-da, yo'lidagi chumoli iniga sizib kira boshladi.

Odatda, chumoli ini do'ppayib qo'rg'onga o'xshab turadi. Lekin bu inning qo'rg'onini Botir boyagina tepib, har tarafga sochib tashlagandi. Botir suvning kirishini bir oz kuzatib, chumolilarning ahvolini ko'z oldiga keltirdi. Ularga juda achindi. Daraxt panasidan yugurib chiqdi-da, inning atrofiga to'g'on yasashga tushdi. Gir aylantirib loy bilan o'rab chiqquncha usti-boshi shilta-shalabbo bo'ldi.

Shu payt qo'lida ketmon ushlagan otasi yugurib kelib qoldi.

— Hoy, nega panaga o'tmay, ivib o'tiribsan? — so'radi u hayron bo'lib.

Nima deyishini bilmagan Botir to'g'risini aytib qo'ya qoldi.

Gap eshitaman deb o'ylagandi, unday bo'lmadi. Chumolilarni himoya qilganini bilib:

— Yaxshi qilibsan, o'g'lim, — dedi otasi.

Hakim NAZIR

OPPOQ BUVANING NEVARALARI

Oppoq buva ravonda dam olib o'tiribdi. Nevaralari uyda radio eshtishyapti. Radiodan "Jo'jalarim" qo'shig'i aytilsa, ular qo'shilishib aytishadi. Hindcha aytsa, dikir-dikir o'yinga tushishadi. Sal o'tgach, katta ashula boshlangan edi, kichik nevara:

— E, bu yaxshimas, o'chirib qo'yaman! — dedi. Katta nevara singlisini qaytardi:

— O'chirma, oppoq buvam xafa bo'ladi.

Kichik nevara ravonga chiqib:

— Oppoq buva, siz shu ashulani yaxshi ko'rasizmi? — deb so'radi.

— Ha, oppoq qizim, juda yaxshi ko'raman, — dedi buvasi.

— Unaqa bo'lsa, men ham juda yaxshi ko'raman, — dedi kichik nevara.

Mahmud MURODOV

MEHRIBON

Salimjonning dadasi kechqurun katta qovun so'ydi-da, bir kosasini onasining oldiga qo'ydi. Qolganlarini laganda karjladi. Salimjonning onasi Karomat shkafdan qirg'ich keltirib, buvisining qovunini qirib berdi. Hammalari qovun yeya boshladi. Faqat Salimjonga qo'l cho'zmay o'tirdi.

— Ol, nega yemayapsan? — deb so'radi oyisi.

— Mengayam o'shanaqa qilib bering, — dedi Salimjon buvisi yeyayotgan qovunga ko'z tashlab.

— Voy, buvimning tishlari yo'q-ku. Sen ham qarimisan?

Salimjon indamadi. Keyin ko'z qirini tashlasa, buvisi qirilgan qovunni ham kavshanib yeyapti. Salimjon asta laganga qo'l cho'zdi.

Ertasi kun Salimjon bog'dan shaftoli uzib chiqdi-da, buvisiga mehribonlik bilan:

— Buvijon, qirg'ichingiz qani, shaftoli qirib beraman, — dedi.

BO'LIB YEYISHDI

Ziroat opa ishdan qaytganda, qizchasi Odila eshik oldida o'ynab o'tirgan edi. U yugurganicha borib, onasini quchoqladi. Ona Odilaning peshonasidan o'pdi. Sumkasidan uch dona konfet olib berdi.

— Hammasi o'zingami? — deb so'radi Odila.

— Ha, o'zingga, — dedi Ziroat opa.

— Yo'q, o'zingamas. Bo'lib yeymiz.

Uyga kirganda Odila konfetlarni buvisiga berdi.

— Buvijon, bo'lib bering.

Buvisi:

— Mana bular senga, — dedi-da, ikkita konfetni Odilaga uzatdi. — Mana bu bittasi Sobir akangga.

— Yo'q, bunaqamas, — dedi Odila.

— Bo'lmasa ikkitasini akangga bera qol, — dedi buvisi.

— Bunaqayammas, — dedi Odila yana kuyunib.

— Qanaqa qilib bo'lay, o'zing ko'rsata qol.

Odila hamma konfetni qo'lga olib, bittasini buvisiga, bittasini akasiga berdi. Birini o'zi olarkan:

— Ana shunaqa bo'ladi, — dedi-da konfetni og'ziga soldi.

Yayra SA'DULLAYEVA

YO'LDA

Ular birin-ketin bog'chadan chiqishdi. Rauf, Yulduz, Nargiza, Olima... Biri onasining bo'ynidan quchib olgan, biri sevinchdan shataloq otgan, yana biri... Ular orasida Yulduz pildirab boradi. U oyisi bergan olmani g'archillatib yeb: "Aynaniy, oyimdan", — deb erkalandi. Hamma quvnab-quvnab boradi-yu, ammo Alisher negadir oyisiga tixirlik qiladi. Yig'lay desa, ko'zidan yosh chiqmaydi. Dam oyisining sumkasiga yopishadi, dam oyisining: "Qo'y, bolam", — deyishiga qaramay, narsa to'la to'rxaltani tortqilaydi.

— Olma topib berasiz, olma yeyman, — dedi u battar g'ingshib.

— Xo'p, o'g'lim, uyda bor, hozir... — uni ovutishga urindi oyisi.

— Yo'q, hozir topib berasiz. Ana, Yulduz yeb ketyapti-ku. Alisher birdan oyisining oyoqlariga yopishdi.

— Olma yeyma...a...n!

O'tgan-ketgan bolalarning qarashlaridan jahli battarroq chiqib, baqiraverdi. Shu orada bolalardan birining qo'lidagi o'yinchoq mashinaga ko'zi tushib: "Mengayam mashina", — deb oyisini battar xit qildi. Oyisi bir narsa degan-

di, yerga yotib oldi. Top-toza kiyimlari tuproqqa belandi. “Tur, odamni uyatga qo‘yayapsan”, — deb oyisi turg‘izmoqchi bo‘lsa, yerga battarroq yopishdi. Undan hech qaysi bola kulmadi. Aksincha, “viy, erkatoiy”, — deb qo‘yishdi. Yulduzning xunob bo‘lgan onaga rahmi kelib, qo‘lidagi olmasini Alisherga uzatdi.

— Ma, ola qol! — mehribonchilik bilan dedi Yulduz.

— Obor! — Alisher uning qo‘lini turtib yubordi. Olma yerga tushib, dumalab ketdi. Yulduzning biram yig‘lagisi keldi, lekin o‘zini tutdi.

Oyisining aytganiga kirmaydigan bunday bola oldida yig‘lagandan kulgani yaxshi.

Muhabbat HAMIDOVA

DO‘MBOQ

Bog‘chadan qaytishayotganda chiroyli bir targ‘il mushukcha Farhodga ergashib qoldi. Oyisi shuncha haydasa ham, u ayanchli miyovlaganicha Farhodning oyog‘iga surkaldi.

— Oyijon, uyga olib ketaylik. Mosh mushugimizga o‘g‘il bo‘ladi. Ikkovlashib sichqonlarni tutishadi, yo‘q demang, jon oyijon, — yalindi Farhod.

— Sog‘lom mushukchaga o‘xshaydi, egasidan adashib qolgan bo‘lsa kerak. Mayli, olib ketamiz, — rozi bo‘ldi onasi.

Uyga kelishgach, Farhod uni sekingina Moshning yoniga qo‘yib:

— Qara, Mosh, senga o‘g‘il olib keldim. Xafa qilmasdan birga o‘ynanglar, xo‘pmi? — deb Moshning peshonasidan silab qo‘ydi.

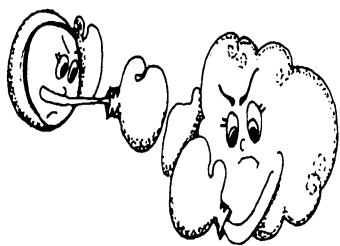
Ammo Mosh big‘illaganicha mushukchaga bir zum qarab turdi-da, to‘sat-

dan oldingi oyog'i bilan uning beliga tap-tap tushirdi. Mushukcha bo'lsa qochish o'rniga uning bo'yniga osilib erkalandi. Nihoyat Mosh ham murosaga kelib, uni yetaklab xontaxta tagiga olib ketdi.

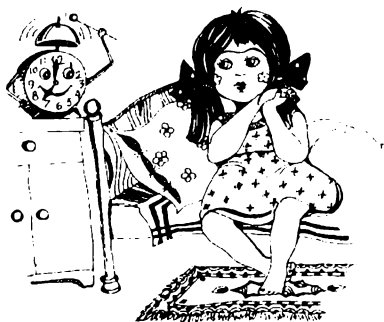
Farhod mushukchani Do'mboq deb atadi. Do'mboq ozoda, beozor edi. U Farhodga juda o'rganib qoldi. Kechqurunlari ham uning yostig'i yonida xurillab uxlab qolardi. Ertalablari esa Farhod bog'chaga ketayotganida uni darvozagacha kuzatib qo'yardi. Farhodning bog'chadan qaytayotganini ham Do'mboqvoy hammadan oldin sezar va darvoza tagidagi kichkina yoriqdan kallasini chiqarib, xursand bo'lib kutib olardi.

Kichik yosh davri

3 — 4 yoshgacha

O'zbek xalq og'zaki ijodi

“YOMG'IR... YORUG' KUNING BO'LADI...”

Tabiat haqida

Shamol tursa, qo'rqmagin,
Shamol bobong bo'ladi.
Yomg'ir yog'sa, yig'lama,
Yorug' kuning bo'ladi.
Oy ko'rinsa, cho'chima,
U chuchmomang bo'ladi.
Oftob ko'rsang, hayiqma,
Nurafshoning bo'ladi.
Kuchuk ko'rsang, qo'rqma,
Kuchuk oshnang bo'ladi.
Mushuk ko'rsang, cho'chima,
Mushuk oshnang bo'ladi.
Sigir ko'rsang, sarg'ayma,
Sigir oqlik bo'ladi.
Bug'doy ko'rsang, bukilma,
Bug'doy noning bo'ladi.
Paxta ko'rsang, pisinma,
Paxta ko'rpang bo'ladi.
Toychoq ko'rsang, tortinma,
Toychoq oshnang bo'ladi.
Chumchuq ko'rsang, cho'kinma,
Chumchuq oshnang bo'ladi.
Tuya ko'rsang, tortinma,
Tuya oshnang bo'ladi...
Olov ko'rsang, olayma,

Olov oshnang bo'ladi.
 Suvni ko'rsang, seskanma,
 Suv ham oshnang bo'ladi.
 Yerni ko'rsang, talpingin,
 Yer ham oshnang bo'ladi.
 Osmon ko'rsang, intilgin,
 Osmon oshnang bo'ladi.
 Daraxt ko'rsang, tirmashgin,
 Daraxt oshnang bo'ladi.
 Ariq ko'rsang, arqira,
 Ariq oshnang bo'ladi.
 Soyni ko'rsang, soylangin,
 Soy ham oshnang bo'ladi.
 Gulni ko'rib, yashargin,
 Gullar oshnang bo'ladi.
 Tog'ni ko'rsang, talpingin,

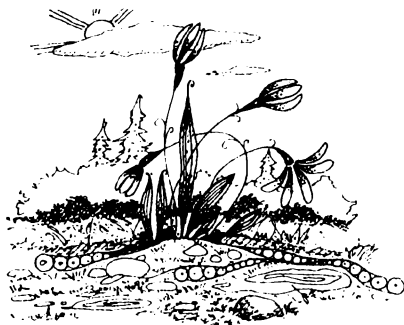

Tog'lar oshnang bo'ladi.
 Bog'ni ko'rsang, balqigin,
 Bog'lar oshnang bo'ladi.
 Odam ko'rsang, izzat qil,
 Odam qavming bo'ladi...

“HAY-YU, CHITTI GUL...”

Mavsum qo'shiqlari

* * *

Boychechagim hillodir,
 Hamyon-hamyon tillodir.
 U bozor-u bu bozor,
 O'rtasida lolazor...

* * *

Boychechagim bolasi
 Qulog'ida donasi.
 Donasini olaylik,
 Yugurib chiqsin onasi.

Boychechagim, boychechak,
 Qo'limda ko'p boychechak.
 Boychechagim, boychechak,
 Terdim to'la bir etak.

Boychechagim aslidir,
 Bahor faslin vasfidir.
 Boychechagim, boychechak,
 Qo'limda ko'p boychechak.

* * *

Kelsa yilboshi — navro'z,
Olam guliston bo'lg'usi,
Osmondan yer-u zaminga
Obi rahmat yog'gusi.

Navro'z keldi jahonga,
Borib aytgin otangga,
Otang bersin bir tanga,
Oborib ber mullangga.

* * *

Bog'larda gul, bog'da gul,
Atirguli sizga,
Qizil guli bizga,
Hay-yu, chitti gul.
Gulda kapalak,
Guldor kapalak.
Kapalagi sizga,
Tillaqo'ng'iz bizga,
Hay-yu, chitti gul.

Qo'lim-qo'lim,
Bog'da yo'lim.
Yuring, o'rtoq,
So'ri so'lim,
Hay-yu, chitti gul.

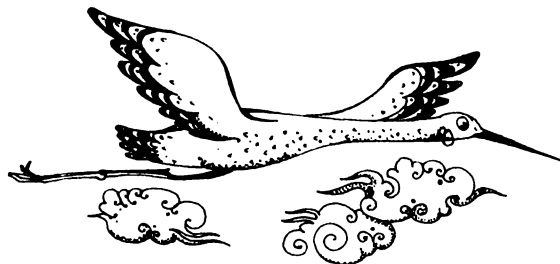
Bog'bon bobo
Der: "Marhabo!"
Bizlar deymiz:
— Rahmat, bobo!
Hay-yu, chitti gul.

* * *

Laylak keldi, yoz bo'ldi,
 Qanoti qog'oz bo'ldi.
 Laylak boradi tog'ga,
 Quloqlarida halqa.
 Halqasi tushib qoldi,
 O'tirdi yig'lamoqqa:
 – Men bibi hoji edim,
 Qizlarga boshchi edim.
 Qizlar o'yin tushganda,
 Men nog'orachi edim.
 Bir kun nog'oram buzildi,
 Tanoblari uzildi.
 Qorbuvaning dastidan
 Qanotlarim suzildi.

* * *

– Laylak keldi, soz,
 Qanoti – qog'oz.
 Biz tarafda ham
 Bo'lar endi yoz!

– Laylaklar tutar,
 Baqani yutar.
 So'ng qaqirlashi
 Olamni tutar!

— Laylak kelsa, soz,
Boshlanadi yoz.
Cho'milsak soyda,
Bizga qanday soz!

* * *

Laylak keldi, yoz bo'ldi,
Qanoti qog'oz bo'ldi.
Bizni deb uchib keldi,
Uzoqdan ko'chib keldi,
La-la, lalalay!

Tinmasdan mehnat qilib,
Tol boshiga in soldi,
La-la, lalalay!

* * *

Oftob chiqdi olamga,
Yugurib bordim xolamga.
— Xola, xola, kulcha ber.
Xolam dedi:
— O'tin ter.
O'tin terdim bir quchoq.
O'g'liga berdi yog'li kulcha,
Menga berdi dog'li kulcha.

* * *

Olma, anor, shaftoli,
Pista, bodom, qaroli,
Olxo'ri-yu olchalar,
Chillaki-yu bolchalar:
Bizni to'yib yeng, deydi.

“BEDANAJON, BO‘LMA MENDAN BEGONA...”

Hukmlagichlar

* * *

Bedanajon, bedana,
Bo'lma mendan begona.
Don beray,
Suv beray,
Chigirtka, tariq beray,
Kesak solay to'rvoqqa.
Sen zo'r bergin
“vot-va-loq”qa.

* * *

Bedanam uchdi,
Bedapoyaga tushdi.
Bedananing bargi
Shamolga uchdi.
Vaqir-qa.

* * *

Vaqir-vaqir qurbaqa,
Vaqirlamay tur, baqa.
Ravshanlarday urishmay,
Shirin suhbat qur, baqa.

* * *

Olatog'ga boraman
 Ot o'ynatib,
 Yonboshimda miltig'im
 Yaltillatib.

Quyvon otib kelaman
 Pitillatib.
 Pishiraman qozonda
 Biqillatib.

* * *

Pashsha, pashsha, pashsha,
 Pashshani qirib tashla.
 Esing bo'lsa, yo'q qilib,
 Ozoda bo'lib yasha!

“YAXSHI BOLANING YUZI ISSIQ...”

Aytishmalar

* * *

- Karim qayda?
- Uchish joyda.
- Qayga uchar?
- Oyga uchar.
- Nima bilan?
- Kema bilan.
- Komandir kim?
- Sher amakim.
- Qachon ketdi?
- Oyga yetdi.

* * *

- Kim odamga qarab esnaydi?
- Mushuk.
- Kim odamga qarab kerishadi?
- Kuchuk.
- Kim odamni “bir, ikki!” deb sanaydi?
- Tovuq.
- Shuning uchun ularning afti?
- Sovuq!

* * *

- Nega uning yuzi issiq?
- Yaxshi bola.
- Nega uning afti sovuq?
- Yomon bola.
- Nimaga u yomon bola?
- Ko'zi ola.
- Ko'zi ola bo'lsa nima?
- Ishi chala.
- Odobi-chi?
- Fe'li yomon,
Tantig'-naynig'.
- Nima deyish kerak unga?
- Esingni yig'!

* * *

- Anvar yebdi qaymoq,
Og'zi bo'пти boyloq.
— Sigirga o't sol! — desa,
Oyog'imish maymoq.

— Buzoq suzar, — debdi,
 — Ipni uzar, — debdi.
 Shunda sigir:
 — Qaymoq
 Iching buzar! — debdi.

* * *

Sotvoldi miltiq
 Sotvoldi,
 Osmondan o'rdak
 Otvoldi.
 O'rdagi cho'lga
 Quyuldi,
 Sotvoldi ko'lga
 Yugurdi.
 Ko'lga yetolmay
 Sotvoldi,
 Baqani ko'rib
 Yotvoldi.

“HAMMOMPISH... HAMMANIKIDAN OLDIN PISH...”

O'yin qo'shiqlari

* * *

Danagim, danak,
 Do'ppi danak.
 Sochilib tush,
 Bitta qolmay
 Ochilib tush,
 Xo'p-pa!!!

* * *

Hammompish,
Hammompish,
Hammanikidan
Oldin pish.
Hammadan oldin
Pishmasang,
Buzilib ket,
O'yilib tush,
Hammompish!..

* * *

Loy o'yin.
— Pongmi, pis?
Qaysisi durust?!
Pong!..

* * *

Halinchak uchdim,
Yulduzlarni quchdim.
Mana senga, ukajon,
O'yinchoq olib tushdim.

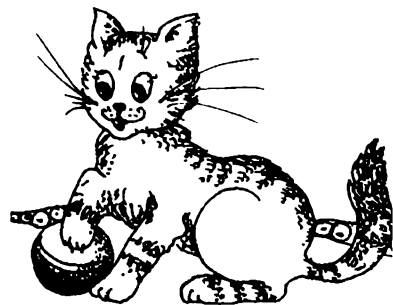
* * *

Hakalakam,
Dukalakam,
Chori-chambar,
Beli anbar.
Otaqo'zi og'da,
Yumaladi bog'da.

* * *

— Oq terakmi,
Ko'k terak?
Bizdan sizga kim kerak?
— Polvon o'g'lingiz kerak.

* * *

Miyov-miyov mushugim,
Ahmadali qiyshig'im.
Bugun sichqon tutolmay,
Och qoldi sho'r tumshug'im.
Ushlab oling,
Ushlab oling!..

* * *

Mushuk bordi dalaga,
Sichqon qochdi etikka.
Onasi ochdi darvozani,
Yemish bo'ldi mushukka.

* * *

— Oq sholi.
— Ko'k sholi.
— Oq sholini oqlaylik!
— Ko'k sholini ko'klaylik!
— Guruchidan Oyxonning
To'yigacha saqlaylik!

- Ho‘p-p!
- Ho‘p-p!!...
- Oq sholi,
- Ko‘k sholi!!!

* * *

Quyoning-quyoning, nima bo‘ldi?
Kasalga o‘xshab o‘tiribsan.
Qoshingga o‘sma qo‘ymabsan?
Ko‘zingga surma surmabsan?
Bitta o‘ynab ber,
Bitta o‘ynab ber!

“QARA, BURNING PUCHUQ...”

Chandishlar

* * *

- Oy degin-chi!
- Oy.
- Og‘zing loy.

* * *

- Kuchuk degin-chi!
- Kuchuk.
- Qara, burning puchuq.

* * *

- Bir, degin-chi!
- Bir.
- Nega bo‘yning kir?

* * *

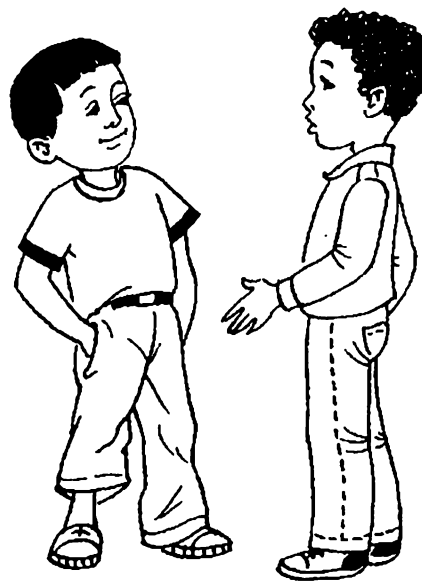
- Olim, de.
- Olim.
- O'zingga o'zing zolim.

* * *

- Taroq, de.
- Taroq.
- Yuzingni yalasin baroq.

* * *

- Nima desam, men ham, deya tasdiqlay olasanmi?
- Ha.
- Men ertalab turdim.
- Men ham.
- Yuzimni yuvdim.
- Men ham.
- Eshak hangradi.
- Men ham.

* * *

- Burgut suvda suzadimi?
- Burgut tog'da yayraydi.
- Balli.
- Ilon uzum yeydimi?
- Ilon uzum yeydi.
- E... E... Ahmoq shunday deydi.

O'zbek xalq maqollari

OTA-ONALAR HAQIDA

* * *

Ona bilan bola — gul bilan lola.

* * *

Ota-ona duosi o'tga, suvga botirmas.

* * *

Ota-onangni hurmat qilsang,
Boshqalardan hurmat ko'rasan.

* * *

Ota oldidan o'tma,
Odob oldidan ketma.

BOLALAR HAQIDA

* * *

Ona — daraxt, bola — meva.

* * *

Bola aziz, odobi undan aziz.

* * *

Bola — loy, ona — kulol.

* * *

Bola qalbi — gul.

* * *

Bolalik — podsholik.

* * *

Bol shirin,
Boldan bola shirin.**ODOB HAQIDA**

* * *

Bolam odam bo'lsin, desang
Yoshlikdan odeb ber.

* * *

Odobli bola elga manzur.

* * *

Odob oltindan qimmat.

* * *

Odobni bolaga yoshdan boshla.

* * *

Inson hayosi — odob sadosi.

* * *

Kattaning hurmati — qarz,
Salomlashmoq kichikka — farz.

NON HAQIDA

* * *

Non ham non, ushog'i ham non.

* * *

Nonga hurmat — elga hurmat.

* * *

Yarimta non ham rohati jon.

* * *

Molsiz uy bor, nonsiz uy yo'q.

DO'STLIK HAQIDA

* * *

Do'stlik tanishlikdan boshlanadi.

* * *

Baxt garovi — do'stlik.

* * *

Do'sting bo'lsa, bog'ing chamandir.

* * *

Daraxtni tomiri saqlar,
Odamni do'sti saqlar.

* * *

Dil og'ritgan do'st emas.

SOG'LIK HAQIDA

* * *

Sog' tanda — sog'lom aql.

* * *

Sog' yuray desang, ozoda bo'l.

* * *

Sog'lik — umrning garovi.

* * *

Sihat tilasang, ko'p yema,
Izzat tilasang, ko'p dema.

* * *

Sog'ligim — boyligim.

O'zbek xalq ertaktari

QUYONJON VA LAYLAKXON

Bir bor ekan, bir yo'q ekan. Kichkina bir chordevorda chol-kampir quyonlar nevarachalari — qizil ko'ylakli Quyonjon bilan yashar ekanlar.

Quyonjon buvi bilan bobosining hamma ishlarini bajarar ekan. Bobo quyon unga ajoyib ertaklar so'ylar, buvi quyon shirin ovqatlar pishirib berar ekan.

Yozning issiq kunlari boshlanibdi. Bir kuni chol-kampir quyonlar shinni qiyom qilmoqchi bo'lishibdi. Ular Quyonjonni chaqirib:

— Quyonjon! O'tin bilan tut terib kelsang, shinni qiyom qilamiz! — deyishibdi.

— Xo'p, jonim bilan, — debdi Quyonjon.

U o'rtoqlarini yig'ib:

— Bobom bilan buvim shinni qiyom qilmoqchilar. Yuringlar, o'tin bilan tut terib kelamiz, — debdi.

Quyonchalar o'tin yig'gani chorbog'ga chiqishibdi. Chorbog'da quruq xascho'plar kamdan-kam ekan. Quyonchalar qo'shni bog'larni oralab nari ketishibdi. Yurib-yurib rosa charchabdilar-u, yig'gan o'tinlari sira ko'paymabdi.

Ular tut termochi bo'lishibdi. Yana bo'lmabdi. Tut daraxti ustiga chiqib qoquvchi azamat topilmabdi. Quyonchalarning o'zlari chiqay desalar, yoshlik qilibdilar.

Nima qilishni bilmay, boshlari qotibdi.

Shu vaqt qizil ko'ylakli Quyonjon osmonda qanot silkib uchib o'tayotgan do'sti Laylakxonni ko'rib qolibdi.

— Salom, Laylakxon! — deb qichqiribdi u.

Laylakxon bir to'da rang-barang sharlarni bolalariga olib ketayotgan ekan.

— Nima qilib yuribsizlar? — deb so'rabdi Laylakxon.

Quyonjon:

— Bobom bilan buvim shinni pishirmoqchilar. Shunga o'tin izlab yuribmiz. O'tin topolmay ovoramiz, — debdi.

Laylakxon:

— G'am yemanglar, bir burda nonni kam yemanglar. Men sizlarga o'tin

topib beraman. Qani, yuringlar. Sizlarni tomosha qildiraman. So'ngra oq pat bolalarim bilan tanishtiraman, — debdi.

Quyunchalar juda sevinib ketishibdi. Keyin:

— Bizlar charchadik. Siznikiga qanday qilib boramiz? — deyishibdi. Laylakxon kulib:

— Men bilan birga borasizlar. Qani, bo'linglar, qanotim ustiga mininglar.

Laylakxon quyunchalarga bittadan shar beribdi. Qizil ko'ylakli Quyunchonga havorang, chiroyli shar tegibdi.

Quyunchalar sevinganidan chapak chalib yuboribdilar.

Laylakxon uzun oyoqlarini bukib o'tiribdi. Quyunchalar birin-ketin Laylakxonning ustiga minib olibdilar. Qizil ko'ylakli Quyunchon esa Laylakxonning yelkasiga minib, u bilan gaplashib ketibdi.

Laylakxon quyunchalarga butun qishloqni tomosha qildiribdi. O'z uylari ustidan olib o'tib, ularga hovli o'rtasidagi kichik kursida o'tirgan Ayiqxon bilan Mushukjonni, chopib ketayotgan Saman toychani va toycha ustidagi chavandoz Maymunchani ko'rsatibdi.

Quyunchalar juda xursand bo'libdilar.

* * *

Yo'lda katta tut daraxti uchrabdi. Tut pishib, ezilib yotgan ekan.

Quyunchalarning havaslari kelib, so'laklari oqibdi:

— Tut! Tut!

— Laylakxon, siz qoqing, biz teraylik.

Laylakxon ko'nibdi.

Quyunchalar sharlarga osilib baland osmondan asta-sekin yerga tushibdilar.

Laylakxon qanotlarini yig'ib, katta tut daraxtiga qo'nib, tut qoqa boshlabdi.

Quyunchalar terishibdi.

Keyin yana uchib ketishibdi. Eng oxiri Laylakxonning uyasiga yetib bori-shibdi.

— Tanishinglar, mening bolalarim! — debdi Laylakxon bolalarini ko'rsatib.

Ular Laylakxonning uzunoyoq, oqpat bolalari bilan tanishibdilar.

Biroz dam olishibdi. Keyin:

— Biznikiga mehmondorchilikka yuringlar, — deb taklif qilishibdi. Uyimizda maza qilib o'ynaymiz.

— Boramiz, boramiz! — deb chuvvos solishibdi Laylak bolalari. Laylakxon bir quchoq o'tin olib, oqpat bolalariga beribdi. O'zi bo'lsa ustiga quyonchalarni mindirib, to'g'ri Quyonjonning uyiga qarab uchibdi. Tezda yetib borishibdi.

Chol-kampir ularni ko'rib juda ham xursand bo'lishibdi.

Tutni qozonga solib, o'choqqa olov yoqib yuborishibdi. Bir zumda qiyom tayyor bo'libdi.

— Qani, marhamat.

Hammalari shinniga qoshiq urishibdi: mehmonlar bunday shirin shinnini umrlarida birinchi marta yeyishlari ekan.

Shu payt Laylakxon kakillab yuboribdi, uning oqpat bolalari birdaniga o'yinga tushib ketishibdi. Quyonlar bo'lsa chapak chalib, ashula aytishibdi.

Buncha shirin bu shinni,
 Bu shinni, bu shinni.
 Yoray deydi tilingni
 Shirini, shirini.
 Laylakxon, senga rahmat,
 Yuz rahmat, ming rahmat.
 Quyonlarga qilding sen
 Ko'p xizmat, ko'p xizmat.

Ular shunday qilib butun kunni o'yin-kulgi bilan o'tkazishibdi.

ECHKI BOLALARI

Bir bor ekan, bir yo‘q ekan, baland tog‘ bag‘ridagi sero‘t, ko‘m-ko‘k vodiya bir echki o‘z bolalari bilan yashar ekan. Birinchi bolasi Bulbuli, ikkinchisi Gulsari, uchinchi Sarguli, to‘rtinchi Xamirturush, beshinchi Mirzaxo‘rish, oltinchi Lolaqizg‘aldoq deb atalar ekan.

Echki bolalarini juda ham sevar, ular uchun hatto o‘z jonini ham ayamas ekan. U har kuni tog‘ bag‘ridagi o‘tloqqa o‘tlagani chiqib ketar ekan. Bolalariga esa eshikni ichkaridan tambalab olishni, uydan hech yoqqa chiqmaslikni tayinlar ekan. Shundan keyin ko‘m-ko‘k o‘tloqdagi barra o‘tlardan to‘yib-to‘yib yer, baland tog‘ bag‘ridan sharqillab oqib tushayotgan shishadek tiniq buloq suvidan qonib-qonib ichar ekan. Uning butun fikri-zikri bolalarini boqish ekan. Bolalari uchun tog‘dagi qalin, barra o‘tlardan yig‘ib qopga solib, ularni ko‘tarib uya qaytar ekan, eshikni ohista taqillatib, muloyim ovozi bilan bolalarini chaqirib shunday der ekan:

Bulbulijon bolam,
Sargulijon bolam,
Gulsarijon bolam,
Xamirturush bolam,
Mirzaxo‘rish bolam,
Lolaqizg‘aldoq bolam,
Och eshikni, jon bolam!
Qopim to‘la o‘t keltirdim,
Yelinim to‘la sut keltirdim.
Och eshikni, jon bolam!

Shunda uloqchalar quvonishib, eshikni ochar ekanlar. Ona echki keltirgan maysa o‘ti va shirin suti bilan bolalarini xo‘p to‘yg‘izar ekan. So‘ngra ularni yalab-yulqab, erkalab uxlatar ekan. Ertasiga echki yana bolalarini emizib, ularning oldiga barra o‘tlarni tashlab, o‘tloqqa jo‘nayotganida:

— Bolalarim, juda ehtiyot bo‘linglar. Men uyda yo‘q paytimda eshikni ichkaridan tambalab olinglar, uydan hech yoqqa chiqmanglar, hech kimga eshikni ochmanglar, — deb tayinlar ekan.

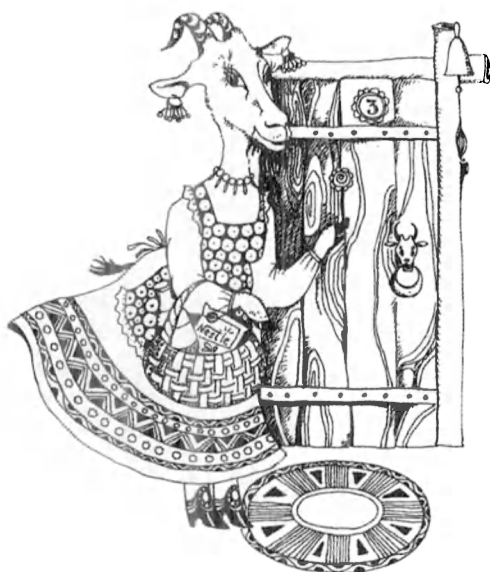

— Xo'p, onajon, ehtiyot bo'lamiz, — deb javob berishar ekan uloqchalar. O'rmonda yashaydigan kekxa bo'ri payt poylab ona echki o'tlagani ketgan vaqtida, ularning uyiga kelib, xuddi ona echkidek eshikni taqillatib, qo'pol xirildoq ovoz bilan ashula boshlabdi:

Bulbuli bolam,
Lolaqizg'aldoq bolam.
Orqam to'la o't obkeldim,
Yelinim to'la sut obkeldim,
Eshikni och, bolalarim!

Echki bolalari: «Bu xirildoq tovush bilan ashula aytayotgan kim?» — deb so'rabdilar.

— Men oyilaring bo'laman, — debdi bo'ri. Uloqlar bu chaqirgan o'z onalari emasligini darhol sezishibdi.

— Yo'q, sen bizning onamiz emassan, onamizning ovozi senikiga o'xshash xirildoq emas, onamiz oppoq, qoshlarida o'sma, ko'zlarida surmalari bor, — debdi echki bolalaridan biri. Shunday qilib, echki bolalari eshikni ochishmabdi.

Birozdan so'ng ona echki o'tloqdan qaytib kelibdi, u bolalarining qilgan ishlaridan xursand bo'libdi:

— Mening aqli, quloqli bolajonlarimdan o'zim o'rgilay, — deb uloqchalarini erkalabdi...

UCH TULKI

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, qadim zamonlarda Qashqa nomli quyon bor ekan. Bir kuni u eshagiga minibdi-da, xo'tigini ergashtirib, changalzor orqasida yashaydigan xolasinikiga ketibdi.

Ariq labida qum zambarak o'ynab o'tirgan quyonchalar:

— Changalzor qo'rqinchli, yolg'iz borma! — deyishibdi qichqirib. Qashqa ko'nmabdi. Kun qizigan, tush payti ekan. Sho'x xo'tik boshidagi popuklarini silkitib dirkillar, bo'ynidagi qo'ng'irog'i ha deb jiringlar ekan.

Changalzorda ota, ona va bola tulkilar yashar ekan. Qo'ng'iroq ovozi eshitib, ularning quloqlari dikkayibdi.

— Qaysar Qashqa kelyapti, — debdi bola tulki.

— Adabini beramiz, — debdi ona tulki. — Men eshagini olib qochaman.

— Men xo'tigini olib qochaman, — debdi ota tulki.

— Men kiyimlarini, — debdi bola tulki.

Qashqa changalzorning qoq o'rtasiga yetibdi.

Qashqa eshakni haydab oldinda boraveribdi, charchagan xo'tik esa ancha keyinda qolib ketibdi. Qashqa ortiga qarayverib, oxiri bo'yni og'ribdi va:

— Xut-xut-xut, — deyaverib charchabdi.

Eng oxiri u “Qo'ng'iroq jiringlayapti-ku, xo'tik kelyapti-da”, deb o'ylab bemalol ketaveribdi.

Buni ko'rgan ota tulki asta kelib, xo'tik bo'ynidan qo'ng'iroqni yechib olibdi-da, eshakning dumiga bog'lab qo'yibdi. Keyin xo'tikni olib qochibdi.

Muyulishdagi daraxtlar orasida birdan ona tulki paydo bo'libdi. U quyondan so'rabdi.

— Hoy, quyoncha, yakka o'zing qayoqqa ketayapsan?

Qashqa: “Tag'in shum tulki xo'tigimni olib qochmasin”, — deb shartta qayrilib qarabdi, qarasa, xo'tik yo'q.

— Voy, xo'tikkinam... qayda qolding? — deb birdan yig'lab yuboribdi.

— Yig'lama, — debdi ona tulki, — xo'tiging qayoqqa borishini bilmay, narigi muyulishda turibdi. Borib, haydab kel! Men eshagingga qarab turaman.

Qashqa suyunganidan eshakni qoldirib, orqaga yuguribdi.

— Voy, lapashang-e, — deb kulibdi ona tulki va eshakka mina solib, qochibdi.

Qashqa xo'tigini topolmay, quruq qaytib kelibdi. Qarasa, eshagi ham yo'q. Biram qo'rqib ketibdiki, asti qo'yavering. “Endi o'zimni ham o'g'irlab ketmasalar edi...” deb o'ylabdi u.

Qashqa chopqillab ketayotgan ekan, ko'l labida yig'lab o'tirgan jajjigina tulkichaga yo'liqibdi.

— E, birodar, — debdi tulkicha. — Sho'rim quridi. Bozorga borayotgandim, bir hamyon oltinim suvga tushib ketdi, endi nima qilaman? Otam o'ldiradi...

— Yig'lama, — debdi Qashqa, rahmi kelib.

— Suzishni bilsang, olib chiqib ber. Yuz tangasini senga beraman, — debdi tulkicha.

Qashqa: “Eshak bilan xo'tikning bahosi yuz tanga tursa kerak... Bunga eshak sotib olsam bo'ladi...” deb o'ylabdi.

— Bo'pti, — debdi Qashqa.

U hash-pash deguncha kiyimini yechib suvga sho'ng'ibdi.

— Murodimga yetdim, — deb kulibdi tulkicha.

Qashqa oltinni topolmay chiqsa, ko'l labida tulkicha ham, kiyimlari ham yo'q emish.

Shu-shu, Qashqa changalzordan hech qachon yolg'iz yurmaydigan bo'libdi.

BAROQXON

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, och ekan-da to'q ekan, bitta baroq mushuk bo'lgan ekan. U yakka o'zi katta chinor tagidagi bir uyda yashar ekan.

Kunlardan bir kun mushukning bu yerda yashashini qarg'a bilib qolibdi va u

hamma hayvonlarga aytib qo'yibdi. Qarg'adan bu gapni eshitgan tipratikan mushukning uyiga kelibdi-da:

— Baroqjon, Baroqjon, eshigingni och, ikkovimiz birga yashaymiz, — debdi.

— Muncha xunuksan, kelib-kelib sen bilan o'rtoq bo'lamanmi? — debdi mushuk va tipratikanni uyiga kiritmabdi.

Ertasiga Baroqxonning uyiga olmaxon kelibdi.

— Baroqjon, Baroqjon, eshigingni och, inoq bo'lib birga yashaylik, — debdi u ham.

— O'zing sig'asanmi, duming sig'adimi, — deb mushuk olmaxonni ham uyiga qo'ymabdi.

Olmaxon o'sal bo'lib qaytib ketibdi.

Olmaxondan keyin chopqir quyon kelibdi.

— Baroqjon, Baroqjon, eshigingni och, yo'lda ochko'z bo'ri turibdi, — debdi u. Baroqjon quyonga ham eshigini ochmabdi.

Quyondan keyin aka-uka O'mbaloq bilan Do'mbaloq degan ayiqchalar kelishibdi.

— Baroqjon, Baroqjon, eshigingni och, biz O'mbaloq bilan Do'mbaloq bo'lamiz, sen bilan birga o'ynagani keldik, — deyishibdi.

Mushuk ularni kiritmabdi. Ayiqchalar unga yolvorib:

— Biz uyimizga boraylik desak, yo'limizda och bo'ri yuribdi, jon o'rtoq, eshigingni och, — deyishibdi.

— O'zlaring qo'pol ekansizlar, eshigim zo'rg'a turibdi, tegib ketsalaringiz, ag'darilib tushadi, — deb ayiqchalarni ham uyga kiritmabdi.

Bir vaqt dumini tarab tulki, labini yalab bo'ri kelibdi:

— Baroqjon, Baroqjon, seni bir ko'rishni orzu qilardik, olg'ir bobong yo'lbars bizga qarindosh bo'ladi, — deb mushukdan ruxsat so'ramay ham o'zlari uning uyiga kirib kelishaveribdi. Baroqjonni gapirgani ham qo'ymay maqtay boshlashibdi.

— Voy-voy, bu gilamlarni qarang-a, bu kiyim-boshlarni qarang-a, idish-tovoqlarni qarang-a, — deb uni taltaytirib yuborishibdi. So'ngra yo'lbarsning

uyini maqtay boshlashibdi. Ularning maqtovini eshitgan Baroqxon o'ziga-o'zi yo'lbarsning uyi mening uyimdan ham chiroyli ekan debdi va ularga:

— Men borib yo'lbarsning uyini ko'rib kelay, sizlar mening uyimni poylab o'tiringlar, — deb Yo'lbars bobonikiga qarab ketibdi. Yo'lda payt poylab turgan ko'k bo'ri unga tashlanibdi. Baroqxon jon holatda bo'rining ko'ziga chang solibdi, bo'ri ko'zining og'rig'iga chidolmay uni qo'yib yuboribdi. Baroqxon uyiga qaytib kelsa, tulki bilan bo'ri uni o'z uyiga kiritishmabdi. Shunda Baroqxon nima qilishini bilmay dod solibdi. Uning dodlab yig'lashini eshitgan tiptarikan, olmaxon, quyon, O'mbaloq va Do'mbaloqlar yetib kelishibdi. Hammalari bir bo'lib bo'ri bilan tulkining jazosini berishibdi. Baroqxon hamma hayvonlarni uyiga o'zi taklif qilibdi va ularga:

— Jon o'rtoqlar, qolinglar, birgalikda do'st bo'lib yashaymiz, do'stlikda gap ko'p ekan, — debdi. Shunday qilib, Baroqxon ular bilan birgalikda bexatar yashabdi va murod-maqсадiga yetibdi.

QUMURSQA

O' tgan zamonda bir kishi safarga chiqqan edi. Bir soydan o'tishga to'g'ri keldi. Qish vaqti edi. Eshakning keyingi oyog'i muzga toyib, yiqildi, beli sindi. U kishi xafa bo'lib, muzga qarab shunday debdi:

— Ey, muz aka, sen eng zo'rmisan?

Muz:

— Men zo'r bo'lsam, kun meni erita olarmidi?

Shunda u kishi kunga qarab:

— Ey, kun, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Kun:

— Men zo'r bo'lsam, bulutlar mening ko'zimni olarmidi?

Shunda u bulutga qarab:

— Ey, bulut aka, sen zo'rmisan? — debdi.

Bulut:

— Men zo'r bo'lsam, yomg'irlar meni teshib-teshib o'tarmidi?

Shunda u kishi yomg'irga qarab:

— Yomg'ir aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Yomg'ir:

— Men zo'r bo'lsam, yerga singib ketarmidim?

Shunda u kishi yerga qarab:

— Yer aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Yer:

— Men zo'r bo'lsam, o'tlar teshib chiqarmidi?

Shunda u kishi o'tga qarab:

— O't aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

O't:

— Men zo'r bo'lsam, mollar yulib-yulib yeyarmidi? — debdi.

Shunda u kishi molga qarab:

— Mol aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Mol:

— Men zo'r bo'lsam, bo'rilar yermidi?

Shunda u bo'riga qarab:

— Bo'ri aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Bo'ri:

— Men zo'r bo'lsam, merganlar otarmidi?

Shunda u merganga qarab:

— Mergan aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Mergan:

— Men zo'r bo'lsam, o'q solingan xaltamni sichqon va kalamushlar qirqib tashlarmidi?

Shunda u kishi sichqonga qarab:

— Sichqon aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Sichqon:

— Men zo'r bo'lsam, qumursqalar qulog'imdan chimchib olarmidi? — dedi.

Shunda u qumursqaga qarab:

— Qumursqa aka, sen eng zo'rmisan? — debdi.

Qumursqa:

— Men zo'r, men zo'r, — debdi. — Otangning olti yuz botmon bug'doyini

yetti tog'dan oshirib yeganman. Men zo'r, men zo'r, men zo'rman! — debdi.

— Qorning nima uchun katta? — deb so'radi u kishi.

— Jigarim zo'r, — debdi qumursqa.

— Beling nima uchun ingichka? — deb so'rabdi u kishi.

— Mehnatim zo'r! — dedi qumursqa.

— Kallang nima uchun katta? — debdi u kishi.

— Davlatim zo'r! Mehnatim zo'r, davlatim zo'r, men zo'r! Men zo'r! — debdi qumursqa.

TULKI BILAN TOVUS

Ertagi-yo ertagi, echkilarning bo'rtagi, qirg'ovul qizil ekan, quyrug'i uzun ekan, ko'k muzga mingan ekan, muruti singan ekan, g'oz karnaychi ekan, o'rdak surnaychi ekan, ola qarg'a azonchi, qora qarg'a qozonchi, chumchuq chaqimchi ekan, to'rg'ay to'qimchi ekan, bo'ri bakovul ekan, tulki yasovul ekan, ertagimning eri bor, yetti kunlik yeri bor, yetti kunlik yerida dumi kalta bo'ri bor.

Kunlarning birida tulki ketayotgan ekan, bir tovus dumini setora-setora qilib kelaveribdi. Shunda tulki aytib-diki:

— Ey, tovus, ajab-ajab o'yinlaring bor ekan, bir yaxshilab o'ynab bergin.

Tovus dumini setora-setora qilib o'yinga tusha beribdi. Tulking qorni

och ekan, o'ynab turgan paytida uni ushlab olibdi. Bir vaqt tovus qarasa, tulkinging avzoyi buzuv, uni yemoqchi bo'lib turibdi. Tovus:

— Ey, tulki, nima qilyapsan? — debdi.

Tulki aytibdi:

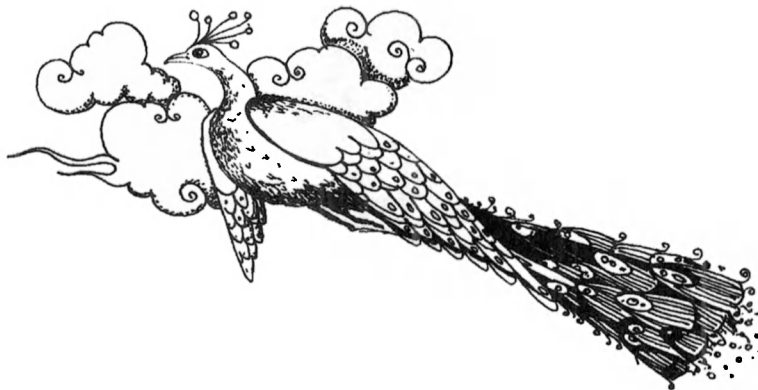
— Mening qornim och edi, seni yegim kelib qoldi.

Tovus:

— Xo'p, mayli, meni yegin, lekin ko'z oldimda bir fotiha o'qib ye, hech armonim qolmas edi, — debdi.

Shunda tulki pichir-pichir qilib qo'lini ko'taribdi.

Tovus tulkinging oldidan “var” etib uchib ketibdi. Tulki qo'lini ko'targanicha tovusga qarab shunday deb fotihasini davom etaveribdi: — Ovqat yemasdan oldin fotiha o'qigan ahmoq ekan, ovqatni yeb bo'lib, undan keyin fotiha o'qish kerak ekan.

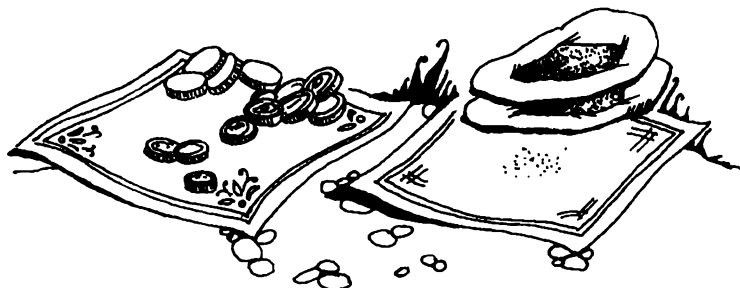
O'zbek xalq afsona va rivoyatlari

NON — HAMROH

Qadim zamonda ikki kishi uzoq safarga chiqmoqchi bo'lishibdi. Yo'l olis, odam yursa, oyog'i, qush uchsa, qanoti kuyadigan biyobonlardan o'tar ekan.

Ulardan biri boy odam ekan. U o'zi bilan bir xalta oltin olibdi. Ikkinchi kishi esa kambag'al ekan. U o'zi bilan bir xalta qotgan non olibdi. Shunda boy kambag'al sherigining ustidan kulibdi:

— Quruq non bilan olis yurtda tirikchilik qilib bo'larkanmi? Oltin olish kerak, oltin har qanday yurtda ham qadrli, istagan narsani sotib olish mumkin, — debdi.

Kambag'al sherigi indamabdi.

Ikkovlon yo'lga chiqishibdi. Yo'l yuribdilar, yo'l yursalar ham mo'l yuribdilar. Inson zoti yashamaydigan sahro-yu cho'llardan o'tib, rosa charchab, ochiqibdilar. Bir yolg'iz

daraxt soyasida dam olish uchun o'tirishibdi. Xurjuni oltin bilan to'ldirgan boy kishining ochlikdan tinkasi quribdi, ammo bir burda non so'rashdan orqilibdi.

Safarga nondan boshqa hech narsa olmagan kishining sherigiga rahmi kelibdi. Unga bir burda non sindirib beribdi. Ikkovi baham ko'rib ovqatlanibdilar va eson-omon manzilga yetib borishibdi.

Oltinga ishonib nonni mensimagan odam xijolatda qolibdi, xatosini tushunibdi. Ota-bobolarimizning “non — hamroh” degan hikmatini hech unutmilik zarurligini anglabdi.

ALISHER BILAN BULBUL

Ilgari zamonda G‘iyosiddin kichkina degan odamning Alisher degan o‘g‘li bo‘lgan ekan. Bola yoshligidan uddaburon, ziyrak bo‘lib o‘ribdi. U to‘qqiz yoshga to‘lganda she‘rlar yoza boshlabdi. Odamlar u yozgan she‘rlarni quloq berib tinglaydigan bo‘lishibdi.

Alisher bir kuni bog‘ga chiqib yangi yozgan she‘rlarini o‘qiy boshlabdi. Yosh kuychining qo‘ng‘iroqday jarangdor, tong shamoliday mayin ovozi qirqog‘aynining shoxida o‘tirgan bulbulni ham o‘ziga maftun etibdi. Qushcha Alisherning yelkasiga qo‘nibdi-da:

— Ey, xushovoz shoir, sen o‘qigan she‘r bulbullarning erta tongdagi navosidan ham yoqimli ekan. Ismingni bilsam bo‘ladimi? — debdi.

Men Alisherman! — javob beribdi u.

— Bildim, bildim, sen shoir ekansan. Endi o‘zingga chiroyli bir taxallus tanlab ol, — debdi.

Alisherga bulbulning “navo“ degan so‘zi yoqib qolibdi. Shundan keyin o‘z g‘azallarining qatiga “Navoiy” deb yozadigan bo‘libdi.

Jahon xalqlari ertaklari

OLMAXON

Qozoq xalq ertagi

Olmaxon paxmoq dumini likillatib, shoxdan-shoxga sakrab, o'ynab yurgan ekan, birdan daraxt soyasida uxlab yotgan bo'ringning ustiga tushib ketibdi. Bo'ri shu zahotiy oq olmaxonni tutib olibdi.

— Iltimos, meni o'ldirma, qo'yib yubor, — deb yalinibdi olmaxon.

— Mayli, faqat savolingga javob ber: Nima uchun sizlar doim quvnoq va beg'amsizlar? — debdi unga bo'ri.

— Oldin qo'yvor, keyin savolingga javob beraman. Hozir qo'rqqanimdan yuragim yorilib ketay deyapti-yu, tilimga so'z keladimi, — debdi unga javoban olmaxon.

Bo'ri olmaxonni bo'shatibdi. U lip etib daraxt shoxiga chiqib olibdi va o'sha yerdan turib:

— Sen doim yomonlikni o'ylaganing uchun jahldorsan. Biz esa hech kimga yovuzlik qilmaymiz, shuning uchun doimo quvnoq va baxtiyormiz, — debdi bo'ringning savoliga javoban olmaxon.

ENG BOY XOLA

Olmon xalq ertagi

Ota va ona oʻrdak bolalarini yotqizib, endi hordiq chiqarmoqchi ekan, eshik taqillab qolibdi. Ota oʻrdak eshikni ochgan ekan, bashang kiyingan Boyvuchcha xolaga koʻzi tushibdi. Mehmon taklifni kutmayoq ichkariga kiribdi.

— Men bolalaringizdan bittasini soʻrab keldim. Kambagʻal boʻlsangiz ham, bolalaringiz koʻp. Men boyman-u, ammo farzandim yoʻq. Ulardan birini bersangiz, hammamiz baxtli boʻlardik.

Ota oʻrdak qaysisini bersak ekan, degandek ona oʻrdakka qarab qoʻyibdi.

— Bilmadim, — debdi ona maʼyus. — Bolalar uxlab yotibdi, koʻraylik-chi.

Ota oʻrdak fonar yoqib, ona oʻrdak bilan yuqori qavatga koʻtarilibdi.

— Toʻngʻich oʻgʻlimizni tanlaymizmi? — debdi ota oʻrdak.

— Yoʻgʻ-e, toʻngʻichimiz siz bilan yer chopadi-ku. Keyingi karovatda katta qizimiz yotibdi. Oʻshani bera qolaylik.

— U senga uy ishlarida yordam berib turibdi.

Ota-ona navbatdagi karovatga qarashibdi.

U yerda qizlari pishillab uxlab yotgan ekan. Ularni ham bergilari kelmabdi. Kichkintoy judayam chiroyli ekan-da.

— Kenja oʻgʻlimizni beramizmi?

— E, yoʻq, — debdi ona oʻrdak. — Uni ham bera olmaymiz. Axir, asaltoyimiz hammamizdan ham yaxshi suzadi.

Ular burchakdagi karovatga qarashibdi. U erda Diki Di yotgan ekan.

Diki qanotlari orasidan boshini chiqarib moʻralab-moʻralab qoʻyibdi.

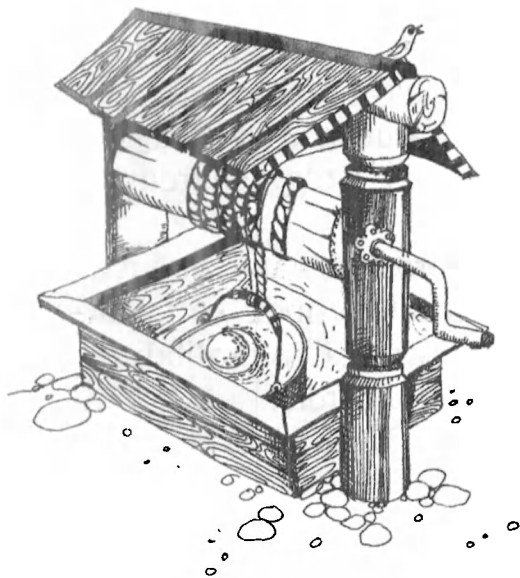
Ona oʻrdak esa koʻrparasini toʻgʻrilab, ustiga yopibdi. Ular Diki Dini ham tanlay olishmabdi. Boy xolaning oldiga tushib, farzandlaridan birontasini ham bera olmasliklarini aytishibdi. Boy xola gʻalati boʻlib ketibdi. Umrida birinchi marta uyi toʻla boyligi, zeb-u ziynati tatimay qolibdi. Birozdan keyin ona oʻrdakning yoniga oʻtiribdi-da, yirtiq-chirtiqni birgalikda yamashga tushibdi.

TENTAKVOY QANDAY QILIB OYNI QUTQARDI?

Efiopiya xalq ertagi

Bor ekan-u, yo‘q ekan, bir qishloqda Tentakvoy yashar ekan. Bu qishloqning odamlari ham ancha sodda ekan. Bir kuni Tentakvoy suv olgani quduqqa boribdi. Bir zumda atrofga qorong‘i cho‘kibdi. Tentakvoy quduqqa qarasa, u yerda Oy turganmish.

— Sho‘rimiz qurib qoldi, yordam beringlar! — deb qichqiribdi u. — Oymoma cho‘kib ketyapti.

Qishloq odamlari yugurib kelishibdi. Ular tezda quduqdagi bor suvni chelaklab tortib olishmoqchi bo‘lishib, ishga tushishibdi. Qancha urinishsa ham, Oymomani tuta olishmabdi. Bir payt arqonga nimadir ilinib qolibdi.

— Bu — Oymoma, boshqa narsa bo‘lishi mumkin emas, — debdi Tentakvoy. — Qani, hammamiz bir tortaylik-chi!

Hamma bor kuchi bilan tortibdi, birdan arqon uzilib, ular chalqanchasiga yerga yiqilishibdi. Tepaga qarashsa, Oymoma osmonda turgan emish.

— Ura, qutqardik! — deb qichqiribdi Tentakvoy. — Oymoma osmonga chiqib olibdi. Oymoma bizga rahmat aytsin, biz harakat qilmaganimizda u bir umr suvdan chiqa olmasdi.

KAKLIKNING NEGA DUMI YO‘Q?

Afrika xalq ertagi

Mavu qushlarga qanot ulashibdi-yu, dumga kelganda uni har kim o‘zi sotib olishi shartligini aytibdi. Dumlar qaysi bir shaharda sotilib, narxi besh kauri turarkan.

Mavu hamma qushlar yig'iladigan kunni aytibdi. Tayinlangan kunga qushlar kauri bilan kelib, o'zlariga yoqqan dumni sotib olishibdi. Faqat kaklik kelmabdi; bechora pulsiz qolgan bo'lsa kerak-da.

Mavuning unga rahmi kelib, bir oz kutishga qaror qilibdi: balki u shuncha-ki hayallayotgandir?

Ammo kaklik kelmabdi. Shunda Mavu unga atagan dumni yovvoyi kaptarga sotib yuboribdi.

Kaptar shahardan qaytib kelgandan so'ng kaklikka dumini ko'rsatib, maqtana boshlabdi:

—Shahar ikki qadam, nega u yerga uchib borishga qo'rqasan? O'zingga ziynat sotib olarding?

Kaklik bo'lsa unga javoban:

—Ziynat degani jasurlikka kirmaydi,—debdi.

Shunday qilib ular san-manga borib qolishibdi. Aytishlaricha bu janjal shu kunlarga ham tugamagan emish. Kaptar kaklikni ko'rdi deguncha:

—Shahar yaqin, shahar yaqin!—deb mayna qilib baqirishga tusharkan. Kaklik esa unga:

—Ziynat degani jasurlikka kirmaydi,—deb javob qilarmish.

O'sha kundan boshlab, ular o'rtasidagi ahillik yo'qolibdi.

QISQICHBAQA VA QARG'A

Litva xalq ertagi

Kunlardan birida och qolgan qarg'a ko'l ustidan uchib keta turib qisqichbaqani tutib olibdi. Qisqichbaqa ko'radiki, ish chatoq, shundan keyin qarg'ani maqtay boshlabdi:

— Qanday go'zalsan-a, qarg'ajon, bu naqangi chiroyli patni hech bir qushda ko'rmaganman-a!

Qarg'a indamabdi, hech qanday javob ham bermabdi, qisqichbaqa bo'lsa maqtayveribdi:

— Ovozining ham yoqimli bo'lsa kerak-a?

Maqtovdan qarg'a hushidan ketayozibdi, lekin hech narsa demabdi. Bir ozdan keyin qisqichbaqa yana maqtay boshlabdi:

— Chindan ham jamiki qushlarning podshohi bo'lsang kerak-a?

Qarg'a faqat:

— Ha, — debdi.

Qisqichbaqa shalop etib suvga tushibdi-yu, suzib ketibdi. Qarg'a bo'lsa og'zini ochganicha qolaveribdi.

TUYANING QISMATI

Uyg'ur xalq ertagi

Qadim zamonlarning birida chiroyli tuya bo'lgan ekan. Uning tarvaqaylab o'sgan chiroyli shoxi, ipakdek mayin yoli, uzun dumi, har qanday sharpani eshitadigan uzun qulog'i bor ekan. Uning har jihatdan to'kisligi hamma hayvonlarning havasini keltirar ekan. Ular tuyadagi biror narsani o'zlariga olish payida yurishar ekan. Bir kuni tuya o'tlab yurganida yoniga bug'u kelibdi.

— Assalomu alaykum, bizning go'zalikda tengsiz shohimiz. Sizga qasd qilganlar past bo'lsin, — deb uni alqay ketibdi bug'u. So'ng maqsadga o'tibdi. — Ey, qadrdon tuya aka, men ota-onamni ko'rgani borib kelmoqchi edim. Chiroyli shoxingizni bir-ikki kunga berib tursangiz, qaytib kelgan kunim qaytarib beraman.

Tuya maqtovlarga uchib unga shoxini beribdi. Bug'u shoxni boshiga qo'ndirib jo'nab qolibdi. Bir kuni tuyaning yoniga eshak kelibdi.

— Ey, go‘zallik xoqoni, agar imkoni bo‘lsa, menga qulog‘ingizni berib tursangiz. Biz qishloq uchun mos joy qidirib kelmoqchimiz. Mana shu turqtarovatim bilan boshqa hayvonlarning ko‘ziga ko‘rinmay qo‘ya qolay, — debdi eshak.

Tuya erib ketib unga qulog‘ini beribdi. Oradan bir necha kun o‘tgach, ot kelibdi.

— Ey, go‘zallik podshosi, sizning oldingizga bir o‘tinch bilan keldim. Iltimosimni yerda qoldirmassiz, degan umiddaman. Sizning husningiz bo‘lgan dumingizni berib tursangiz. Narigi yaylovda akam to‘y qilayotgan ekan. To‘ydan qaytgan kunim darrov qaytarib beraman, — deb yolvoribdi ot.

Tuya unga dumi bilan yolini beribdi. Shu ketganicha qaytib uning ko‘ziga ko‘rinmabdi. Tuya ularni to shu kungacha kutar emish. Hatto suv ichayotganida ham kelishmayotganmikin, degan ilinjda yon-veriga qarab qo‘yar ekan.

QO‘LQOP

Ukrain xalq ertagi

Bobo o‘rmondan o‘tib ketayotgan ekan, ketidan kuchukchasi ergashibdi. Bobo ketaveribdi, bir mahal yo‘lda qo‘lqopi tushib qolibdi.

Bir sichqon yugurib kelib, qo‘lqop ichiga kirib olibdi.

— Endi men shu yerda yashayman! — debdi u. Shu vaqt sakrab-sakrab, qurbaqa kelib qolibdi:

— Bu qo‘lqopda kim yashaydi! — debdi u.

— Kumur-kumur sichqonboy yashaydi. O‘zing kimsan?

— Vaqir-vuqur qurbaqaman, menga ham joy ber!

— Kela qol.

Endi ular ikkovlashib yashay boshlashibdi. Qo‘lqop yoniga yugurganicha quyonvoy yetib kelibdi.

— Bu qo‘lqopda kim yashaydi?

— Kumur-kumur sichqonboy, vaqir-vaqir qurbaqa yashaydi. O‘zing kimsan?

— Shalpangquloq quyonman. Meni ham kiritinglar!

— Kela qol.

Endi ular uchta bo'lishibdi. Zing'illagancha tulki yetib kelibdi:

- Bu qo'lqopda kim yashaydi?
- Kumur-kumur sichqonboy, vaqir-vaqir qurbaqa, shalpangquloq quyonvoy, o'zing kimsan?

— Tulkinisa bo'laman. Meni ham kiritinglar!

Shu bilan endi ular to'rtta bo'lishibdi. Bir mahal qarashsa, qo'lqop tomonga Bo'rivoy yugurib kelib qolibdi.

- Bu qo'lqopda kim yashaydi?
- Kumur-kumur sichqonboy, vaqir-vaqir qurbaqa, shalpangquloq quyonvoy va tulkinisa, o'zing kimsan?
- Bo'rivoyman. Meni ham kiritinglar!
- Ha, kela qol!

U ham kiribdi, endi ular beshta bo'lishibdi. Shunda birdaniga allaqayoqdan so'yloq tish to'ng'iz kelib qolibdi:

- Xur-xur-xur, qo'lqopda kim yashaydi?
- Kumur-kumur sichqonboy, vaqir-vaqir qurbaqa, shalpangquloq quyonvoy, tulkinisa va bo'rivoy. O'zing kimsan?
- So'yloq tish to'ng'izman, meni ham kiritinglar!
- Ana xolos, hammaning ham qo'lqopga kirgisi kelaverar ekan-da.

— Sig'maysan, axir!

— Bir iloj qilib sig'ib qolarman, kiritinglar!

— Nima ham derdik, kira qol!

U ham kirib olibdi. Endi oltita bo'lishibdi. Ular shunday siqilib qolishibdiki, hatto qimir-lashning iloji yo'q ekan. Shu vaqt daraxt shoxlarini qarsillatib, o'rmondan ayiq polvon chiqib qolibdi. U ham qo'lqop yoniga kelibdi-da:

— Bu qo'lqopda kim yashaydi? — deb

bo'kiribdi.

— Kumur-kumur sichqonboy, vaqir-vuqur qurbaqa, shalpangquloq quyonvoy, tulkixon, bo'riboy, so'yloq tish to'ng'iz. O'zing kimsan?

— Xo'-xo'-xo', ancha-muncha ekansizlar-ku! Men ayiq polvon bo'laman, meni ham kiritinglar!

— O‘zimiz sig‘mayapmiz-ku, seni qayerga kiritamiz?

— Bir ilojini qilinglar!

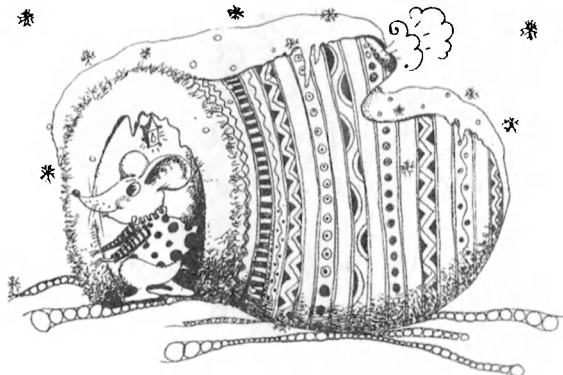
— Ha mayli, nima ham derdik, bir chekkaga kela qol!

U ham kiribdi, yettita bo‘lishibdi, qo‘lqop yorilay-yorilay deb arang turganmish.

Bir vaqt bobo qarasaki, qo‘lqopi yo‘q. Qidirib topay deb orqasiga qaytibdi. Kuchukchasi oldiga tushib yuguribdi. U yugurib ketaveribdi. Bir mahal qarasa, qo‘lqop yerda yotganmish, o‘zidan-o‘zi qimirlar emish. Kuchukcha buni ko‘rib:

— Vov, vov, vov! — deb huribdi.

Qo‘lqop ichidagilar qo‘rqib ketishibdi, yugurib chiqib, o‘rmonga qarab qochishibdi. Bobo kelib, qo‘lqopini olib ketibdi.

O'zbek bolalar adabiy ertaklari

Aziz ABDURAZZOQ

BOYCHECHAK

Ra'no degan qiz bor ekan. Ularning uyi shahardan chetroq joyda ekan. Derazadan qarasa, kattakon dala, dalaning narigi boshida tepaliklar ko'rinib turar ekan.

Bir kuni qor yog'ib turganida Ra'noning buvisi shahardan mehmon bo'lib kelibdi. Ra'no juda suyunibdi. Buvisi unga kechqurunlari ertaklar aytib beribdi. Ba'zida u Ra'noga ashula ham aytib berar ekan. Ayniqsa, buvisining boychechak haqidagi ashulasi Ra'noga juda yoqib qolibdi. Ra'no uni yodlab olib, har kuni aytadigan bo'libdi. Bir kuni u buvisidan boychechak qayerda o'sishini so'rabdi. Buvisi Ra'noni deraza yoniga boshlab bori, dalani, tepaliklarni ko'rsatibdi.

— Huv, o'sha dalada, tepaliklarning etagida boychechak uxlab yotibdi, — debdi buvisi.

— U qachon uyg'onadi? — deb so'rabdi Ra'no.

— Qorlar erib, bahor kelayotganida eng birinchi uyg'onadigan gul boychechak bo'ladi, qizim, — debdi buvisi.

— O'shanda men sizga boychechak terib kelaman, — debdi Ra'no.

U o'sha kundan boshlab qorlarning erishini, boychechakning yerdan chiqishini sabrsizlik bilan kuta boshlabdi. Har kuni ertalab o'rnidan turganida qorlar eriganmikan, deb tashqariga qaraydigan

bo'libdi. Buni buvisi sezib yurgan ekan.

— Qorlar hali erimaydi, qizim, — debdi u. — Erisa, yana yog'adi. Hali to'qson chiqishiga ancha bor.

— To'qson nima, buvi? — deb so'rabdi Ra'no.

— To'qson deganim to'qson kunlik qish-da, qizim, — debdi buvisi. — To'qson chiqadi, undan keyin navro'z keladi, ana o'shanda boychechak ochiladi.

— Navro'z kim, buvi? — deb so'rabdi Ra'no.

— Navro'z — bayram, — debdi buvisi. — Bahor bayrami. Ungacha men uyimga borib kelay. Men kelguncha sen boychechak haqidagi ashulani o'rtoqlaringga ham o'rgatib qo'y. Boychechak ochilganida borib ashula aytib, terasizlar. Shunday deb buvisi shaharga jo'nab ketibdi.

* * *

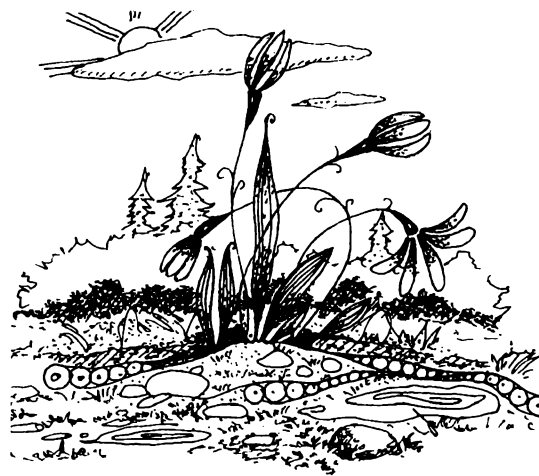
Ra'no buvisining aytganini qilib o'rtoqlariga ashula o'rgatibdi. Bir kuni qorlar erib, yerlarning loyi qurib, ko'm-ko'k o'tlar chiqib, kunlar sal-pal isib, shamollar ham odamga yoqadigan bo'lib qolganida Ra'noning buvisi shahardan kelibdi. Ra'no juda suyunibdi. Buvisi hamma bilan ko'rishibdi. Keyin buvisi Ra'noning oyisi, dadasi bilan gaplashib o'tirganida:

— Buvi, endi to'qson chiqdimi? — deb so'rabdi.

— Ha, qizim, endi boychechak tersang bo'ladi, — debdi buvisi. — To'qson allaqachon chiqib ketdi. Ertaga Navro'z bayrami boshlanadi.

Ertasiga Ra'no ko'chaga chiqib o'rtoqlarini topibdi. Ular derazadan ko'rinib turadigan dalaga yugurishibdi. U yerdagi tepaliklarning yoniga borib boychechak izlashibdi. Bu vaqtda boychechaklar endigina uyqudan uyg'onib, yerning tagidan qanday chiqishini o'ylab turishgan ekan. Ulardan bittasi qizlarning ovozini eshitishi bilan yerni yorib, boshidagi tuproqni silkitib chiqibdi. Lekin atrofga qarab, qizlarni ko'rmabdi. Chunki oftob charaqlab turganidan uning ko'zlari qamashib qolgan ekan. Shunda haligi boychechak osmonga qarab, ingichka ovoz bilan:

— Salom, quyosh! — deb qichqiribdi. U xursand bo'lib kulgan ekan, atrofdagi tepaliklar qo'ng'iroqday jaranglab ketibdi. Uning ovozini eshitib, qizlar yugurib kelishibdi.

— Kim u kulayotgan? — debdi Ra'no.
 — Bu men — boychechakman. Salom, qizlar! — debdi boychechak.
 Qizlar ham baravariga:
 — Salom, boychechak! Navro'z bayraming muborak bo'lsin! — deyishibdi.
 Keyin ular boychechakning atrofida o'yinga tushib, Ra'noning buvisi o'rgatgan ashulani boshlab yuborishibdi:

Boychechagim boylandi,
 Qozon to'la ayroni,
 Ayroningdan bermasang,
 Qozonlaring vayroni.
 Qattiq yerdan qazilib chiqqan boychechak,
 Yumshoq yerdan yugurib chiqqan boychechak.
 Boychechakni tutdilar...

— Yo'q, meni tutmanglar! — debdi boychechak.
 Qizlar jim bo'lib qolishibdi.
 — Meni yulmanglar! — debdi u yana. — Bo'lmasa, oyimni chaqiraman. Oyi!
 Shunday deyishi bilan uning yonidan bitta katta boychechak o'sib chiqibdi...

* * *

— Kim mening bolamni xafa qilmoqchi! — debdi u.
 Shunda qizlar yana o'yinga tushib, boshqa ashulani boshlab yuborishibdi:

Boychechakning bolasi, bolasi,
 Qulog'ida donasi, donasi.
 Donasini olay desak,
 Yugurib chiqdi onasi, onasi.

Keyin ular baravariga:
 — Salom, boychechakning onasi! Navro'z bayraming muborak bo'lsin! —
 deyishibdi.
 Boychechakning onasi jahlidan tushib, u ham salomlashibdi:
 — Salom, qizlar! — debdi. — Sizlar yaxshi ekansizlar. Men bo'lsam bolamni
 olib ketasizlar, deb o'ylabman.

— Olib ketamiz-u, lekin yana olib kelib, o'zi o'sgan joyga ekib qo'yamiz, — debdi Ra'no. — Bugun bayram. Uyda buvimlar borlar. Men buvimlarga boychechak olib kelaman, degan edim.

Boshqa qizlar Ra'noning gapini tasdiqlashibdi. Ular ham buvilariga, buvalariga boychechakni olib borib ko'rsatmoqchi ekanliklarini aytishibdi. Bunga boychechakning onasi rozi bo'libdi.

— Bo'lmasa, bizlarni ildizimizdan uzmasdan, loy bilan qo'shib olinglar, — debdi u. Keyin boshqa bolalarini chaqiribdi:

— Hoy, bolalarim, chiqinglar, navro'z keldi, bizlarni qizlar o'ynatib kelishmoqchi.

U shunday deyishi bilan butun atrofdan boychechaklar boshlaridagi tuproqni silkitib chiqib kelishibdi. Qizlar ularni avaylab bitta-bittadan olib uylariga yugurishibdi. Hammalari buvilariga, buvalariga olib borib ko'rsatishibdi. Buvilari, buvalari boychechaklarni qo'llariga olib, "omonlik, omonlik", deb yuzlariga, ko'zlariga surtishibdi. Keyin qizlar boychechaklarni olib ketib, joy-joyga ekib qo'yishibdi. Ashula aytib, uy-uylariga tarqalishibdi.

Agar har yili Navro'z bayramida qizlarning boychechak haqidagi ashulasini eshitsangiz, bu Ra'nolarning ovozi deyavering. Chunki bu atrofda Ra'no bilan o'rtoqlaridan boshqa hech kim boychechak haqida bunchalik chiroyli ashula aytolmaydi.

MEHMON KELDI

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, Ra'no degan qiz bor ekan. U uyda biror ish qilishi kerak bo'lsa, oyisining aytishini kutib turmay bajaraverar ekan. Bir kuni u ertalab turib oyisiga tushini aytibdi:

— Oyi-chi, oyi, bugun yaxshi tush ko'rdim. Tushimda menga yo'l-yo'l chit ko'ylak olib kelganmishsiz.

— Yaxshi tush ko'ribsan, — debdi oyisi. — Yo'l-yo'l chit ko'ylak ko'rgan bo'lsang, demak, uyimizga mehmon kelar ekan.

Bu gapni eshitgan Ra'no oyisi bilan dadasi ishga ketganidan keyin uylarni, hovlilarni supurib, hamma yoqni chinniday qilib qo'yibdi. Ammo o'sha kuni hech qanday mehmon kelmabdi-yu, kechqurun oyisi Ra'noga xuddi tushida ko'rganiday ko'ylak olib kelibdi.

Bir kuni ertalab choy ichib o'tirishganida Ra'no oyisiga ikki burda nonni ko'rsatibdi. Ularning ikkovi ham tishlangan ekan.

— Qarang, oyi, bilmasdan ikkita non tishlab qo'yibman.

— Demak, mehmon kelar ekan-da, — debdi oyisi.

Yana bir kuni ertalab choy ichib o'tirishganlarida oyisiga choy quyilgan piyolasini ko'rsatibdi.

— Buni qarang, oyi, — debdi Ra'no. — Choyimda bitta cho'p tippa-tik turibdi.

— Yaxshi, — debdi oyisi. — Demak, mehmon kelar ekan-da.

Ra'no bu gapdan xursand bo'libdi, oyisi bilan dadasi ishga ketganlaridan keyin uylarni, hovlini, hatto ko'chani ham supurib, tozalabdi, tovoq-qoshiqlarni yuvibdi, stolga dasturxon yozib, har

xil non, shirinlik va mevalarni terib qo'yibdi.

Keyin ko'cha eshigini ochib qo'yibdi.

Ostonada mehmonlarning kelishini kutibdi. Ammo bu gal ham hech qanday mehmon kelmabdi. Ra'no xo'rsinib, uyga kirib ketibdi.

Shu-shu, Ra'no mehmon kelib qolar deb, har kuni hamma yoqni tozalab ozoda qilib qo'yadigan bo'libdi. U qo'lida ushlab turgan bir narsasi yerga tushib ketsa ham, daraxtda, zag'izg'on sayrab qolsa ham, mehmon keladi deb suyunadigan bo'libdi. Bir kuni hovlisidagi o'rikning eng uchida zag'izg'on sayrabdi. "Mehmon keladi", deb o'ylabdi Ra'no. Zag'izg'on

ko'cha tomonga qarab uchgan ekan, Ra'no yugurib ko'chaga chiqibdi.

— Zag'izg'on, mehmonlarga ayt, bizlarnikiga kelishsin! — deb qichqirib qolibdi.

Shu payt:

— Mana, mehmon bo'lib kelyapmiz, — degan ovoz eshilibdi.

Ra'no qarasa, buvisi bilan xolasi ko'chadan o'tishayotgan ekan. Ra'no yugurib ularning oldiga boribdi. Buvisi ham, xolasi ham u bilan quchoqlashib ko'rishibdi. Ular uyga kirganlarida hamma yoq ozoda, tartibli bo'lgani uchun Ra'noni rosa maqtashibdi.

Mahmud MURODOV

TO'P

Bir to'p bor ekan. U dum-dumaloq, bir tomoni loladek qizil, bir tomoni gul bargidek yashil, juda chiroyli ekan. Uning qo'li ham, oyog'i ham bo'lmagan ekan. Shunga qaramay, tinib-tinchimas ekan. Hali osmonga sakrar, hali yerga tushar, hali chetga sapchir, hali o'tloqqa yumalarkan. Ba'zan karovat tagiga kirib, jim yotarkan.

Bolalar to'p ketidan quvishar, lekin to'p tutqich bermay qochaverarkan.

Bir kuni to'p sakrab, tomga chiqib olibdi. Bunday qarasa, hovlidagi supada xo'ppa semiz bola pishillab uxlab yotganmish. To'pning g'ashi kelibdi. Hamma bolalar o'ynab yursa-yu, bu...

To'p bir sakrab bolaning qorniga tushibdi, bola cho'chib uyg'onib:

— Kimsan? — deb baqiribdi.

— To'pman. Nega shu paytgacha uxlab yotibsan? Qorningni qara, shishib ketibdi, — debdi to'p.

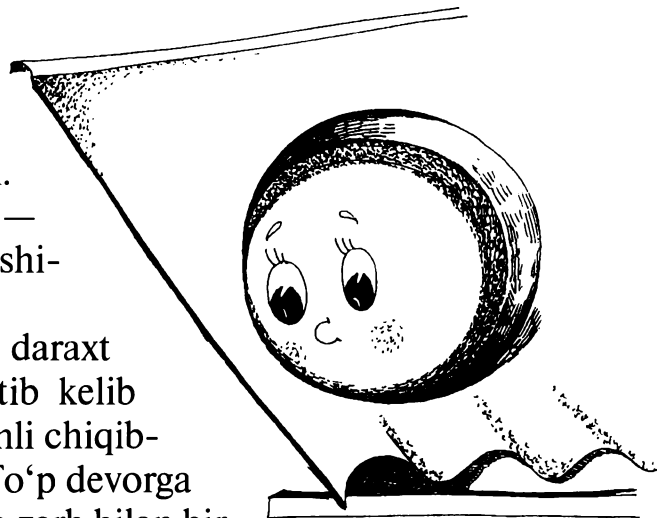
— Ishing bo'lmasin. Jo'na bu yerdan.

Bo'lmasa, dodingni beraman, — debdi-da, bola to'pga bir musht tushiribdi.

To'p uchib borib, supa chetidagi daraxt tanasiga zarb bilan urilibdi-da, qaytib kelib bolaning boshiga tegibdi. Bolaning jahli chiqibdi. U o'rnidan turib, to'pni tepibdi. To'p devorga urilib, yana qaytib kelibdi. Bu gal bola zarb bilan bir tepgan ekan, to'p devordan oshib ko'chaga tushibdi.

— Baribir, qaytib kelaman, — deb baqiribdi to'p.

Har kuni to'p devordan, tomdan oshib tushaveribdi. Bola uni haydab, tepaveribdi. Shunday qilib, to'p yalqov bolani chaqqon, kuchli qilib yuboribdi. Bola bundan xursand bo'lib, to'p bilan do'stlashib olibdi.

MIRMUHSIN

OLXO'RI VA O'RIK

Bahor keldi. Bog'larda gullar ochildi. Osmonda qushlar uchdi. Yerda chumolilar o'rmalashdi. Ariqlarda suvlar shildirab oqdi.

Zumrad degan jamalak sochli puchuqqina qizcha bog'ga kirdi.

U ko'm-ko'k maysalarni oralab, ko'priklardan o'tib, olxo'ri daraxtining tagiga keldi. Qo'llarini ko'targan edi, bo'yi yetmadi. Keyin u:

— Olxo'ri, olxo'ri! Dovuchchangdan ber! — dedi.

Olxo'ri bo'lsa:

— Tez kunlarda pishaman,
Savatchangga tushaman,
O'shanda kel! — dedi.

Zumrad o'rik daraxtining yoniga keldi. Qo'llarini uzatdi. Bo'yi yetmadi. Keyin u:

— O'rik, o'rik! Dovuchchangdan ber! — dedi.

O'rik bo'lsa:

— Tez kunlarda pishaman,
Yerga tap-tap tushaman,
O'shanda kel! — dedi.

Zumrad bir quchoq chuchmoma, lolaqizg'aldoqlarni olib, bog'dan qaytib chiqdi.

Bir kuni Zumrad yana ko'm-ko'k maysalarni oralab, ko'priklardan o'tib, bog'ga kirdi. Olxo'ri

daraxtining yoniga kelib, qo'llarini uzatdi:

— Olxo'ri, olxo'ri! Olxo'ringdan ber!

Shoxlari egilib yotgan olxo'ri shunday dedi:

— Savatchangga sol, pishdim,
Shakar bo'lib yetishdim.
Qizlarga ulash, mayli,
Tishlaring qamashmaydi.

Zumrad egilib turgan shoxlardagi sap-sariq olxo'rilarni savatchasiga soldi.

Undan keyin o'rikning yoniga keldi:

— O'rik, o'rik! O'rigingdan ber! — dedi.

— Savatchangga sol, pishdim,
Shakar bo'lib yetishdim.
Qizlarga ulash, mayli,
Tishlaring qamashmaydi, — dedi.

O'rikni bir silkitgan edi, yumshoq bo'lib pishgan o'riklar yerga tap-tap tushib, paq-paq yorila boshladi.

Zumrad o'riklarni terib, savatchasini to'ldirdi. Yana ko'm-ko'k maysalarni oralab, ko'priklardan o'tib, qaytib ketdi.

Rauf TOLIB

GULLAR VA SHAMOL

Bir bor ekan, bor bo'lganda ham, bir-biridan chiroyli, bir-biridan xushbo'y gullar bor ekan. Tong chog'ida yellar mayin esganida ular asta-sekin tebranishar, raqsga tushisharkan. Quyosh bobo ko'kda jilmayib ko'ringanida, gullar yana ham ochilib ketisharkan. O'tgan-ketganlarning ularga havasi kelarkan. Lekin ular o'rtasidagi bahsni hech kim eshitmas ekan. Faqat Shamolgina...

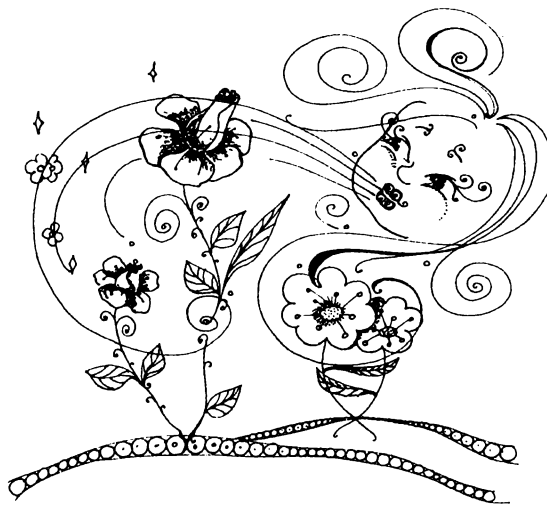
— Gullar ichida eng sarasi o'zimman, — debdi oltindek yaraqlagan Sariq gul him-him tovlanib. — Shu'la sochishda quyoshga o'xshayman. Qarab turib, quyoshning ham menga havasi keladi.

— Sal pastroq tushing, juda oshirib yubordingiz-ku, — debdi Oq gul g'ashi kelib. — Chamanga oro bergan men bo'lamen. Tong o'z chiroyini mendan olgan. Siz quyosh bo'lsangiz, men oyman. Gulsafsar bu gaplarni eshitib, chidab turolmabdi.

— Bu yerda biz ham bormiz. Odamlar bizga bekorga qarashmaydi.

— Husnda tanho men o'zimman, — debdi kerilib Pushti gul.

— Chiroyda menga teng keladigan gul topilmasa kerak, yo gapim yolg'onmi? —

debdi Karnaygul va Atirgulga qarabdi. Maqtanchoqlarning gapidan Atirgulning yuzlari qip-qizarib, lov-lov yonib ketibdi. Rayhon esa uyalganidan o'zini gullar panasiga olibdi.

Shu payt daryo tomondan esgan Shamol bog'ga kirib kelibdi-da, gullar gapini eshitib qolibdi. Eshitibdi-yu, hayron bo'libdi.

— Gullarjon, — debdi Shamol chidolmay. — Ayting-chi, kim o'zini maqtaydi? Nahotki, sizlar...

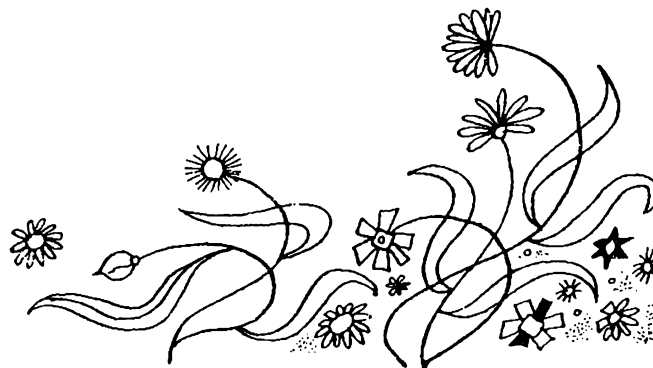
Kutilmaganda gullar ham jim bo'lib qolishibdi. Shamol esa gapida davom etibdi:

— Men chiroyliman, deb bir-biringizga gal bermaysiz-a? Rayhonga qarang, u xunukmi?

Hamma Rayhonga yalt etib qarabdi. Maqtovlarga o'rganmagan Rayhon qimtinib, o'zini panaga olibdi.

— To'g'ri, — debdi Shamol — u biroz ko'rimsiz. Lekin xushbo'ylikda sizdan qolishmaydi. Sizga aytsam, har biringizning o'z o'rningiz bor. Unutmangki, maqtanish yaxshilikka olib kelmaydi.

Gullar ohista tebranishibdi. Shamolning gaplarini tasdiqlashibdi. Shamol ham shod bo'libdi-da, ularning xushbo'y hidini uzoq-uzoqlarga olib ketibdi. Shu bilan ertak ham tamom bo'libdi.

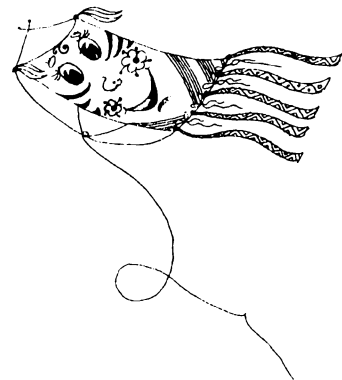

Muxtor XUDOYQULOV

BEBOSH VARRAK

— **M**en xohlagan joyimda uchaman, hech kimga bo'ysunmayman, — deb i pini uzib ketdi baland osmonga uchirilgan Varrak. Lekin o'sha zahotiyoq chirpirak bo'lib yiqilib tushdi.

O'zboshimchalikning oqibati shu-da!

BEDANA

Hamma qushlar, parrandalar in qurishib yashashar, Bedana esa: “Bedaning uyi yo'q, qayga borsa pitpildiq”, — deb yallo qilib yurardi. Oxiri borib tuzoqqa ilindi.

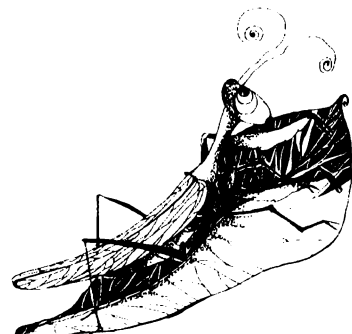
Kim ishyoqmas bo'lsa, holiga voy.

BESHIKTERVATAR

— **B**uncha nimjonsan, Beshiktervatar? — deyishdi Beshiktervatarga.

— Jussamga emas, ishimga qaranglar, — dedi u. — Men hatto ilonga ham bas kela olaman.

Uning g'ayratiga balli, deyishdi.

Jahon bolalar adabiy erlaktari

Aka-uka GRIMMLAR,
Germaniya

TULKI BILAN G'OZLAR

Bir kuni Tulki o'tloqqa kelibdi. O'tloqda ajoyib, semiz-semiz g'ozlar sayr etib yurgan ekan. Tulki ularni ko'rib juda sevinib ketibdi-da:

— Maza bo'ldi, hozir hammangni yeyman! — debdi.

G'ozlar esa:

— Tulkijon, bizlarni yema, rahm qil! — deya yalinishibdi.

— Rahm qilish-a, bo'lmagan gap. Hammangni yeyman, — debdi yana Tulki.

Endi qanday qilib qutulsak ekan, deb o'ylab qolishibdi g'ozlar.

Shunda bittasi:

— Tulkijon, o'lish oldidan bitta qo'shiq aytishimizga ruxsat ber. Qo'shiqni aytib bo'lganimizdan keyin hammamizni yeysan. Hatto o'zimiz qarshingda qator tizilib turamiz, semizrog'imizni tanlashing oson bo'ladi, debdi.

— Mayli, qo'shiq aytsangiz, ayta qolinglar, — debdi Tulki. Dastlab bitta g'oz qo'shiq aytibdi. Uning qo'shig'i mana bunaqa uzundan uzoq ekan: “G'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a!..”

Undan keyin ikkinchi g'oz jo'r bo'libdi: “G'a-g'a-g'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a!..”

Undan keyin uchinchi g'oz: — “G'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a!..” deb qo'shiq boshlabdi.

Ulardan so'ng to'rtinchisi xonish qilibdi: “G'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a!..”

To'rtinchi g'ozdan keyin beshinchi g'oz ham: “G'a-g'a-g'a, g'a-g'a-g'a-g'a!..” — deb qo'shiq boshlabdi.

Oxiri hamma g'ozlar birgalikda qichqirib “g'a-g'a-g'a”lashishga tushibdilar:

“G‘a-g‘a-g‘a, g‘a-g‘a-g‘a, g‘a-g‘a-g‘a, g‘a-g‘a-g‘a, g‘a-g‘a-g‘a, g‘a-g‘a-g‘a!”

Qachonki g‘ozlar qo‘shig‘i tamom bo‘lsa, ertak ham tugaydi. Shundagina tulki g‘ozlarni yeydi.

Biroq aqlli g‘ozlar qo‘shiqni to‘xtatishni o‘ylashmabdi. Ular hozir ham: “g‘a-g‘a-g‘a, g‘a-g‘a-g‘a...” — deb qichqirishib turgan emish.

Mkrtich KORYUN,
Armaniston

KIM AQLLI?

Ikki chumchuq chug‘urlashib qolishdi.

— Men aqlliman!

— Yo‘q, men aqlliman!

— Sen emas, men!

— Yo‘q, sen emas, men!

Bu bahsni qizilishton ko‘rib turgan edi.

— Sen ayt-chi, qaysi birimiz haqmiz? — deb so‘rashdi undan janjalkash chumchuqlar.

Qizilishton biroz xayolga cho‘mdi, keyin:

— Menimcha, kim oldin jim bo‘lsa, o‘sha aqlliroq, — dedi.

Korney CHUKOVSKIY,
Rossiya

JO‘JA

Bir jo‘ja bo‘lgan edi. U kichkinagina edi. Lekin o‘zini nihoyatda kattaman deb o‘ylar va boshini yuqoriga ko‘targanicha savlat to‘kib yurar edi. Mana bunday:

Uning onasi bor edi. Onasi Jo‘jani juda yaxshi ko‘rardi. Onasi mana bunday edi:

Onasi uni chuvalchanglar bilan boqardi.

Kunlardan bir kuni Qora mushuk Onasiga hamla qildi va uni hovlidan nariga quvib yubordi.

Jo‘ja devor yonida yolg‘iz o‘zi qoldi.

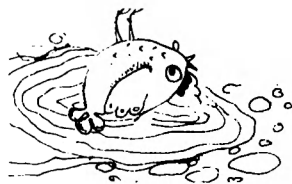
Shu payt devor ustiga baquvvat, nihoyatda ko‘rkam bir Xo‘roz uchib chiqib bo‘ynini mana bunday cho‘zdi:

Va bor ovozi bilan: “Qu-qu-qu-quv!” – deb qichqirdi. So‘ngra “Men qanday botirman-a! Men qanday polvonman-a!” – deganday viqor bilan tevarak-atrofga qarab qo‘ydi.

Xo‘rozning o‘zini bu darajada mag‘rur tutishi Jo‘jaga juda yoqdi. U ham bo‘ynini cho‘zdi. Va bor kuchi bilan chiyilladi: “Chi-chi-chi-chi! Men ham botirman. Men ham polvonman!” Lekin qoqinib ketib, “shalop” etib ko‘lmakka yiqilib tushdi. Mana bunday:

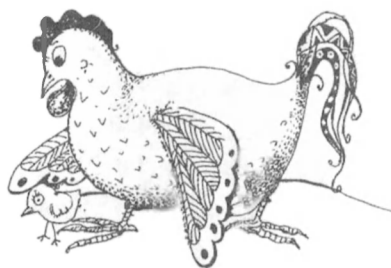

Ko'lmakda Qurbaqa o'tirgan edi. U Jo'jani ko'rib kulib yubordi: "Xa-xa-xa-xa! Xa-xa-xa-xa! Xo'rozday bo'lishingga hali ancha bor!" Qurbaqa esa mana bunday edi:

Shu payt Jo'janing yoniga Onasi yugurib keldi. Unga mehr ko'rsatib, erkaladi. Mana bunday:

Donald BISSET,
Angliya

OYNADAGI QURBAQA

Yorug' jahonda Rojer degan kuchukcha yashardi. Uzzukun oynaga qaragani-qaragan edi.

— Rojer, oynaga qarashni bas qil-chi! — derdi onasi.

Rojer oynaga qarar ekan: "Men eng chiroyli kuchukman", — deb dumlarini likillatib qo'yardi.

Kunlardan birida Rojer o'ynagani ko'chaga chiqib ketibdi. Onasi devordagi oynani olib, bo'sh oyna raxining o'zini osib qo'ydi. So'ngra hovlisi atrofidagi

ko‘lmakda yashayotgan qurbaqani chaqirdi va undan oyna raxiga chiqib turishini iltimos qildi.

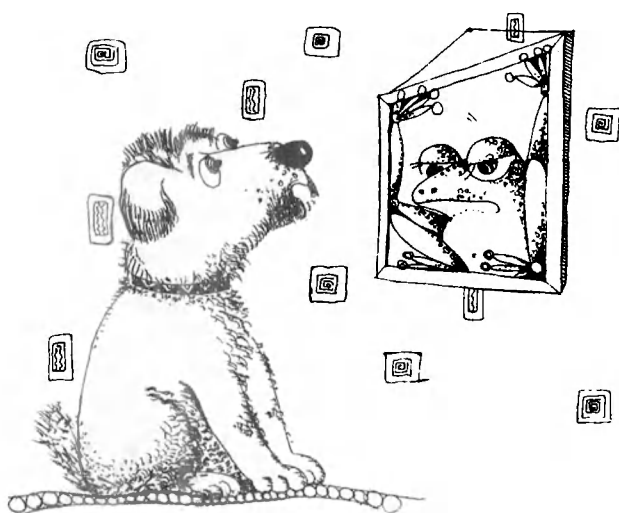
Rojer uyga keliboq oynaga chopdi.

Xo‘sh, u oynada nimani ko‘rdi?

— Yo‘q, yo‘q, yo‘q, bu men emas. Bunday bo‘lishi mumkin ham emas! — deya akilladi Rojer va oynaga qaradi. O, vov-vov, uning barmoqlari buncha beo‘xshov! Xuddi qurbaqanikiga o‘xshaydi-ya! Axir, u qurbaqa emas, eng chiroyli kuchukcha-ku!

Rojer ko‘zlarini chirt yumdi, yana ochdi. Va yana oynada qurbaqavoyini ko‘rdi.

Voy, tasqara Rojer!

“Agar qurbaqa bo‘lsam, ko‘lmakda yashashim kerak, — deya o‘yladi Rojer. — Yaproqlarni kema qilib pashsha tutaman. Suyak-ku yaxshi-yu... qurbaqa bo‘lgach, nachora”.

U ko‘lmak tomon chopib ketdi. U yerda yaproqqa o‘tirib olib kuta boshladi. Axir, u qurbaqa yemasdi-da! Barglar uni ko‘tarolmas, Rojer bilan birga suvga sho‘ng‘iy boshlashdi. Rojer burnigacha suvga botib ketdi. Shu payt ko‘lmakdan bir qurbaqa sakrab chiqdi.

— Vaq-vaq! Nima qilyapsan bu yerda, esi past kuchukcha?

— Men kuchukchaga o‘xshaymanmi? — hayron bo‘ldi Rojer va suvdan boshini chiqardi. — Haqiqiy kuchukchaga-ya?

— Yana nimaga bo‘lmasa? Oynaga qaraganmisan, suvdan chiqib aksingga qara-chi? Vaq-vaq! Voy, noshud kuchukcha-yey!

Rojer qirg‘oqqa chiqdi-da, suvga qaradi: — Vov, vov, men kuchukchaman! — Dumlarini likillatib, irg‘ishlab uyiga jo‘nadi. Endi u oynaga qaraydimi, yo‘qmi? Kim biladi, a, bolalar?

O'zbek bolalar she'riyati

“YO‘RGAK ICHIDAN... KURTAK MO‘RALAR...”

Yil fasllari haqida

Temur UBAYDULLO

BAHOR

Unga belandi dunyo,
Qor yoqqanda bo‘ralab.
Olam uxlaydi go‘yo,
Oq choponga o‘ralib.

Go‘zal bahor kelganda
Qishning ko‘rpsin otdi.
Uyqudagi olamni
Kulib-kulib uyg‘otdi.

Asom ZIYOMAT

GULBAHOR

Tomchi tomar
Tarnovlardan —
Tiq, tiq, tiq:

— Kun ilidi,
Sojida qiz,
Chiq, chiq, chiq...

Shamol kelib
Eshik qoqar —
Taq, taq, taq:

— Bahor keldi,
Sojida qiz,
Boq, boq, boq...

T. BAHROMOV

SUMALAK

Tarnovlarda sumalak,
Sumalak.
Suv tomadi chak-chak-chak,
Sumalak jilolanar,
Dur yog'ar.
Oftobda jilolanar,
Nur yog'ar!
Tomchilar billur rangda,
Qarang-a!
Ko'z yoshin qilmas kanda,
Attang-a!
Qishni kuzatsak kerak,
Sumalak.
Bahordan berar darak —
Chak-chak-chak.

OTAYOR

BAHOR KELDI

Bahor keldi, uyg'otib
Dillar zavq-shavqin.
Anhorlarda toshib suv,
Soladi shovqin.

Yerdan ko'm-ko'k maysalar
Ko'tarmoqda bosh.

Dehqon kezar dalada
Chiqmasdan quyosh.

Har qadamda o'zgarish —
Bir yangilik bor,
Vatan bo'ylab kezmoqda
Sevimli bahor.

Muhammadjon QO'SHOQOV

KURTAK MO'RALAR

Bahor yurar yasanib,
Kiyib baxmal ko'ylagin.
Qirlar, adir, bog'larda
So'ylab hayot ertagin.

Salomiga egilar
Kokil-kokil novdalar.
Ko'm-ko'k yo'rgak ichidan
Jajji kurtak mo'ralar.

OLMA GULLAGANDA

Xuddi sarabodroq
Olma gulladi oppoq.
Uchib kelib bolari,
Ketidan bolalari,
Guldan-gulga shoshildi,
Bizga asal tashidi.

Mavjuda HAKIMOVA

G'O'RA

O'rigimiz gulladi,
Gullari lo'ppi-lo'ppi.
Go'yo birdan boshiga
Kiydi u gulli do'ppi.

Gullar qani? Asar yo'q,
Uch kun o'tdi bor-yo'g'i.
Yam-yashil barg chiqardi,
Yashnab ketdi yaprog'i.

Yashil yaproqlar ichra
G'o'ra bo'пти yashirin.
Hozir achchiq, pishganda
Qanddek bo'ladi shirin...

OTAYOR

KEL, YUGURAY, QUV

Hoy, Sarvi, Gulnoz,
Mirvali, Dilnoz,
Ketik sayrga,
Ko'klam fasli soz!

Ketik sayrga,
Qir, adir, dalam —
Hammayoq, qara,
Lolazor-gilam.

Lolazor-gilam,
So'lim — bog'lar ham,

Kel, yuguray, quv
Dugonam — Sanam.

Kel, yuguray, quv!
Cheki yo'q parquv —
Maysadan shabnam
To'kilsin duv-duv.

Ketdik sayrga,
Hoy, Anvar, Toshbu!
Biz kabi o'ktam
Ko'klam fasli bu!

Odil ABDURAHMON

YOMG'IR

Ishimiz yog'ish bilan,
Bulutni sog'ish bilan.
Tiq-chiq, tiq,
Tiq-chiq, tiq.

Ana momaqaldiroq,
Qo'ziqorin ham bodroq.
Tiq-chiq, tiq,
Tiq-chiq, tiq.

Quyosh ham kulib qoldi,
Maysalar unib qoldi.
Tiq-chiq, tiq,
Tiq-chiq, tiq.

Usting biroz ho'l bo'lar,
Ammo g'allang mo'l bo'lar,
Tiq-chiq, tiq,
Tiq-chiq, tiq.

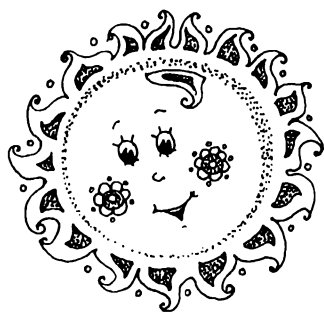

“YOZ KELDI-YU, YOZ KELDI...”

Nurullo OSTON

YOZ KELDI

Yoz keldi-yu, yoz keldi,
Doira bilan soz keldi.
Uchib kelgan laylaklar
Qanoti qog'oz keldi.

Tunni qilib tongotar
Sho'x bolalar dong qotar.
Bir tutam yoz tunida
Dehqon tongni uyg'otar.

Odil ABDURAHMON

QUYOSHJON

Yon, quyoshjon,
Jon quyoshjon,
Otdi oppoq
Tong, quyoshjon.

Don-dunimga
Hosil tilab,
Boshlarini
Qo'ygin silab...

Yurtimizga
Nur sochaver,
Xalqimizga
Baxt ochaver.

Fayzi SHOHISMOIL

OFTOBJON

Osmonning ko'z qarog'i,
Oftobjon.
Yer yuzining charog'i,
Oftobjon.
Umring sira qarimasin,
Oftobjon.
Nuring yurtidan arimasin,
Oftobjon.
Boshimizda porlab tur,
Oftobjon.
Yaratganga ming shukur,
Oftobjon.

Aziz ABDURAZZOQ

BUG'DOY PISHDI

Bug'doy pishdi oltinday,
Xuddi quyosh singari.
Chunki unga oldindan
Quyosh nuri singandir.

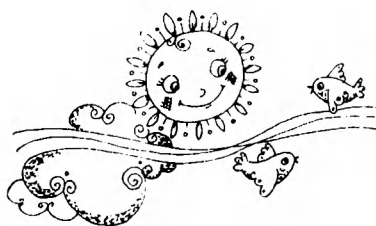
Nonimiz ham shu sabab
Quyosh kabi yumaloq.
Uni doim avaylab,
E'zozlagin, ey, o'rtoq.

Safo OCHIL

LAYLAK KELSA...

Laylak kelsa...
 Yoz bo'ladi.
 Cho'milishga
 Soz bo'ladi.
 Laylaklarga
 Ming-ming rahmat.
 Ularga tosh
 Otma, Ahmad.
 Sen tosh otsang,
 Men tosh otsam,
 U tosh otsa,
 Kelmas laylak.
 U kelmasa,
 Kelmaydi yoz.
 Yoz kelmasa,
 Sira bo'lmas
 Umrimiz soz!

Habib RAHMAT

SHABNAM

Ninachining ko'zi misoli,
 Shabnam o'ynar yaproqda.
 Shu'la bilan tillashib u,
 Durdek porlar shu choqda.

Bir lahzalik jilva aylab,
 Fayz bag'ishlar gullarga.
 Ko'zlarimni hayron qilib
 Singib ketar nurlarga.

“KUZ KELDI QO‘SHIQ KUYLAB...”

Anvar HOJI

KUZ

Kuz keldi qo‘shiq kuylab,
Yaproqlar tushar o‘yin.
Qurt-qumursqalar tezdin
Axtarib qoldi uyin.

Daraxtlar to‘kdi bargin,
Ketar qishki uyquga.
Yelar asta izg‘irin,
Qo‘l tiqib bo‘lmas suvga.

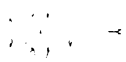
Lekin bizni yengolmas
Kuz ham qishki qahraton.
Yoz bo‘yi biz chiniqdik
Quyosh nuriga obdon.

Raim FARHODIY

KUZ ALLASI

Kuz. Barg to‘kar daraxtlar,
Shox tebranmas karaxtday.
Uxlar qayin, uxlar tol,
Teraklar ham bermalol.
Yum ko‘zingni bu palla,
Alla, uxlagin, alla.
Ovoz bermas zog‘chalar,
Jim oqar ariqchalar.
Selkillatmas mo‘ylovin,

Laqqa ham topgan joyin.
 Ko'zingni yum bu palla,
 Alla, uxlagin, alla.
 Ko'rinmas ko'kda yulduz,
 U ham, demak, yumgan ko'z.
 Yelaverib xo'p toldi,
 Shamol ham uxlab qoldi.
 Ko'zingni yum bu palla,
 Alla, uxlagin, alla.

Ravshan FAYZ

KUZDA

Ariq, anhor, ko'llarda
 Shovqin-suronlar sindi.
 Artilgan shisha kabi
 Ko'kka boqsam, ko'z tindi.

Yulqinib kelgan shamol
 Olmani qoqib ketdi.
 Terolmadim — ariqqa
 Tushdi-da, oqib ketdi.

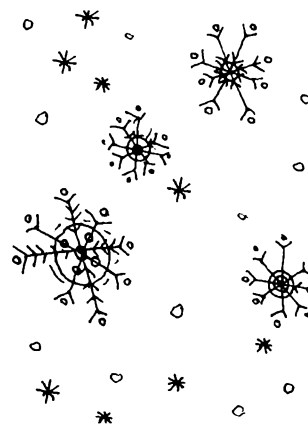
“QOR YOG‘AR ELAK-ELAK...”

Aziz ABDURAZZOQ

QISH KETAR

Qushlar qishdan qo‘rqishib,
Kuzda uchib ketdilar.
Gala-gala to‘zg‘ishib,
Afrikaga yetdilar.

Biz ketmaymiz, qish ketar,
Ko‘rdik uning nechtasin.
Sovuq bo‘lsa, isitar
Uyimizning pechkasi.

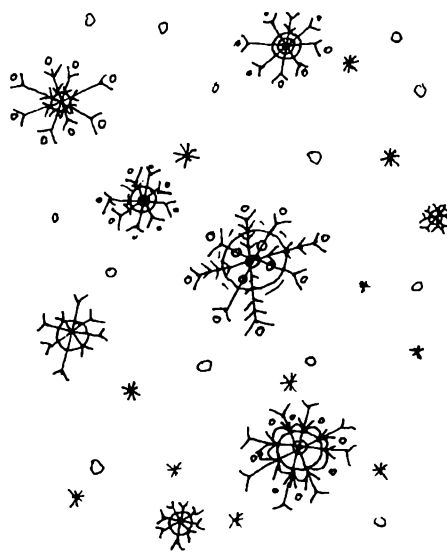
To‘xtaxon RAHIMOVA

YOG‘DI-YOG‘DI

Hech tinmasdan,
Erinmasdan
Tuni bilan
Qor yog‘di.

Derazadan
Qarab Shokir,
Ko‘zlaridan
Nur yog‘di.

Xursand bo‘lib,
Ko‘ngli to‘lib,
Tohir deydi:
— Dur yog‘di.

Buvin deydi
Zavqqa to'lib:
— Bolaginam,
Un yog'di.

Uxlab yotgan
Shudgorlarga
Baraka-yu
Qut yog'di!

Salim ASHUR

QOR YOG'AR

Zavq ulashib,
Ko'z qamashib,
Yog'ar pag'a-pag'a qor.
Har bir uchqun
To'qlik uchun
Sepin yoyar har nahor.
Oppoq dala,
Go'zal palla,
Zavq bag'ishlar insonga.
O'ynab uchib,
Yerni quchib,
Baxt keltirar dehqonga!

Zafar ISOMIDDINOV

CHANA

Ur-ra, qor yog'di, ana,
Yana birgamiz, chana.
Dam olding bahor-yozda,
Xizmat qil-da ayozda.

Valijon AHMADJON

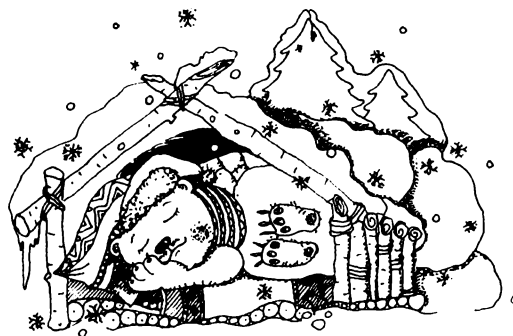
LAYLAK QOR

— O'ynab uchgan
Laylak qor,
Qanotingda
Nima bor?
— Yurting meni
Etar lol.
Qanotimda
Gulbahor.

Raim FARHODIY

XAYRLI TUN

Kuz oqshomi. Xayrli tun
Bolalarga nahorgacha.
Biroq maymoq
Ayiqcha-chi?
Xurрак otar bahorgacha.

“MENING OYIM HAMMADAN YAXSHI!..”

Yodgor baxshi IS'HOQOV

ONAM YAXSHI

Kim yaxshi, deb so'rasangiz,
Deyman: Onam, onam yaxshi.
Eng bebaho gavhar, durdan
Onam yaxshi, onam yaxshi!

Baland, qorli tog'lardan ham,
Sermevali bog'lardan ham,

Oppoq, oydin tonglardan ham
Onam yaxshi, onam yaxshi!

Eng muattar gullardan ham,
Esgan mayin yellardan ham,
Eng dilrabo kuylardan ham
Onam yaxshi, onam yaxshi!

Yodgor baxshi rubob bilan,
Madhin kuylar bob-bob bilan,
Mehri tengdir oftob bilan,
Onam yaxshi, onam yaxshi!

Naima RAHMONOVA

HAMMADAN YAXSHI

Nargizaoyga oyijonisi
O'qib berdi shunday hikoya:
— Onasini yo'qotib qo'yib,
Yig'lab yurar edi Hilola...

— Oying qanday edi, qizaloq? —
Deya unga bersalar savol,
— Mening oyim hammadan yaxshi! —
Qizcha javob qaytardi darhol.

Nargizaoy der oyisin quchib:
— O'sha qiz-chi, aytibdi yolg'on,
Bu dunyoda hammadan yaxshi
Siz o'zingiz, jonim onajon!

Umarali QURBONOV

AYAIONIM

Jajji nihol,
Gulg'unchaman.
Mehringizdan
Bol ichaman.
So'zlaringiz
Joylab dilga,
Otlanaman
Porloq yo'lga!
Siz — quvonchim,
Hayajonim,
Mehribonim —
Ayajonim!

Qambar OTA

OYIMLARDAY MULOYIM

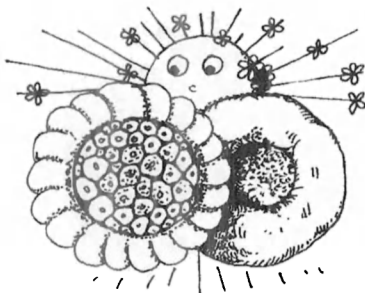
Ko'kka qarab yotardim,
Tunda oy to'lib chiqdi.
Oyimlarday muloyim —
Jilmayib kulib chiqdi.
Naq tepamda turganday
Oyimlarning o'zlari.
Mendan hech uzilmaydi
Oymomaning ko'zlari.
Oyim chindan oy bo'lsa,
Osmon bo'lgim keladi.
Baxtlariga bir umr
Posbon bo'lgim keladi.

Xudoyberdi KOMILOV

OFTOBIMIZ SO'NMASIN

Oyim yopgan kulchalar
 Oftobjonga o'xshaydi.
 Osmondagi Oftob ham
 Issiq nonga o'xshaydi.
 Oyim yopar kulcha non,
 Jon oftobi bo'lsin deb.
 Oftob sochar nur-ziyo,
 Jahon nurga to'lsin deb.
 Baxtimizga Oyimiz,
 Oftobimiz so'nmasin.
 Tinchlik, Oftob yuziga
 Hech vaqt g'ubor qo'nmasin!

Tursun ORTIQXO'JAYEV

KULCHA NON

Non yopganda
 Mening oyim,
 Kichik kulcha
 Yopar doim.
 Kulcha juda
 Mazali,
 Sedanali,
 Jizzali.
 Yegan sayin
 Yegim kelar,
 "Rahmat, oyi",
 Degim kelar.

Umida ABDUAZIMOVA

OYNI OLIB BERING

— Oyi, oyni olib bering,
 Cho'ntagimga solib bering!...

— Bu gapingdan Oymomaning
Hushi uchib ketadi,
Seni ko'rsa, osmonidan
Suvga tushib ketadi!
— Suvga tushsa, tutmoq uchun
Qarmog'imni solaman.
Hushi uchsa, pufak qilib,
Mahkam bog'lab olaman...

Turg'unboy PARPIYEV

BUVIJONIM

Mehribonim,
Buvijonim —
Uyimizning quyoshi,
So'zlaridan
Tomadi bol,
Salkam to'qsonda yoshi.
Buvim har tong
Erkalab xo'p,
Peshonamni silaydi.
Unib-o'sgin,
Ey, o'g'lonim, —
Deb, menga baxt tilaydi.

Otash XOLMIRZAYEV

RAHMAT, BOLAM

Bobomlarni jondan suyib,
Qo'llariga suvlar quyib,
Qilsam doim achom-achom,
Derlar bobom:
— Rahmat, bolam!
Rahmat, bolam!

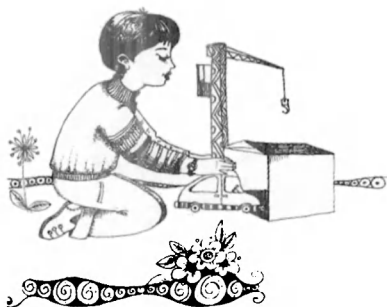
Hassalarin keltiraman,
Yonlarida o'ltiraman.
Achchiqqina choy damlasam,
Derlar bobom:
— Rahmat, bolam!
Rahmat, bolam!

“BIRGA O‘YNAYLIK...”

Bolalar dunyosi

SAYYOR

KENG MAYDONDA

Firdavs keng maydonda
Mashinasin yurgizar.
Charchab qolib bir onda,
Garajida turg'izar.

Hamma bola bo'lib jam,
Mashinaga tegarlar.
— Maylimi, der, uchirsam,
Bir joyini egarlar.

— Charchadi, axir, bu ham,
Dam olsin, der, tegmangiz.
Katta bo'lsin mashinam,
Minasizlar hammangiz.

Qambar OTA

ASSALOM*(qo'shiq)*

Har kun tongda turaman,
 Quv nab yayrab yuraman.
 Dildan ota-onamga,
 Salom deyman hammaga.

N a q o r a t :

Salom so'zi muqaddas,
 Salom o'zi muqaddas.
 Avvalo, Haqqa salom,
 Qadr don xalqqa salom.

Quyosh, maysa, o'tloqqa,
 Do'st, qadr don, o'rtoqqa,
 Tog'a, xola, ammaga,
 Salom deyman hammaga.

N a q o r a t :

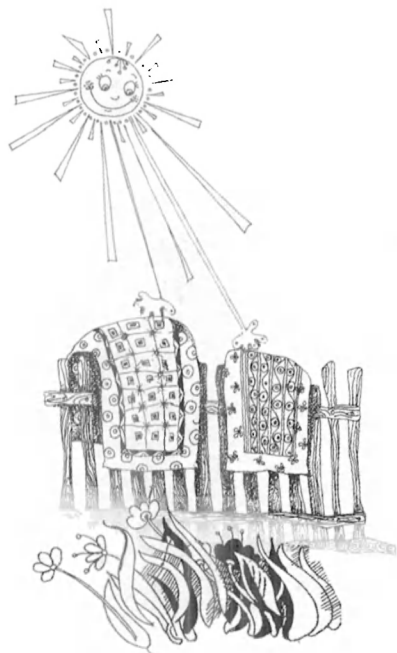
Mehr tarab Vatanga,
 Sog'liq tilab har jonga.
 Yayrab desam assalom,
 Zavq olaman bir olam.

Abdurahmon AKBAR

YOZ MO'JIZASI

Tushmasin desang
 Ko'rpaga kuya,
 Qurmasin desang
 O'rgimchak uya,

Kun tandirdayin
 Qizigan mahal
 Yoygin ularni
 Oftobga, Asal.
 Shunday degandi
 Buvim tunov kun.
 Ish boshladilar
 Oyimlar bugun.
 Berdim ularga
 Erinmay yordam.
 Hovliga chiqib
 "Semirdi" ko'rpam.
 Kun kulgach, atrof
 Ziyoga to'ldi.
 Yostiqlarim ham
 Nurga "cho'mildi".
 Oyimlar yuvib
 Bo'lgach talay kir,
 Yoyganlarimiz
 Yig'dik birma-bir.
 Shoshmay kiydirib
 Toza jildlarin,
 Taxmonga yana
 Joyladik barin.
 Xo'sh, nima bo'пти?
 Deb surarsiz o'y.
 Hamma mo'jiza
 Oqshom berdi ro'y.
 Osmon seryulduz
 Garchi tun edi,
 Kelardi uydan
 Quyoshning hidi!

Qambar OTA

BOG'CHAMIZDA

Hamma bola inoqmiz,
Yaqin do'stmiz, o'rtoqmiz
Bog'chamizda.

Sog' bo'ling, deb o'ynatar,
Quvnoq bo'l, deb kuylatar
Bog'chamizda.

Tanimiz kuchga to'lar,
Tilimiz burro bo'lar
Bog'chamizda.

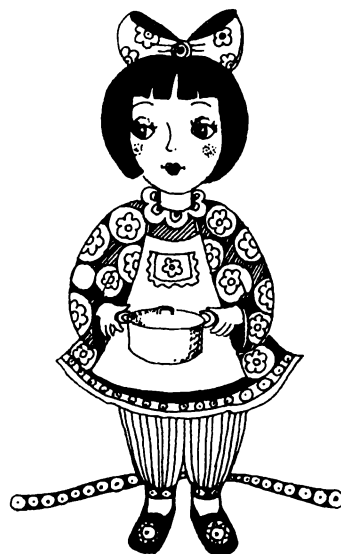
Yuzlar o'xshar oftobga,
O'rganamiz odobga
Bog'chamizda.

Yo'llar bizni hayotga,
Minnatdormiz g'oyatda
Bog'chamizdan.

NURBEK

DASTYOR QIZ

Dastyor bo'lib qoldi Lola
beshga kirib.
Hovli yuzin supuradi
erta turib.
Qarashadi uy ishiga
onasining,
Chiroyiga chiroy qo'shdi
xonasining.
Dasturxonni endi birga
tuzatadi.
Buvisi shod bo'lib, uni
kuzatadi.

Shukur QURBON

DO'STLIK

Farrux borsa ertalab,
 Bog'chasida duv-duv gap:
 Kimdir uning yo'g'ida
 Narsalarin titibdi,
 Hech kimdan so'rab-netmay,
 Sovunin ishlatibdi.
 — Masalan, kim? — dedi u,
 G'iybatchiga boqib tik.
 — Otini ayt, otini!
 Hammani quchdi hadik.
 Chunki u jajji boksyor,
 Jahli ham yomon ancha.
 Hisobida nokdaun,
 Nokautlar bor qancha.
 Lekin u aqlli ham,
 Narsa deb urishmaydi.
 Sovunini ishlatgan
 Do'sti ekan.
 — Ha mayli,
 Men ham uning yo'g'ida
 Narsalarin titaman.
 Hech kimdan so'rab-netmay,
 Sovunin ishlataman.
 Shunday qilib duv-duv gap
 Bir zumda tindi-qoldi.
 Tengdoshlar orasidan
 Farrux o'z joyin oldi.

Yodgor baxshi IS'HOQOV

BARNO VA DARYO

Barno:
 — Hoy, jo'shqin daryo,
 Hoy, shoshqin daryo,
 Ziloldek suving
 Namuncha shirin!

Daryo:
 — Hoy, qizim Barno,
 Oy qizim Barno,
 Men qaynab-jo'shib,
 Qir, tog'lar oshib,
 Toshlarda pishib
 Kelganim uchun
 Shirinman, tushun!

Muxtor RAZZOQOV

O'JAR

Mansur o'rik danagin
 Chaqdi tishda tinmayin.
 Nasihatni olmadi,
 O'jarligi qolmadi.
 Endi og'rib tishlari,
 Pushaymonlik ishlari.

Ahmad OLIMIY

KARIM QIZG'ANCHIQ

Karimjonga dadasi
 Koptok keltirib berdi.
 O'rtoqlari yolvorib:
 — Birga o'ynaylik, — derdi.
 — Ho, ho, eskib qolsinmi?
 O'ynamayman siz bilan.
 Do'stlari arazlashib,
 Ketib qolishdi birdan.
 Yolg'iz qolib Karimjon,
 Qilar endi pushaymon.

Ernazar RO'ZIMATOV

POLIZDA

Keng polizni
 Oralab,

Tarvuz yig'dik
Saralab.
Tarvuz sig'mas
Quchoqqa,
Do'stlar, keling
Bu yoqqa...
Tanlab olib
Biz birin,
So'yib yedik,
Oh, shirin.
Dehqon bobom
Saidahmad
Bo'lsin doim
Salomat!

Yusuf SHOMANSUR

QO'ZIVOY

Polizga kirib Qo'zi
Tarvuzga tushdi ko'zi.
U tarvuzni oldi-da,
Qulog'ining oldida
Siqib turib so'radi:
— Isming nima?
— Qo'zivoy...
— I-ye, adash ekanmiz,
Shirindirsan o'zimday.
Qo'zivoyni Qo'zivoy
Ketdi qo'yib yelkaga.
Totib ko'rgach, polizga
Kelar yana ertaga.

Anvar OBIDJON

SOXTA "AMAKI"

Jiringladi telefon,
Dastakni oldi To'g'on.
Dedi: — Xizmat, akasi?

Tovushin qilib yo'g'on.
 — Amakijon,
 Men — Go'zal,
 Kerak edi Gulasal...
 Javob qildi "amaki":
 — Gulasal opam kasal...

“QIZIL GULNING G'UNCHASI — ATIR TO'LA XUMCHASI...”

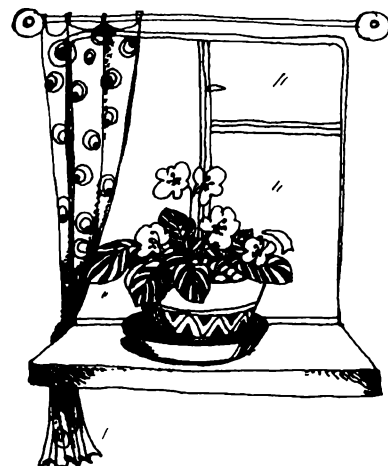
Gullar olamida

Muhammadjon QO'SHOQOV

GUNAFSHA

Gunafshaxon, gunafsha,
 Guli mitti tugmacha.
 Ko'rinishi siyoh rang,
 Olib uni taqmasang,
 Sendan xafa bo'ladi.

Taqsang, yashnab turadi,
 Ko'rganmisan bahorda,
 Terganmisan nahorda?
 Suv bo'yida ochilar,
 Hidi har yon sochilar.

BOYCHECHAK

U ochildi tong chog'ida,
 Erka chechak, oy chechak.
 Boychechak, deb atadilar,
 Gullar ichra kelinchak.

Qarab tursam, u — gunafsha,
 Loladan ham suluvroq.

Bahor keldi, deb chorlovchi
Go'yo jajji qo'ng'iroq.

Anvar OBIDJON

QIZIL GUL

Qizil gulning
G'unchasi —
Atir to'la
Xumchasi.
Yaproqlari
Yostiqla...
Tikanlari —
Ortiqcha.

Habib RAHMAT

G'UNCHA

Muncha yumilgan labi
Ochilmas-ey,
Kulmas-ey.
Bolarilar parishon
Izlashar, gul kulmas-ey.
Shamol uni qitiqlar,
G'uncha nim kuldi asta.
Bolarilar qoshiga
Yetib keldi birpasda.

Ravshan FAYZ

MOMAQAYMOQ

Momaqaymoq — moh, dedim,
Paxtaday yumshoq, dedim.
Hurpayib turganiga
Kerakdir, o'rtoq, dedim.

Sekin borib “pox” desam,
Momiqgul cho‘chib ketdi.
Men uning g‘amin yesam,
U shoshib ko‘chib ketdi.

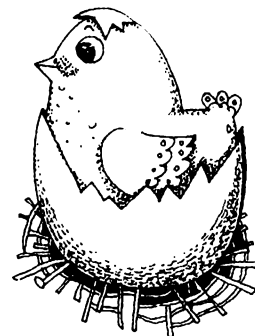
“TONGDAN BULBUL TARATDI BIR YOQIMLI, XUSH NAVO...”

Qushlar haqida

Habib RAHMAT

QUVONCH

Tuxumdan chiqib jo‘ja,
Rohat qilib kerishdi:
— Qorong‘ilik qursin-a,
Xayriyat, tong yorishdi.

BULBULJON

Tongdan bulbul taratdi,
Bir yoqimli xush navo.
Nazarimda bahorni
Olib keldi u go‘yo.
Bulbuljon, bahor qushi,
Bulbuljon, bahor o‘zing.

Muz yurakni eritib
Har ko‘ngilni yayratgan.
Sen emasmi mitti jon
Kuyida gul yaratgan.
Bulbuljon, bahor qushi,
Bulbuljon, bahor o‘zing.

Sen bahor, gul shaydosi,
Doim shodumon ko'ray.
Dunyoda gul ko'paysin,
Dunyoda sen ham ko'pay.
Bulbuljon, bahor qushi,
Bulbuljon, bahor o'zing.

Ziyoviddin MANSUR

BULBULIM

Bulbulim, hoy, bulbulim,
Nag'maga boy bulbulim,
Gullagan shu hur Vatan
Senga xush joy, bulbulim!
Bog'larimda mangu qol,
Yayra, sayra bermalol.
Baxtli bu el vasfini
O'z tilingda kuyga sol.
Bulbulim, jon bulbulim,
Erka xushxon bulbulim,
Shu chaman yurt ta'rifin
Ayla doston, bulbulim.

Quddus MUHAMMADIY

CHITTAK

Tok so'rimiz boshiga
In qurdi bir juft chittak.
Qushlar mittisi go'zal
Uchqur, yo'rg'a, yugurdak.
Tutar o'zin ozoda,
Chumchuqdek befarq emas.
Yurar yeri maysazor,
Parlari chiviq atlas.

Cho'milishi ham qiziq,
 Silkinib yuvar parin.
 Mening qushcha o'rtog'im —
 Qadrdonim eng qalin.
 Pashsha, chivin ko'rinsa,
 Lip etib tutib olar.
 Chuldirab "chig'ir-chig'ir",
 Sho'x qo'shiq kuylab qolar...

Hamroqul ASQAR

BEDANA

Tutib olib solishar,
 Sal chiqarsam nafasni.
 Odamzodga hayronman,
 Buncha sevar qafasni.

Dilshod RAJAB

BOYQUSH

Qiziq, nega odamlar
 Uni boy qush degan-a?
 Bir ko'rsaydim uyasini,
 Nimalar bor ekan-a?

Tursunboy ADASHBOYEV

NEGA OG'RIMAS BOSHING?

— Qizilishton, temirchiga
 O'xshab ketar bardoshing.
 Erta-yu kech to'q-to'q qilib,
 Og'rib qolmasmi boshing?

— Do'stim, kasbim — uy qurish,
Demak, halol non-oshim.
Peshona ter to'kkaning
Og'rimas sira boshi.

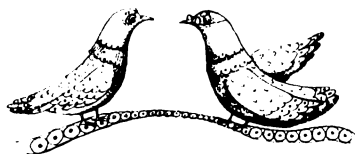
Dadamirza ORIFBOYEV

IKKI MUSICHA

Bir kuni musichalar
Urishib, jang qilishdi.
Patir-putur cho'qishib,
Bir-birini yulishdi.

Bu shovqinni eshitib,
Hovliga chiqdi Baroq.
Zo'rg'a qochib qutuldi
Shunda ikki urishqoq.

Muhammad RAHMON

HAKKA XOLA

— Hakka xola,
Cho'p tashiysiz.
G'iz-g'iz qatnab
Ko'p tashiysiz.
To'y-po'y bormi,
Yoqib olov,
Damlayapsiz
Balki palov?
Cho'pingiz yo
Tandirgami —
Somsa, jizza
Patirgami?
— G'iz-g'iz qatnab
Ko'p tashiyman,

Tumshug'imda
 Cho'p tashiyman.
 Xas-cho'plarim
 Bolam uchun,
 Qanotlari
 Olam uchun.
 Bitsin, deyman
 Tezroq uyi...
 Keyin bo'lar
 Beshik to'yi!

Anvar OBIDJON

G'URRAK QO'SHIG'I

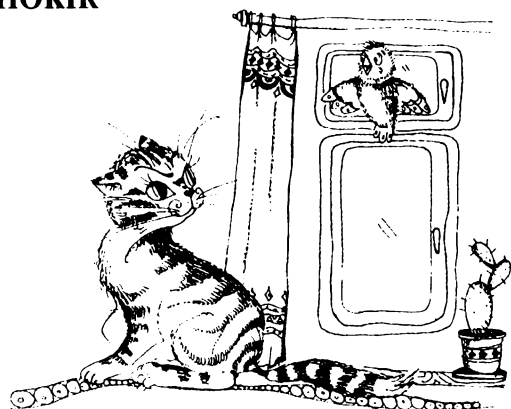
Musichaga o'xshayman,
 g'ur-r-ru.
 Keng dalada yashayman,
 g'ur-r-ru.
 Keling, dala serfayz,
 g'ur-r-ru.
 Terib yeymiz tutmayiz,
 g'ur-r-ru.

Samat SHOKIR

CHUMCHUQ

Derazadan pirillab
 Uyga chumchuq kiribdi.
 Hovliga chiqolmasdan
 Boshi qotib turibdi.

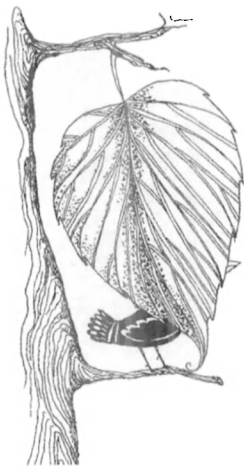
Uni ko'rib mushukning
 Ko'zi yondi, olaydi.

Chumchuq-chi, qo'rqa-pisa
To'rt tomonga qaraydi.

Boplab quvdim mushukni,
Chumchuq sal yayrab qoldi.
So'ng cho'chitmay, avaylab
Men uni qo'lga oldim.

Asqad MUXTOR

OLASHAQSHAQ

Barg ostiga berkinib,
Kim u "shaq-shaq" etgan?
Boqsam, yong'oq o'g'risi
Olashaqshaq ekan.

"TALASHMAYIN YEYMIZ BIZ..."

Hasharotlar haqida

Odil ABDURAHMON

KAPALAK NIMA DEYDI?

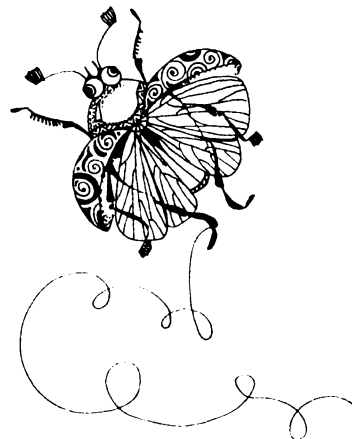

Jonzodlarmiz,
Beozor:
Yashnayapti
Bedazor.
Bu chamanlar
Qanday soz.
Yashamoqqa
Umr oz...

QO'NG'IZ NIMA DEYDI?

Tilla qo'ng'iz
 Deydi: "G'iz, g'iz.
 Qo'yvor meni,
 Ishim tig'iz.
 Birovga sen
 Berma ozor,
 Bekorchidan
 El ham bezor!"

Nurullo OSTON

TILLAQO'NG'IZ

Tillaqo'ng'iz maqtandi:
 — Buvimning oftobiman,
 Dadamning erkatoyi —
 Oyimning oppog'iman.

Aziz ABDURAZZOQ

CHIGIRTKA

— Hoy, chigirtka, chigirtka,
 Sen ham ekin yeysanmi?
 Hoy, chigirtka, chigirtka,
 Ekmay tekin yeysanmi?

— Men ham ekin yeyman, ha,
 Lekin tekin yemayman.
 Yesam halol deyman, ha,
 Sira tekin demayman.

Ekin yesam, o'rniga
 Qo'shiq aytib beraman.

Yotganingda o'ringga,
Alla aytib turaman.

G'ani ABDULLAYEV

CHUMOLI

Bellar qildek, tin bilmas,
Bizlar bir jon-bir tanmiz.
Intizom hech buzilmas —
Tizilishgan marjonmiz.

Topsak hamki bir uvoq,
Talashmayin yeymiz biz.
Ahillik noni har chog'
Barakali deymiz biz.

“TOYCHOG‘IM BOR, TOYCHOG‘IM...”

Uy hayvonlari haqida

Aziz ABDURAZZOQ

TOYCHOG‘IM

Toychoq'im bor yaylovda,
Qizil otning bolasi.
Tovlanadi olovday
Yolining har tolasi.

Gijinglagan, kishnagan
 Toychog'im bor, toychog'im.
 Yayrab yurgan, yashnagan
 Toychog'im bor, toychog'im.
 Yaqin bo'lar yirog'im,
 Uni minib yursam man.
 Toychog'im bor, toychog'im,
 Ot bo'lar deb xursandman.

Oydin HOJIYEVA

ULOQCHA

Sakrab yurar uloqcha,
 Bo'ynida qo'ng'iroqcha.
 Uloqchaga suv berar
 Tol tagida buloqcha.

Uloqchanning fe'lidan
 Qo'rqib turar nihollar.
 Sindirma, deb niholni,
 Quvlab qolar shamollar.

Qarang echki xolaning
 Shoxini, suzib kelar.
 — Urishma, — deb, —
 bolamni, —
 Ko'chani buzib kelar.

Dikirlama, uloqcha,
 Bebosh-u bequloqcha!
 Yaxshi gapga kirmasang,
 Suv bermaydi buloqcha!

Nurullo OSTON

QO'ZICHOQ

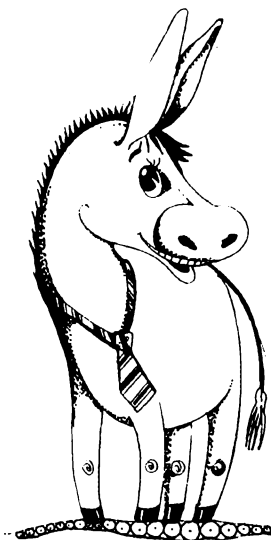
Qarang, buncha yam-yashil
 Qizg'aldoqrang dalalar.
 Bunda buncha ko'p ekan
 Menga o'xshash barralar.
 Dikirlatib chopaman
 To'rt oyog'im — yo'rg'amni.
 Yo'qolmasin deb, cho'pon
 Taqib qo'ydi sirg'amni.

Anvar OBIDJON

XO'TIK QO'SHIG'I

Qamish ruchkam bor edi,
 Iha-iha.
 Ukam uni ham yedi,
 Iha-iha.

Borsammikan maktabga,
 Iha-iha.
 Olsammikan spravka,
 Iha-iha.

Rauf TOLIB

ORZUGA AYB YO'Q

Qo'zi o'ylar: “Bo'rilar,
 Qani, yesa o't-o'lan.
 O'rtoq bo'lib olardim
 Darrov men ular bilan”.

* * *

O'ksinib,
 O'ylar Sichqon:
 "Kichkinaman va nimjon.
 Eshitilsa bir tovush,
 Pitillayman shu zamon.
 Dildagi armonim shu:
 Mushuk bo'lsaydim agar,
 Dunyoda hech narsadan
 Qo'rqmas edim muqarrar".

TUYA

Oshiqmas tuya,
 Yuradi sekin.
 Juda uzoqqa
 Boradi lekin.

Shukur QURBON

O'RKACHLAR

Belini belbog' bilan
 Mahkam bog'laganidan,
 O'rkachlar chiqib ketgan
 Tuyaning badanidan.

Qutbi NOSIROVA

TUYA

Qand uzatsam, yoqmadi,
 Non uzatsam, boqmadi.
 — Tuya, — dedim, — tuyajon,
 Ko'ngling nima tusaydi?
 — Bir tup yantoq bo'lsaydi...

Shukur SA'DULLA

MITTI

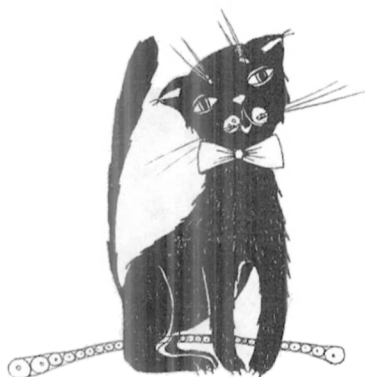

Mitti degan mushugim,
O'ta ketgan olg'ir, shum.
Mitti poylab turadi,
Sichqonvoyni ko'radi.

Sichqon mushukni ko'rib,
Qochar teshikka urib.
Sichqon qochib qutular,
Mushuk esa tutilar.

Ma'mur QAHHOR

QORA MUSHUKCHA

Oyi, qora mushukchaga
Popuk taqib qo'yaylik.
Oyi, qora mushukchani
Oppoq rangga bo'yaylik.
Shunda qora mushukchani
Quvmas daydi bolalar.
"Falokatning belgisi" deb
Atamaydi xolalar.
Hamma uni ko'rgan oni
Deydi: "Buncha chiroylik!"
Oyi, qora mushukchani
Oppoq rangga bo'yaylik.

Aziz ABDURAZZOQ

KAPALAKNI QUVGAN KUCHUK

Kapalakni quvlar kuchuk,
Ushlolmasdan uvlar kuchuk.

Uvlamagin, sodda kuchuk,
Yig'lamagin, sodda kuchuk.

Nega kerak u kapalak?
U — kapalak emas, suyak.

Quddus MUHAMMADIY

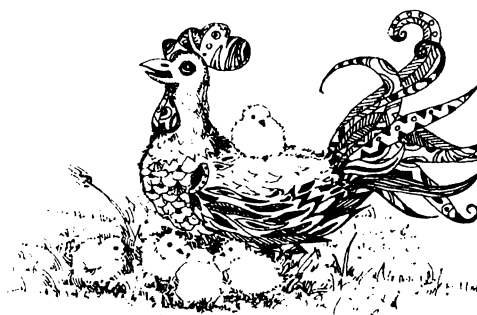
XO'ROZIM

Qu-qu-qu-qu xo'rozim,
Uyimda xushovozim.
Paq-paq qanot parvozim,
Qu-qu-qu-qu xo'rozim!

Gultoji gul boshida,
Tovuq, jo'ja qoshida,
Uyim ichi-tashida,
Charx uradi xo'rozim.

Xo'rozim mard, qo'rqmaydi,
Patiga gard yuqmaydi,
Jo'jasin cho'qimaydi,
Mardi maydon xo'rozim!

Bir don topsa qayerdan,
Qu-qu-qu-qular birdan,
Tovuq, jo'jasin sevgan
Ota babaq xo'rozim!

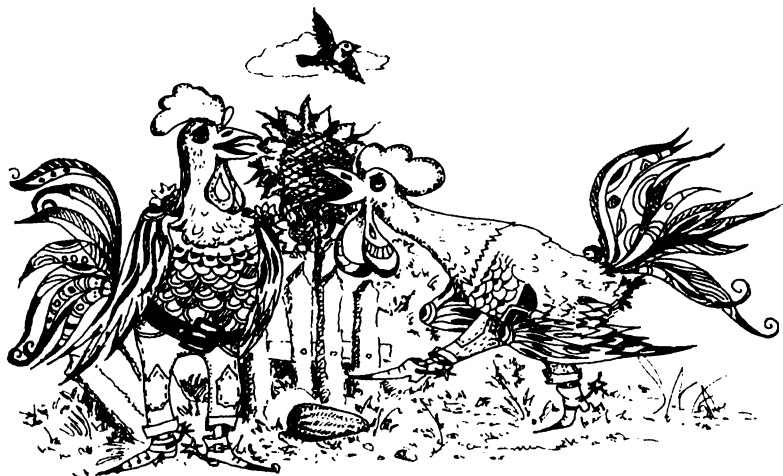

Yunus TOLIPOV

IKKI XO'ROZ

Ikki xo'roz
Talashib don,
Bir-birini
Cho'qir chunon.
Xo'p urishib,
Holdan toyib,
Ola xo'roz
Bo'ldi mayib.
Oq xo'rozning
Kuchi qochib,
Donni izlar
Qorni ochib.
Vo ajabo,
Yerda don yo'q,
Yeb qo'yibdi
Bir to'p chumchuq.

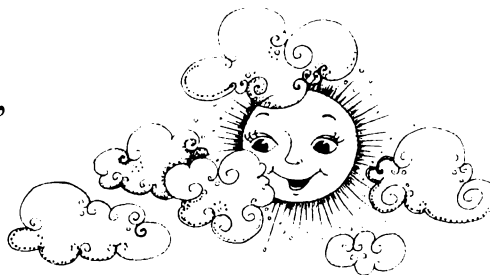
Jahon bolalar she'riyati

Grigoru VIERU,
Moldoviya

OFTOB, OFTOBJON

— Oftob, oftob, oftobjon,
Nuring ko'pmi, ayt, tezroq?
— Qancha desam? Bilmayman,
Do'stlarga yetar biroq!

— Oftob, oftob, oftobjon,
Isinar qancha odam?
— Sanashni xush ko'rmayman,
Talpinar butun olam!

Qodir MIRZOALYIEV,
Qozog'iston

SHKAFGA YETSA BO'YIM

Qandni solib shkafga
Mening oyim,
Xafa qilib yuradi,
Meni doim.

Tezroq o'sib-ulg'ayish —
Orzu-o'yim.
Hech bo'lmasa shkafga
Yetsin bo'yim.

TIKAN TERDI

Minsam yog‘och otimni,
Oyim so‘rar: — Ha, qayga?
Biz parmanchak tergani
Ketayapmiz to‘qayga.

Kechga qadar o‘ynadik,
Maza bo‘ldi buyog‘i.
Qo‘lim terdi parmanchak,
Tikan terdi oyog‘im...

Omondurdi ANNADURDIYEV,
Turkmaniston

NINACHI

Ninachining ortidan
Mushuk chopadi g‘iz-g‘iz.
Hovli qolib, ko‘chaga
Quvib chiqar izma-iz.
Qo‘rquv solar mushukvoy
Ishonib o‘z kuchiga.
Ninachi yo‘q, qarasa,
Alam qilar ichida.
Qo‘nib opti mushukning
Quyruqchasin uchiga.

Musa JONG‘OZIYEV,
Qirg‘iziston

QOR YOG‘DI

Uch kun tinmay qor yog‘di,
Xuddi paxta ekkanday.

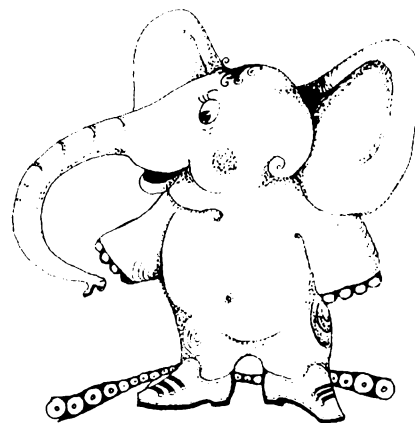

Suv muzladi, qorbobo
 Oynak qoqib ketganday.
 Hech erinmay, bulutlar
 Uch kun elagin qoqdi.
 Qishloq, ovul, tomlarga
 Osmondan shakar yog'di.
 Chug'urlashib bolalar
 Qordan odam yasashdi.
 Tayoq berib qo'liga,
 Bu — Cho'pon, deb atashdi.

Samuel MARSHAK,
Rossiya

FIL

Tufli berishdi filga,
 Dedi u kirib tilga:
 — Tiking, qilib sal katta
 Ham ikkitamas, to'rtta!

BO'TALOQ

Sho'rlikkina bo'taloq,
 Yedirishar oz tomoq.
 Bir kunda yeydi faqat
 Ikki chelak lim ovqat!

Agniya BARTO,
Rossiya

QUYONCHA

Tashlab ketdi egasi,
Yomg'irda qoldi quyon.
Tusha olmay kursidan
Jiq-jiq ho'l bo'ldi quyon.

AYIQCHA

Polga tashlab ayiqchani
Uzishdilar qo'lin ham.
Men uni tashlamayman,
Chunki yaxshi ayiqcham.

KOPTOKCHA

Tanyaoy yig'lab shishdi:
Koptogi suvga tushdi.
— Yig'lama, Tanyaoy, bas:
Koptoging cho'kib ketmas!

O'zbek bolalar hikoyalari

Yayra SA'DULLAYEVA

ASSALOMU ALAYKUM

Olma shoxiga ilingan to'rqovoqlardagi bedana sho'xgina sayrab, shirin uyqudayotgan Ra'no qizni uyg'otib yubordi. Ra'no qop-qora ki priklarini pirpiratib, ko'zini ochdi. Qarasa, onasi o'rnida yo'q, ukasi beshikda pishillab uxlab yotibdi. Qizaloq ijirg'anib yotishni yomon ko'radi. Uyqusi o'chdimi — turadi-qo'yadi. Hatto tepasiga onajoni kelib “Tura qol, qizim”, deb erkalab o'tirishini ham kutmaydi. Axir, buvijoni: “Yaxshi qiz o'zi uyg'onadi, yig'lamaydi”, deydi-da doim. Ra'no o'rnini tuzatib qo'ygisi keldi. Eplashi biram qiyin bo'ldi-biram qiyin bo'ldi. Ko'rparasining uyog'ini tekislayman desa, buyog'i tortiladi. Mayli, sal katta bo'lsin, buvijonining o'rnini ham o'zi yig'ib, chiroyli qilib qo'yadi.

Shu payt onasining ovozi qulog'iga judayam yoqimli eshitildi.

— Asalim, novvotim, turdingmi?

Mahbuba opa qizalog'ini yuqoriga azot ko'tarib, keyin bag'riga bosdi. Ra'no qiqir-qiqir kuldi. Haytovur kulgusidan ukasi uyg'onib ketmadi. Onajoniga salom bergisi keldi-yu, berolmadi. Yuzini yuvmay turib, birovga salom berish mumkin emasligini u yaxshi biladi-da. Uning o'rniga qizaloq ham onasining bo'ynidan mahkam quchdi. “Asalim, novvotim”, deb erkalashi yana ham yoqib ketdi.

— Oyijon, asal shirinmi, novvotmi?

— Ulardan ham sen shirinsan.

Ra'no quvnabgina Mahbuba opaning bag'ridan tushdi. Yuz-qo'lini yuvib keldi. Chiroyli sochig'iga artinib, joyiga ilib qo'ydi. Oshxonada nonushta tayyorlayotgan onajonining oldiga chiqib, salom berdi.

— Va alaykum assalom, endi buvijoningga salom ber.

Ra'no ayvonda tasbeh o'girib o'tirgan buvijonining oldiga chiqdi. Kampir uni ko'rib yal-yal yonib ketdi. Qizaloq do'mbillab borib, o'ng qo'lini ko'ksiga qo'yib, unga salom berdi:

— Assalomu alaykum.

Kampir alik olayotib ko'zlari chaqnab turgan nabirasini “Aqlli qizim, dono qizim”, deb maqtab qo'ydi. Nimchasining cho'ntagidan yaltir-yultir qog'ozga o'ralgan popuk olib, unga tutdi: “Hali yegin”, — deya tayinladi u.

* * *

Mahbuba opa xontaxta ustiga paxtaday oppoq dasturxon yozdi. Yumshoqqina non, sopol tovoqda qaymoq keltirib qo'ydi. Buvisi faqat shu tovoqchada qaymoq yeyishni yoqtiradi. O'zi sigir sog'ib, o'zi qaymoq suzib kelgan yoshlik davrlarini eslaydi. Nabiralarining esida qolsin deb, kichkina-kichkina sopol tovoqqa sut soldirib, ayvonning ikki ustuni orqasiga o'rnatilgan taxtaga qo'ydirib, ustiga doka yoptiradi. Xudoning bergan kuni nonushtaga yangi suzilgan qaymoq yediradi. Bolalar ham shunga o'rganishgan.

Mahbuba opa Ra'noga ham jajjigina sopol tovoqda qaymoq keltirdi. Ra'noning qaymoq rangiga havasi kelib ketdi: “Oppoq”. Buvijoni buni darrov seza qoldi. “Qaymog'ing meni tezroq yeb qo'ysin”, — deyapti.

Ra'no kutilmaganda: “Qaymog'im, oppog'im”, — deb yubordi. Buvisi jilmayib qo'ydi. Bir-ikki tishlam nonni maydalab nabirasining idishiga soldi va botirib-botirib qo'ydi. O'zi: “Bismillohir rahmonir rohim”, deya og'ziga soldi. Ra'no qarasa, buvijoni qaymoqni qo'li bilan yeyapti. U ham shunday qilmoqchi edi, buvisi:
— Qoshiqchang bilan yeya qol, bo'lmasa, hammayog'ingni qaymoq qilib yuborasan, — dedi.

Choy ichib bo'lishgach, buvijoni fotiha o'qidi. Ra'no ham kichkina qo'lchalarini ochib turdi. “Yurtga tinchlik bersin”, — dedi kampir. “Ona qizim katta bo'lsin, chodirlarga kelin bo'lsin!” — dedi kampir yana. Nabirasi ham yuziga fotiha tortdi. So'ng piyolalarni yig'ishtirib hovliga tushdi. Ariqchada jildirab oqayotgan suvda tozalab yuvdi. Xayolida suv unga qo'shiq aytib berayotganga o'xshaydi. “Ovozlaring muncha chiroyli”, — dedi suvga sal egilib. Suvda g'irashira aksi ko'ringanga o'xshaydi. “Voy, seni qara, meni suvratga olayapsanmi?”

Suv uning so'zini tasdiqlagandek jilvalandi, unga imo qildi. "Hozir buvijonimga qaray, hali o'rtoqlarim chiqqanida sen bilan suvsepar o'ynaymiz".

* * *

Ra'no piyolalarni joyiga olib ketayotib, hovlidagi gullarga qarab-qarab qo'ydi. Bugun rosa ochilishibdi: oq, qizil, pushti. Atirgulning hidi butun hovlini tutadi-ya. Gullarning yonidan o'taturib buvijoniga o'xshab sadarayhonni silkitib yubordi. Uning xushbo'y hidi hammayoqqa taraldi. Qizaloq beixtiyor: "Salom, gullarjon!" — deb yubordi.

Buvijoni esa hassasiga tayanib, dam gullarga, dam hosili shovul bo'lgan daraxtlarga qarab turardi.

— Buvijon, nega daraxtlar shoxlarini egib turishibdi?

— Ular senga salom berishyapti. Mevamdanday yesin, deyishyapti.

Ra'no daraxtlarning salom berishini sira eshitmagan edi, ko'zlari javdirab ketdi. "Yaxshilab qaragin, ular gapiryapti. Seni katti qiz bo'lsin", — deyishyapti. Buvisi aytdimi, demak, daraxtlar bilan gaplashsa bo'larkan, hali o'rtoqlariga, albatta, aytadi. Ishonishmasa, ishonishmasin. Baribir: "Bizning olma gapiradi, duo qiladi", — deydi.

Latif MAHMUDOV

TO'QSON YILGACHA O'RTOQ

Barno ertalab tursa — yonida mushugi yo'q. Hammayoqni qaradi. Karovatning tagidan ham, shkafning ichidan ham, buvisining taxmonidan ham, hech qayerdan topolmay xomush bo'lib turgan edi, buvisi so'radi:

— Ha, bolam?

— Mushugim qani?

— Voy, mushugingni olsin, — dedi buvisi. — Ana, hovlida koptok o'ynayapti.

Barno oyog'ining uchida turib hovliga qaradi. Mushuk yarmi qizil, yarmi sariq koptokni uyoqdan-buyoqqa dumalatish bilan ovora edi. Barno xo'mraydi, lablari osildi, barmog'ini og'ziga solib tumtayib oldi. Buvisi nevarasining avzoyiga qarab:

— Nima bo'ldi, bolam? — degan edi, Barno entikib qo'ydi.

— Anavini ko'rmayapsizmi, mensiz o'zi o'ynayapti, bo'ldi, o'rtoqchilikdan chiqdim. Oldimga kelsin, boshiga mushtlab-mushtlab haydab yuboraman.

Mushuk Barnoning ovozi eshitib, darrov yugurib keldi, suykaldi, o'z aybi uchun uzr so'ragandek cho'zib miyovlab qo'ydi. Barnoning jahli chiqib ketdi: urib-urib haydab yubordi. Mushuk hovliga tushdi-yu, indamay oshxonaga kirib ketdi.

Shu kuni nima qilishini bilmay Barno juda zerikdi, ko'chaga chiqdi, uyga kirdi, o'zini qo'yarga joy topolmay qoldi. Buvisining orqasida ergashib yurgan mushukni chaqirmoqchi bo'lib ikki-uch og'iz ochdi-yu, yalingisi kelmay indamadi. Kechga tomon sabri chidamay:

— Buvi, — dedi.

— Nima, bolam?

— “Anavi” nega ketingizdan yuribdi?

Buvisi orqasiga o'girilib kulib yubordi.

— Otini ayta qolsang bo'lmaydimi, bolam! Nima ekan, deb hayron bo'lib o'tiribman.

Buvisi nevarasining mushuksiz juda-juda zerikib qolganini darrov payqadi-yu, qanday qilib yarashtirib qo'ysam ekan, deb o'yladi. So'ng mushukni qo'liga olib, qulog'iga bir nima deb pichirladi. Barnoni ko'rsatib, yerga qo'yib yuborgan edi, mushuk yugurib ayvonga chiqdi-yu, Barnoning ro'parasiga cho'nqaydi. Barno ichida quvonsa ham, yalingisi kelmay yuzini teskari burib, mushukka jimjilog'ini cho'zdi:

— Qilichmi, to'qmoqmi?

Mushuk hech narsaga tushunmay bir buvisiga, bir Barnoga qarab “miyov”-lab qo'ygan edi, buvi kula-kula dedi:

— To'qmoq, qizim, to'qmoq!

— Bo'lmasa to'qson yilgacha o'rtoq, — dedi Barno.

Shunday qilib, mushuk bilan Barno to'qson yilgacha o'rtoq bo'lishdi-yu, shu-shu bir-birlarini hech xafa qilishmadi!

Abdulhay NOSIROV

YANGI MASHINA

Abdulhamid hovliga yangi yuk mashinani ko'tarib chiqdi. Ibrohim uni ko'rib:

— Yangimi? — deydi.

Abdulhamid kerilib: — Yangi, — deydi.

— Kim olib berdi?

— Ayam, — deydi Abdulhamid yana cho'zib.

Abdulhamidning qo'lidagi mashinani ko'rgan bolalar darrov davra qilib o'rab olishdi.

— Zo'r mashinaykan-a? — Bahodir mashinani maqtaydi.

— Chirog'i ham borakan, — Sarvar mashinani ushlab ko'rmoqchi bo'ladi.

Abdulhamid esa, mashinani bag'riga mahkam bosib oladi.

— Bunaqa mashina menda ham bor, — deydi O'ktam beparvogina.

— Bunaqasi senda yo'q, — deydi Abdulhamid qad-dini tik tutib. — O'zi bitta.

— Bor.

— Yo'q.

— Bor bo'lsa, ko'rsat-chi, — deydi Ibrohim.

— Uyimda, shkafda-da, — deydi O'ktam sekinci-na.

— Qum tashiydigan mashinami? — so'raydi Sarvar.

— Qum tashisa ham bo'ladi, — deydi O'ktam boshini egib.

— Abdulhamid, yur, mashinangda qum tashib o'ynaymiz, — deydi Ibrohim.

— Men belkuragimda qum solib turaman, — deydi Bahodir.

— Ho, iflos bo'lib qolsinmi? — Abdulhamid mashinasini bag'riga yana mahkamroq bosadi.

— Iflos qilmaymiz.

— Yo‘q, hozir, — Lola uyiga yugurib ketadi. Hayal o‘tmay bir parcha atlas laxtak ko‘tarib chiqdi.

— Yangi mashinaning ko‘rmanasi bo‘ladi-da. Ma, ol. Iflos bo‘lib qolsa artib qo‘yasan.

Abdulhamid Lolaning qo‘lidan atlas laxtakni oladi-da:

— Yuringlar, qum tashiyimiz, — deb maydonning bir chekkasiga uyib qo‘yilgan qum tomon yugurib ketadi.

— Ur-re, qum o‘ynaymiz, — deb bolalar ham unga ergashadi.

Musharraf ZAYNIDDINOVA

TOVUSH

Bu derazaga yaqin qo‘yilgan karovat — Guliniki. Ana tokchada qo‘ng‘i-roqli soat chiq-chiq yurib turibdi. Har kuni ertalab soat jiringlaganda Guli uyqudan ko‘zini ochadi. Keyin soatga qarab gapiradi:

— Meni uyg‘otding-a? Rahmat senga, endi bog‘chamga kech qolmayman-a?

Oyisi qiziga kulib qarab turadi:

— Guliginam, tura qol, — deydi-da, peshonasidan o‘padi.

Mana shunday. Kun o‘tadi, kech kiradi. Yana yangi tong otadi. Soat bo‘lsa hech tinmay chiq-chiq qilaveradi, charchamaydi. Kechqurun Guli uxlashga yotganda soatni o‘ylaydi. Gohida oyisidan so‘raydi:

— Oyi, soat nima deb gapiradi?

Oyisi unga soatlarning gaplaridan qiziq-qiziq cho‘pchaklar aytib beradi. Juda g‘alati-ya? Yaqinda Guli bir narsani sezib qoldi. Nazarida soat kunduz kunidan ko‘ra kechasi qattiqroq chiqillaydi. Bu haqda hozircha u hech kimga aytgani yo‘q. Oyisidan ham so‘ramadi. Kelinglar, bolalar, hammamiz o‘ylab ko‘ramiz. Nega soat tovushi kunduzidan ko‘ra kechasi yaxshiroq eshitiladi? Yoki Guliga shunday tuyuldimikin-a?

Mirvali A'ZAM

MEHRIBON

Dam olish kuni hovlimizda aylanib yurgandim. Naima opam o'z bolalari — Noila, Matluba va G'ayratjonlar bilan uyga kirib keldi. Birozdan keyin Noila:

— Vali tog'a, bizlarga olma olib berasiz-a? — dedi.

Bularning baxtiga olma tushmagur ham tamom bo'lib qolgan edi. Shunga qaramay, Noilaxonning aytganini qilib, umid bilan olmaning ustiga chiqdim va kuchim boricha daraxt shoxlarini silkitdim. Uchta olma tushdi. Men olmalarni yuvib, jijanlarimga bittadan bo'lib berdim. Noilaxon bo'lsa qo'lidagi olmasiga qarab:

— Vali tog'a, pichoq qayerda? — deb so'rab qoldi mendan.

— Pichoqni nima qilasan? — dedim hayron bo'lib.

— Hozir ko'rasiz! — dedi kulib va uyga kirib, o'zi pichoq topib chiqdi. Pichoq bilan olmasini teng ikkiga bo'ldi-da, bir bo'lagini onasiga uzata turib:

— Mang, ona, — dedi.

— Voy, onaginang o'rgilsin, o'zing yeya qol, — dedi opam Noilani quchoqlab. U bo'lsa qoshlarini chimirib:

— Kerak emas, siz yemasangiz, men ham yemayman, — dedi.

Abdulla AVLONIY

AQLLI QARG'A

Kunlar yoz fasli o'ldig'indan har yerda suvlar qururmish. Bechora Qarg'a suv yo'qlig'indan nihoyatda suvsarmish. Tillari osilub, har tarafdin suv axtarmoqda ekan, birovning oldinda turgan ko'zani ko'rib, yoniga kelub boqsa, ichinda suv bor. Lekin bo'ynini suqub ichay desa, bo'yi yetmaydi. Biroz o'ylandida, tumshug'i ila toshlarni yig'ub, ko'zaning ichiga tashlay boshladi. Oz vaqt ichinda ko'zaning ostindagi

suv ustiga chiqib, tosha boshladi. Aqlli Qarg'a suvdan ichub, tashnalik balosindan qutulib, uchub ketdi.

OLMOS

AYYOR QARG'ALAR

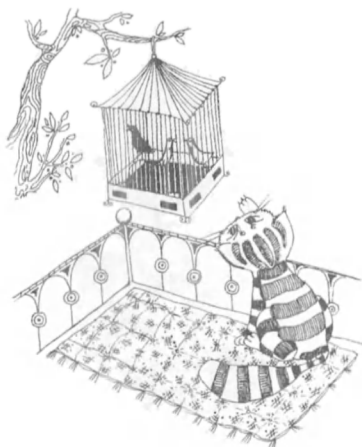
Kech kuz. Kun sovuq edi. Shudgorda to'p-to'p qora, ola qarg'alar qag'qag'lashib uchib yurishardi. Patlari hurpaygan, har bittasining kattaligi tovuqday-tovuqday kelardi.

Qarg'alar goh katta yo'ldagi yong'oqlarda qag'illab uchishar, goh esa to'da-to'da bo'lib asfalt yo'l ustida chag'-chug'lab qolishadi. Nima qilishayotgan ekan, deb ularni kuzata boshladim. Qarg'alar daraxt tepasida qolib ketgan yong'oqlarni balanddan asfaltga tashlashar, yong'oq yorilgach, baravar mag'ziga yopirilishardi.

Yong'oqning mazasi qarg'alarga yoqib qolgan edi. Ularning quvligiga qoyil qolasan kishi.

MUSICHA

Kanareykalar qafasi oldiga bitta musichaning o'ralashib qolganini sezib yuribman. U ayvonga kelib qafasdan to'kilgan don-dunni yeb yuradi.

Ba'zan qafasga qistirilgan olma, apelsinni cho'qib qochadi.

Bir kuni kitob o'qib o'tirsam yana o'sha musicha qafasning chetiga qo'nib turibdi. Kuzatib turdim. Musicha bemalol kanareykaning ovqatini cho'qilardi.

Chunki kanareykaning don-duni va suvi doimo tayyor turadi. Sovuq tushishi bilan issiqqina uyga ko'chib kirishadi, ularning nima ham tashvishi bor, deb o'ylasa kerak-da musicha.

Eh, dangasa musicha. Axir, sen erkinlikda yayrab

yuribsan-ku, uchsang qanotlaring ham bor. Kanareykalar doniga ko'z olaytir-may, o'z rizqingni o'zing yerdan topib yesang bo'ladi-ku!

Zamira IBROHIMOVA

RAHMAT, BOR BO'LING

G'ayratjon yaqinda beshga to'ladi. U juda g'ayratli bola, hamma ishga jon-jahdi bilan yopishadi.

G'ayratjon tomorqada dadasining yer chopishiga havas bilan qarab turdi-da:

- Dada, ketmonni bering, men ham chopay, — dedi.
- Bu ketmon senga og'irlik qiladi, — dedi dadasi.
- Jon dadajon, berib turing.

Dadasi ketmonni berdi. G'ayratjon uni ushlab ko'rdi-yu, ammo ishlata olmadi.

— Aytdim-ku, o'g'lim, — dedi dadasi ketmonni uning qo'lidan olarkan. — O'zingga mos ketmoncha olib beraman.

Ertasi kuni dadasi ketmoncha olib keldi. G'ayratjon sevinib ketdi. U dastasi oqish ketmonchani uyoq-buyog'ini aylantirib ko'rdi. Xuddi dadasining ketmoniga o'xshaydi. Faqat kichkinagina, chiroyli. "Iya, nega qarab o'tirib-man, yer chopish kerak-ku!" — dedi o'ziga-o'zi va irg'ib o'rnidan turdi:

- Dada, yuring bog'ga!
- Hozir, o'g'lim.

G'ayratjonning g'ayrati ichiga sig'may, ketmonchasini yelkasiga qo'yib chiqib ketdi...

Ota bilan o'g'il tomorqada zavq bilan yer chopishayotgan edi, oyising ovozi eshitildi:

- Hormangla-ar!

G'ayratjon oyisiga kulib qaradi-da, nam tuproq yopishgan ketmonchasini yuqori ko'tarib, ovozing boricha: "Bu — ket-mon-cha!" — dedi.

Oyisi bilan dadasi miriqib kulishdi. G'ayratjon ham ularga qo'shilib, ketmonchasini silkita-silkita qiyqirib kuldi. Kulgidan to'xtaganda dadasi:

- G'ayratjon, ish qilayotgan odamga biron "Hormang!" desa, "Rahmat,

bor bo'ling!" deb javob qaytarish kerak. Chunki "Hormang" degani "Charchamang" degani bo'ladi. Tushundingmi? — dedi.

G'ayratjon tushundi. Endi u tez-tez uy darazalariga qarardi. Deraza ochiq, ammo oyisi ko'rinmasdi. Qani endi, oyijoni yana bir marta "Hormanglar!" desa. Shunda G'ayratjon baralla "Rahmat, bor bo'ling!" deb o'zining odobli, aqlli bola ekanligini ko'rsatgan bo'lardi.

Karim RAHIM

YONG'OQ

Muharram opa so'rida ish tikib o'tirgan edi. Birdan o'g'li Tal'at ko'chadan hovliqib kelib qoldi.

— Oyi, oyi, Islomlarning uyiga-chi, doktor keldi, doktor, — shoshib-pishib dedi u. — Ikkita. Mashinasi ham bor.

— Nimaga kelganini bilasanmi? — Muharram opa o'g'liga ma'noli tikildi.

— Ha, Islomni olib ketarmish, — gapira boshladi Tal'at. — Uning bo'yini bog'lab qo'yishibdi. Islomning-chi, ovoziyam chiqmayotgan ekan. Nega unaqa bo'ldiykan, oyi?

— Kecha oyisidan berkitib bir tarelka yong'oqni bitta qo'ymay yegan ekan, — dedi oyisi.

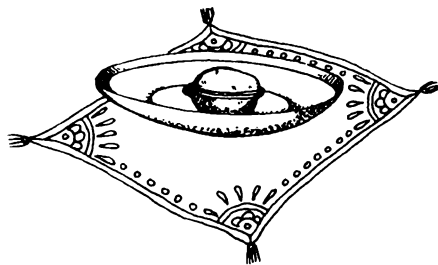
Tal'atning qip-qizil, yumaloq yuzlari birdan oqarib, rangi dokadek bo'zarib qoldi. U shoshib tomog'ini ushladi. Keyin "hiq-hiq" qilib yo'talib ham qo'ydi-da:

— Oyi, mening tomog'im bo'g'ilmaydimi? — Tal'at ko'zlarini mo'ltiratib onasiga tikildi.

— Nega bo'g'iladi, o'g'lim? — taajjublandi

Muharram opa.

— Boya tokchadagi yong'oqni sizdan bekitib yegan edim, — dedi Tal'at. — Tarelkada bitta qolgandi.

DILBAR

Ikki yuzi qip-qizil Dilbar xonaning o'rtasiga o'tirib olib qaychi bilan rangli qog'ozni qiyib, qo'g'irchog'iga ko'ylak qilib o'tirar edi. Dilbar stol ustidan qo'g'irchog'ini olish uchun o'rnidan turgan edi, birdan etagiga yig'ib o'tirgan mayda qiyqindi qog'ozlar yerga sochilib ketdi. Uyga yozilgan gilam iflos bo'ldi.

Dilbar darrov katta-katta qog'ozlarni terib oldi-da, dahlizda turgan supurgini olib, xonani boshidan tozalab supurishga kirishdi.

— O'h-ho', ona qiz degan shunday bo'lsin-da. O'zimning oppoq qizim, shirin qizim, aqlli qizim katta bo'lib, uy supuradigan bo'lib qolibdi-ku, — dedi qiziga, qo'lida bir dasta kosa ko'tarib uyga kirib kelgan Salomat opa.

Supurgini ikkala qo'l bilan mahkam ushlab, engashib jon-jahdi bilan supurayotgan Dilbar yalt etib onasiga qaradi-da:

— Oyi, bu supurgingiz yomon ekan. Odamni charchatyapti, menga yaxshi, kichkina supurgi olib kelib bering, — dedi.

— Xo'p bo'ladi, oppoq qizim, — dedi Salomat opa qo'lidagi kosalarini shkafga qo'ya turib.

— Oyi, o'zingizga ham yaxshisidan olib kelasizmi? Bu yomon-ku, sizni ham charchatib qo'ymaydimi?

— Charchatadi, qizim. Mana, supurish shunaqa qiyin bo'ladi, shuning uchun uyni qo'qitmagin, deb seni urishaman-da, — dedi Dilbarga tikilib turgan Salomat opa.

— Endi hech iflos qilmayman, supurgi olib bersangiz, har kuni o'zim supuraman. Bog'cha opamiz ham onangizga yordam bering, deganlar.

— Xo'p, qizim, ertaga olib kelib beraman, — dedi qizini erkalatib Salomat opa.

Ertasi kuni Salomat opa Dilbarga kichkinagina, chiroyli, qip-qizil dastasi ixcham qilib bog'langan supurgi olib kelib berdi.

Dilbar endi har kuni ertalab uyni supuradi. U juda ozoda qiz. O'ртоqlari bilan o'ynaganda ham to'polon qilmaydi, uyni iflos qilmay o'ynaydi. Chunki u supurishning qadriga yetadi.

Parizod MUHAMMADYOROVA

NIGORA

Nigora fartugini kiydi, keyin stol yoniga ikki kursini sudrab kelib, bitta-sining ustiga kattagina tovoq qo'ydi-da, unga suv quydi. So'ngra o'zi bir kursiga chiqib, tovoqni stolga oldi. Onasidek yengini shimarib, stoldagi idish-tovoqlarni yuva boshladi.

Uch-to'rt kun bo'ldi — buvisi kasal. Oyisi kechqurun dori-darmon beradi, uni yuvintiradi, ovqat yediradi. Ertalab bo'lsa, ishga kechikaman, deb shoshilib ketadi. Idish-tovoqlar yuvuqsiz qoladi.

Ertalab Nigorani bog'chaga oyisi olib bordi. Kechqurun bo'lsa Valining oyisi olib keldi. Buvisining kasal bo'lib yotgani juda-juda yomon bo'ldi-da. Kasal bo'lib nima qilar ekanlar-a?

Nigora idishlarni sindirib qo'ymay deb, qo'rqib, ehtiyot qilib yuvdi. Yuvuqsiz idish-tovoqlar anchagina ekan, qarang, butun stol usti to'lib ketdi. Keyin u sochiqni olib, idishlarni arta boshladi. Shunda bir piyola qo'lidan taq etib tushib ketdi. Nigora qo'rqqanidan "Voy", deb ko'zini chirt yumib oldi. "Sindi!" — dedi o'zi-o'ziga. Keyin ko'zini sal ochib qarasa, piyola stolda yonboshlab yotibdi. Qo'lini uzatib piyolani olgani botinmay turdi. Keyin olib ko'rsa, butun ekan. Sevinchidan yuragi dukillab ketdi. "Sinmabdi!"

Nigora idishlarni yaxshilab arta boshladi. Artib bo'lib, ustma-ust taxlab qo'ydi. Sochiqni olib, endi ularning ustiga yopayotgan edi, eshikdan oyisi kirib keldi. Ikki qo'lida ikkita sumka, yukning og'irligidanmi, shoshilganidanmi, terlab ketibdi.

Kursida tip-tikka turgan qizini ko'rib, uning jahli chiqqandek bo'ldi.

— Nima qilib turibsan? — deb hayron bo'lib so'radi u qizidan. Nigora indamay, ha, deb qo'lini fartugiga artib: “So'ramasdan qilganimga urisharmikinlar-a?” — deb o'ylab turardi.

Oyisi stol oldiga kelib, sochiqni ko'tardi. Top-toza yuvib qo'yilgan idish-tovoqlarni ko'rib yuzi yorishib ketdi.

— Buving turdilarimi? — dedi u.

Shunda Nigora:

— Men yuvib qo'ydim, oyi! — dedi sevinib. Oyisi yana ham xursand bo'lib ketdi:

— Voy, oppoq qizim-ey, oyingga qarashibsan-da, — dedi. Qizining yuzidan o'pdi-da, kursidan yerga tushirib qo'ydi. Keyin shoshib-pishib ovqatga unnab ketdi.

Avval akasi maktabdan qaytdi. Keyin uyga dadasi kirib keldi. U kiyimini yechib, endi qo'lini yuvgan edi, oyisi bir lagan oshni stolga keltirib qo'ydi.

— Kelinglar, ovqat sovib qoladi.

— Nechuk bugun ovqat barvaqt pishdi? — deb so'radi dadasi.

— Ishdan erta kelsam, qizingiz idish-tovoqlarni yuvib qo'yibdi, tezda ovqatga unnab ketdim, — dedi jilmayib oyisi.

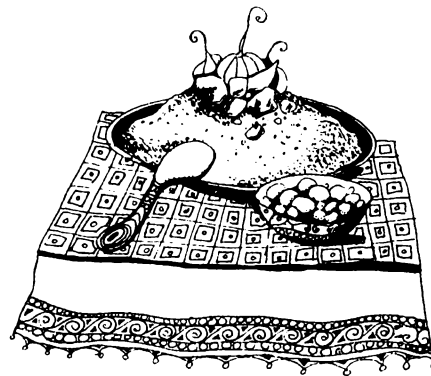
— Barakalla, qizim, qani-qani, bir achom qilay, — deb dadasi qizini quchoqlab, peshonasidan o'pdi-da, stol yoniga — kursiga o'tqizib qo'ydi.

Hamma ovqatga o'tirdi. Belini ushlab, inqillab-sinqillab narigi uydan buvisi ham chiqdi.

— Osh mazali bo'libdi, — dedi dadasi, oshni ishtaha bilan yer ekan.

Nigora oshdan ozgina yeb ko'rgan edi, rostdan ham juda-juda shirin ekan.

Hamma xursand bo'lganidan keyin ovqat ham shirin bo'ladi-da!

To'lqin RASULOV

LOLANING GULI

Lola bugun juda erta uyg'ondi. U hovliga chiqib ariq bo'yida o'tirgan buvisining oldiga keldi:

— Nima qilyapsiz, buvijon? — dedi qoshlarini chimirib Lola.

— Gul ekyapman, qizim, — dedi buvisi, keyin undan so'radi. — Bugun bog'changga borasanmi?

— Ha, boraman, — dedi Lola va cho'nqayib o'tirdi-da, buvisining qanday gul o'tqazayotganini tomosha qildi. Shunda u bog'cha hovlisidagi gulzorni esladi. Lola bir kuni shu gulzordan o'rtoq'i Gulnor bilan kapalak tutmoqchi bo'lgan edi.

Lola buvijonisi ekayotgan har xil gullarga qarab qoldi:

— Buvijon, gulingizdan menga ham bering, — deb so'radi u.

— Nima qilasan? — dedi buvisi unga qarab.

Lolaning yuzlari qizarib ketdi:

— Bog'chamizda-chi, buvi, katta gulzor bor, o'sha yerga ekaman.

— Xo'p, xo'p, qizim, — dedi buvisi kulib, — qani, savatchangni olib kel... Lola uydan savatchasini olib chiqdi. Buvisi unga gulsafsar, rayhon, gulbeor va boshqa ko'chatlardan solib berdi.

Lola savatchasini ko'tarib bog'chaga ketdi. Uni ko'rgan tarbiyachi Shohida opa va o'rtoqlari hayron bo'lishdi.

— Bu nima, Lola? — deb so'rashdi bolalar savatdagi ko'chatlarga qarashib.

— Bu — gul, — dedi Lola. Buni-chi, opa, buvim berib yubordilar, bog'chaga ekamiz.

— Juda yaxshi, — dedi Shohida opa Lolaning qo'lidan savatchani olib. — Hozir hammasini gulzorga ekamiz...

Ular Shohida opa bilan gulzorga hamma ko'chatlarni o'tqazishdi. Yoz ham keldi. Bog'cha gulzorida Lolaning gullari qizil, oq, sariq, ko'k ranglarda tovlanib ochildi. Gullar ustida xoldor qanotli kapalaklar Loladan xursand bo'layotgandek uchib yurishardi. Lola va o'rtoqlari buni ko'rib quvonib ketishdi.

Oltmish O'SAROV

SALOM, TUPROQ

Oydin dadasi bilan pomidor o'tqazardi.

Ular oldi jo'yaklarga jildiratib suv oqizishdi. Pushtaga nam yugurgach, Oydin dadasi o'rgatgandek, barmoq yo'g'onligidagi cho'pni ikki qarich, ikki qarich yerga suqib, chuqurcha hosil qildi. Dadasi shu chuqurchalarga pomidor ko'chatining tomirlarini joylashtirib, atrofni tuproq bilan bekita boshladi. Oradan ko'p vaqt o'tmasdan ikki qator pomidor nihollari xuddi bog'cha bolalari safga tizilganday bir tekisda saf tortib ko'zni quvontirdi.

Jo'yakka yana bir bor suv oqizishdi. Lekin sal vaqtdan keyin o'tqazilgan nihollar so'lg'inlashib, yerga bosh egishdi. Bu holni payqagan Oydin dadasidan so'radi:

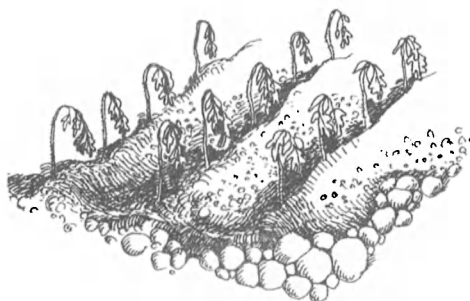
— Nima bo'ldi ularga?

— Ko'chatlar yerga — tuproqqa salom berishyapti, — javob berdi Maqsud aka.

— Nega salom berishyapti? — yana so'radi Oydin.

— Bu ko'chatlar boshqa tuproqdan keltirildi. Endi ular: “Bizni bag'ringga olganing uchun rahmat. Bundan buyon sen bilan birga bo'lamiz”, — deb ta'zim qilishyapti, — javob berdi dadasi. — Ertaga tuproq ko'chatlarni erkalab boshini ko'taradi.

Oydin ertasiga o'tqazilgan nihollarning qad rostlab, yashnab turganini ko'rdi. Shunda u tuproqqa salom bergan nihollarga quvonch bilan boqdi.

Mahmud MURODOV

DOG'

Anvarjonning dadasi ishdan qaytishda bir talay shaftoli olib keldi. Ular shunday chiroyliki, xuddi oltinga o'xshaydi.

Stol atrofiga Anvarjon, dadasi, oyisi, opasi, ukasi o'tirib shaftolixo'rlik qilishdi. Anvarjon bir shaftolini ikkiga bo'lgan edi, barmoqlari orasidan shir etib sharbat oqib ketdi.

— Suvini oqizmay, shoshmay yenglar, — dedi oyisi tayinlab. Ular shaftolini maza qilib yeyishdi. Qo'llari shira bo'ldi.

— Yana yeysizlarmi? — deb so'radi dadasi.
Bolalar bosh chayqashdi.

— Bo'lmasa, og'iz-qo'llaringizni yuvib kelinglar!
Anvarjon shoshib, dasturxonning bir chekkasiga qo'llarini artdi. Mo'tabar bilan G'anijon bo'lsa qo'llarini yuvib, sochiqqa artishdi.

— Aqlli o'g'lim, yaxshi qizim, — deb erkaladi dadasi G'anijon bilan Mo'tabarni.

Anvarjon ham yugurib borib qo'lini yuvdi, artindi.

Keyin dadasiga “men ham aqlli bolaman” demoqchi bo'lgan edi, ko'zi dasturxondagi dog'ga tushdi. Dasturxon “Meni nima qilib qo'yding!” deytogandek edi.

Rauf TOLIB

IZ

Zamira xola uyga kirdi-yu, fig'oni falakka chiqib ketdi. Axir, nega xafa bo'lmasin, hozirgina polni chinni-chiroq qilib yuvib chiqqandi. Shundoqqina botinka izi bo'lib ketibdi.

— Bilmadim, bu bolalarga qachon aql kiradi o'zi? Qachon bundoq mehnatning qadriga yetishadi? Axir, endi kichkinami? Maktabga borishsa.

Zamira xolaning jahli chiqib, hovlida koptok o'ynab yurgan Sherzodni chaqirdi.

— O'g'lim, bu yoqqa kel!

Sherzod endigina ko'chaga qochmoqchi bo'lib turuvdi, ulgurolmay qoldi, noiloj uyga kirdi. Qarasa, oyisining avzoyi buzuq.

— Bu qanaqa qiliq? Shoshmay, avval botinkangni yechib, keyin uyga kirsang bo'lmaydimi? Qara, hammayoqni iz qilib tashlabsan-ku!

Sherzod juda quv bola. U osongina qutulish yo'lini o'ylardi. “Oyim-ku, hozirgina ko'chadan keldilar. Mening uyga kirganimni ko'rib o'tiribdilarmi?” deb qo'ydi ichida.

— Oyijon, — dedi Sherzod mug'ombirona kulib. — Men, axir, uyga kirmadim-ku.

— Sen kirmasang, kim kirdi? — jahl bilan dedi Zamira xola. Shunda Sherzod:

— Ukam Bunyodning boya uyga kirib ketayotganini ko'rgan edim, — dedi.

Zamira xola battar tutoqib ketdi: “Bunyod o'zi kichkina, oyog'ining izi shunaqa katta bo'ladimi? O'z aybingni ukangga to'nkashga uyalmaysanmi, a?”

Sherzod og'iz ocholmay qoldi. “Masalaning bu tomonini sira o'ylamagan ekanman-da! Eh, xomkalla!”

Nega o'shanda botinkasini yechib kira qolmagan ekan? Ochig'i, iplarini yechishga eringandi. Nega erindi? Sherzod hozir pollarni artib qo'yib, gunohini oqlashi mumkin edi. Ammo yolg'on gapirib qo'lga tushib qolgani yomon bo'ldi-da! To'g'risini aytganda, balki oyisi kechirarmidi? Kechirardi, albatta.

Hamid BADALOV

QIP-QIZIL OLMA

Tursunoy va Tohira — opa-singil. Ularning hovlisi keng, o'yinchoqlariyam juda ko'p. Tursunoyning tug'ilgan kuniga qo'shni bolalar — Farhod, Shoira, Nigoralar ham kelishdi. Katta hovli xuddi bog'chaga aylanib qoldi. Ularning o'yin-kulgulariga Tursunoy bosh bo'ldi. Bolalar bog'chada o'rgangan qo'shiqlarini aytib berishdi.

Ertasiga nimagadir Tohira yeb turgan konfetidan yana olib chiqdi.

O'rtoqlariga ulashdi.

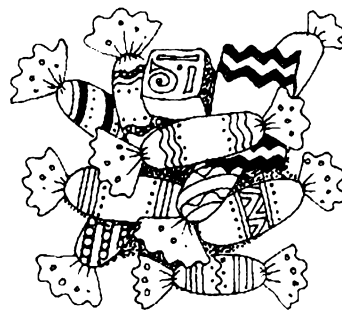
— Yenglar, dadam olib kelganlar, juda mazali!

— Shirin ekan, — dedi konfetni hash-pash deguncha yeb bo'lgan Vazira.

Buni kuzatib turgan ammasi o'zicha xursand bo'lib qo'ydi.

— Yasha, qo'zichog'im! Bu fe'ling otangga tortgan. Otang ham qizg'anish nima ekanligini bilmasdi.

Bugun Vazira uyidan bir qizil olmani tishlab chiqdi. Tohiraning ham olma yegisi kelib ketdi.

- Menam bitta tishlay!
- Ho... — dedi Vazira, olmasini orqasiga yashirib.

Shu payt Tursunoy uyga kirib, tog'orachada olma olib chiqdi-da, bolalarga ulashdi. — Ol, sen nega yemaysan? — dedi Tursunoy Vaziraga. Bir chetda turgan Vazira tortinibgina olmaga qo'l uzatdi.

Ibrohim RAHIM

DARAXTNING OYOG'I

Bog'cha hovlisida Hasanjon bilan Husanjon o'ynab o'tirib, ro'paradagi panjara orqasida bir oyoqlab qunishib turgan tovuqni ko'rib qoldilar.

— Uni qarang, Hasan aka, anavi tovuqning bir oyog'i yo'q ekan. Bir oyoqlab qocholmaydi. Ushlab olaymi?

Hasanjon ham daf'atan bir oyoqda turganini ko'rib qoldi. Ukasining shunga fahmi yetmagani uchunmi, unga bir karomat ko'rsatmoqchi bo'lib, dedi:

- Shu tovuqni bir zumda ikki oyoqli qivoraymi?
- Ho... qib bo'psiz.

Hasanjon qum orasidan danakday tosh olib, qunishib turgan tovuqqa otdi. Tovuuq shu zahoti bir sakrab ikki oyoqlab nariga qochdi.

Husanjon akasining ko'rsatgan bu karomatiga tan berganday iljayib qo'ydi.

Ular yana qum o'ynashni davom ettirdilar. Shu orada yomg'ir tomchiladi. Hasan-Husan pana joyga borib oldilar. To'satdan shamol ko'tarildi. Shamol zarbidan hovlidagi daraxtlar egilib-bukilib turardi. Ayniqsa, bir olcha niholi "dod-faryod" qilganday har yoqqa tashlanardi-yu, o'rnidan jilolmasdi. Husanjon uning nochorligiga achinib, kuyunib ketdi. Birozdan keyin "bilag'on aka"si-dan so'radi.

- Shu olchani ham yurg'izvoralasizmi?
- Yo'q, yurgizolmayman.
- Nega?
- Daraxtning oyog'i bitta-da...
- Nega daraxtlarning oyog'i bitta, ikkita emas, a?
- Shuniyam bilmaysanmi, oyog'i ikkita bo'lsa, hovlimizdan qochib ketadi-ku.

Yoqut RAHIMOVA

BU SIZGA, OYIJON

Ona bir kuni bolalariga nisholda surtilgan, orasiga sedana solingan bir dona shirin non olib keldi. U belanchakda yotgan kenjatoyi Shahnozaga shishada sut berib, bog'chadan kelgan Nodir bilan Dilnozaga shirin nonni teng ikkiga bo'lib uzatdi. Shu payt Dilnoza o'zining bo'lagini qaytib onasiga berdi:

— Onajon, o'zingizga qolmadi-ku! Oling, menikidan yeng, ola qoling!

— Yo'q, asalnam, yeyaver. Mening qornim to'q! — dedi onasi mehribonlik bilan. Dilnozaning nima qilayotganiga qarab turgan Nodir ham o'zining bo'lagini onasiga uzatdi.

— Oyijon! Menikidan yeng, ola qoling!

— Ona o'g'lining bu harakatidan hayron bo'lib qoldi. Chunki Nodir avvallari hech bunday qilmasdi, qo'liga nima olsa, shoshi-pishib o'zi yeb qo'ya qolardi. Ona o'g'lining mehribon bo'lib qolganidan quvonib ketdi.

Uning nonidan ozgina ushatib olib, yana o'ziga qaytarib berdi.

— Nima, Nodiringiznikidan yedingiz-ku! Menikidan ham yeysiz, yeysiz! — xarxasha qildi Dilnoza. Onasi uning nonidan ham ozgina olib, og'ziga oldi.

Shu payt belanchakda yotgan Shahnoza “aya-aya”lab qoldi. O'girilib qarasha, Shahnoza ham belanchakdan turishga intilib, og'ziga so'rg'ich kiydirilgan sut to'la shishasini onasi tomon uzatardi.

Jahon bolalar hikoyalari

Mixail PRISHVIN,
Rossiya

MUSHUK

Derazadan Vaskaning bog‘ oralab ketayotganini ko‘rganimda mayin ovoz bilan:

— Vasen-ka! — deb chaqiraman.

Shundan keyin u ham javob berib miyovlaydi. Ammo qulog‘im og‘irroq. Shuning uchun ovozini eshitmayman. Faqat chaqirganimdan keyin pushtirang og‘zi ochilayotganini ko‘raman, xolos.

— Va-sen-ka! — deb chaqiraman uni.

U menga:

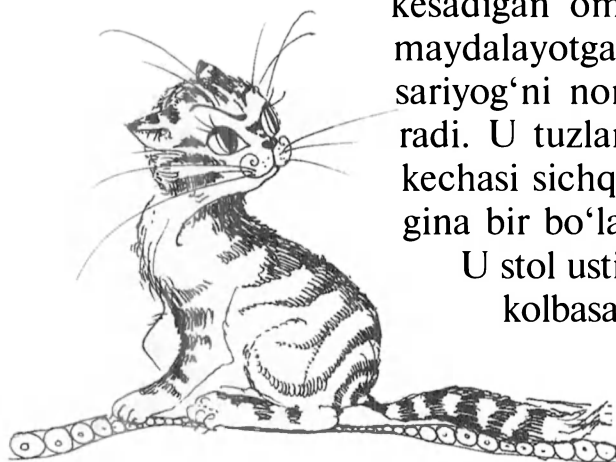
— Hozir boraman, — deb miyovlaganini sezaman.

U yo‘lbarsga o‘xshab viqor bilan yurib uyga kiradi.

Ertalab, yemakxonaning qiya ochiq eshigi tirqishidan kun tushdi deguncha, Vaska shundoqqina eshikning tagida, qorong‘ida meni kutib turadi. U yemakxonada mensiz hech narsa bo‘lmasligini biladi. Shuning uchun boshqa joyda bo‘lsa, mudrab, meni ko‘rmay qolishdan qo‘rqib ostonaga kelib oladi. U bu yerda allaqachondan beri o‘tiribdi. Choynakni olib kirishim bilan erkalanib, miyovlab menga otiladi.

Choy ichishga o‘tirsam, u chap tizzamga o‘tirib olib harakatimni, qand kesadigan ombur bilan chaqmoq qandlarni qanday maydalayotganimni, nonni qanday kesayotganimni, sariyog‘ni nonga qanday surayotganimni kuzatib turadi. U tuzlangan sariyog‘ yemasligini bilaman, agar kechasi sichqon tuta olmagan bo‘lsa, faqat kichkina-gina bir bo‘lak non yeydi, xolos.

U stol ustida mazali narsa — pishloq po‘stlog‘i yoki kolbasa yo‘qligiga ishonch hosil qilgach, tizzam-ga o‘tirib oladi-da, biroz g‘imirlagach, uxlab qoladi.

Choy ichib bo‘lib, o‘rnimdan turganimdan keyin, u uyg‘onib, deraza tomon yo‘l oladi. U tongda gala-gala bo‘lib uchib o‘tayotgan zag‘cha va qarg‘alarni sanab, boshini har tomonga qiyshaytiradi. Katta shahardan u o‘ziga faqat qushlarni tanlaydi va faqat shular bilan shug‘ullanishga intiladi.

Hayot u uchun kunduzi qushlarni, kechasi esa sichqonlarni ovlashdan iborat: kunduzi uning qora ko‘zi xira tortib, faqat qushlarni ko‘radi, kechasi esa qora ko‘zlari ravshan tortib, faqat sichqonlarni ko‘radi.

Bugun radiatorlar issiq, shuning uchun derazalar terlab xiralashgan. Mushugim zag‘chalarni sanab chiqishga qiynaldi. Oxiri nima qildi, deng? U o‘ylab-o‘ylab, orqa oyoqlarida turib, oldingi oyoqlarini oynaga tiradi-da, uni arta boshladi. Artib bo‘lib, keyin xotirjam, xuddi chinni o‘yinchoqqa o‘xshab cho‘qqayib o‘tirib oldi-da, yana zag‘chalarni sanab, kallasini bura boshladi.

Kunduzi qush ovlaydi, kechasi esa sichqon. Vaskaning butun hayoti shundan iborat.

Lyubov VORONKOVA,
Rossiya

ZO‘RAVON TOVUQ

Tanya pashshaxonada uxlardi. Ertalab dahlizdagi kichkina deraza oldiga xo‘roz kelib, shunaqayam qichqirdiki!

Tanya uyg‘onib ketdi. U pashshaxonaning bir chetini ko‘tarib, derazaga qaradi — quyosh tepaga kelib qolibdi.

Tanya o‘rnidan turdi-da, ich ko‘ylagida hovliga chiqdi.

Hovlida onasi tovuqlarga “tu-tu-tu”lab don berayotgan edi.

Hammayoqdan — qo‘rg‘ondan ham, ko‘chadan ham, hovlidan ham tovuqlar yugurib, uchib kelishardi. Ular qanotlarini patillatishar, qaqillashardi.

— Tanechka, yaxshi uxlingmi? — deb so‘radi onasi. — Juda qattiq uxlaganga o‘xshaysan-a? Mening brigadamdagilar ancha ish qilib qo‘yishdi — biz butun bir pichanzorni o‘rib

bo'ldik, g'aram ham qilib qo'ydik, sen bo'lsang endigina uyg'onibsan! Qanaqa tush ko'rding, gapirib ber-chi?

Tanya ko'm-ko'k osmonga, yashil qayin daraxtiga qaradi... Onasining yuziga, uning quvnoq ko'ziga boqdi va kulimsirab:

— Bilmayman, — dedi.

Tovuqlar donni shoshib-pishib cho'qilashardi. Bittasi — ola-bula paypoqdori esa kechikib qoldi. U uzoqdan shoshilib kelayotgan bo'lsa kerak. Bo'ynini cho'zib olgan, qanotlarini yozib yuborgan. Kutilmaganda Tanyaga tashlandi. Tanya qalqib ketdi.

— Obbo, zo'ravon-e! — dedi Tanya. — Odamni turtib yiqitadi-ya.

Onasi xoxolab kulib yubordi va Tanyaning sariq jingalak sochidan o'pdi.

— Voy, polvon qizim-ey, — dedi u.

— Tovuqqa kuching yetdi-ya!

Chopib borib yuvingin-da, ko'ylagingni kiyib ol, hademay buving nonushtaga chaqirib qoladi.

SOMSA YO'QOLIB QOLDI.

Tanyaning buvasi, onasi va Tanyaning o'zi stol atrofida o'tirishardi.

Stol ustida katta mis samovar shaqillab qaynar, uning yonida — xurmachada usti qaymoq tutgan, qaynatilgan sut turardi.

Hammalarining piyolalari har xil rangda. Buvisiniki havorang, oyisiniki gulli. Tanyaning piyolasiga xo'roz rasmi solingan.

Buvasining esa piyolasi yo'q edi. U choyni stakanda ichardi. Stakanda esa faqat bitta ko'k yo'l bor edi.

Buvisi pechkadan issiq kartoshka to'la tovoq oldi, stol ustiga katta kosada mol oyog'idan pishirilgan dirildoq (xolodes) qo'ydi. Tanyaning taqsimchasiga pishgan so'lqildoq somsa qo'ydi. Tanya suyunib ketdi.

— Buva, — qichqirdi u, — sizga somsa yo‘q! Menga esa bor!

— Yo‘q bo‘lsa nima bo‘pti — dedi buvasi. — Men zangori qushchani ko‘ryapman, sen ko‘rmayapsan.

— Qani, qani zangori qushcha?

— Hov, ana, qayin daraxtida o‘tiribdi.

Tanya derazadan boshini chiqardi. Bitta qayin daraxtiga qaradi, ikkinchisiga qaradi. Arg‘uvon daraxtiga ham qaradi.

— Qush qani?

Buvasi o‘rnidan turib peshayvonga chiqdi, qaytib kirib, yana zangori qushchani ko‘rganini aytdi.

— Buvangning gapiga quloq solma! — dedi buvasi. — U jo‘rttaga aytyapti.

— Juda g‘alatisiz-da, buva, — Tanya-ning jahli chiqdi. — Nuqul aldaysiz!

U joyiga o‘tirib, qo‘lini somsaga uzatdi: somsa g‘oyib bo‘lgan edi! Tanya somsani

kim oldiykin, deb hammaga bir-bir qaradi. Onasi kular, biroq uning taqsimchasi somsa yo‘q edi. Buvisining idishida ham somsa yo‘q edi. Buvasi esa hayron edi:

— Nima bo‘ldi? Somsa yo‘qolib qoldimi? Darvoqe, hozir hovlida ko‘rdim, shekilli?

— Qanaqasiga hovlida ko‘rasiz?

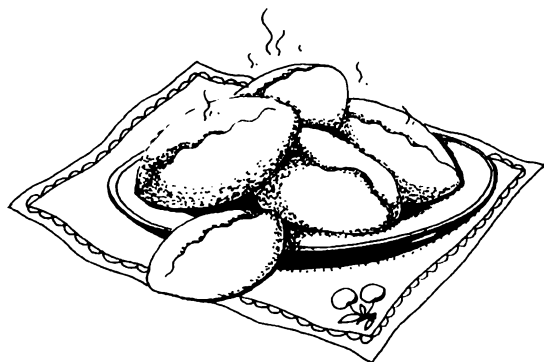
— Uyga kirayotgandim, ro‘paramdan somsa chiqib qoldi. “Qayoqqa ketyapsan?” — deb so‘radim. U esa: “Quyoshda isingani ketyapman”, — dedi.

Tanya zinapoyaga yugurib chiqdi. To‘ppa-to‘g‘ri! Somsa panjarada yotibdi, quyoshda isinyapti. Tanya sevinib, somsani oldi-da, uyga qaytib kirdi.

— Qochoqni topdingmi? — so‘radi onasi. — Juda soz. O‘tirib choyingni ich. Somsangni tezroq yeb ol, yana qochib ketmasin!

Buvasi esa boshini qimirlatdi-da, sekingina:

— Obbo, choli tushmagur-ey! Doim hazil qilganingiz-qilgan, — deb to‘ng‘illadi.

A. SEDUGIN

SHIVIRLAB GAPLASHISHDI

Ota bilan o'g'ilchasi gaplashib o'tirishardi. Ular onaning divanda uxlab qolganini sezmay qolishdi. Birinchi bo'lib uni o'g'il ko'rdi.

— Dada, dada, uni qarang, — dedi u shivirlab. — Oyimning qoshlari oldiga ajin tushibdi. Nega bunday bo'ldiykin?

— Sen tunov kuni kichkina qizchani urganing esingdami? — deb so'radi dadasi.

— Esimda.

— Ana, o'shaning ertasiga oyingda ajin paydo bo'ldi.

— Lablari oldidagi ajinlar-chi, ular ham meni deb tushganmi?

— Ehtimol shundaydir. — Ota biroz o'ylanib qoldi. Keyin onaga qarab:

— Ana, peshonasida ham ajin paydo bo'libdi.

Bola ma'yus qarab qoldi. Shunda dadasi:

— Bunga biz ikkimiz ham aybdormiz. Kel, bundan keyin onangni xafa qilmaylik, ozor bermaylik. Shunda ajinlari ham ketib qoladi, — dedi.

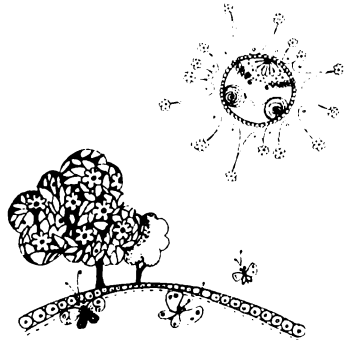
Ona uxlardi. Ota-bola suv quygandek jim o'tirishdi.

Shu payt g'o'ng'illab qovog'ari uchib o'tdi. Ona uyg'ondi. Qarasa, ota-bola unga tikilib o'tirishibdi.

— Nega menga buncha tikilib qoldinglar? — deb so'radi ona.

— O'zimiz, shunday, — dedi ota.

O'g'il sakrab turib oyisining bo'ynidan achom qildi va yuz-qo'lidan o'pdi. Uning hozirgina ma'yus bo'lib turgan yuzlari mehr to'la jilmaydi.

O'rta yosh davri

4 — 5 yoshgacha

O'zbek xalq og'zaki ijodi

“RIZQI RO‘ZIMIZ TOG‘ BO‘LSIN...”

Mavsum qo‘shiqdari

* * *

Eski yil ketdi,
Yangi yil keldi.
Doshqozonlar tizilsin,
Sumalaklar suzilsin.

* * *

Bug‘doylar pishib, chosh bo‘lsin,
Yeganimiz osh bo‘lsin,
El-u yurtimiz bog‘ bo‘lsin,
Rizqi ro‘zimiz tog‘ bo‘lsin.

* * *

Baka-baka-bum, boychechak,
Baka-bum, boy tilla.
Boryaptilar boy bilan,
Quyongochdi toy bilan.
Qozonga yog‘ soldingizmi?
Uyma cho‘zma qildingizmi?
Uymangizdan uyib oldik,
Cho‘zmangizdan cho‘zib oldik.

* * *

Chitti gulga chit bosdim,
 Ro'molimga gul bosdim.
 Ro'molimning guli bor.
 Uchar-uchar qushi bor.
 Uchib keldi havoga,
 Qaytib tushdi daryoga.
 Daryo suvi quridi,
 Baliqlari chiridi,
 Ha-yu, chitti gul,
 Ha-yu, chitti gul.

* * *

Chuchvara qaynaydi-ya,
 Ocham menga bermaydi-ya,
 Bermasa-bermasin-a,
 Bizning uyga kirmasin-a.
 Oshimizdan ichmasin-a,
 Chitti gul, chitti gul.

* * *

Laylak keldi, yoz bo'ldi,
 Qanoti qog'oz bo'ldi.
 Dala-dashtlar qulf urdi,
 Daryo bo'yi soz bo'ldi.
 Laylak keladur tog'ga,
 Quloqlarida halqa.
 Halqasi tushib qopti,
 Topib bersangiz olqar:
 Man bibi hoji edim.
 Qizlar o'yin tushganda,
 Man nog'orachi edim.
 Nog'orasi buzildi,
 Zanjirlari uzildi,
 Nog'orachi o'rniga
 Laylak bo'ynim cho'zildi!

* * *

Takir-takir, takir-tak,
 Qo'shiq aytadi laylak,
 Qayrag'ochda uyi bor,
 Qumtepada to'yi bor.
 To'planishib har kuni,
 Tilga olamiz uni.

* * *

Shaftoli pishdi,
 Tagiga tushdi.
 Xomini uzdim,
 Dadam urishdi.

* * *

Ishkomda uzum pishdi,
Uzumga ko‘zim tushdi.
Chopib bordim birpasda,
Yeya boshladim asta.

“XOLA, XOLA, KULCHA BER!..”

Yalinmachoqlar

* * *

Oftob chiqdi olamga,
Yugurib bordim xolamga:
— Xola, xola, kulcha ber!
Xolam dedi: — O‘tin ter,
Keyin yugurdim qirga,
O‘rtog‘im bilan birga.
O‘tin terdik bir quchoq,
Bilmadik sira charchoq.
Xolam qordilar xamir,
Kulcha yopdi bir tandir.
Bizga kulcha berdilar,
Peshonamizdan o‘pdilar.
Oftob chiqdi olamga-ye!
Yugurib bordim xolamga-ye!..

* * *

Shamol, shamol,
Bag‘ring kamol.
Onangni suv olib ketdi,
Otangni suv olib ketdi,
Esa qolsang-chi!

* * *

Shamol, bag'ring kamol,
Cho'loq ketmoningni olib qoch!

“CHIR-CHIR KAPALAK...”

Hukmlagichlar

Tilla qo'ng'izga aytiladi:

Tilla qo'ng'iz,
Tilla qo'ng'iz,
Non beraman,
Sut beraman,
Oh beraman,
Ucha qol.

Zag'izg'onga aytiladi:

Xushxabar:
To'y bo'lsin,
To'pig'i – saniki!

Kapalikka aytiladi:

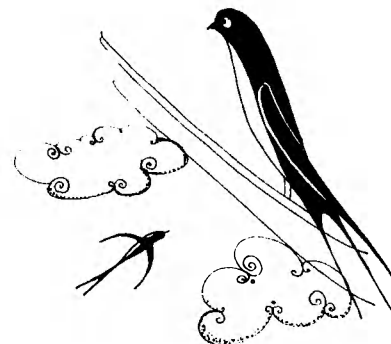
Chir-chir kapalak,
O'rta qo'lim tikanak.

Qaldirg'ochga aytiladi:

Qaldirg'och, g'och-g'och,
Eshigingni tezroq och,

Eshigingni ochmasang,
Menga yordam bermasang,
Do'stlashmayman sanminan,
Gaplashmayman sanminan.
Ashulalar aytmayman,
Uchib kelsang, qo'ymayman.

* * *

Qaldirg'och, g'och-g'och.
Eshigingni och-och.
Eshigingni ochmasang,
Tuynugingdan kiraman.
So'k oshingni ichaman.
Ichaman-u, qochaman.

* * *

Chumchuq churq-churq etadi,
Tutni to'kib ketadi.
Cho'qigani mayli-ya,
Nega to'kib ketadi?!

* * *

Chumchuq donni yeb ketdi,
Ertaga beraman, deb ketdi,
Poyezd yo'ldan o'tganda,
Bermayman, deb uchib ketdi!

* * *

Qarg'a sayrab: "Qag'", — deydi,
Mening vaqtim chog', — deydi.
Sayrar joyim so'rasang,
Qor qoplagan tog', — deydi.

* * *

Qarg'a sayrab: "Qag'", — deydi,
Doim vaqtim chog', — deydi.
Mehmon kelar uyingga,
Ko'rpachangni qoq! — deydi.

"OLATOY, BULATOY, MAN SANI YO'RG'ALATAY..."

Qiziqmachoqlar

* * *

Ana o'sha tog'midi?
Tog' yoqasi bog'midi?
Bog' yonida uymidi?
Uy atrofi gulmidi?
O'sha gullar ichida
Sayyoraxon bormidi?!

* * *

Olatoy, bulatoy,
Man sani yo'rg'alatay.
Yo'rg'alama, chopa qol,
Tezroq shamolga yetay,

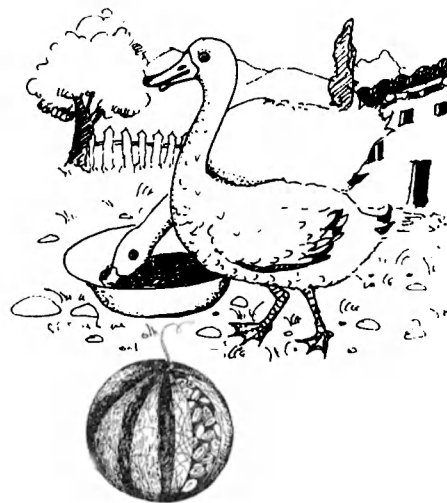
Shamoldan o'zib ketay.
Onam dili qon bo'pti,
Yoshlari marjon bo'pti,
Marjonining ipi yo'q.
Ipi emas, sepi yo'q...

* * *

Ikki g'oz-a, ikki g'oz,
Biri saman, bir bo'z.
Mindim bo'zning ustiga,
Tushdim tarvuz ustiga.

Tarvuz yo'li oq nazar,
Ichida maymun kezar.
Maymunchani qo'rqitdim,
Quyunchani hurkitdim.

Men ketaman elimga,
Po'ta bering belimga.
Do'g'aychaga kelmasam,
Tuzoq quring yo'limga.

“SIZGA OSMONDAGI OY KERAKMI?..”

Cheklashmachoqiar

* * *

- Ona-ona, kim ona?
- Men — ona.
- Sizga osmondagi oy kerakmi?
- Kishnab turgan toy kerakmi?
- Bizga kishnab turgan toy kerak.

- Kishnab turgan toy menman.
- O't, bizdan ekansan!

* * *

Onaboshi, onaboshi,
Qizlarning qalam qoshi,
Nima yeysan, ne olasan?
Atalami, palov oshi?

* * *

— Mati, mati,
Kimning navbati?
— Meniki.
— Oftobni olasanmi
Yoki yulduzni?

* * *

— Mati, mati,
Kimning navbati?
— Meniki.
— Tarvuzni olasanmi
Yoki qovunni?

* * *

— Boshla, boshliq,
Qalam qoshliq,
Nimani olasan,
Tovuqni yo xo'rozni?

* * *

— Biz ikki gul-u lola,
Kimga gul, kimga lola?

* * *

— Kimga olma, kimga nok?

* * *

— Kimga ot, kimga araba?

“CHIQSIN SHU BOLA...”

O'yin boshlanmasi

* * *

Men o'tirdim,
Kashta tikdim.
Voy, qo'lchamga
Suqildi igna,
Jaq-juq,
Sen chiq.

* * *

La-la-la, la-la-la,
Chiqsin shu bola.
La-la-la, la-la-la,
Chiqa qolsin shu bola.

* * *

Igna-igna,
 Uchi tilla.
 Suvga chiqsa
 Akmal,
 Mo'min,
 Jaq-juq, chiq!

* * *

Lagan-lagan,
 Hilpillagan.
 Ko'zi qora,
 Sen chiq!

* * *

Chug'urchuq, chumchuq,
 Sen tur, sen chiq!

“O‘YNAB-O‘YNAB KUYLAYMIZ...”

Aytishma o'yinlar

* * *

— O'ynab-o'ynab kuylaymiz,
 Kuylab-kuylab o'ynaymiz.
 Oq terakmi, ko'k terak,
 Bizdan sizga kim kerak?
 — Erkin qo'zichoq kerak!

* * *

— Ola-bula kapalak,
 Orqa sochim jamalak.

Oq terakmi, ko'k terak,
 Bizdan sizga kim kerak?
 — Xayri qizaloq kerak!
 Oq terakmi, ko'k terak,
 Bizdan sizga kim kerak?
 — Sayrab turgan dil kerak!
 — Dillarning qaysi biri?
 — Gulandomdir o'tkiri.

* * *

— Qo'shnijon-u, qo'shnijon!
 — Labbay, qo'shnim Sevarxon!
 — Uyga chiqing tez, chaqqon.
 Kelishdi uyga mehmon.
 — Taq-tuq, tasadduq!

* * *

— Oyi, oyi, xolam keldi!
 — Qani-qani?
 — Mana-mana!
 — Esonmisiz, omonmisiz?
 Qopga tiqqan somonmisiz?
 Orqa-boshingiz olovdek,
 Damlab qo'ygan palovdek.

* * *

Quyoningim, quyoningim,
 O'ringdan tursang-chi!
 Quyoningim, quyoningim,
 Oynaga qara!
 Quyoningim, quyoningim,
 Sochingni tara!

Quyoningni, quyoningni,
Yuzlaringni yuv!
Quyoningni, quyoningni,
Qo'llaringni yuv!
Endi shartingni ayt.

* * *

Pishak-mushuk,
Mushuk-sichqon,
Sichqon qochdi,
Mushuk tutildi.

* * *

Pishakvoyjon, pishakvoy,
Dumi uzun pishakvoy,
Kelgin, sichqon tutamiz,
Tutamiz-u, butamiz!

* * *

Oltin darvozadan
Bolalar o'tsinlar.
Hammasini qo'yamiz,
Bittasini qo'ymaymiz.

* * *

Darvoza, darvoza,
Oltin qulfi darvozadan
Hammani o'tkazamiz.
Faqat, faqat bir kishini
O'tkazmaymiz, o'tkazmaymiz!

O'zbek xalq topishmoqlari

MEVA VA SABZAVOTLAR HAQIDA

* * *

O'zi shirin tukligina,
Mazasi ham totligina.

(*Shafoli*)

* * *

Osti sariq, usti sariq,
Shirin, totli, ichi tariq.

(*Anjir*)

* * *

Sariqligi — zar, dedim,
Totib, asal-qand, dedim.

(*O'rik*)

* * *

Kichkina dekcha,
Ichi to'la mixcha.

(*Anor*)

* * *

Xo'ppa semiz,
Bir tuki yo'q.

(*Tarvuz*)

* * *

Qat-qat to'nli,
Qarich bo'yli.

(*Karam*)

* * *

Urmasdan yig'latadi.

(*Piyoz*)

UY-RO'ZG'OR ANJOMLARI HAQIDA

* * *

Men boqsam,
U ham boqar.

(*buqO*)

* * *

Bir do'stim bor ajoyib,
Agar kim unga kulib boqsa,
Kulib boqar iljayib.

(*buqO*)

* * *

Og'zi yo'g'-u, tishi bor,
Boshimizda ishi bor.

(*borqI*)

* * *

Oyog'i yo'q – yuradi,
Og'zi yo'q – gapiradi.

(*Soat*)

* * *

Kunduzi yig'iladi,
Kechasi yoyiladi.

(*Ko'ra*)

* * *

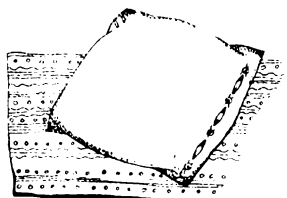
Qo'lsiz, oyoqsiz ko'ylak kiyar.

(*Yostiq*)

* * *

Tepdim, tepdim,
Terakka chiqdim.

(*Narvon*)

HAYVON VA PARRANDALAR HAQIDA

* * *

To'rt oyoqli,
Temir tuyoqli.

(10)

* * *

Quyov emas,
Uzun quloq.
Ot emas,
To'rtta tuyoq.

(Eshak)

* * *

Pastakkina bo'yli,
Issiqqina po'stinli.

(1,00)

* * *

Vov-vov, deydi, baqiradi,
Tug'ishganin chaqiradi.

(11)

* * *

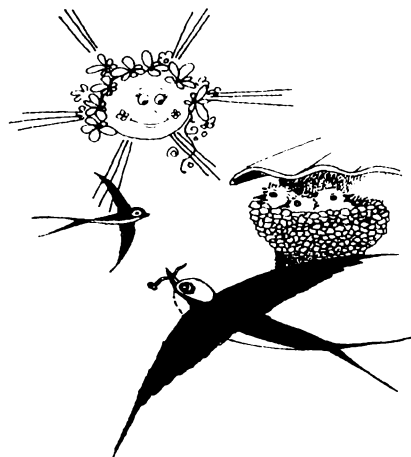
Osti tosh, usti tosh,
O'rtasida jondor bosh.

(Toshbaqa)

* * *

Uzun quloq,
Kalta dum.

(Quyov)

* * *

Qochdi, qo'rg'onga kirdi.

(uobhqon)

* * *

Ko'rinishi arqon,
Qo'lsiz-oyoqsiz chopar.

(uolj)

* * *

Boshi – taroq,
Dumi – o'roq.

(zola, ox)

O'YINCHOQLAR HAQIDA

* * *

Singlimga o'xshar o'zi,
Aslo yumilmas ko'zi.

(boym, g, o'z)

* * *

Tarvuzim bor urug'siz,
Pichoq bilan kesilmas.
Kesganingda ham uni,
Maza qilib eb bo'lmas.

(koptok)

* * *

Toyim bor, kishnamaydi,
Yoz chog'i ishlamaydi.

(chana)

TEZ AYTISHLAR

* * *

Tohir tungacha to'p tepdi.

* * *

Tok tagida tovuq tuxumi turibdi.

* * *

To'ra to'rni to'satdan tashladi.

* * *

G'ani g'ildirakni g'izillatib g'ildiratdi.

* * *

Jo'ja cho'chib go'ja cho'qir.

* * *

Asad asil asal saqlaydi.

* * *

Olma shoxida olmaxon osilib turibdi.

* * *

Boqi botir buzoq boqar.

* * *

Guli guldonda gul keltirdi.

* * *

Oydin oyni oynadan ko'rdi.

* * *

Polvon pomidorli palov pishirdi.

* * *

Olmaxon olmadan olmani ol!

* * *

Eshik oldida buloq,
Buloqdan suv ichar uloq —
Shalpang quloq.

* * *

Novvoy non yopar,
Nonni novvot, deb sotar.

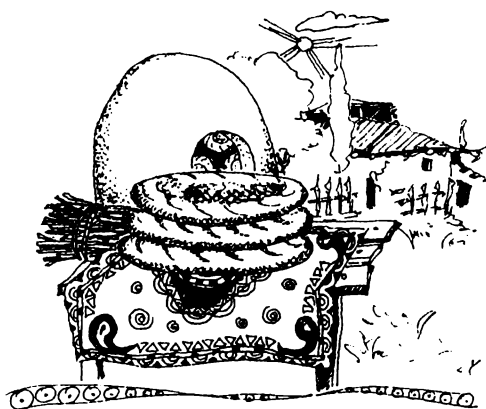

* * *

Lola allalaydi,
Sora arralaydi.

* * *

Oq tepada oq kaptar,
Ko'k tepada ko'k kaptar.

O'zbek xalq maqollari

OTA-ONALAR HAQIDA

* * *

Ota — aql, ona — idrok.

* * *

Ota-bola — bir bog',
Biri — gul, biri — bog'bon.

* * *

Ona — mehribon,
Ota — g'amgusor.

* * *

Otalar so'zi — aqlning ko'zi.

* * *

Onalar so'zi — baxtning o'zi.

* * *

Otangni quyosh bilsang,
Onangni oy bil.

ODOB HAQIDA

* * *

Odob — kishining zeb-ziynati.

* * *

Odobli o'g'il — ko'kdagi yulduz,
Odobli qiz — yoqadagi qunduz.

* * *

Odobning boshi — til.

* * *

Odobning yaxshisi — kattaning siylovi.

* * *

Odob ziynati — rizq.

* * *

Inson — odobi bilan,
Osmon — oftobi bilan.

* * *

Kattaga hurmatda bo'l,
Kichikka izzatda bo'l.

* * *

Qadr qilsang, qadr topasan.

NON HAQIDA

* * *

Non — asl don.

* * *

Non bolasi — non ushoq.

* * *

Non bo'lsa, bas, o'zgasi — havas.

* * *

Non yemoqchi bo'lsang, o'tin tashishdan erinma.

* * *

Non to'qligi — el to'qligi.

DO'STLIK HAQIDA

* * *

Do'st do'stga boqar,
Suv soyga oqar.

* * *

Qush — qanoti bilan,
Odam — do'sti bilan.

* * *

Do'st — do'stning tayanchi.

* * *

Do'st ko'p — boylik ko'p.

* * *

Chin do'st yurakdan so'zlar

* * *

Hikmat — birlikda.

YAXSHILAR VA YOMONLAR HAQIDA

* * *

Yaxshi bilib so'zlar,
Yomon tilib so'zlar.

* * *

Yaxshi — bog'-u bo'ston,
Yomon — qora qozon.

* * *

Yaxshi bo'lsang, yaqin ko'p.

* * *

Yaxshi bo'lsang, yasharsan,
Nasibangni osharsan.

* * *

Yaxshi qand yedirar,
Yomon — pand.

* * *

Yaxshi bilan yursang,
Yetar murodga.
Yomon bilan yursang,
Qolarsan uyatga.

DARAXTLAR HAQIDA

* * *

Daraxt bir joyda ko'karar.

* * *

Daraxt ildizi bilan kuchli,
Odam — do'stlari bilan.

* * *

Daraxt yaprog'i bilan ko'rkam,
Odam — mehnati bilan.

* * *

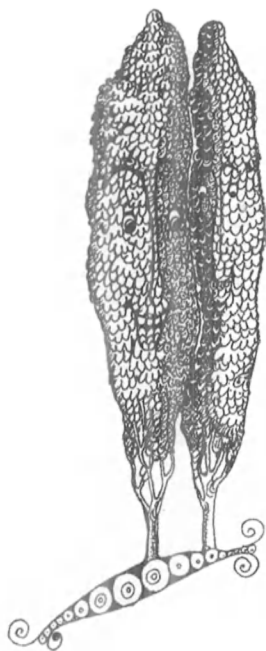
Daraxt — havodan, odam — mehnatdan.

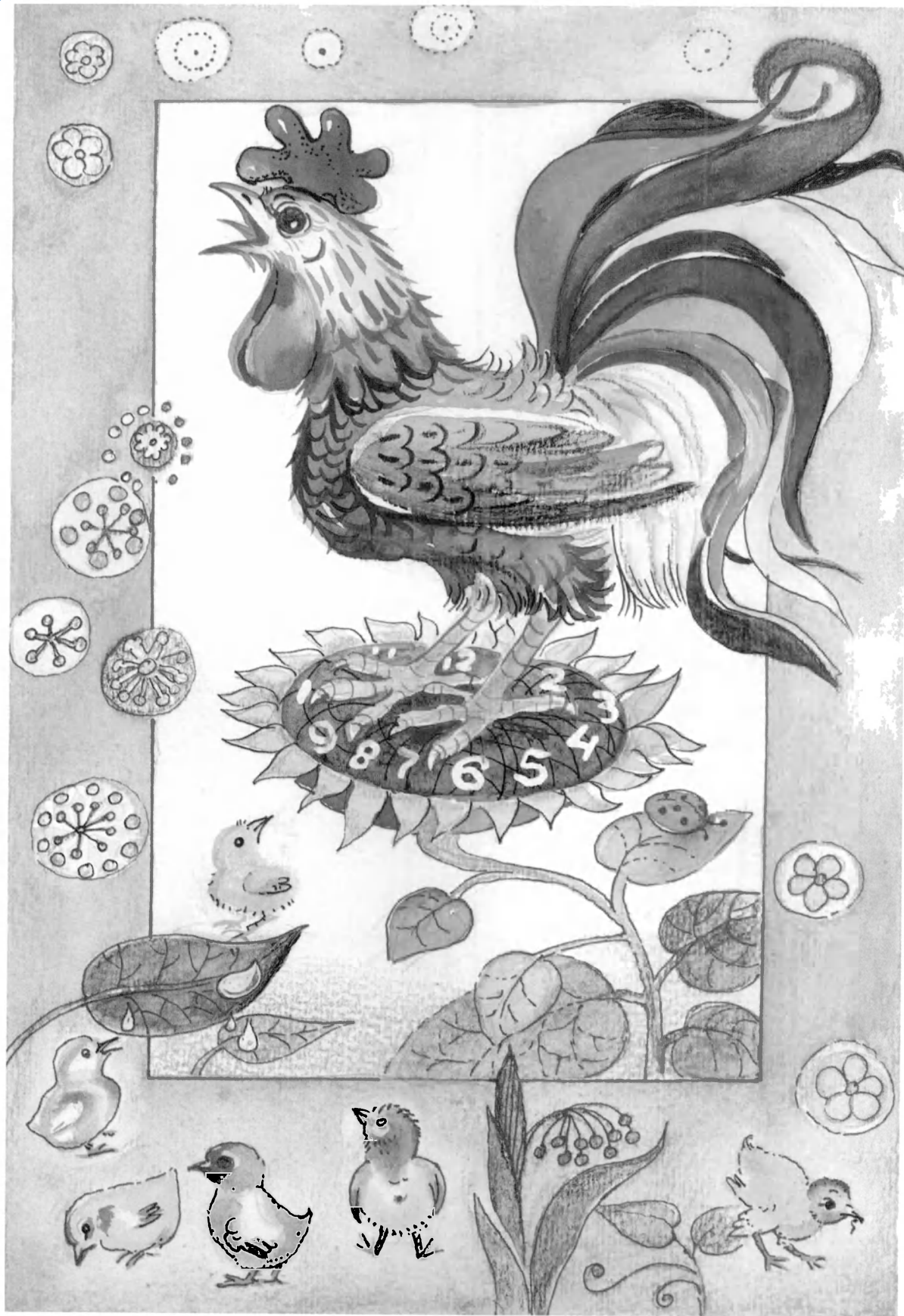
* * *

Daraxtdan meva olaman desang,
Niholligida parvarish qil.

* * *

Daraxtni tomiri saqlar,
Odamni do'sti saqlar.

O'zbek xalq ertaklari

HALOLLIK

O'tgan zamonda bir dehqon bo'lgan ekan. Uning kambag'al oshnasi bor ekan. Kunlardan bir kuni u dehqondan bir tanob yerini sotishini iltimos qilibdi. Dehqon yerning bir chekkasidan ajratib, kambag'al oshnasiga sotibdi. Yerni olgan odam jo'jabirdek jon ekan. U yer sotib olganidan juda suyunibdi. Bir qalin og'aynisidan qo'sh ho'kiz olib kelib, yerni bir marta haydab chiqibdi. U ikkinchi marta haydaganida, bir nima omoch toshiga tegibdi. Dehqon parvo qilmay haydayveribdi. Qaytib o'sha yerga kelganida, omoch tishi yana haligi narsaga urilibdi. Kambag'al dehqon: "Ilgari bu yerda daraxt bo'lgan, uning to'nkasi qolib ketgan, shekilli", deb o'ylabdi-da, ketmon olib kelib, omoch tishiga qadalgan narsani kavlay boshlabdi. Nihoyat u yerdan xumcha chiqibdi. Uni ochib qarasa, ichi to'la tilla emish. Dehqon yerning qolgan qismini ham haydab, urug'ni sepibdi. So'ng ho'kizlarini egasiga topshirib, o'zi uyiga bormay, xumchadagi tillani ko'tarib, to'g'ri yer sotgan dehqon oshnasining uyiga boribdi. U oshnasiga:

— Sizdan olgan yerimni haydayotgan edim, mana shu xumchani topib oldim. Shu tilla sizniki ekan, uni sizga olib keldim, — debdi.

Dehqon kambag'alga:

— Men sizga o'sha yerni sotganman. Shu yerda nimaiki bo'lsa, u sizniki bo'ladi. Men yerning ichida tilla borligini bilmaganman. Sizga Xudo beribdi. Bola-chaqangiz bilan maza qilib yashang, — deb xumchani olmabdi.

Kambag'al dehqon esa: "Bu boshqa kishining moli, uni olsam, o'g'ri, gunohkor bo'laman", deb o'ylab, yana boy dehqonga uzatibdi. Ular ikkalasi hech kelisha olmabdilar. Nihoyat ular namozi asr o'qilayotgan masjidga boradigan, u yerdagi odamlardan so'rab bu ishni hal qiladigan bo'lishibdi.

— Qishloqdagi yetim-yesir va beva-bechoralarga bo'lib beringlar, — deb maslahat berishibdi u yerdagi namozxonlar. Bunga dehqon ham, kambag'al

ham rozi bo'lishibdi. Shunday qilib, ular tillani qishloqdagi beva-bechoralarga, kambag'al, yetim-yesirlarga bo'lib berishibdi.

Kambag'al dehqon esa o'z mehnati bilan halol kun ko'rib, murod-u maqsadiga yetibdi.

CHIVINBOY

Chivinboy uchib bordi-da, yantoq ustiga qo'ndi. Yantoqning tikani uning tumshug'iga kirdi. Chivinning qahri kelib, echki akasining oldiga bordi.

— Echki aka, echki aka, shu yantoqni yesangiz-chi, — dedi.

Echki:

— Qoch, o'shanga meni ro'para qilma! Ko'm-ko'k barra maysa turganda, endi sening gapingga kirib, yantoqni yeymanmi? — dedi.

Chivin:

— Hap senimi, shoshmay tur, bo'ri akamga borib, seni unga yedirmasam, xo'p yurgan ekanman, — dedi. Chivin bo'ri oldiga bordi:

— Bo'ri aka, bo'ri aka, ana shu echkini yesangiz-

chi! — dedi.

Bo'ri:

— Ko'p meni laqillatma, qo'y go'shti turganda, shayton echkning go'shtini yeymanmi? — dedi.

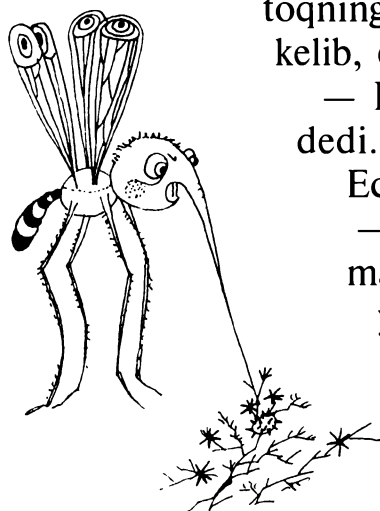
Chivin:

— Hap senimi, mergan akamga aytib seni o'ldirtirmasam, toza chivin bo'lib yurgan ekanman, — dedi-da, to'g'ri uchib merganning oldiga bordi.

— Mergan aka, mergan aka, — dedi Chivinboy. — Shu bo'rini otib tashlasangiz-chi, echkini ye, desam, yemayman, — dedi.

Mergan:

— Mening bo'ridan boshqa otadigan ovim ko'p. Sening gapingga kirib, bo'rini otib yuramanmi? — dedi.

Chivinboy:

— Hap senimi, qarab tur, sichqon akamga aytib, sening dori soladigan xaltangni teshdirmasam, yurgan ekanman, — deb sichqon oldiga uchib bordi.

— Sichqon aka, sichqon aka, ana shu merganning dori xaltasini teshing, u ko'p jonivorlarga zarar yetkazadi, — dedi.

Sichqon:

— Bug'doy, arpa turib, menga endi merganning xaltasini teshish qoldimi?

Chivinboy:

— Hap senimi, shoshmay tur, mushuk akamga aytib, seni yedirimasam, toza yurgan ekanman, — dedi-da, to'g'ri mushuk oldiga uchib bordi.

— Mushuk aka, mushuk aka, ana shu sichqonni yesangiz-chi, merganning dori xaltasini tesh desam, yo'q deydi, — dedi.

Mushuk:

— E, qo'ysang-chi, mening yeydigan narsalarim ko'p, qo'yning go'shti turganda, sichqon poylab yurarmidim.

Chivinboy:

— Hap senimi, shoshmay tur! Seni kuchuk akamga aytib, bir talatmasam yurgan ekanman, — deb to'g'ri kuchukning oldiga uchib bordi:

— Kuchuk aka, kuchuk aka, ana shu mushukni bir o'xshatib talang! Sichqonni ye, desam yemaydi, — dedi.

Kuchuk:

— Sening gapingga kirib, bekordan-bekorga mushukni talaymanmi? — dedi.

Chivinboy:

— Hap senimi, shoshmay tur! Bolalarga aytib, bir urdirmasam, qonga bulatib yasatmasam, yurgan ekanman, — deb uchib bordi. Chivin yo'lda bir to'da bolalarga yo'liqdi.

— Hay, bolalar, shu kuchukni bir boplab uringlar, mushukni tala desam, talamaydi, — dedi.

Bolalar:

— Bizning boshimizni ko'p aylantirma, o'zimizning o'yinimiz ko'p. Endi o'yinni qo'yib, ovora bo'lib, kuchukni quvlab yuramizmi? — deb javob berishdi.

Chivinboy:

— Hap senlarnimi, shoshmay turinglar, onalaringga aytib, bir o'xshatib savalatmasam, yurgan ekanman! — dedi.

Chivin charx yigirib o'tirgan momoning oldiga borib:

— Hoy, onajon, shu bolalaringizning bir adabini berib qo'ying, kuchukni uringlar, desam, urishmaydi, — dedi.

Momo:

— Mening ishim boshimdan oshib yotibdi, hali paxtalarim savaqsiz, endi men hamma ishimni tashlab, biror sababsiz bolalarni quvib, urib yuraymi? — dedi.

Chivinboy:

— Hap senimi, shoshmay tur! Men borib shamol akamga aytib, sening paxtalarini uchirib yubormasam, yurgan ekanman, — dedi.

Chivin shamolga qarab shunday debdi:

Shamol, bag'ri kamol,
Bolalarga qo'yningni och.
Ota-onang o'libdi,
Cho'loq ketmoningni olib qoch!

Shu payt bir qattiq shamol turibdi. Shamol momoning paxtasini uchiribdi. Momo qo'lga kaltak olib, bolalarni quvlabdi, bolalar kuchukni ura ketishibdi, kuchuk mushukni talay ketibdi, mushuk sichqonni quva ketibdi, sichqon xaltani tesha ketibdi, mergan bo'rini otibdi, bo'ri echkini quvlabdi, echki yantoqni yeb qo'yibdi.

Shunda Chivinboyning vaqti xush bo'lib, murod-maqsadiga yetibdi.

UR, TO'QMOQ

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, bir kampir bilan bir chol bo'lgan ekan. Ular ovchilik bilan kun o'tkazar ekanlar. Bir kuni chol tuzoq poylab o'tirgan edi. Tuzoqqa bir katta laylak tushdi. Yugurib borib laylakni tuzoqdan chiqargan edi, laylak odamdek so'zlamogga boshladi:

— Chol, men laylaklarning boshlig'iman, meni qo'yib yubor, nima tilasang, shuni beraman. Mening makonim shu qarshidagi tog'ning orqasida "Laylakvoyning uyi qayoqda?" desang, hamma aytib beradi, — debdi.

Chol Laylakni qo'yib yuboribdi. Ertasi kuni ertalab turib, Laylakvoyning sovg'asini olib kelish uchun yo'lga tushdi. Yurib-yurib, bir joyga borib yetdi, qo'y boqib yurgan cho'ponlardan:

— Bu qo'ylar kimning qo'ylari? — deb so'radi.

— Bu qo'ylar — Laylakvoyning qo'ylari, — deb cho'pon cholni yo'lga solib yubordi. Bir joyga borib yilqi haydab yurgan yilqichidan:

— Bu yilqilar kimniki? — deb so'radi chol.

Yilqichi:

— Laylakvoyniki, — dedi.

— Laylakvoy sovg'a va'da qilib edi, nima so'ray? — degan edi, yilqichi bunday dedi:

— Laylakvoyning bir xumchasi bor, “Qayna, xumcha”, desa tilla qaynab chiqadi, shu xumchani so'rang, — dedi.

Chol oz yurib, ko'p yurib, ko'p yursa ham, mo'l yurib, yetti kecha-yu yetti kunduz deganda Laylakvoyning uyiga borib yetdi. Eshikdan kirib:

— Assalomu alaykum, — dedi.

Laylakvoy:

— Haq saloming bo'lmasa, ta'ziringni berardim. Sen sovg'a uchun kelgan bo'lsang kerak, qani, nima so'rayman? — dedi.

— Men sendan “Qayna, xumcha”ni so'rayman, — dedi chol.

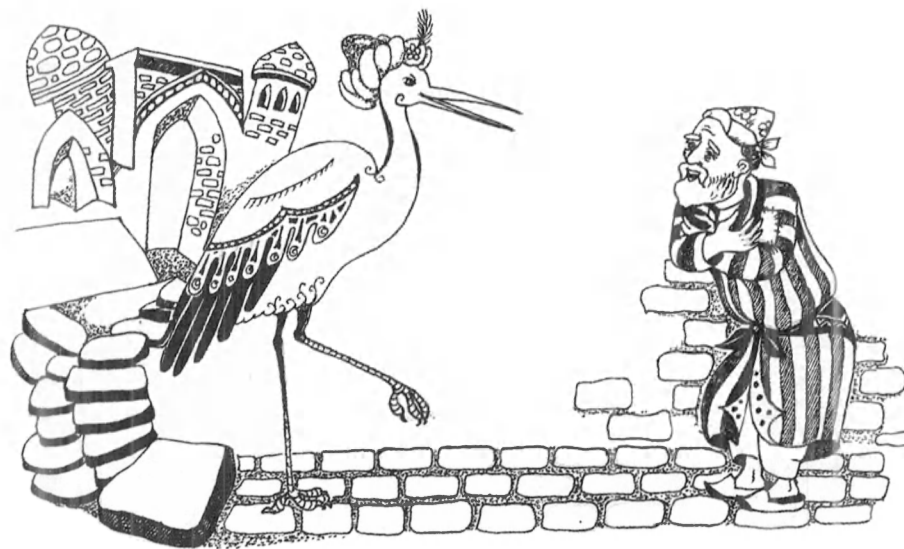
Laylakvoy o'ylab qoldi.

— Chol, senga bir tovoq tilla beray, — desa ham, chol ko'nmadi. Oxiri Laylak “Qayna, xumcha”ni berishga rozi bo'ldi. Chol “Qayna, xumcha”ni olib jo'nadi. Yo'l yurib, bir joyga yetdi. Dam olish uchun o'tirdi. Qishloqning bolalariga qarab: “O'g'illarim, mana bu xumchaga qarab turing, men bir oz mizg'ib olay, faqat “Qayna, xumcha” demanglar”, — deb tayinlab ketdi. Bolalar chol ketishi bilan “Qayna, xumcha”, deb baqirishib edi, xumdan tilla qaynab chiqdi, ular shoshib-pishib, tillalarni yig'ib, xumni uylariga olib kirib bekitib qo'ydilar. Chol uyqudan turib, “Qayna, xumcha”ning o'rniga boshqa bir xumchani olib jo'nadi. Yetti kecha-yu yetti kunduz yo'l yurib, uyiga yetib keldi.

— Qani, kampir, dasturxonningni yoz, hozir tillaga boy bo'lamiz, — dedi. Kampir dasturxon yozdi, dasturxonning o'rtasiga xumchani qo'yib, chol bor kuchi bilan: “Qayna, xumcha”, deb baqirdi. Xumchadan tilla qaynab chiqmadi. Chol yana baqirdi, tilla chiqmadi. Cholning jahli chiqib: “Ha, pada-ringga la'nat, Laylakvoy aldab, boshqa xumcha beribdi, men ertaga borib boshqa sovg'a so'rayman”, — deb qo'ydi.

Ertasi saharlab chol yo'lga chiqdi. Yilqichining oldiga borib:

— Laylakvoy meni aldadi, endi nima sovg'a so'ray, — dedi.

Yilqichi o'ylab turib:

“Ochil, dasturxon”ni so‘rang, dasturxonni yozib, “Ochil, dasturxon”, desangiz, har xil taomlar tayyor bo‘ladi, — dedi.

Chol Laylakvoyning eshigidan kirib:

— Assalomu alaykum, — dedi.

Laylakvoy:

— Haq saloming bo‘lmasa, ta‘ziringni berardim. O‘tgan gal senga “Qayna, xumcha”ni berib edim, ko‘ngling to‘lmadimi? — dedi. Chol hamma voqeani aytib:

— Meni aldading, “Qayna, xumcha”ning o‘rniga boshqa xumcha beribsan, endi sendan “Ochil dasturxon”ni so‘ragani keldim, — dedi. Laylakvoy o‘ylab qoldi. “Ochil, dasturxon”ni cholga sovg‘a qildi.

Chol yo‘lga tushdi. Oz yurib, ko‘p yurib, o‘tgan gal dam olgan qishloqqa borib yetib, o‘ziga tanish bo‘lib qolgan bolalarni ko‘rdi.

— O‘g‘illarim, mana shu dasturxonni ushlab o‘tiring, men bir oz mizg‘ib olay, faqat, “Ochil, dasturxon” demanglar, — deb ularga tayinlabdi. U

ketgandan so'ng bolalar: “Ochil, dasturxon”, — deb baqirib edilar, yetti xil taom tayyor bo'ldi. Bolalar taomlarni o'rab, dasturxonni uylariga olib kirib, o'rniga boshqa dasturxon olib chiqib o'tirdilar. Chol uyqudan turib, dasturxonni olib, yo'lga tushibdi. Uyiga kelib:

— Kampir, nima taom desang, hozir tayyor bo'ladi, — deb dasturxonni yozibdi. Chol bor kuchi bilan: “Ochil, dasturxon”, — deb edi, hech qanday taom chiqmadi. Cholning jahli chiqib: — Laylakvoy meni ikkinchi marta aldadi, ertaga borib boshqa sovg'a so'rayman, — dedi.

Ertasi saharlab chol yo'lga chiqdi. Yilqichining oldiga borib:

— Laylakvoy meni aldadi, endi nima sovg'a so'ray? — dedi.

— Endi Laylakvoydan “Ur, to'qmoq”ni so'rang, dushmanlaringiz ko'pga o'xshaydi. Agar “Ur, to'qmoq” desangiz, oldingizda kim bo'lsa, urib tashlaydi, — dedi yilqichi.

Chol yo'lga tushibdi. Laylakvoynikiga yetib kelib:

— Assalomu alaykum, — deb eshikdan kiribdi.

Laylakvoy:

— Haq saloming bo'lmasa, ta'ziringni berardim. Yana nima uchun kelding?

“Qayna, xumcha”ni olding, “Ochil, dasturxon”ni olding, yana nima kerak? — dedi.

— Meni bu gal ham aldading, Laylakvoy! “Ochil, dasturxon” o‘rniga boshqa bir dasturxon beribsan. Endi sendan bir narsa so‘rayman — menga “Ur, to‘qmoq”ni ber, — dedi. Laylakvoy cholga “Ur, to‘qmoq”ni hadya qildi.

Chol “Ur, to‘qmoq”ni olib yo‘lga tushdi. Oz yurib, ko‘p yurib, avvalgi o‘zi bilgan qishloqqa borib yetdi. Tanish bolalarni chaqirdi: “O‘g‘illarim, mana shu to‘qmoqni ushlab turing, men bir oz mizg‘ib olay, faqat “Ur, to‘qmoq” deb gapirmanglar, — dedi.

U ketgandan so‘ng bolalar qiziqib: “Ur, to‘qmoq” deb baqirishib edi, to‘qmoq hammasini ura boshladi. Bolalarning baqirgani uchun chol yugurib keldi. Bolalar bo‘lsa yig‘lashib:

— Chol ota, biz sizning xumchangizni, dasturxoningizni olib, o‘rniga boshqa xumcha, boshqa dasturxon qo‘ygan edik. Tavba qildik, ota, to‘qmoqni to‘xtating, — deyishdi. Chol: “Tur, to‘qmoq”, — deb baqirib edi, to‘qmoq urishdan to‘xtadi. Bolalar yugurib borib, uylaridan “Qayna, xumcha” bilan “Ochil, dasturxon”ni chiqarib berdilar. Chol yo‘lga tushdi. Oz yurib, ko‘p yurib, ko‘p yursa ham, mo‘l yurib, ko‘l demay, cho‘l demay, yetti kecha, yetti kunduz deganda uyiga borib yetdi.

“Qayna, xumcha”, deb edi, xumchadan tilla qaynab chiqdi. “Ochil, dasturxon”, deb edi, har xil taomlar muhayyo bo‘ldi. Umrlarida ko‘rmagan taomlarni yeb, chol bilan kampir xursand bo‘ldilar.

Tillalarga chol yaxshi uy soldirdi va xonni o‘z uyiga mehmondorchilikka chaqirdi. Xon: “Men xon bo‘lsam, o‘sha kambag‘al, qashshoq cholning uyiga mehmondorchilikka boramanmi”, — deb baqirdi.

Cholning jahli chiqib, xonni urushga chaqirdi. Ertasiga xon yetti ming askarni tayyorlab, cholning uyi oldiga tizib:

— Qani, chol, joning bo‘lsa, urushga chiq! — dedi. Chol eshikdan chiqib, to‘qmoqqa qarab: “Ur, to‘qmoq”, — deb baqirib edi, to‘qmoq xonning askarlarini bittadan urib, yotqizib qo‘ydi, oxirida to‘qmoq xonni ura boshladi.

Xon:

— Chol, to‘qmog‘ingni to‘xtat, sen yutding. Meni o‘limdan olib qol, yurtga sen hokim bo‘la qol, — dedi.

Chol to‘qmoqni to‘xtatdi. O‘zi yurtga hokim bo‘ldi. Murod-maqсадiga yetdi.

OVCHI, KO'KCHA VA DONO

Bir zamonda bir ovchi bo'lgan ekan. Bir kuni u dalaga chiqibdi, yerga tuzoq qo'yib, o'zi pana joyda o'tiribdi. Bir gala kaptar uchib kelib, chinorga qo'nibdi, yerga tushib donlashmoqchi bo'libdi. Ularning orasida Ko'kcha degan keksa bir kaptar bor ekan. U sheriklariga qarab: "Pastga tushmanglar, tuzoq bor, ilinib qolasizlar", — debdi. Kaptarlar Ko'kchanning so'ziga quloq solmay, bitta-bitta uchib tushib, donlay boshlabdi. Oxiri nafslari g'oliblik qilib, to'r ostiga kiribdilar. Ko'kcha sheriklaridan ajralib qolishni, yolg'iz yashashni o'ziga ep bilmabdi. O'zi ham pastga tushib, to'r ostigakiribdi. Ovchi sekin-asta to'rning ipini tortibdi, hamma kaptarlar tuzoqqa ilinibdi. Ko'kcha sheriklariga qarab:

— Endi bir so'zim bor, avval xo'p desangiz, aytayin, zora qutulsak, — debdi.

Kaptarlar:

— Xo'p, ayting, avval sizning so'zingizga kirmay, shu baloga yo'liqdik, endi nima desangiz, shuni qilamiz, — deyshibdi.

Ko'kcha:

— Hammamiz birdaniga qanot qoqib, to'r bilan yuqoriga ko'tarilamiz. Qutulishning yagona yo'li — shu! — debdi.

Ko'kcha qarasa, ovchi quvib kelayotgan ekan. Kaptarlar baravariga qanot qoqib juda baland ko'tarilib, ko'zdan g'oyib bo'libdilar.

Ko'kcha endi to'rdan qutulish yo'lini izlab turgan ekan, Dono ismli bir sichqon do'sti yodiga tushib qolibdi va kaptarlarni shu tomonga boshlabdi. Ular cho'l-biyobonlar ustidan o'tib, tog'lardan oshibdilar. Borib-borib Dononing ini og'ziga kelib qo'nibdilar. Dono chiqib qarasaki, do'sti Ko'kcha emish. U do'stining iltimosi bilan avval Ko'kchanning sheriklarini, keyin esa o'zini to'rdan qutqazibdi. So'ngra hol-ahvol so'rabdi. Ko'kcha butun voqeani aytib beribdi.

Dono qarddon do'stlarni kutish uchun salqin va xushhavo yerga joy qilibdi, keyin don-dun, noz-ne'matlarni to'kib tashlabdi.

II

Chinorda o'tirib hamma voqeani ko'rgan bir qarg'a: "Kaptarlar biror yerga borib tushsa, doniga sherik bo'larman", — degan umid bilan ular orqasidan uchib kelgan ekan. Qarg'a Dononing kaptarlarga bergan yordamini ko'rib,

hayron bo'libdi, o'zicha: "Do'st yordam berar ekan, men sichqon bilan do'st bo'layin", — deb o'ylabdi. So'ngra borib Dononi inidan chaqiribdi. Dono chiqib qarasa, bir qarg'a turgan emish:

Dono eshikda turgan qarg'aga qarab:

— Xo'sh, keling, birodar, — debdi.

Qarg'a:

— Men jonivorlarning hech biriga qo'shilmay yolg'iz o'zim yashab kelaman. Yor-birodarlarim, jonkuyarim yo'q, jonivorlar hamisha mendan qochishadi. Yolg'izlik jondan o'tdi, qiynalib ketdim. O'ylab-o'ylab, siz bilan do'st bo'lishni ma'qul ko'rdim, taklifimni qabul qilsangiz, umid bilan keldim, — debdi.

Sichqon Qarg'aga javoban:

— Durust, lekin siz meni qayerda ko'rsangiz, biror ziyon yetkazasiz, shuning uchun so'zingizga ishonish qiyin, — degan ekan, Qarg'a:

— To'g'ri aytasiz, do'stim, qayerda sichqon ko'rsam, tinch qo'ymas edim, ammo do'stlik yaxshi ekan, endi sizga sira zarar yetkazmayman, — deb chinakam va'da beribdi. Dono bo'lsa Qarg'aning so'ziga ishonib, inidan chiqibdi, Qarg'a bilan qo'l olishib, do'st bo'libdi, uni mehmon qilibdi.

Bir kuni qarg'a do'sti Dononi bog'iga taklif qilibdi. Dono rozilik beribdi. Qarg'a dononi tumshug'ida olib bormoqchi bo'libdi, lekin sichqon qiynalmasin deb, uni changalida avaylab olib ketibdi. Bu bog' jahonda bor hamma mevali daraxtlar bilan bezangan ajoyib joy ekan. Xilma-xil gullar xushbo'y hid sohib, bo'stonni yashnatib turar, shishadek tiniq suvlar shildirab oqib turar ekan. Turli-tuman mevalar pishib, tagiga tushib turar ekan. Qarg'a Dononi yaxshilab ziyofat qilibdi. Sichqon ko'p xursand bo'lib, bog'ni qarg'a bilan tomosha qilib yuribdi. Buni shu bog'da yurgan bir toshbaqa ko'rib qolibdi. Ularga havasi kelibdi. Salom berib, ular oldiga boribdi. Hol-ahvollarini, sichqon bilan qarg'a

o'rtasidagi inoqlik, mehribonlik sababini so'rabdi. Qarg'a toshbaqaga kaptarlar voqeasini aytib beribdi.

Toshbaqaning havasi ortibdi. Do'stlik, birodarlikning bahosi yo'q. Ular bilan qadrdon do'st bo'lishga so'z beribdi. Qarg'a toshbaqani ham ko'p izzat-hurmat bilan ziyofat qilibdi.

III

Bog'ning bir tomonidagi baland tepa bag'rida bir kiyik yurar ekan. U qarg'a, sichqon va toshbaqaning totuv bo'lib yurishganini ko'rib, qarg'aning makoniga qarab yo'l olibdi. Ular yaqiniga kelib, so'z qotibdi. Uni hammalari xursandchilik bilan kutib olibdilar. Qarg'a kiyikni dasturxonga taklif qilibdi va o'zaro gaplashib o'tirishganda kiyik qarg'a, sichqon, toshbaqaning bir-birlari bilan hamjins bo'lmasalar ham, nima uchun bunchalik inoqliklarining sirini bilishga kelganini aytibdi.

Qarg'a bo'lib o'tgan voqealarni kiyikka birma-bir hikoya qilib beribdi. So'ngra kiyik ham ular bilan do'stlik iplarini bog'lamoqchi bo'libdi. Do'stlar bu taklifni qabul qilibdilar. Hammalari boshqatdan o'rnidan turib ko'rishib, hol-ahvol so'rashib, kiyikni yuqoriga o'tkazib, unga ko'p iltifot qilibdilar. Shu paytda Dono kaptarlarni xotirlabdi. Qarg'a kaptarlarga bir xat yozib berishni Donodan so'rabdi. Dono xursand bo'lib xat yozib, uni qarg'aning oyog'iga bog'labdi.

Qarg'aga oq yo'l tilab, hammalari uni kuzatishibdi. Qarg'a kaptarlarning makoniga kelib xatni beribdi. Kaptarlar xatni o'qib, qarg'a bilan uchib, bog'ga kelib qo'nibdilar. Do'stlar ko'rishib, so'rashib, shirin-shirin suhbatlashib o'tiribdilar.

Bir zamon kiyik sayr-tomoshaga chiqib ketibdi. Lekin hadeganda kelavermabdi. Do'stlar xavotir olibdilar. Shunda Ko'kcha qarg'aga qarab:

— Kiyikdan shu choqqacha darak yo'q, undan xabar olish kerak, — debdi.

Qarg'a kiyikni ko'p axtarsa ham, topolmabdi. Oxiri xafalikdan nima qilarini bilmay hayron bo'lib ketayotganda, bir yerga ko'zi tushibdi, qarasa, bechora kiyik zolim ovchining qo'yib ketgan tuzog'iga oyog'idan ilinib yotgan emish. Tezda uchib borib, do'stlarini bu voqeadan xabardor qilibdi. Ular juda xafa bo'lib, bir-birlari bilan maslahatlashibdilar.

IV

Ko'kcha bunday debdi:

— Qarg'avoy, sen sichqonni changalingda olib bor, sichqon kiyikning tuzog'ini qirqsin.

Bu gap hammaga yoqib tushibdi. Qarg'a sichqonni changalida olib boribdi, orqasidan Ko'kcha ham uchibdi. Bularga toshbaqa ham ergashib qolibdi. Ko'kcha toshbaqaga harchand bormagin, desa ham bo'lmabdi. Qarg'a sichqonni kiyik ilingan joyga oborib qo'yibdi. Sichqon kiyikning oyog'idagi tuzoqni qirqa boshlabdi. Ko'kcha o'ylab turib:

— Do'stim Dono, kiyikning oyog'idagi tuzoqning hammasini qirqma, uch tolasini qoldir. Tag'in ovchi buni bizdan ko'rib, zarar yetkazib yurmasin. Ovchi kelgach, kiyik bir zo'r berib, uch tolasini uzib ketaveradi, — debdi.

Dono ko'kchanning aytganini qilib, uch tola ipini qoldiribdi.

Avval qarg'a sichqonni ko'tarib uchibdi. Uning ketidan kaptar uchibdi. Ular bog'ga kelib qo'nishibdi. Qarg'a sichqonni changalidan sekin yerga qo'yibdi.

Ovchi tuzoqqa ilingan kiyikni ko'rib, yugurib kelgan ekan, kiyik bir intilish bilan uch tola ipni uzib qochibdi. Ovchi noumid bo'lib tuzoqni olib ketmoqchi bo'lgan ekan, toshbaqani ko'rib qolib, xurjunga solibdi. Kiyik allaqachon qarag'aning bog'iga yetib kelgan ekan. Do'stlar qarasalarki, toshbaqa yo'q emish. Ko'kcha:

— Men unga harchand bormagin desam, ko'nmagan edi. Bor, qarg'a, xabar olib kel! — debdi.

Qarg'a kiyik ilingan joyga borib qarasa, ovchi toshbaqani xurjunga solib, og'zini mahkam bog'lab ketayotgan emish. Tezda do'stlariga xabar beribdi. Ko'kcha yana maslahat beribdi. Do'stlar Ko'kchanning maslahatini ma'qul topib, shunday qilibdilar: qarg'a sichqonni ko'tarib uchib ketibdi. Kiyik ovchining oldidan o'taveribdi. Ovchi kiyikni ko'rib xursand bo'libdi. "Tuzoqdan qochish

vaqtida oyog'i sinib, cho'loq bo'lib qolgan ekan, endi uni ushlab olaman", — deb kiyikning orqasidan yuguribdi. Kiyik ham oqsoqlanib qochaveribdi. Oxiri ovchi juda charchabdi, yelkasidagi xurjinni tashlab, kiyik orqasidan rosa yuguribdi. Qarg'a sichqonni xurjun yaqiniga eltib qo'yibdi. Sichqon xurjinni teshib toshbaqani qutqazibdi. Toshbaqa bir katta toshning tagiga kirib berkinibdi. Qarg'a sichqonni bog'ga olib borib qo'yibdi. So'ngra kiyikning oldiga borib: "Ish bitdi, endi qochaver!" — debdi. Kiyik qochib ketibdi. Ovchi kiyikning gardiga ham yetolmay qolibdi. Kiyik bilan kaptar qarg'aning bog'iga borishibdi. Do'stlar xursand bo'lishib, do'stlik samarasidan bahramand bo'lib, tog'da tinch umr kechira boshlabdilar.

“PUF, SASSIQ”

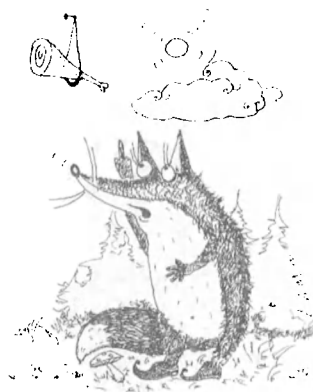
Bir kuni tulki hovliga kirsam, baland bir mixda bir bo'lak go'sht osilib turgan emish. Tulki o'lguday och ekan.

— Shuni yesam, rosa qornim to'yardi-da, — debdi tulki.

U go'sht osilgan mix tagiga kelib, bir irg'ibdi — yetolmabdi, ikki irg'ibdi — yetolmabdi, uch irg'ibdi — yetolmabdi. Bir qadam orqaga tisarilib, chopib kelib sakrabdi — yetolmabdi. Ikki qadam, uch qadam, o'n, yigirma qadamdan ham chopib kelib sakrabdi — sira yetolmabdi.

Oxiri charchab, holdan toyibdi. Keyin go'shtga qarab turib:

— Puf, sassiq ekan! — deb yo'liga ketibdi.

SERKABOBONING HIYLASI

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, och ekan-da, to'q ekan, bir zamonda bir qari serka bor ekan, uning mingdan ortiq bolalari bor ekan. Serkaboboning bolalari har doim keng yaylovda o'tlab yurishar ekan. Bir kuni bir bo'ri paydo bo'lib qolibdi. U toshlar orasidan mo'ralab:

— Bay-bay-bay, hammasi bir-biridan semiz ekan. Bugun bitta uy topay, kunduzlari yotay, kechalari ovga chiqay, — debdi o'ziga-o'zi.

Bo'rining bu niyati echkilarga ma'lum bo'lib qolibdi. Echkilar Serkaboboning uyiga yig'ilishib, majlis qilishibdi. Majlisda bir echki bilan Serkaboboni vakil qilib tayinlashibdi.

Ertasiga Serkabobo bilan echki arslonning uyiga qarab yo'l olishibdi. Arslonning uyiga qo'l qovushtirib, salom berib kirishibdi.

— Nima ish bilan keldingiz? — deb so'rabdi arslon.

Serkabobo yig'lamsirab, arz qilib, bo'lgan gapni aytibdi. Arslonning ko'zlari yonibdi va o'rnidan turib:

— Qani, o'sha o'g'rini menga ko'rsatinglar, uning adabini berib qo'yay, — debdi.

Echkilar uni o'z joylariga boshlab ketishayotgan ekan, echkilarga qarab ketayotgan bo'ri ularning oldidan chiqib qolibdi. Arslon echkilarning oldida bo'rini tutib o'ldiribdi va bu ishi uchun ikkita echkini boshlab ketibdi. Ketish oldidan Serkaboboga qarab:

— Har kuni menga bittadan echki olib kelasan, — deb tayinlab ketibdi.

Ertasiga Serkabobo hech narsa bo'lmaganday arslonning oldiga quruq boribdi.

Buni ko'rgan arslon g'azablanib:

— Nega quruq kelding, qani menga olib keladigan echking? — debdi.

Serkabobo:

— Yo'lda bir arslon sizga olib kelayotgan echkilarni olib qo'ydi. Shuning uchun oldingizga quruq keldim, — debdi.

— O'sha arslon qanday arslon ekan, o'shani menga ko'rsatib qo'y? — debdi arslon g'azablanib.

Serkabobo arslonni bir quduqqa boshlab boribdi va: “Shu quduq — o'sha arslonning uyi”, — deb quduqni ko'rsatibdi. Arslon quduqqa qarab o'zining quduqdagi aksini ko'ribdi va o'zini quduqqa tashlab cho'kib o'libdi. Serkabobo boshliq echkilar yana tinch va osoyishta yashayverishibdi.

O'zbek xalq dostoni

ALPOMISH

(parcha)

Qadim o'tgan zamonda Alpinbiy degan kishi o'tgan ekan. Uning ikki o'g'li bo'lgan ekan. Birining oti Boybo'ri, ikkinchisining oti Boysari ekan. Katta bo'lgach, ular uylanishibdi, farzandli bo'lishibdi. Boybo'ring egizaklariga Hakimbek va Qaldirg'ochoyim deb, Boysarining qiziga esa Barchinoy deb ism qo'yishibdi...

Bolalar kundan-kun o'sib, oydan-oy o'tib, birdan ikkiga kirib, ikkidan uchga kirib, tili chiqib, elga engandan keyin tutib, uchovini ham maktabga qo'ydi. Bular maktabda o'qib yurib, yetti yoshga kirdi. Savodi chiqib, xat o'qib yozadigan mulla bo'ldi. Shunda Boybo'riboy:

“Endi o'g'lim savodi chiqib, mulla bo'ldi, o'g'limga endi shohlik, sipohlik ilmini o'rgatayin”, — deb mulladan chiqarib oldi. Boysari ham Boybo'riga taqlid qildi. Bul ham Oybarchin qizini maktabdan chiqarib oldi. “Qizimga Ko'kqamish ko'lida qo'y sog'dirib, chorvachilik ilmini o'rgatayin, qo'y sog'moqqa usta bo'lsin”, — dedi.

Hakimbek yetti yoshga kirgan. Alpinbiy bobosidan qolgan o'n to'rt botmon birinjdand (bronzadan) bo'lgan parli yoyi bor edi. Ana shunda yetti yashar bola Hakimbek shu o'n to'rt botmon yoyini qo'lga ushlab, ko'tarib tortdi. Tortib ko'rib, qo'yib yubordi. Yoyning o'qi yashindek bo'lib ketdi. Asqar tog'ining katta cho'qqila-

rini yulib ketdi, ovozasini olamga ketdi. Buni eshitgan dushmanlari: “Bu bola zo‘r bo‘pti, nazar topibdi, bularga hech kim barobar bo‘lolmaydi, yetti yashar bola shunday ishni qiladimi?!” – deb xafa bo‘lib yotdi. Do‘stlarning vaqti xush bo‘lib yurdi.

Shunda barcha xaloyiq yig‘ilib kelib aytdi: “Dunyodan bir kam to‘qson alp o‘tdi, alplarning boshlig‘i Rustam doston edi, oxiri bu Alpomish alp bo‘lsin”. Oxiri Alpomishbek alp bo‘lib, to‘qson alpning biri bo‘lib sanaga o‘tib, alplik otini ko‘tarib, yetti yoshida Alpomish oti qo‘yildi. Yetti yoshida yoyni ko‘tarib otgani uchun alp ataldi.

Kunlardan bir kun Hakimbek kitob o‘qib o‘tirib, baxildan, saxiydan gap chiqib qoldi. Boybo‘ribiy shunda o‘g‘li Alpomishdan: Kishi nimadan baxil bo‘ladi, nimadan saxiy bo‘ladi? — deb so‘radi. Unda o‘g‘li turib aytdi: — Vaqti-bevaqt birovnikiga mehmon kelsa, otini ushlab, joyi bor bo‘lsa, ko‘nglini xushlab jo‘natsa, bul ham saxiy; agar joyi bor turib, joy yo‘q, deb qo‘ndirmay jo‘natsa, bul odam baxil.

* * *

Alpomish qad-qomatli, pahlavon yigit bo‘lib o‘sdi. Barchinoyga mehr qo‘ydi. Dushmanga qarshi shunday kurashdiki, dovrug‘i tillarda doston bo‘ldi...

O'zbek xalq afsona va rivoyatlari

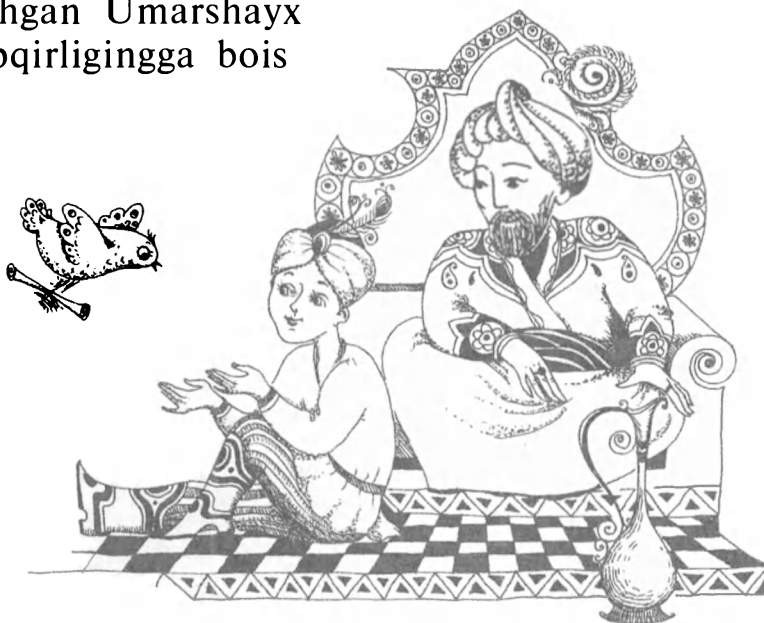
BOBUR VA KABUTAR

Mirzo Bobur yoshligidan ziyrak bola bo'lib o'sibdi. Kunlardan bir kun Umarshayx saroy a'yonlari bilan qasrda o'ltirgan ekan. Bir kabutar uchib kelib, ayvon peshtoqiga qo'nibdi-da, “g'ulu-g'ulu-g'u-lu” qilaveribdi. Umarshayx a'yonlaridan: “Kabutar ne deydu?” — deb so'rab qolibdi. Anchadan buyon urush ko'rmay, qilichlari qonsirab qolgan a'yonlar: “Oliy hazrat, kabutar qilichlarni qindan sug'urmoq kerak, deydu”, — deb javob berishibdi.

Gapga qo'shilmay, bir chekkada jim o'ltirgan Mirzo Bobur: “Yo'q, kabutar unday demaydu, ota, u qovun sayliga chaqiribdu. Jonivor xushxabarni keltiribdu”, — debdi. Umarshayx kabutarni tutib keltirishni buyuribdi. Kabutarni tutib kelib, oyog'idagi mis xalqani olib qarashsa, ichidan bir xat chiqibdi. Xatda: “Oliy hazrat, qovun ayni pishdi. Kelib, qo'l urib bersalar”, — deb yozilgan emish. Mirzo Boburning gapi to'g'ri chiqqanidan hayratga tushgan Umarshayx o'g'lidan: “Bunchalik topqirligingga bois nedur?” — deb so'rabdi.

“Ota, — debdi Bobur, — bu kabutarga e'tibor qilmadingiz. O'tgan yili qovun sayli xushxabarini xuddi ana shu jonivor xabar qilg'on erdi, kaminaning ko'zi kabutarning o'ng qanotidagi qora xolga tushgan zahoti ani tanidim va shu so'zni taxmin etdim”, — deb javob beribdi.

Yosh Mirzoning hushyorligi, topqirligiga qoyil qolgan Umarshayx a'yonlariga qarab: “Qilichni emas, aql-idrokni ishga solmoq lozimdur. Xabar qilinglar, barcha qovun sayliga otlansin!” — deb farmoyish beribdi.

BULBUL BILAN TO'RG'AY

To'rg'ay, aslida, so'fi bo'lgan ekan. Bir paytlar Xudoga shak keltirgani uchun, to'rg'ayga aylantirilgan ekan. To'rg'ay, Bulbul, aslida, odam zotidan bo'lib, bir-birlari bilan qalin do'st, oshna-og'ayni ekan. Xudoyi Taolo ularni qo'shiq aytirib musobaqa qildiribdi. “Kimda-kim ko'p va xo'p kuy va qo'shiq aytsa, el orasida qoladi, kuy-qo'shig'ini bog'-u rog'larda aytadigan bo'ladi, yengilgan esa cho'l-u biyobonga chiqib ketib, u yerda bo'zlab o'tadi”, — debdi u.

Shunday qilib Bulbul bilan To'rg'ay navbatma-navbat kuy kuylab, qo'shiq ayta boshlashibdi. Bulbul ming bittaga yetkazibdi. To'rg'ay bo'lsa mingtaga yetkaza olibdi.

Shunda Xudoyi Taolo:

— Bulbul, sening makoning shu yerda — odamlar orasida bo'lsin. Bog'-rog'larda kuylab yuraver. To'rg'ay, sening makoning esa cho'l bo'lsin, to mahshar kunigacha u yerlarda bo'zlab yuravergin, — debdi.

Shu-shu, Bulbul gullar orasida, bog'-rog'lar ichida ishq-muhabbat, vafo va sadoqatdan kuylasa, To'rg'ay cho'l-u biyobonlarda alamidan bo'zlagani-bo'zlagan emish...

SUMALAKNING PAYDO BO'LISHI

Bir dehqon bahor kelishi bilan urug'likka olib qo'ygan donini suvga ivitib qo'yibdi. Lekin birdan havo buzilib, yomg'ir yog'a boshlabdi. Bug'doy ivitilgan idishda nish urib, o'sa boshlabdi, ob-havo esa hadeganda ochilavermabdi. Shunda dehqon bobo bola-chaqasi och o'tirgan paytda ivitib qo'yilgan don baribir nishlab ketdi, uvol bo'lmasin, biron narsa pishirib bera qolay, deb o'ylabdi. Bu paytda bug'doy ancha bo'y cho'zib qolgan ekan. Dehqon tavakkal qilib, nish urgan va ancha bo'y ko'targan donni qiymalabdi-da: “Bundan bir nima pishir, baribir uvol bo'ladi”, — debdi kampiriga.

Kampir qiymani qozonga solib qaynataveribdi, qaynataveribdi, juda uzoq qaynatibdi. Oxiri qaynatishdan charchab, qozonning qopqog'ini bekitib, uxlagani yotibdi. Ertalab azonda uyqusi qochib, qozondan xabar olgani chiqibdi, qopqog'ini ochib ko'rsa, ajoyib hid dimog'iga urilibdi. Tatib ko'rsa, judayam

mazali emish. Bu taom hammaga xush yoqib qolibdi. U shunday shirin ekanki, hidi juda yoqimli, o'zi to'yimli, mazasi esa uzoq vaqt yodda qoladigan ekan.

Kelasi yil bahorda dehqonning bolalari yana o'sha taomdan yegilari kelibdi. Shu tariqa sumalak pishirish udumi paydo bo'libdi. Bu taom xalq o'rtasida keng tarqalib, bahorning lazzatli ne'matiga aylanib qolibdi. Keyinchalik dehqonlar donni faqat urug'likka emas, balki sumalak pishirish uchun ham olib qo'yishadigan bo'libdilar. Urug'likka olib qo'yilgan dondan mo'l-ko'l hosil ko'tarilsa, sumalakka asralgan bug'doydan esa kishilar o'zining sog'ligi, tetikligi va bardamligini tiklash uchun hayotbaxsh taom tayyorlashar ekan.

Jahon xalqlari ertaktari

DO'STLIK – ULUG' BAXT

Qirg'iz xalq ertagi

Bir vaqtlar dunyoda donishmand bir chol o'tgan ekan. Uning yetti o'g'li bor ekan. Lekin ular otasining so'ziga kirmas ekanlar va har biri o'zicha ish tutar ekan. Kattalari kichkinalarini do'pposlasa, kichiklari kattalariga ish buyurarkan.

Odamlar ulardan kulib, aqlli cholning o'g'illari ahmoq bo'lyapti deb hisoblab, ko'pincha ularni yolg'iz uchratishsa, tutib urisharkan.

Kunlardan bir kuni chol o'rmonga borib, to'qqizta baquvvat-baquvvat tayoqni qirqib kelibdi. U o'g'illarini to'plabdi va ularga shunday debdi:

— Bolalarim, men sizlarning kuchlaringizni sinab ko'rmoqchiman. Mana bu to'qqizta tayoqni bir qilib sindirib ko'ringlar-chi.

O'g'illari navbat bilan sindirishga urinib ko'rishibdi, lekin hech qaysisi uddasidan chiqolmabdi.

Hammasi charchaganidan so'ng, otasi tayoqni o'g'illariga bittadan bera boshlabdi.

O'g'illari bittadan tayoqni olib, ularni qiynalmay sindirib tashlabdi.

Shunda chol o'g'illarini atrofiga o'tqazib, shunday debdi:

— Men sizlarning kelgusi hayotlaringizdan qo'rquyapman, agar sizlar ahil yashasanglar, unda hech qanday dushman sizlar uchun qo'rqinchli emas. Bitta tayoqni osongina sindirdingiz, ammo hammasini bir yo'la sindira olmadingiz.

Chol oradan sal o'tmay dunyodan o'tibdi. O'g'illari esa inoq yashay bosh-

labdilar. Kichiklari kattalarining so‘ziga quloq soladigan, hammalari ishlab, bir-birlariga ko‘maklashadigan bo‘lishibdi.

Shundan beri qirg‘iz xalqi og‘zida: “Do‘stlik — ulug‘ baxt” degan naql bor ekan.

YO‘LBARS BILAN TULKI

Tojik xalq ertagi

Bir kuni Tulki qalin o‘rmon ichiga kiribdi. To‘satdan uning ro‘parasidan Yo‘lbars chiqib qolibdi.

Tulki qo‘rqib ketib, qocha boshlabdi. Yo‘lbars esa uni quvibdi. Yo‘lning o‘rtasidan jarlik chiqib qolibdi. Tulki yugurishdan to‘xtabdi-da, bir tosh ustiga chiqib olib yig‘lay boshlabdi.

Yo‘lbars hayron bo‘lib so‘rabdi:

— Nega yig‘layapsan, Tulkivoy?

— Men sizni ko‘rishim bilan darrov otangiz yodimga tushib ketdi. Ular shunday epchil edilar-ki, hatto eng katta jarliklardan ham sakrab o‘ta olar edilar. Endi bo‘lsa bunaqangi epchillikni menga ko‘rish qayda, deysiz?

Yo‘lbars Tulkinging oldida maqtangisi kelib, jardan sakrab o‘tmoqchi bo‘libdi-da, jarga tushib, til tortmay o‘libdi.

— O‘zim ham biluvdim-a, hali otangizga yetishingizga ancha bor! — debdi ayyor Tulki va o‘z yo‘liga ravona bo‘libdi.

HAYVONLAR QISHLOVI

(Rus xalq ertagi)

Bir hoʻkiz oʻrmonda ketayotgan ekan, oldidan qoʻchqor chiqib qolibdi.

— Qayoqqa ketyapsan, qoʻchqorvoy? — deb soʻrabdi hoʻkiz.

— Qishlov qidirib ketyapman, — debdi qoʻchqor.

— Yur men bilan.

Ular birga keta boshlabdi, roʻparalaridan toʻngʻiz chiqibdi.

— Qayoqqa ketyapsan, toʻngʻizvoy? — deb soʻrabdi hoʻkiz.

— Qishlov qidirib ketyapman, — javob beribdi toʻngʻiz.

— Yur biz bilan.

Uchovlon yoʻlda gʻozga duch kelishibdi.

— Qayoqqa ketyapsan, gʻoz? — deb soʻrabdi hoʻkiz.

— Qishlov qidirib ketyapman, — javob beribdi gʻoz.

— Yur biz bilan.

Gʻoz ham ularga ergashibdi. Yoʻlda xoʻroz uchrabdi.

— Qayoqqa ketyapsan, xoʻrozvoy? — deb soʻrabdi hoʻkiz.

— Qishlov qidirib ketyapman, — javob beribdi xoʻroz.

— Yur biz bilan!

Ular yoʻl-yoʻlakay oʻzaro gaplashib ketishibdi.

— Ogʻaynilar, sovuq kunlar boshlanib qoldi, issiq joyni qayerdan topamiz-a? — debdi ulardan biri.

— Menga qaranglar, kelinglar, oʻzimizga bir boshpana qurib olaylik. Xudo koʻrsatmasin, qishda rostdan ham muzlab qolishimiz mumkin, — debdi hoʻkiz.

Qoʻchqor esa:

— Mening poʻstinim qalin, koʻrdingmi, qancha yungim bor! Men shundoq ham qishdan chiqaman, — debdi.

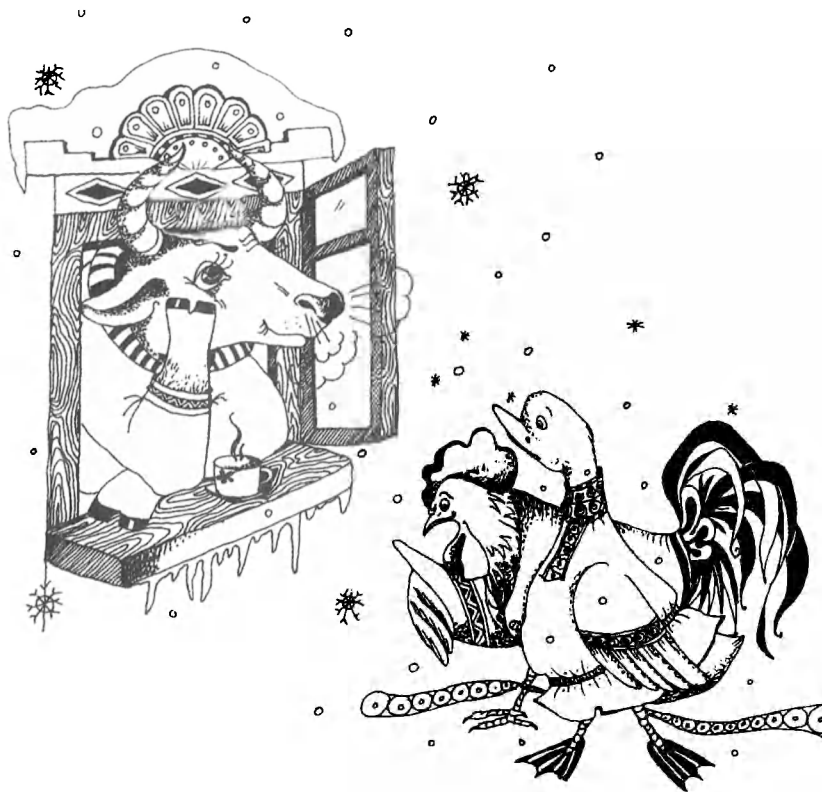
— Menga desa, qahraton boʻlmaydimi — qoʻrqmayman: yerni qazib kirib olaman-da, kulbasiz ham qishni oʻtkazaman, — debdi toʻngʻiz.

— Men archazorga kiranman-da, bir qanotimni ostimga yozsam, ikkinchisini ustimga yopaman, hech qanaqa sovuq o'tmaydi, shundoq ham qishlayveraman, — debdi g'oz.

Ho'kiz qarasa, ish chatoq, bir o'zi harakat qilmasa bo'lmaydigandek.

— Mayli, — debdi ho'kiz. — O'zlaring bilasizlar, men esa o'zimga uy qurib olaman.

Ho'kiz kulbani qurib yashayveribdi. Qish ham boshlanibdi, sovuq qattiq bo'lib, a'zoyi badandan o'tibdi.

Shunda qo'chqor ho'kizning oldiga yalinib kelibdi:

— Birodar, kulbangga kirib, isinib olay.

— Sening po'stining issiq, qishni shundoq ham o'tkaza olasan-ku... Bor, yo'lingdan qolma, — debdi ho'kiz.

— Agar kiritmasang, yugurib kelaman-da, bir kalla qilaman-u, kulbangni buzib tashlayman. Unda o'zingdan ko'r.

Ho'kiz: “Kel, kirita qolay, yo'qsa bu meni ham sovuqda qotiradi” degan o'yga borib, qo'chqorni kiritibdi.

Sovuq to'ng'izning ham jonidan o'tgach, ho'kizning oldiga kelib:

— Og'ayni, ichkariga kirit, isinib olay, — deb yalinibdi.

— Nima? Nima? Sen, axir, yerni qazib pastga tushib olasan-ku, qishni o'tkazaverasan-ku. Bor, yo'lingdan qolma, — debdi ho'kiz.

— Agar kiritmasang, tumshug'im bilan bir urib, kulbangni ag'darib tashlayman.

Ho'kiz, nachora, deb uni ham kiritibdi.

Shundan keyin g'oz bilan xo'roz kelib qolibdi.

— Ey, og'ayni, ichkari kirit, isinib olaylik, — deyishibdi ular.

— Senlarda qanot bor-ku, birini ostlaringga yozib, birini ustlaringga yopib, qishdan chiqaveringlar, — debdi ho'kiz.

— Agar kiritmasang, kulbangdagi to'sinlarni yulib tashlayman, o'zingga qiyin bo'ladi, — debdi g'oz.

— Kiritmaysanmi? — debdi xo'roz. — Kiritmasang, tomga uchib chiqaman-da, butun tuproqni titib tushiraman. Unda o'zingga jabr bo'ladi.

Ho'kiz sho'rlik nima qilsin? Kulbasiga g'ozni ham, xo'rozni ham kiritibdi.

Ular kulbada yashay boshlabdi. Badaniga issiq yugurgan xo'roz asta-sekin qo'shig'ini boshlabdi.

Tulki bu qo'shiqni eshitibdi-da, bir maza qilib xo'roz go'shti yegisi kelib qolibdi. Ammo uni qanday tutadi? Tulki ayyorlik yo'liga o'tibdi. U ayiq bilan bo'ringning oldiga boribdi-da, debdi:

— E, qadrdon birodarlar! Men hammamizga yetarli o'lja topdim, senga, ayiqvov, ho'kiz, senga, bo'rivoy, qo'y, o'zingga esa xo'roz.

— Juda soz, tulkijon! — debdi ayiq bilan bo'ri. — Biz sening yaxshiligingni aslo unutmaymiz. Borib bo'g'izlaymiz-u, paqqos tushiramiz.

Tulki ularni kulbaga boshlab kelibdi. Ayiq bo‘riga qarab:

— Oldin sen kir! — debdi.

Bo‘ri esa chinqirib:

— Yo‘q, avval o‘zing kir, mendan kuchliroqsan! — debdi.

Ayiq “xo‘p” debdi-yu, oldinga o‘tibdi, u eshikka yetishi bilan ho‘kiz boshini egibdi-da, shoxlari bilan devorga yopishtiribdi. Qo‘chqor esa, sakrab kelib, ayiqning biqiniga kalla qo‘yibdi-yu, yerga ag‘anatibdi. To‘ng‘iz chinqirib, burda-burda qilishga tushibdi. G‘oz uchib kelib, ko‘zini cho‘qilay boshlabdi. Xo‘roz esa yog‘ochda o‘tirib:

— Bu yoqqa olib kelinglar, bu yoqqa olib kelinglar! — dermish.

Bo‘ri bilan tulki baqir-chaqirni eshitib, ura qochishibdi!

Ayiq urina-urina zo‘rg‘a qutulib chiqib, bo‘riga yetib olibdi.

— E, bo‘ladiganim bo‘ldi!.. Umrimda bunaqa qo‘rqmagandim. Kulbaga kishim bilan bir xotin qayoqdandir paydo bo‘ldi-yu, ayrisi bilan devorga qapishtirib qo‘ydi! Duv etib yig‘ilgan olomoni ko‘rsang, biri tushiryapti, biri yulyapti, biri ko‘zga bigiz tiqyapti. Bittasi esa xodaga o‘tirib: “Bu yoqqa olib kelinglar! Bu yoqqa olib kelinglar!” — deb qichqirgani-qichqirgan. Agar uning qo‘liga tushganimda, o‘lib ketishim ham hech gap emasdi!

GUL O'STIROLMAGAN BOLA

Koreys xalq ertagi

Qadim zamonlarda mamlakatga donishmand va baxtli bir qirol hukmronlik qilgan ekan. Uning kayfini faqat qarilig-u befarzandlik buzar ekan, xolos. Kunlardan bir kuni qirol: “Mamlakatdagi eng vijdonli bolani topib, uni o‘zimga o‘g‘il qilib olsam”, — deb o‘ylabdi va hamma bolalarga gul urug‘i ulashishni buyuribdi-da:

— Kimki shu urug‘dan eng chiroyli gul undirsa, shu mening o‘g‘lim yoki qizim bo‘ladi, — deb e‘lon qilibdi.

Hamma bolalar urug‘ni ekib, rosa parvarish qila boshlashibdi. Ular orasida Sol Ir degan bola ham bor ekan. U ham urug‘ni gultuvakka ekibdi. Rosa parvarish qilibdi. Lekin o‘n kun, o‘n besh kun, bir oy vaqt o‘tsa hamki, gultuvakka ekilgan urug‘ qilt etmasmish.

— Bu qanaqasi bo‘ldi? — debdi Sol Ir va oxiri onasidan so‘rabdi:

— Nega men ekan urug‘ unib chiqmayapti? Onasi ham shundan tashvishlanib yurgan ekan:

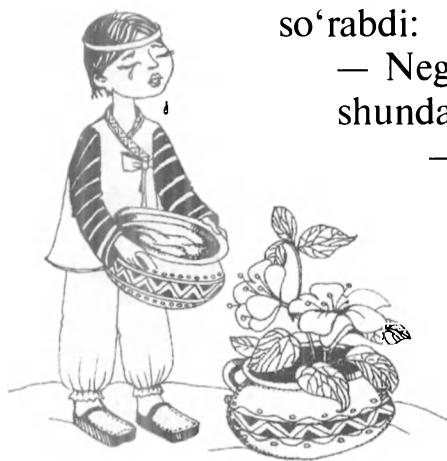
— Tuprog‘ini yangilab ko‘r-chi, — debdi.

Sol Ir gultuvakdagi tuproqni almashtiribdi. Bu safar ham urug‘ ko‘karmabdi. Qirol gullarni ko‘radigan kun yetib kelibdi. Ko‘pgina bolalar yasani-shib-tusanishib, tuvakda o‘zlari o‘stirgan gullarni ko‘tarib yo‘lga chiqishibdi. Ularning hammasi valiahd bo‘lish orzusida ekan. Xo‘sh, keyin nima bo‘libdi, deng? Negadir qirol gullarga qarab

hamma bolalarning oldidan o‘tib ketaveribdi. Uning chehrasida shodlikning uchquni ham ko‘rinmabdi. Ittifoqo, u bir uyning oldida bo‘sh gultuvak ko‘tarib, yig‘lab turgan Sol Irni ko‘rib qolibdi. Qirol o‘sha bolani chaqirib kelishni buyuribdi.

— Nima uchun sen bo‘sh gultuvak ushlab turibsan? — deb so‘rabdi u.

Sol Ir piq-piq yig‘lab, kunlardan bir kuni birovning bog‘idan egasiga bildirmasdan olma uzganini, shuning uchun bo‘lsa kerak, qancha urinsa ham, urug‘ni undira olmaganini gapirib beribdi.

Bu gapni eshitib, qirol Sol Irni ko'tarib olibdi-da:

— Mana mening pok vijdonli o'g'lim, — debdi.

Odamlar orasida g'ovur-g'ovur boshlanibdi.

— Qirol nima uchun gultuvagi bo'sh bolani o'g'il qilib oldi?

Shunda qirol tushuntirib beribdi.

— Ey, xaloyiq, men bolalarga ulashgan gul urug'i qaynatilgan edi.

Shundan keyingina odamlar qirolning fikrini ma'qullashibdi. Rang-barang gullar ko'tarib turgan bolalarning yuzlari uyalganlaridan qip-qizarib ketibdi. Chunki ularning hammasi boshqa gul urug'i topib ekanlar-da.

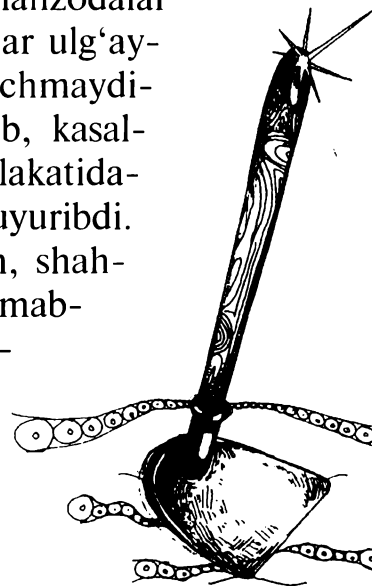
SEHRLI KETMON

Uyg'ur xalq ertagi

Bir podshoning ikki arzanda o'g'li bor ekan. Shahzodalar biron ish qilishmay, erka-tantiq bo'lib o'sishibdi. Ular ulg'aygan sayin ishtahalari bo'g'ilib, bir piyola choy ham ichmaydigan bo'lib qolishibdi. Ularning rangi za'faron bo'lib, kasalmand odamlarga o'xshab qolishibdi. Podsho o'z mamlakatidagi hamma tabiblarni yig'ib, o'g'illarini davolashni buyuribdi. Ammo tabiblar har qancha chora-tadbir qilishmasin, shahzodalarning ishtahasi ochilmabdi, rangiga qon yugurmabdi. Shahzodalar o'zlari qo'shni mamlakatga borib ishtaha dorisi topib kelmoqchi bo'lishibdi. Podsho rozilik berib, ularni yo'lga kuzatibdi. Shahzodalar yo'lda ketishayotganida ketmon chopayotgan bir cholga duch kelishibdi. Shahzodalar otdan tushib, cholga salom berishibdi.

— Buva, bizning ishtahamiz bo'g'ilib, ovqat yeyolmaydigan bo'lib qoldik. Bizga ishtaha dorisi sotiladigan shahar qaydaligini aytib berolmaysizmi? — deyishibdi shahzodalar.

— Aytib berardim-u, biroq hozir vaqtim tig'iz. Juda ishim ko'p. Bugun mana shu dalani tekislashim, ertaga bug'doy sepishim kerak. Shu ishlardan qutulganimdan keyin, sizlarga dorini o'zim topib beraman, — debdi chol.

— Bo'lmasa, siz uyingizga borib donni olib keling. Biz sizga qarashib, tezroq ishingizni bitkazaylik, — deyishibdi shahzodalar. Ular cholning ketmonini olib ishga tushib ketishibdi. Chol uyiga borib don olib kelibdi. Shahzodalar qora terga tushib rosa ishlashibdi. Kechqurun horib-charchagan shahzodalarni chol uyiga boshlab kelibdi. Ungacha kampiri osh qilib turgan ekan. Shahzodalar palovni talashib-tortishib yeyishibdi. Biroq qorinlari uncha to'ymabdi, yana so'rashga iymanishibdi.

— Buvi, palov juda shirin bo'libdi. Unga qanaqa dori qo'shgansiz? — deb so'rashibdi shahzodalar.

— Oshga hech qanaqa dori solganim yo'q, sizlarni ishga soldim, — debdi chol. — Sizlar ishlatgan ketmon — bo'g'ilgan ishtahaning dorisi.

BO'G'IRSOQ

Rus xalq ertagi

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, bir chol bilan kampir bor ekan. Chol kampirga:

— Kampir, menga bo'g'irsoq pishirib bergin, — debdi.

— Axir, nimadan pishirib berayin. Un yo'q-ku! — deb javob beribdi kampir.

— E, kampir! Suprani qoqib-sidirgin, quti ichini supurgin, qarabsanki, birpasda bo'g'irsoqqa yetadigan un yig'ilib qoladi, — debdi chol.

Kampir shunday qilibdi: suprani sidirib, quti ichini supurib, bir-ikki hovuch un yig'ibdi. Unni qaymoqqa qoribdi, zuvala yasab, bo'g'irsoq qilibdi, tovaga solib, moyda pishiribdi-da, sovisin deb, deraza tokchasiga qo'yibdi.

Bo'g'irsoq deraza tokchasida o'tiraverib, zerikib, birdaniga yumalab so'ri ustiga tushibdi, yana bir yumalab yerga tushibdi, tag'in bir yumalab eshik yoniga boribdi, ostonadan bir sakrab dahlizga chiqibdi, dah-

lizdan zinapoyaga o'tibdi, zinapoyadan hovliga tushibdi, hovlidan tashqariga chiqib, olg'a qarab ketaveribdi.

Bo'g'irsoq yo'lda yumalab ketayotganida bir quyon chiqib qolibdi:

— Bo'g'irsoq, bo'g'irsoq! Men seni yeyman, — debdi quyon.

— Yo'g'-e, meni yemagin, shalpanquloq, so'zimga quloq solgin, senga ajoyib qo'shiq aytib beraman, — debdi bo'g'irsoq va qo'shiq aytibdi:

Men bo'g'irsoq, bo'g'irsoq,
Supradagi un-urvoq.
Supurishib oldilar,
Qaymoqqa xo'p qordilar.
Pishirdilar tovada,
Sovitdilar havoda.
Qochib ketdim bobomdan,
Qochib ketdim buvimdan.
Eshit, quyon, bo'ldi, bas,
Sendan qochish hech gapmas.

Bo'g'irsoq qo'shig'ini tamomlab, yana olg'a qarab yumalab ketibdi. Quyon ahmoq bo'lib qolaveribdi.

Bo'g'irsoq yumalab ketaveribdi, shunda ro'parasidan bir bo'ri chiqib:

— Bo'g'irsoq, bo'g'irsoq, men seni yeyman, — debdi.

— Yo'g'-e, meni yemagin, bo'z bo'ri, senga ajoyib qo'shiq aytib beraman, — debdi bo'g'irsoq.

Bo'g'irsoq shunday ashula aytibdi:

Men bo'g'irsoq, bo'g'irsoq,
Supradagi un-urvoq.
Supurishib oldilar,
Qaymoqqa xo'p qordilar.
Pishirdilar tovada,
Sovitdilar havoda.
Qochib ketdim bobomdan,
Qochib ketdim buvimdan,
Qochib ketdim quyondan.

Eshit, bo'ri, bo'ldi, bas,
Sendan qochish hech gapmas!

Bo'g'irsoq yana olg'a qarab yumalab ketaveribdi, bo'ri ahmoq bo'lib qolaveribdi.

Bo'g'irsoq yumalab-yumalab borayotganida, ro'parasidan ayiq chiqib qolibdi:

- Bo'g'irsoq, bo'g'irsoq, men seni yeyman, — debdi.
- Yo'g'-e, meni yemagin, senga ajoyib ashula aytib beraman, — debdi bo'g'irsoq.

Bo'g'irsoq qo'shiq aytibdi:

Men bo'g'irsoq, bo'g'irsoq,
Supradagi un-urvoq.
Supurishib oldilar,
Qaymoqqa xo'p qordilar.
Pishirdilar tovada,
Sovitdilar havoda.
Qochib ketdim bobomdan,
Qochib ketdim buvimdan,
Qochib ketdim quyondan,
Qochib ketdim bo'ridan.
Eshit, ayiq, bo'ldi, bas,
Sendan qochish hech gapmas!

Shunday qilib, bo'g'irsoq bir yumalab qochib ketibdi, ayiq ahmoq bo'lib qolaveribdi.

Bo'g'irsoq yumalab-yumalab borayotganida, ro'parasidan bir tulki chiqib qolibdi-da:

- Salom, bo'g'irsoq! Qanday chiroylisan, xuddi qip-qizil mag'izdaysana! — debdi.

Bo'g'irsoq judayam taltayib ketibdi-da, qo'shiq aytibdi:

Men bo'g'irsoq, bo'g'irsoq,
Supradagi un-urvoq.

Supurishib oldilar,
 Qaymoqqa xo‘p qordilar.
 Pishirdilar tovada,
 Sovitdilar havoda.
 Qochib ketdim bobomdan,
 Qochib ketdim buvimdan,
 Qochib ketdim quyondan,
 Qochib ketdim bo‘ridan,
 Qochib ketdim ayiqdan.
 Eshit, tulki, bo‘ldi, bas,
 Sendan qochish hech gapmas!

— Ajoyib qo‘shiq ekan! — debdi tulki. — Eh, attang, bo‘g‘irsoq, men qarib qolibman, qo‘shig‘ingni yaxshi eshitmayapman, tumshug‘imga chiqib, yana bir marta qattiqroq aytib bergin.

Bo‘g‘irsoq tulkining tumshug‘iga sakrab chiqib, o‘sha qo‘shig‘ini aytibdi.

— Rahmat, bo‘g‘irsoq, ajoyib qo‘shiq ekan, yana eshitgim kelyapti, tilimga chiqib, oxirgi marta bir qo‘shiq aytib ber.

Tulki shu so‘zlarni aytibdi-yu, tilini chiqaribdi: bo‘g‘irsoq laqillab “lip” etibdi-yu, tulkining tiliga chiqibdi. Tulki bo‘lsa “xap!” etib uni yeb qo‘yibdi.

DURCHA VA BAQACHA

Birma xalq ertagi

Qadim zamonda bir kichik qishloqda beva xotin ikki qizi bilan birga yasharkan. U qizlarning kattasini Kattaoy, kichigini esa Kichikoy deb chaqirar ekan. Qizlarining ikkovi ham tug‘ishgan opa-singil bo‘lishiga qaramay, onasi kattasini kichigidan ko‘ra ko‘proq yaxshi ko‘rar ekan. Opa-singillar bir-birlaridan odobi bilan ajralib turarkan: kattasi qo‘pol, badjahl, buning ustiga, o‘lguday qizg‘anchiq ekan. Kichigi esa uning teskarisi — yoqimtoy, xushfe‘l va ochiq-ko‘ngil ekan.

Bir kuni onasi Kichikoyni suv keltirgani qishloq chekkasidagi quduqqa yuboribdi. Kichikoy “xo‘p bo‘ladi”, deganicha suvga ketibdi. U quduqqa kelib, chelagiga endi suv ola boshlagan ekan, birdan yonida juldur kiyimli gadoy

kampir paydo bo'libdi. Aslida, u sehrgar bo'lib, Kichikoyning yuragini sinamoqchi bo'lib, uning oldiga kelgan ekan.

— Bolaginam, men bechora kampirga ozgina suvingdan ber, juda chanqab ketdim! — debdi kampir.

— Biroz sabr qiling, buvijon, men hozir chelagimni to'ldirib olay, — javob qilibdi Kichikoy. Qizcha quduqdan olgan muzdek suv bilan kampirning chanqog'ini bostiribdi.

— Sen yuragi pok, mehribon qiz ekansan, chirog'im, — debdi kampir suvni ichib bo'lib. — Bu xizmatim uchun men senga bir yaxshilik in'om etaman. Shu bugundan boshlab kulganingda, og'zingdan dur yog'ilsin!

Shunday debdi-yu, ko'zdan g'oyib bo'libdi. Shu-shu, har gal Kichikoy kulganda, og'zidan dur to'kiladigan bo'libdi. Buni ko'rgan odamlar unga Ma Pale, ya'ni Durcha deb nom qo'yib olishibdi.

Opasi Kattaoy singlisi Kichikoyni aldab-suldab bu qanday ro'y berganini surishtirib bilib olibdi. Chunki u ham singlisidek bo'lishni juda istabdi. Kunlardan bir kuni Kattaoy o'zi suv keltirgani quduqqa boribdi.

Uning yoniga ham gado kampir kelib, suv berishni so'rabdi. Lekin Kattaoy juda qizg'anchiq ekan, u singlisining gaplarini eslasa ham, kampirga suv berishni xohlamabdi va qo'pollik bilan unga shunday debdi:

— Duch kelgan isqirt gadoyga suv uzatishim qoluvdi! Qani, yaxshilikcha jo'nab qol, bo'lmasa, adabingni berib qo'yaman!

— Sen badjahl, qizg'anchiq, qo'pol va toshbag'ir qiz ekansan! Buning ustiga baxil ham ekansan, o'z singlingga hasad qilasan. Iloyim, har gal kulganingda, og'zingdan baqa chiqsin! — deb qarq'abdi uni kampir.

O'shandan beri bevaning katta qizini qishloqdagilar masxaralab Ma Pxa-pou, ya'ni Baqacha deb chaqiradigan bo'lishibdi.

TULKI BILAN XO‘ROZ

Fors xalq ertagi

Rostmi yo yolg‘onmi, har qalay, bir qari xo‘roz bo‘lgan ekan. U bir necha bor tulkinging domiga ilingan ekan-u, ammo har gal bir amallab uning qo‘lidan omon chiqar ekan. Kunlarning birida u qishloq chekkasidagi maydonchada don cho‘qilab yurgan paytda birdan bekinib kelayotgan tulkiga ko‘zi tushibdi.

Qishloqqacha qochib bora olmasligiga ko‘zi yetibdi. U bazo‘r yonidagi keksa qayrag‘och tepasiga chiqib olibdi. Tulki daraxt tagiga kelib:

— Hoy, xo‘roz! Nega meni ko‘rishing bilan daraxtga chiqib olding? — deb so‘rabdi.

Xo‘roz unga qarab debdi:

— Nima, yugurib borib seni quchoqlab olaymi?

— Ha-da! Hali hech narsadan be-xabarmisan? Shoh chor-atrofga elchilarni yuborib: “Mening saltanatimda biror odam bolasi, biror jonzot o‘zidan kichikni xafa qilmasin. Bundan keyin bo‘rilar bilan qo‘ylar bir buloqdan suv ichadilar, lochin bilan kabutarlar bir inda yashaydilar”, — deb xabar qilishlarini buyurdi. Qo‘rqmay yonimga tushaver, birga sayr qilamiz.

— Jo‘ralar bilan sayr qilish yaxshi, lekin hozir emas. Biroz sabr qil, buyoqqa shamol kabi uchib kelayotgan hayvonlar yetib kelsin, o‘shanda hammamiz birga aylanamiz, — deb javob qilibdi xo‘roz.

— U qanday hayvonlar bo‘ldi ekan?

— Bo‘rilarga o‘xshaydi, quloqlari bilan dumlari uzunroqmi?

— Balki ovchi itlaridir?

— Ha, ha, topding, xuddi o'zi!

Ovchi itlarni ko'z oldiga keltiribdi-yu, tulki tiraqaylab qochishga tushibdi. Xo'roz uning ketidan:

— Nega qochib ketyapsan? — deb baqiribdi.

— Ovchi itlar bilan chiqisha olmayman.

— Hozirgina shoh barcha jonzot o'zidan kichikni xafa qilmaslikni buyurgan, demayotganmiding?

— Axir, ovchi itlar cho'lga chiqib ketgan edilar, shoh farmonini eshitmagan bo'lishsa-chi? Meni nimtalab tashlashlari mumkin.

Shunday debdi-yu, tulki ko'zdan g'oyib bo'libdi.

MITTI SICHQONNING KATTA SARGUZASHTLARI

Eskimos xalq ertagi

Kunlardan bir kuni mitti sichqon safarga chiqishga qaror qilibdi. Buvisi unga safar uchun zarur bo'lgan narsalarni hozirlab beribdi. Va u yo'lga chiqibdi. Birozdan so'ng uning yo'lida ko'l uchrabdi. Mittivoy yon-atrofga ko'z yugurtirgan ekan, hech kim ko'rinmabdi.

— Attang, — deb chuqur uh tortibdi. — Istagan odam bilan kuch sinashishga tayyor edim-a.

Ko'lni suzib o'tib, u bir silkinibdi-da:

— Ehtimol delfin ham bunday ko'ldan suzib o'tishda charchab qolgan bo'lardi! — debdi o'zicha mag'rurlanib.

Katta ko'l esa bor-yo'g'i buvisining oyoq izicha bo'lib, yomg'ir suvidan paydo bo'lgan halqobcha ekan.

Mittivoy boshqa so'qmoqdan yo'lga tushibdi va

baland tog‘ga ro‘para kelibdi. Atrofdan hech zog‘ ko‘rinmaganidan u juda xafa bo‘libdi:

— Attang, shu orada kiyiklar ko‘rinmaydimi, men ularga qanday sakrashni bir ko‘rsatib qo‘ygan bo‘larmidim.

Mittivoy yugurib kelib bir sakrab tog‘dan o‘tib olibdi.

— Durust, durust! — debdi u o‘ziga-o‘zi. — O‘zingga qolsa “Yashavor, azamat!” degan bo‘lardim.

Tog‘ga kelsak, u bor-yo‘g‘i bir tutam qurib qolgan o‘t ekan, xolos.

Mittivoy oldinga qarab yugurib borayotgan ekan, birdan ikki ayiqpolvonning hayot-mamot uchun olishayotganini ko‘rib qolibdi.

— To‘xtanglar, — deb baqiribdi u. — Olishishni darhol to‘xtatinglar, bir-biringizni o‘ldirib qo‘yasiz!

Ammo ayiqpolvonlar uning baqirig‘ini eshitmapti, shunda mittivoy o‘rtaga tushib, ularni ajratib qo‘yibdi-da:

— Men juda dovyurak va kuchliman, jo‘nab qolinglar, qayta menga duch kelmanglar! — debdi.

Olishganlar turli tomonga ketishibdi. Ularning biri dala kanasi, ikkinchisi pashsha ekan.

— Buguncha bo‘lar, — debdi mittivoy o‘ziga-o‘zi va uyiga qarab yuguribdi.

— Men nimalarni ko‘rmadim, buvijon! — deb baqiribdi u ostonadan kirar-kirmas va boshidan kechirganlarini so‘zlab beribdi.

— Voy, sen jinnivoyim... — deb mittivoyini bag‘riga bosibdi buvisi.

IT BILAN TOVUQ

Afrika xalq ertagi

Bir bor ekan, bir yo‘q ekan, ikki o‘rtoq — tovuq bilan it bo‘lgan ekan. Ular bir uyda: it ostonada, tovuq esa uy ichkarisidagi katakda turar ekan. Kunlardan bir kun tovuqning erinchoqligi tutib, kechasi tashqari eshikni yopib qo‘y, deb itdan iltimos qilibdi. Shunda it:

— Kerak bo‘lsa, o‘zing yop, menga ostonam ham, ko‘cham ham birday.

Itning kuni o‘zingga ma‘lum-ku, — deb javob beribdi.

Tovuq issiq o'rnini sovutgisi kelmay, ko'cha eshikni borib yopib qo'yishga juda erinibdi.

— O'zing bilasan. Men katakda yashayman, qo'rqadigan yerim yo'q, — debdi.

Buni qarangki, o'sha kuni tunda ularning uyiga tulki kelibdi. U dong qotib yotgan itning oldidan lip etib o'tibdi-yu, katakni ochib, tovuqni olib, qochib qolibdi. Nima bo'lib ham, tovuq bir amallab tulkining qo'lidan sitilib chiqibdi-yu, uyiga qochib kelibdi.

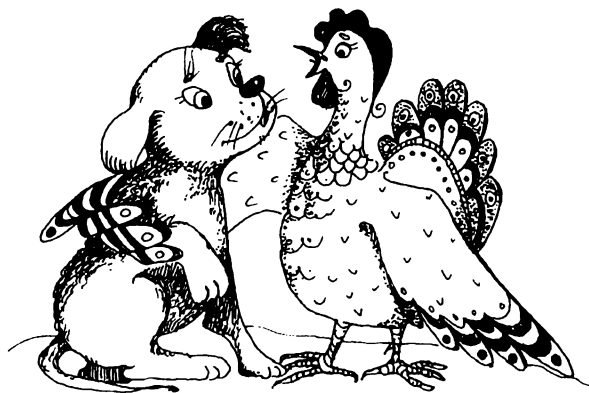
— Qayoqlarga gumdon bo'lib ketding? — so'rabdi it tovuqdan. Tovuq miq etmay o'z qo'nog'iga borib joylashibdi.

Ertasi kuni kechqurin it tovuqqa qarab:

— Eshikni yaxshilab tambala, seni tulki o'g'irlab ketishi mumkin. Men, odatda, darvozani tambalamay yotaman, tulkidan qo'rqmayman, — debdi.

Tovuq, tulki uni qanday qilib o'rmon bo'ylab sudraganini eslabdi-yu, qo'nog'idan tushib, eshikni mahkam tambalab qo'yibdi.

O'shandan buyon tovuq kataklarining eshigi qulflog'liq bo'larkan.

O'zbek bolalar adabiy ertaklari

Mahmud MURODOV

AHILLIKDA GAP KO'P

Bir yo'lbars bor ekan. U hamma vaqt: “Men kuchliman, hech nimadan qo'rqmayman”, — deb maqtanar ekan.

Bir kuni u ketayotsa, gul ustida Bulbul sayrab turganmish.

— Jo'nab qol mening gulimdan, bo'lmasa, tilka-pora qilib tashlayman, — debdi Yo'lbars o'kirib.

— Birpas sayrasam, nima qilibdi? — debdi Bulbul hurmat bilan.

— Mana senga sayrash, — deb Yo'lbars Bulbulni urmoqchi bo'lgan ekan, Bulbul “pir-r” etib uchib ketibdi. Yo'lbarsning panjasiga esa gul tikani kirib qolibdi. U har qancha urinmasin, tikanni chiqarolmabdi.

Bir-ikki kundan keyin panjasi shishib ketibdi. Yo'lbars og'riqqa chidolmay, yig'lab o'tirgan ekan, oldidan Quyon o'tib qolibdi.

— Yo'lbars tog'a, nega xafasiz? — deb so'rabdi Quyon.

— Qo'limga tikan kirdi. Chiqarolmayapman, voy-voy, — debdi Yo'lbars.

Quyoning rahmi kelibdi.

— Yuring, sizni o'rtog'imning oldiga olib boraman. Tikanni ninasi bilan chiqarib tashlaydi, — deb uni Jayraning yoniga boshlab kelibdi va bo'lgan voqeani aytib beribdi.

— Mening ninalarim tikan chiqarish uchun emas, dushmandan saqlanish uchun xizmat qiladi. Men bilan yuringlar-chi, sizlarni bir tanishim yoniga olib boray. U asalarilarning nayzasini olishni biladi, — deb Ayiqning yoniga boshlab boribdi.

Ayiq Quyoning gapini eshitgach:

— E, bunday mayda narsa mening tishimga ham, qo'limga ham ilinmaydi. Buning ustiga, ko'zim ham xiralashib qolgan, — debdi Ayiq. — Endi nima qildik? Ha, aytganday, tikan ham yog'och-ku, shundaymi? Men sizlarni shunaqa ish bilan shug'ullanadigan tanishimga olib boraman.

Hammalari boshlashib, Filpolvon yoniga borishibdi. Ayiq bo'lgan voqeani aytib beribdi.

— Agar Yo'lbarsning qo'liga xoda kirganda edi, sug'urib tashlardim. Tikanni olish uchun esa ustalik kerak, — debdi Fil. — Yaxshisi, men sizni suvda yashaydigan do'stim yoniga olib bora qolay, balki u bilar.

Begemot kelayotgan to'dani ko'rib:

— Kim u? — deb o'kiribdi.

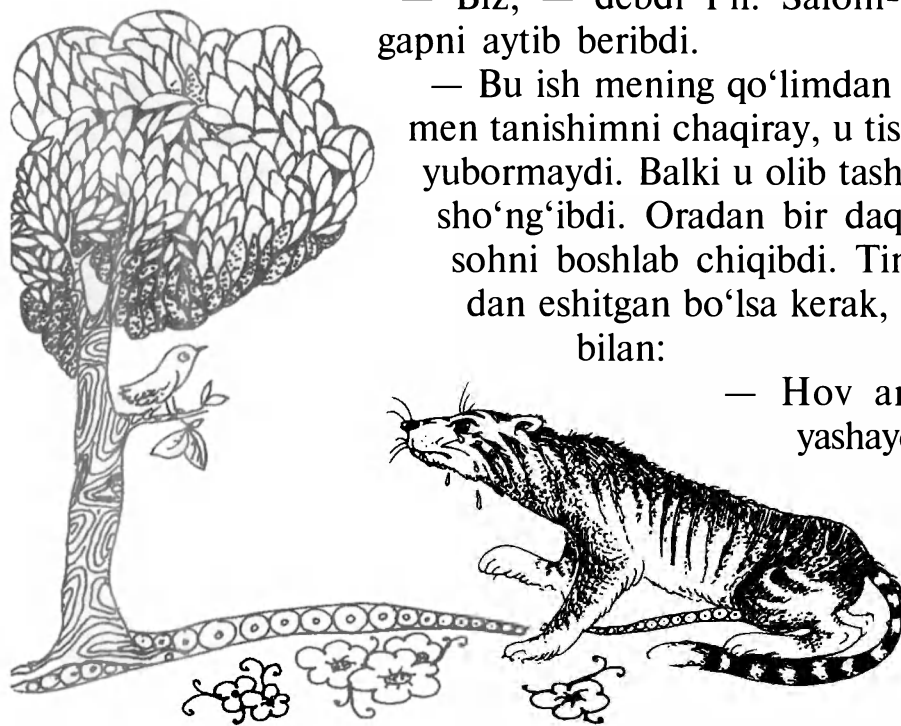
— Biz, — debdi Fil. Salom-alikdan keyin hamma gapni aytib beribdi.

— Bu ish mening qo'limdan kelmas ekan. Yaxshisi, men tanishimni chaqiray, u tishlagan narsasini qo'yib yubormaydi. Balki u olib tashlar, — debdi-da, suvga sho'ng'ibdi. Oradan bir daqiqa o'tar-o'tmas Timsohni boshlab chiqibdi. Timsoh yo'lda Begemotdan eshitgan bo'lsa kerak, suvdan bosh chiqarishi bilan:

— Hov anavi daraxtda Bulbul yashaydi. Ba'zan u menga ham yordam beradi. Iltimos qilinglar, u, albatta, olib tashlaydi, — debdi.

H a m m a l a r i
Bulbul yoniga bori-
shibdi. Bu o'sha erta-

gimiz boshidagi Bulbul ekan. U Yo'lbarsga hech narsa demay, tumshug'i bilan tikanni olib tashlabdi. Ayiq Yo'lbarsning panjasini siqib, maddani chiqarib tashlabdi. Yo'lbars qilmishidan qizarib, avval Bulbuldan uzr so'rabdi, keyin hammaga minnatdorlik bildiribdi. Bulbul o'z yordamidan xursand bo'lib, zavq bilan sayrab beribdi.

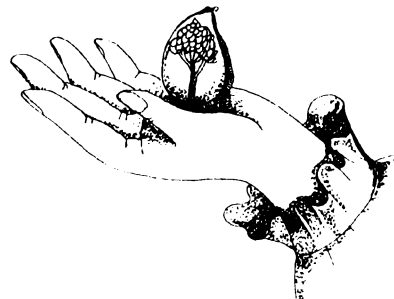

Aziz ABDURAZZOQ

DANAK ICHIDAGI DARAXT

Bir bor ekan, bir yo'q ekan,
 Bir yo'q ekan, bir bor ekan.
 Shahrimizda chaqqon, dono
 Ra'no degan qiz bor ekan.
 U yashagan hovli bog'day,
 Daraxtlari ko'p-ko'p ekan,
 Yoz kelganda ko'm-ko'k ekan.
 Hovlidagi bir tup o'rik
 Sara ekan, zotli ekan,
 Asaldan ham totli ekan.

O'sha o'rik pishganida, Ra'no uni maza qilib yeb, ortiqchasini oftobga yoyib quritar ekan. O'rik qurib, turshak bo'lganida, oyisi uni xaltalarga solib, tikib qo'yar ekan. Bir kuni Ra'no oyisi bilan birgalashib xaltalarga turshak solayotganida, turshak orasidagi bitta danak yerga tushibdi. Ra'no uni olib, osmonga otib o'ynay boshlabdi. U danakni osmonga otar ekan-da, pastga tushayotganida kafti bilan ilib olar ekan. Har safar danak Ra'noning kaftiga tushganida, "shiq-shiq" degan tovush eshitar ekan. "Iya, bu nima?" deb o'ylabdi Ra'no. Shunda danakning ichida kimdir ingichka ovoz bilan gapiribdi:

— Bu men — daraxtman, — debdi haligi ovoz.

— Iya, daraxt ham danakning ichida bo'ladimi? — debdi Ra'no hayron bo'lib. — Daraxt bo'lsang, qanaqa qilib danakning ichiga kirib olding?

Ra'no danakni chaqib ko'rmoqchi bo'libdi.

— Qani, ko'ray-chi, qanaqa daraxt ekansan? — debdi u.

U shunday deb, danakni kattakon, sip-silliq toshning ustiga qo'yibdi. Keyin uni bolg'a bilan urgan ekan, sirg'alib uchib ketibdi. Ra'no uni qidiribdi-qidiribdi, topolmabdi.

— Hay, mitti daraxt, qayoqqa qochding? — deb chaqiribdi.

Danak javob bermabdi.

Shunday qilib, danak yo'qolibdi. Bora-bora, Ra'no uni esidan chiqarib yuboribdi. Chunki uning ishi ko'payib ketibdi. U har kuni dadasining yonida yurib gullarga suv quyibdi, oyisining aytganini qilib hovli supuribdi, tovuqlariga don beribdi. Xullas, ishdan qo'li bo'shamabdi. Shunday qilib, yoz o'tib,

kuz kelibdi, kuz o'tib, qish kelibdi. Bir kuni oyisi xaltalardan bittasini ochib, undagi turshakdan kompot pishirayotganida Ra'no o'sha yo'qolgan danakni eslabdi. O'sha danak turshak tamom bo'lgunicha Ra'noning esidan chiqmabdi. Turshak tamom bo'lganida qish ketib, bahor kelibdi. Ra'no yana hovlida goh o'ynab, goh dadasiga, oyisiga qarashibdi. Ular gul ekishibdi, daraxtlarning tagini chopib yumshatishibdi, eski xazonlarni tozalashibdi. Shunday kunlardan birida Ra'no ekin ekiladigan joyda o'ynab yursa, yerdan kichkinagina nihol o'sib chiqqanini ko'ribdi. Tepasiga borib, cho'nqayib o'tirib tomosha qilibdi. "Bu nima ekan?" deb o'ziga-o'zi gapirgan ekan, nihol yosh bolaga o'xshab ingichka ovoz bilan:

— Men — daraxtman, — debdi.

Ra'no uni ovozidan tanibdi. U o'sha — Ra'noning bolg'asidan qochib qutulgan danak ekan.

— Men yo'qotgan danak senmisan? — debdi Ra'no.

— Danak emasman, daraxtman, — debdi nihol. — Ko'rmayapsanmi?

— Ko'rib turibman, daraxtsan, — debdi Ra'no. — Danakning ichiga qanaqa qilib sig'ding?

— Danakning ichida mag'iz edim, — debdi nihol. — Yerda, qor tagida uxlab yotib, uyg'ondim, keyin daraxt bo'lib o'sib chiqdim. Agar meni chaqib yeb qo'ysang, hozir bunaqa chiroyli daraxt bo'lib o'sib chiqmagan bo'lardim. Endi meni yulib tashlamasang, o'sib, huv anavi oyimga o'xshagan katta o'rik daraxti bo'laman.

O'sha kundan boshlab Ra'no niholni qo'riqlaydigan bo'libdi. Hozir ham uni parvarishlab yurganmish. Kimki uni ko'rmoqchi bo'lsa, uch yildan keyin bahorda Ra'nolarnikiga borsin. O'shanda danakdan chiqqan mitti o'rik gullab turgan bo'ladi.

Akbar YUNUSOV

HARAKATDA BARAKAT...

Bir bor ekan, bir yo'q ekan, dunyoda juda-juda quvnoq bir bola bor ekan. Uni ko'rganlarning dili yorishib ketarkan. Bola ashula aytishni yaxshi ko'rarkan. Ashulasi ham o'ziga mos va xos ekan: "Harakatda barakat, undan qochar falokat..." Shu qo'shiqni kuylab, dunyo kezarkan.

Bir kuni u ashulani xirgoyi qilib, bir qishloqqa kirib boribdi. Qarasa, sochi jingalak, yuzi handalak qizcha ko'zini ishqalab-ishqalab yig'lab o'tirganmish.

— Nega yig'layapsan? — deb so'rabdi unga yaqinlashib.

— Oyim kasallar, bug'doyni tegirmonga olib borishga hech kim yo'q. Havonchada un qilmoqchiydim, qo'lim...

Qizchani qavarib ketgan jajji qo'lga ko'zi tushibdi. Rahmi kelibdi.

— Kuyinma, bug'doying, albatta, un bo'ladi, — debdi bola.

— Qanday qilib?

— Tegirmoncha yasaymiz, ikki toshni ishlashga majbur qilamiz.

— Toshni-ya?

— Ha, jonsiz toshga jon kiritsa bo'ladi.

Bola urinib-urinib, qo'l tegirmon yasabdi. Dastasidan ushlab aylantirgan ekan, tegirmon un chiqara boshlabdi.

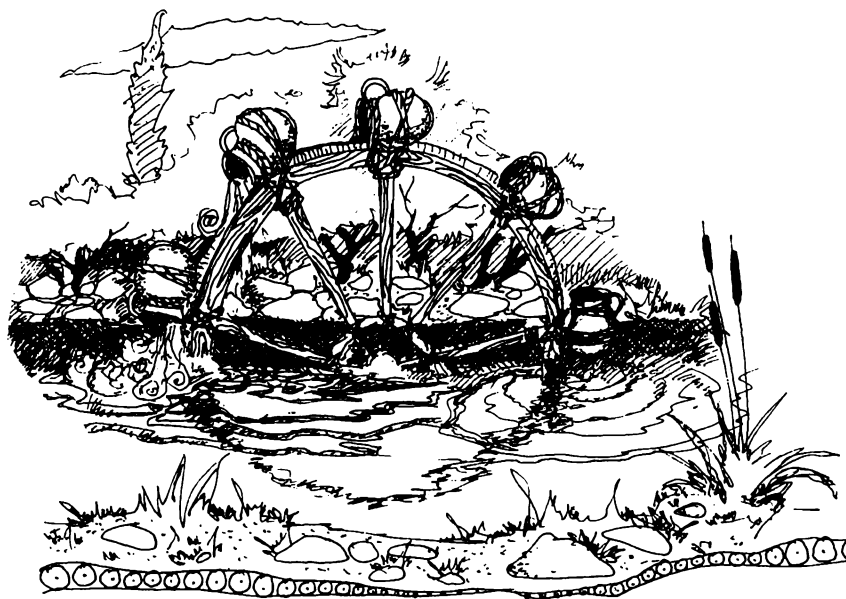
Qizcha xursandlikdan chapak chalib yuboribdi.

Bola yo'lida davom etibdi.

Bir qishloqqa kelsa, odamlar bor narsalarini ot-ulovlarga ortishayotganmish.

— Tinchlikmi, buvajon? — deb so'rabdi bola bir choldan.

— To'g'onni suv urib ketdi, endi bog'-rog'lar quriydi, qishloq ilon va chayonlar makoniga aylanadi, — debdi chol kuyinib.

— Ketmanglar, men falokatni haydayman. Qani, daryoni ko'rsatinglar-chi? Ular qirg'oqqa kelishsa, daryo hayqirib oqayotganmish. U toshlarni ham dumalatib-dumalatib yuborayotganmish. Bola daryo bo'yiga o'tirib ko'p o'ylabdi. Keyin keraksiz arava g'ildiraklarini topibdi. Ularga ko'zachalar bog'lab, charxpalak yasabdi.

Daryo bo'yiga o'rnatilgan charxpalak aylanib, tepaga suv chiqibdi.

— Baraka top, o'g'lim. O'zing kichkina bo'lsang ham, aqling balo ekan, — debdi boyagi chol. Bola jilmayib qo'yibdi. “Harakatda barakat, undan qochar falokat...” — deb ashulasini aytib yo'lga tushibdi.

Qishloq ahli xursand bo'lib, yana charxpalak yasashga kirishibdi. Chanqoq yerlarga suv chiqib, hammayoq bog'-u bo'stonga aylanib ketibdi...

Aytishlaricha, bola hamon harakatni maqtab, falokatni quvlab, odamlar orasida yurgan emish.

Rauf TOLIB

BO'RSIQ DO'ST IZLAYDI

Olmaxon Bo'rsiqni ko'rib, undan hol-ahvol so'rabdi:

- Xo'sh, qalaysan, og'ayni?
- Uf... Yuragim tars yorilay deyapti.
- Ha, tinchlikmi o'zi?

— E, so'rama, yolg'izlik juda jonimga tegib ketdi, hech kun o'tmaydi-ya? — deb zorlanibdi.

— O'rtoq, senga juda qiyin ekan. Yolg'izlik yomon. Axir, tokaygacha shunday yashaysan? Buncha odamovi bo'lmasang, o'zingga mos bitta do'st topib ol. Senga maslahatim — shu.

— Do'st deysanmi? — ajablanibdi

Bo'rsiq.

— Ha, do'sting bo'lsa, zerikish nimaligini bilmaysan. Suhbatlashasan, tarallo-yallo qilib o'ynaysan, kulasan. Bexavotir, rohat-farog'atda yashaysan. Biron

dushman senga ko'z olaytirguday bo'lsa, ikkovlashib dodini berasizlar. Do'st — jonga malham, har ishda hamdam.

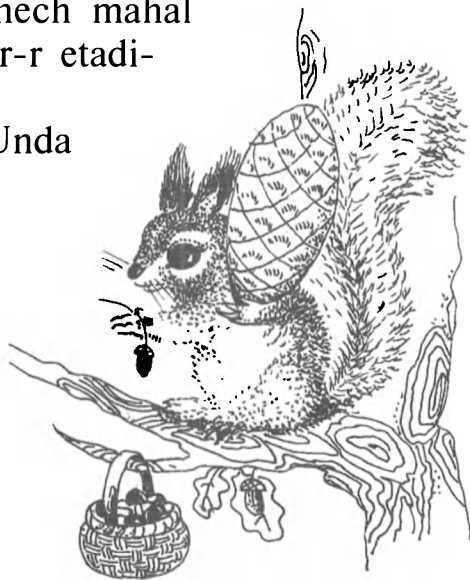
— E, unaqa joningga jon bo'ladigan do'st qayda?

— Topiladi, — o'ylab qolibdi Olmaxon. — Mana, quyonni olaylik. Ko'ngli sutday oq. Birovga yomonlik qilish yetti uxlab tushiga ham kirmaydi. O'zingga ishonganday unga ishonsang bo'ladi.

— Qo'ysang-chi, o'sha quyonni! Quyon hech mahal do'st bo'larmidi? Qush pir-r etsa, yuragi shir-r etadi-yu... Do'st degan pahlavon, botir bo'lsa...

— Hm... — o'ylab cho'mibdi Olmaxon. — Unda Ayiq bilan do'st tutinsang, qalay bo'larkin?

— Topding, kallangga qoyil. Kimsan, Ayiqning do'sti, deb birov menga g'ing deya olmaydi. Dushmanlar ham uzoqdan meni ko'rishlari bilan juftakni rostlab qoladilar-da! — o'ylab qolibdi Bo'rsiq. — Ammo Ayiqning juda g'alati odati bor-da! Aybingni yuzingga shartta aytaveradi. Juda betgachopar. Yo'q, Ayiq menga sira do'st bo'lmaydi. Bu aniq!

— Unda yana o'ylab ko'rish kerak, — debdi Olmaxon. — Aytmoqchi, Tipratikan-chi? Qalay?

— Tipratikanvoy o'zini menga juda yaqin olib yuradi. "Sen bilan do'st bo'lmoqchiman", — deb iniga borsammikan-a? Yo'q, shoshilmaslik lozim. Tipratikanvoy o'zi uncha yomon emas. Ammo o'lguday mehnatkash-da! Qachon qarasang, orqasiga nimalarnidir orqalab yurgani-yurgan. Bundoq dam olib o'tirganini ko'rmaganman. U bilan o'rtoq bo'lsam, meni tinch qo'yadimi? "Yur, butazorga borib kelaylik...", "Kecha shamolda rosayam mevalar to'kilgandir, yur, bog'dan xabar olib kelaylik", deb enka-tinkamni quritib yuboradi. Bu — aniq gap. Bordi-yu, yo'q, desam, jahli chiqadi, o'rtaqa sovuqchilik tushadi. "O'taketgan dangasasan, bundoq harakat qilsang-chi, qishga u-bu narsalar g'amlasang-chi", deydi, albatta.

— Kel, bo'lmasa, unda ikkov do'st bo'la qolaylik, — taklif kiritdi Olmaxon.

— O, juda soz, — debdi Bo'rsiq tilyog'lamalik bilan.

Olmaxon ketgach, Bo'rsiq uning ortidan masxara qilibdi.

— Menga do'st bo'larmish. Undan boshqa do'st qurib qolibdimi? O'zi shirinso'z, muloyim ko'ringani bilan, borib turgan ziqna. Arzimagan narsa ustida o'lib qoladi. Yong'oqlarni doim iniga yashirgani-yashirgan. Undan bir yorug'lik chiqishiga sira ko'zim yetmaydi. Do'st bo'larmikin? Yo'g'ov! Boshqa do'st topish kerak. Ammo o'sha do'st qani?

Bo'rsiq o'tirvolib yana o'ziga do'st izlay boshlabdi. Hammani bir-bir sanab chiqibdi. Birov zahar, birov anqov, birov o'poq, birov so'poq... Qiziq, hech kim unga yoqmasmish-da.

Mana, necha yildirki, Bo'rsiq yakka-yolg'iz yasharkan.

Zamira IBROHIMOVA

NO'XAT BILAN TUZ

Qadim zamonlarda kichkinagina bir no'xatcha bo'lgan ekan. U yolg'iz o'zi yashar ekan. Doim: "Mening ham o'rtoqlarim bo'lganida edi, ular bilan maza qilib o'ynardim, hech zerikmasdim", — deb orzu qilar ekan. No'xat bir kuni o'rnidan turib, tirnoqlari bilan yer kovlab, kichkinagina chuqurcha yasabdi-da, ichiga tushib olibdi. Shamol chuqurcha ustini tuproq bilan yopib qo'yibdi. Oradan bir necha kun o'tibdi. Chuqurcha ichidan no'xat unib chiqibdi. Chiqibdi-yu, tuz bilan uchrashib qolibdi. Chunki u unib chiqqan joy sho'r yer ekan. Tuz ko'm-ko'k, jajji niholga g'azab bilan qarabdi-da:

— Hey, sen! Men podsholik qilayotgan joyda qo'rqmay bosh ko'tarib chiqdingmi?! — debdi. Niholcha qattiq qo'rqib ketibdi. U qaltirab turib, chiyildoq tovush bilan:

— Kechiring meni. Sizning bu yerda hokimlik qilishingizni men bilmabman. Agar ruxsat bersangiz, bir necha oy shu yerda yashab tursam. Keyin o'g'il-qizlarim bilan sizga rahmatlar aytib, boshqa yerga ko'chib ketardik, — deb yolvoribdi.

Shunda tuz ko'zlarini olaytirib, g'azab bilan o'shqiribdi:

— Yo'q, bo'lmaydi! Ko'payib ketganlaringdan keyin senlarni yo'qotish qiyin bo'ladi. Pishib yetilganlaringda, odamlar ko'rib qolsa bormi, darrov terib olib, pishirib yeb ko'rishadi. Mazali ekanliklaringni bilishgach, mening

yerlarimga ekishaveradi. Suv quyib, meni yo'q qilishga harakat qilishadi. Tushundingmi?! — debdi-yu, yirik-yirik tuzlaridan niholchani yuziga sepib yuboribdi.

Sho'rlik niholcha birpasda bujmayib qolibdi. Yaxshiyamki, uning baxtiga shu payt yomg'ir yog'ibdi-yu, no'xatning barglariga o'rnashib olib, joniga azob berayotgan tuzni yuvib tashlabdi. Niholcha o'ziga kelib, tuzning zolimligidan qattiq xafa bo'libdi. Dushmanining yomg'irdan qo'rqib, qayoqqadir yashirib olganligidan foydalanib, tuzi yo'q yerni izlab, tez-tez yurib ketibdi. Yo'l yursa ham, mo'l yuribdi. Oxiri tuzi yo'q yerni topibdi. Bu saxiy yer niholchani xursand bo'lib, o'z bag'riga olibdi...

Oradan juda ko'p yillar o'tibdi. Hozirgi tuzimiz qadimgi bobosining qilgan yomonligi uchun no'xatdan ko'p marta kechirim so'rabdi. Ammo no'xat ham qaysarlik qilib, hech tuzni kechirmabdi. Bundan tuzning ham jahli chiqibdi. No'xatdan ovqat tayyorlanayotganda unga

tez tuz solinsa, u no'xat ichidagi suvlarni so'rib olarkan-da, uni burishtirib, qotirib qo'yarkan. Shuning uchun to no'xat pishib, ustidagi yupqa po'stinini yechmaguncha qozonga tuz solib bo'lmas ekan.

Shunday qilib, no'xat po'stinini yechib bo'lgach, qaytib kiyolmay, tuz bilan qozonda ahil yashashga majbur bo'lib qolgan ekan.

O'tkir HOSHIMOV

TOMCHI HAQIDA ERTAK

Qishloq chekkasida, baland tepalik ustida bir tup o'rik bor ekan. U har yili odamlarga ko'p-ko'p meva berarkan. Ammo atrofida boshqa daraxtlar bo'lmagani uchun juda zerikar ekan. Bir kuni ertalab o'rik uyg'onsa, yaprog'ida bir narsa yaraq-yaraq qilib turganmish.

- Sen qanaqa qushsan? — debdi o'rik hayron bo'lib.
- Men qush emasman. Men — Tomchiman, — debdi boyagi yaraqlab turgan narsa.
- Kel, o'rtoq bo'lamiz, — debdi o'rik.
- Bo'пти.
- Ammo ketib qolmaysan, — debdi o'rik. — Bo'lmasa, qushlardan ham o'rtoqlarim ko'p-u, hammasi kuz kelishi bilan qochib ketishadi.
- Mayli, — debdi Tomchi. — Men eng qiyin paytda doim sening yoningda bo'laman.

O'rik juda suyunib ketibdi. Ikki o'rtoq kun bo'yi maza qilib o'ynashibdi. Lekin o'rikning quvonchi uzoqqa bormabdi. Ertasiga ertalab uyg'onsa, Tomchi yo'q emish.

“Tomchi meni aldabdi” deb o'ylabdi o'rik xafa bo'lib. Endi shundoq deb turgan ekan, birov uni chaqiribdi.

— O'rikjon! Hoy, o'rikjon!

O'rik quloq solsa, tovush osmondan kelayotganmish. Osmonga qarasa, do'mboqqina, oppoq bulut suzib ketayotganmish.

— Meni kim chaqiryapti?! — debdi o'rik shoxlarini silkitib.

— Men, sening do'stingman! — debdi bulut borgan sayin pastlab. — Men — Tomchiman.

O'rik hayron bo'libdi:

- Qandoq qilib chiqib olding?
- Meni oftob bobo bulutga chiqarib qo'ydi.
- Meniyam obket, — debdi o'rik havasi kelib.
- Yo'q, sen odamlarga meva berishing kerak. Qo'rqma, men ham yaqinda qaytib kelaman.

Tomchi shunday debdi-da, bulutga minib, olis-olislarga ketib qolibdi. O'rik yana zerika boshlabdi. “O'rtog'im endi kelmaydi, — deb o'ylabdi xafa bo'lib. — Osmonga chiqib, meni unutib yubordi”.

Kunlar borgan sayin isib, o'rikning rosayam suv ichgisi kelibdi. Chanqaganidan yaproqlari shalpayib qolibdi. Suv ichay desa, yaqin-orada bittayam ariq yo'q emish. Oxiri u shundoq chanqabdiki, hushidan ketib qolibdi.

Bir mahal birov uning yaproqlarini silagandek bo'libdi. O'rik ko'zini ochib qarasa, yaproq ustida Tomchi turgan emish.

— Men senga yordam bergani keldim, — debdi Tomchi. U shunaqa ko'p o'rtoqlarini boshlab kelgan ekanki, o'rikning chanqog'i birpasda bosilib, yayrab-yashnab ketibdi. Ikkala do'st rosa o'ynabdilar.

Kundan-kun, oydan-oy o'tib, kuz kelibdi, o'rikning yaproqlari to'kilib, yalang'och bo'lib qolibdi. Bu ham kamlik qilganday, birdan izg'irin shamol esibdi, o'rikning a'zoyi badani muzlay boshlabdi.

— Tomchi bo'lganida yordam berardi, — deb o'ylabdi o'rik afsuslanib. Shundoq deyishi bilan osmonda bir vaqtlar Tomchini ko'tarib yurgandaqa bulutlar paydo bo'libdi. Bulutlar quyuqlashaveribdi, quyuqlashaveribdi, oxiri qor yog'ib yuboribdi. Qor uning shoxlarini ko'rpadek o'rab olibdi.

— Qalay, isib qoldingmi, o'rikvoy?

O'rik Tomchining tovushini darrov tanibdi. Ammo o'zini ko'rmabdi.

— Qayerdasan, Tomchi? — debdi shoxlarini silkitib.

— Qorning ichidaman, — debdi Tomchi kulib. — Qarasam, sovuqqotib qolibsan, qorni boshlab keldim.

— Endi ketib qolmaysan-a? — debdi o'rik yalinib.

— Yo'q, bahorgacha sening yoningda qolaman.

O'shandan beri o'rik odamlarga ko'p mevalar beribdi. Tomchi ko'p ellarni kezibdi. Ammo qayerda bo'lmasin, qiyin va zarur paytda do'sti — o'rikning yoniga yetib kelarkan.

Turg'unboy G'OYIBOV

MARSDAN KELGAN ODAM

Anorlarining sersharbatligi, shifobaxshligi bilan dunyoga tanilgan bir qishloq bor ekan. Qishloq anorzorlaridan birida qari bir chol bog'bonlik qilar, Zumradxon degan nabirasi unga yordam berar ekan. Bir kuni bog'da ishlayotgan ekanlar, osmondan ularning yoniga boshiga kosmonavtlar qalpog'ini kiygan

bir kishi kelib tushibdi. Chol mehmonni ko'rib angrayib qolibdi. Ishini to'xtatib, qaddini rostdlabdi. Nimadan gap boshlashni bilmay turgan ekan, Zumradxon qiziqib:

— Amaki, kimsiz? Bunaqa kiyimlarni kiyib, buyoqda nima qilib yuribsiz? Osmonga uchishni mashq qilib yurganlardanmisiz? — deb so'radi.

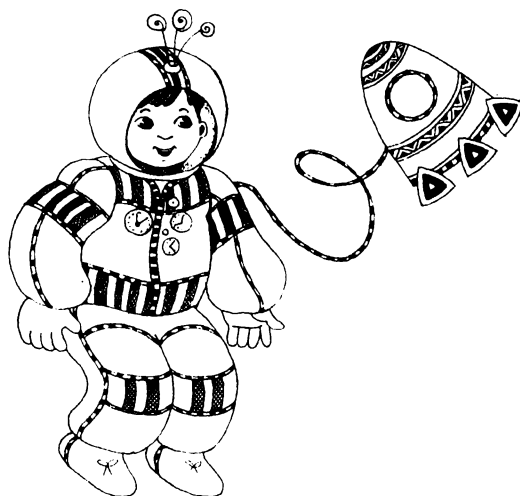
Qizchaning so'zini eshitib, mehmonning yuzlari quvonchdan yorishib ketibdi. Kutilmaganda:

— Ha... Men yaxshi tushunadigan tilda so'zlashar ekansizlar. Bu juda yaxshi bo'ldi. Bo'lmasa, sizlarga o'z maqsadimni qanday tushuntira olardim, dilimda ana shu zo'r tashvish edi, — debdi.

Chol bilan qizcha bu gapga battar hayron bo'lishibdi.

— Boshqa mamlakatdan keldingizmi deyman?! — debdi chol.

— Siz yana bizga ziyon yetkazishni o'ylab kelgan bo'lmang? — debdi qizcha.

Mehmonning kipriklari pir-pir uchibdi. U jahl bilan qo'lqopini yechib, yerga popilatib bir uribdi. Maysa ustiga o'tirib olib, piqillab yig'lay boshlabdi.

Chol bilan qizcha hayron bo'lib, bir-birlariga savol nazari bilan boqishibdi. Keyin chol mehmonga yaqinroq borib undan holahvol so'rabdi:

— Yig'lama, o'g'lim, balki senga nohaq alam o'tkazgandirmiz? Nohaq ayblanishdan og'ir azob dunyoda yo'q. Do'stlashish maqsadida kelgan bo'lsang, tortinmay so'zlayver, kimsan?

Mehmon kuyunib so'z boshlabdi.

— O, yaxshilar! — debdi u. — Men yer kishisi emasman. Men Mars yulduzining fuqarolaridanman. Boshimga og'ir kulfat tushib qoldi. Onam kasal yotibdi. Uni mohir tabiblarga ko'rsatdim. Hech kim uning dardiga davo topa olmadi. Oxiri bir qari professor Abu Ali ibn Sino ismli olimning "Al-Qonun" kitobidan shunday satrlarni o'qidi: "Bu toifa kasalning dardiga anor mevasi em bo'lur. Shu mevaning sharbatidan kasalga ichirilsa, kasal shifo topur..."

— Bizning sayyoramizda anor nima ekanligini hech kim bilmaydi. Bu mevani qanday topib bo'ladi? Olimlar yig'ilishib maslahat qilishdi. Eski tarixiy

kitoblarni titkilab, anorning qayda o'sishini aniqladilar. Bir vaqtlar bobolari-mizdan biri shu tomonlarga uchib kelgan, qaytishda o'sha "Al-Qonun" kitobini va boshqa bir necha kitoblarni olib ketgan ekan. Kitoblardan ma'lum bo'ldiki, anor Farg'onaning Quva degan yerida ko'p o'sar ekan. Ana shuni izlab, yerga tomon uchdim. Qancha bo'ron-sovuqlardan, yiroq yo'l, xavf-u xatarlardan o'tib, oxiri mana shu diyoringizga yetdim. Bu orada bechora onam o'lib qoldimi yoki tirikmi? Dilim qayg'u-alamdan ming pora bo'lyapti-ku, sizlar mendan shubhalanib, ta'bimni xira qilyapsizlar...

Bu so'zlarni eshitgan chol:

— Bilmay senga ozor bergan bo'lsak, kechir. Ey, Mars o'g'loni! So'zingga ishonidik. Lekin sezyapmanki, ishing tiqilinch. Vaqting ziq. Mana... mana shu anorlardan uzib olgin-da, tezda onangga olib bor! — debdi.

Mars odami rahmat aytibdi. Shoshilib anorlardan uzmoqchi bo'lib qo'l uzatgan ekan, chol:

— To'xta, o'g'lim! Pishmaganlarini uzmoqchisan-ku, pishganlaridan o'zim uzib berayin, — deb mehmonga bir talay anor uzib beribdi.

Mehmon rahmat aytib, cholning mehnatda chiniqqan zabardast qo'lini o'pib xayrlashibdi va bo'yi yuqoriga cho'zila boshlabdi. Ikki biqinida kumush qanot paydo bo'libdi. U ko'kka tomon uchib, bir zumda ko'zdan g'oyib bo'libdi. Qiz bilan chol xayrlashib, uni kuzatib qolibdilar.

Oradan bir necha oy o'tgach, Mars odami yana qaytib kelibdi. Bu gal u juda shod ekan. Aziz onajoni anor sharbatidan ichib sog'ayib ketganmish. Bola uchun onani shod, baxtiyor, sog'lom ko'rishdan katta baxt bormi dunyoda? Yigitning ismi avval "Xolmat" ekan. Endi u shifobaxsh meva sharafiga o'zining ismini "Anorboy" deb atabdi. Bobo bilan nabirasi Anorboyning uyiga mehmon bo'lib borishmoqchi emish. Lekin qachon borishadi, bundan xabarimiz yo'q.

Jahon bolalar adabiy ertaklari

Vitaliy BIANKI,

Rossiya

TULKI BILAN SICHQONBOY

- S**ichqonboy, sichqonboy, nega burning iflos?
 — Yer qazidim.
 — Nimaga yer qaziding?
 — In yasadim.
 — Nima uchun in yasading?
 — Sen tulkidan yashirinish uchun.
 — Sichqonboy, sichqonboy, men seni poylab o'tiraman!
 — Uyamda to'shagim bor, uxlab yotaveraman, chiqmayman.
 — Chiqmaysan-a, qorning ochib, chiqarsan!
 — Uyimda o'zimning omborim bor.
 — Sichqonboy, sichqonboy, men sening uyangni teshaman!
 — Boshqa uyacha qazib qochaman, men doim shunday qilib kelganman!

Boris JITKOV,
Rossiya

BOTIR O'RDAKCHA

Har kuni ertalab uy egasi o'rdakchalarga likopchani to'ldirib qiymalangan tuxum eltardi. U likopchani nihol oldiga qo'yib, o'zi ketardi.

O'rdakchalar likopcha oldiga qarab chopishlari bilan, bog'dan kattakon bir ninachi uchib kelib, ular ustida aylana boshlardi.

U shunday vahimali chirillar ediki, qo'rqanlaridan o'rdakchalar qochishib, o'tlar ichiga yashirinardilar. Ular ninachi hammamizni chaqib oladi, deb qo'rqar edilar.

Yovuz ninachi bo'lsa likopchaga qo'nib, ovqatni yeb ko'rardi-da, keyin uchib ketardi.

Shundan keyin o'rdakchalar kun bo'yi likopchani yaqiniga kelmas edilar. Ular ninachi yana uchib keladi, deb qo'rqar edilar.

Kechqurun uy egasi likopchani olarkan: "O'rdakchalarimiz kasal bo'lganga o'xshaydi, ular hech narsa yeyishmabdi", — derdi.

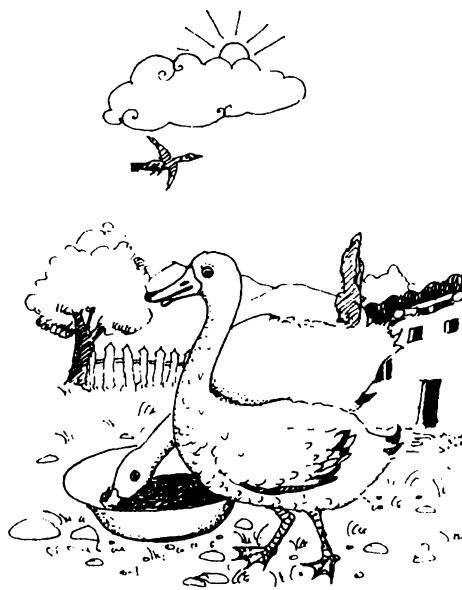
U o'rdakchalarning har kuni kechasi och yotishlaridan xabarsiz edi. Bir kuni o'rdakchalar oldiga Alyosha nomli qo'shni o'rdakcha mehmon bo'lib keldi.

O'rdakchalar unga ninachi to'g'risida gapirib berdilar, u esa kula boshladi. — Yuraklaringizga balli-yey! — dedi u. — Men bir o'zim u ninachini haydab yuboraman. Mana, ertaga ko'rasizlar.

— Maqtanyapsan, — deyishdi o'rdakchalar. — Ertaga hammadan oldin o'zing qo'rqib, qochib qolasan.

Ertasi kuni ertalab uy egasi avvalgidek qiymalangan tuxum solingan likopchani ularning oldiga qo'yib ketdi.

— Mana, ko'ringlar, — dedi botir Alyosha. — Hozir sizning ninachingiz bilan olishamiz.

U shunday deyishi bilan ninachi uchib kelib qoldi. U tepadan to'ppa-to'g'ri likopchaga qarab uchdi. O'rdakchalar qochmoqchi bo'ldilar, lekin Alyosha qo'rqmadi.

Ninachi likopchaga qo'nib bo'lganicha yo'q edi hamki, Alyosha tumshug'i bilan uning qanotidan tishlab oldi. Ninachi zo'rg'a o'zini qutqarib, qanoti singanicha uchib ketdi. Shundan beri u sirayam boqqa uchib kelmadi, o'rdakchalar bo'lsa, har kuni to'yib-to'yib ovqatlana boshladi. Ular o'zlarigina ovqatlanib qolmay, balki ularni ninachidan qutqargan botir o'rdakcha Alyoshani ham mehmon qila boshladilar.

Korney **CHUKOVSKIY**,
Rossiya

TELEFON

1

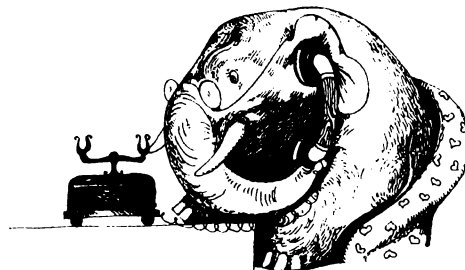
Jing'irladi telefonim:

- Kimsiz? Ayting?
- Filman, jonim.
- Qayerdan?
- Nor tuyadan.
- Nima kerak?
- Shokolad!
- Kim uchun?
- O'g'lim uchun!
- Qancha yuborsak bo'lar?
- Besh yo olti pud yetar,
Ortiq yemasa kerak.
Chunki u hali go'dak!

2

Keyin qoqdi telefon
 Timsoh
 Bo‘lib qon.
 Ko‘zlarida yum-yum yosh:
 — Aziz qarindosh!
 Menu xotin, oposhga.
 Yuborgin kalosh!
 — To‘xta-chi, o‘tgan hafta
 Senga ikki juft a‘lo
 Yuborgandim-ku kalosh.
 Nima qilding, qarindosh?
 — Ey, unimi? O‘sha on
 Yeb qo‘yibmiz uchovlon.
 Shundan beri kutamiz.
 Yo‘lingga ko‘z tutamiz:
 Yuborar deb qarindosh,
 Kechki ovqatga
 Bir dyujina
 Yangi va shirin kalosh!

3

Keyin qoqdi telefon quyonbachchalar,
 — Yuborsangiz, — deyishdi, — yung qo‘lqopchalar.
 Undan keyin maymunlar qilishdi xitob:
 — Sizdan so‘rov: bizlarga yuboring kitob!

4

Undan keyin telefon qildi Ayiqboy,
 Shundayam baqirdiki, so‘ramang, voy-voy!
 — To‘xtang, ayiq, bo‘kirmang, nima gap o‘zi?
 Ne istaysiz, ayting-chi?

Olayib ko'zi:

— Mu-mu, — deydi, “mu-mu”si, bilmayman, nima?

Nima kerak, nimaga —

Bilmayman sira.

— Go'shakni joyiga qo'ying, ey, to'ra!

5

Keyin ko'k qarqaralar qoqdi telefon:

— Bizga tezroq yuboring dori-yu darmon,

Baqalarni xo'p to'yib yegan ekanmiz,

Og'rib qoldi bizning qornimiz.

6

Keyin qoqdi telefon ona cho'chqaxon:

— Ayting, kelsin oldimga bulbul-qaqajon!

Bu kun bulbul ikkimiz

Aytamiz qo'shiq,

Shunday qiziq qo'shiqki, ajoyib...

— Yo'q, yo'q!

Cho'chqalarga sayramas

Xushovoz bulbul.

Yaxshisi, chaqir, senga qarg'avoy ma'qul!

7

Yana ayiq baqirar:

— O, qutqaring morjni!

Kecha yutgan ekan u tipratikonni.

8

Kun bo'yi shu xil ur-sur,

Yugur-u yugur:

Jing-jing-jing,
 Jing-jing-jing,
 Jing-jing-jing-jiring!
 Goho tyulen, goh kiyik chaqirar: Keling!
 Ikki ohu yaqinda
 So‘rashdi telefonda:
 — Nahot, shu gap bo‘lsa chin?
 Yongan emish
 Ot o‘yin?
 — Yo‘g‘-e, ohujon, suyun,
 Yongan emas ot o‘yin,
 Arg‘imchoqlar ham butun!
 G‘ulduramang, ohular,
 Kelar hafta kelinglar.
 Arg‘imchoqda uchinglar,
 Otchalarda yelinglar!
 Gapga kirmay ohular
 Boyagidek g‘udunglar:
 — Nahot, shu gap bo‘lsa chin:
 Yongan emish
 Ot o‘yin?
 Takrorlashar o‘z kuyin!
 (Gapga bermas hech bo‘yin).

9

Kecha barvaqt
 Kenguru:
 — Moydodir uyimi bu? —
 Desa, men jonim chiqib:
 — Yo‘q-yo‘q! — dedim qichqirib.
 — Moydodir qayda ekan?
 — Ayta olmayman lekin...
 Yuz yigirma beshni ter,
 Ehtimol, uyidadir...

10

Uch kecha ko'z yummadim,
 Rosa charchadim.
 Uxlab,
 Dam olsam, devdim...
 Endi yotuvdim...
 Birdan bo'ldi qo'ng'iroq.
 — Kim u?
 — Nosorog!
 — Nima bo'ldi?
 — Ish chatoq?
 Choping tez... tezroq!
 — Nima gap?
 — Qutqaring!
 — Kimni?
 — Begemotni!
 Yiqildi botqoqlikka
 Begemotimiz.
 — Yiqildi botqoqlikka?
 — Ha.
 Sho'rlik-chi, bilsangiz,
 Chiqolmasdan yotadi.
 Agar-chi, kelmasangiz,
 Botqoqlikda botadi.
 Sho'rlik xarob bo'ladi,
 Esizgina, o'ladi.
 — Xo'p! Xo'p! Chopdim, boraman!
 Darrov yordam beraman!

11

Oh, qandayin og'ir ish —
 Begemotni qutqarish.

Lavrentiy CHICHINADZE,
Gruziya

ULOQCHA

Dunyoda bir Uloqcha yashagan ekan. U juda yoshligida yetim qolibdi. Ammo onasining o‘limi oldidan aytgan gaplarini sira yodidan chiqarmabdi.

— Qizginam, o‘rmonga bormagin. U yerda dahshatli bo‘ri yashaydi. Agar seni ko‘rib qolsa, tiriklayin yutib yuboradi, — degan ekan onasi.

Kunlar, kunlar ketidan oylar o‘tibdi... Uloqcha ancha katta, ancha kuchli bo‘lib qolibdi, peshonasida kichkinagina shoxcha ham paydo bo‘libdi. Biroq qalin o‘rmon uni hamon dahshatga solarkan. Uloqcha onasining bo‘ridan ehtiyot bo‘l, deganini unutmagan ekan.

Uloqcha hech qachon qishloqdan uzoqlashmas ekan. Avvaliga u qishloq yo‘li chekkasidagi, keyin devor tagidagi o‘tlarni chimdib yurib, oxiri tepalikka ko‘tarilibdi.

O‘rmonga olib chiquvchi so‘qmoq atrofidagi barra o‘tlar havasini keltirib turarkan.

Ammo uloqcha bo‘rining tishlarini eslashi bilanoq, qishloqqa yugurib qolarkan.

Mana, nihoyat uloqcha o‘sib haqiqiy uloqqa aylanibdi. Bir kuni u uyiga baxtiyor va quvnoq holda qaytibdi. U quvonch bilan mangrabdi, sakrabdi, hovlida uyoqdan buyoqqa yugurib, tovuq va o‘rdaklarni bezovta qilibdi... Shunaqa to‘polon ko‘taribdiki, bir qari o‘rdak bo‘ynini cho‘zib:

— Shu qilgan ishing yaxshimi? O‘zing xursandchilik qilyapsan-u, bizga hech narsa demaysan. O‘zi nima gap? — deb so‘rabdi.

— Iye! Hali eshitmadilaringmi? Qari bo‘ri o‘libdi! Ha-ha-ha, o‘libdi. Uloqchanning quvnoq mangraganini qari bo‘ribosar it Boxvera eshitibdi. U oldingi oyoqlariga qo‘yib yotgan boshini asta ko‘tarib, uloqchaga diqqat bilan qarabdi va:

— Uloqcha, sen tushunmabsan. Bo‘ri o‘lgani yo‘q, — debdi.

— Qanaqasiga? Demak, meni aldashibdi-da?

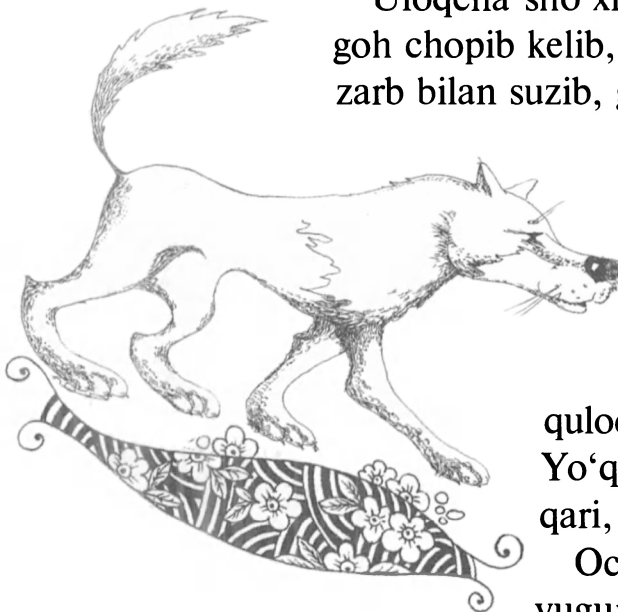
— Yo‘q, seni hech kim aldagani yo‘q. Bo‘ri o‘ldi, lekin o‘z ajali bilan o‘lgani yo‘q, uni men o‘ldirdim! — Qari Boxvera erinchoqlik bilan kerishib, boshini oyoqlariga qo‘yib, yana mudrab ketibdi.

Endi uloqcha uchun baxtli kunlar boshlanibdi. Shuning uchunki, xohlagan joyida o‘tlar, qishloqdan tashqariga chiqib, kechgacha qolib ketar ekan. Nihoyat, u qo‘rqmay o‘rmongacha boradigan bo‘libdi.

“Axir, bo‘ri o‘ldirilgan-ku, endi nimadan qo‘rqaman!” – deb o‘zini tinchlantiribdi u.

Mana, nihoyat, quyosh g‘arbga og‘ib, daraxtlar yerga uzun soya tashlaganda, endi hech narsadan cho‘chimaydigan bo‘lib qolgan uloqcha maza qilib o‘tlagach, uzoqroqqa ketmoqchi bo‘libdi. U joniga tekkan tanish qishloq va tanish hovliga borgisi kelmabdi.

Uloqcha sho‘xlik qilib, goh zumrad o‘tloqda yugurib, goh chopib kelib, yosh daraxtlarning po‘stlog‘ini uchirib, zarb bilan suzib, goh quvnoq mangrab olg‘a boraveribdi.

Nihoyat u charchab dam olgani to‘xtabdi-da, atrofga mamnun alanglabdi-yu...

O‘rmondan shoshilmay lapanglab kelayotgan katta kulrang bo‘rini ko‘rib qolibdi. Uloqcha ko‘zlariga ishonmay, quloqlarini ding qilib, ko‘zini yumib-ochibdi. Yo‘q, tush emas! Haqiqiy tirik bo‘ri. Nahotki, qari, vafodor Boxvera aldagan bo‘lsa?...

Och, ozg‘in bo‘ri to‘g‘ri uloqchaga qarab yuguribdi.

Bechora uloqcha qo‘rqanidan qimirlamay qotib qolibdi, keyin shunday qochib qolibdiki, asti qo‘yaverasiz.

Yugurayotib cho‘zib-cho‘zib mangrarkan, uning ovozini eshitib qishloqdagilar vahimaga tushishibdi.

Boxvera dugonasiga nima bo‘lganini darhol tushunibdi. Hovlidan yugurib chiqib, uzoqda yelkasida uloqcha bilan iniga ketayotgan bo‘rini ko‘ribdi. Uloqcha bo‘rining yelkasida qopdek osilib turarkan.

Boxvera yugurib, qaroqchiga yetib olibdi va uning bo‘yniga o‘tkir tishlarini botiribdi.

Bo‘ri uzoq olishibdi, ammo tajribali, qari itni yenga olmabdi. Boxvera jonsiz raqibining tepasida turganida, baxtsiz, baqiraverganidan xirillab qolgan uloqcha shivirlab unga minnatdorchilik bildiribdi.

— Rahmat, do‘stim Boxvera! Agar sen bo‘lmaganingda, hozir mening suyaklarim ham qolmagan bo‘lardi.

— Sen, esi past, nega bunchalik uzoqqa bording? Bo‘ri esingga kelmadimi?

— Nega esimga kelmas ekan. Oyim: “O‘rmonga bormagin, u yerda dahshatli bo‘ri yashaydi”, — deb vasiyat qilgan. Sen bo‘rini o‘ldirgan eding-ku, shuning uchun men...

— Bundan keyin ehtiyot bo‘l! Men hamma vaqt ham yordam berolmayman. Oyingning vasiyati bilan yashab bo‘lmaydi. Miyani ishlatish kerak. Bitta bo‘ri bo‘lgan joyda boshqasi bo‘lishi mumkin. Men bittasini o‘ldirdim, butun bo‘rilar avlodini qirib tashlayolmayman-ku.

O'zbek bolalar she'riyati

O'ZBEKISTON – MENING VATANIM

Qudrat HIKMAT

MEN TUG'ILGAN O'LKA

Men tug'ilgan hur o'lka –
Ozod Sharqda nur o'lka.

Ko'rkam qishloq, shahari,
Shod o'tar har mahali.

Metall berar Bekobod,
Farhod GESdan el obod.

Nur olar har xonamiz,
Gullagan Farg'onamiz.

Xalqqa ust-bosh pillasi,
Bebaho oq tillasi.

Mevazor bog'-u bo'ston,
Serquyosh O'zbekiston.

Mahmudjon DADABOYEV

O'ZBEKISTON

O'zbekiston —
Nurli bo'ston,
Noming sening —
Tilda doston.

Jahon ichra
Yagonasan,
Xalqing ulug',
Mardonasan.

Senga hurlik
Omon keldi,
Eling kutgan
Zamon keldi.

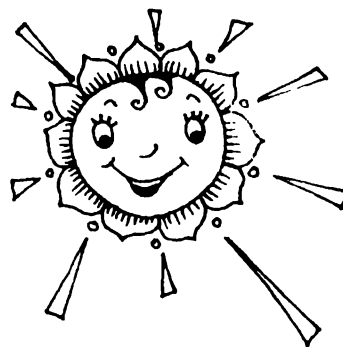
Sensan mening
Baxt-iqbolim,
Bo'lsin mangu
Istiqlolim.

Muqimjon QODIROV

TALPINAMAN QUYOSHGA

Ona-Vatan bag'rida
Ulg'ayaman baxtiyor.
Muncha suluv, bepoyon
O'zbekiston — gul diyor.

Sirdosh bo'lgim keladi
Har giyohga, har toshga.
Zamin mehriga qonib,
Talpinaman Quyoshga!

Yo'ldosh ESHBEK

EY, VATAN

Ey, Vatan! Polvonlaring
Bor bo'lsin! Uyg'oq bo'lsin!
To'rt buyuk tomonlaring
Sog' bo'lsin! Porloq

Bo'lsin!
 Ey, Vatan, tuprog'ingda
 Xalqim doim shoh bo'lsin!
 Har mayin titrog'ingda
 Bahordan nigoh bo'lsin!

Saodat TOJI

VATAN

Ona-Vatan,
 Dono Vatan,
 Hammamizga
 Xona Vatan.
 Beg'ubor yer,
 Osmonlaring,
 Chegarada
 Qo'riqlaydi
 Posbonlaring.
 Quchog'ingda
 Yayrab o'sdim.
 Yo'q birorta
 Kam-u ko'stim.
 Onam kabi
 Bag'ring ochding,
 Yuragimga
 Mehring sochding.
 Orzu-havas
 Tilagimda,
 Vatan doim
 Yuragimda.
 Payvandiman,
 Dilbandiman,
 Ona-Vatan
 Farzandiman.

Habib RAHMAT

YAXSHI SO'Z

Uchrashib qoldi
Burgut va kaptar.
Biri-biridan
Hol-ahvol so'rar...

- Nima gap tog'da?
- Tinchlik tog'larda!
- Nima gap bog'da?
- Tinchlik bog'larda!

Dil ravshan tortib,
Chaqnar edi ko'z.
Hammaga yoqar
Tinchlik degan so'z.

“BINAFSHANI SOG'INDIM ...”

Yil fasllari haqida

Qutlibeka RAHIMBOYEVA

BAHOR

Bahorning turli ta'riflari bor. “Fasllar kelinchagi”, deya e'zozlaydilar bahorni. “Zumard bahor”, deb sevadilar. Shoirlar: “Pari fasl”, deya she'r ataydilar. Haqiqatan ham, bahor — chiroyli fasl. Eng avval quyosh haroratini his etamiz. Kunlar iliy boshlaydi. Qish bo'yi osmondan qorayib, xo'mrayib boqqan bulutlarning rangi oqaradi. Yumshoq, yengil, momiq patlarga o'xshab ko'rinadi. Hatto qo'llarimiz bilan silagimiz keladi. Tog'larning cho'qqilariga oq qalpoqqa o'xshab qo'nib olgan qorlar eriydi. Shunday paytlarda adirlar oralab o'tsangiz, qorlarning suv shakliga kirib, pastga jilg'a bo'lib oqayotganini ko'rasiz. Bo'g'otlardagi sumalak muzlar erib tushadi, tomlarda yal-yal yonib lolaqizg'aldoqlar ochiladi. Aslida, bahorning ilk chechagi lolaqizg'aldoq emas, boychechakdir.

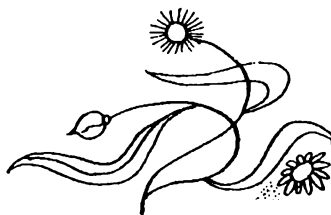
Och sariq rangli, qaymoq rangli mitti gul — boychechaklar hali yerdan qor ketmasidan ochiladi. Tog'dan qishloq, shaharlarga olib kelingan boychechaklarni sho'x bolakaylar bog'lam-bog'lam qilib uyma-uy tarqatadilar:

Qattiq yerdan qaqrab chiqqan boychechak,
Yumshoq yerdan yumalab chiqqan boychechak...

Bu jarangdor qo'shiqlarni eshitib, eshik, darvozasini ochgan momolar boychechakni olib, manglayiga surishadi, "omonlik-somonlik, yetkazganingga shukur", deya shukronalar aytishadi. Bahorda issiq kunlarning boshlanganini daraklab, qaldirg'ochlar uchib keladi. El orasida: "Qaldirg'och tinch, baxtli yashaydigan oilalarning derazalari, shiftlariga in quradi", degan naql yuradi. Daraxtlardan eng avval bodom gullaydi: oppoq bo'lib, u xuddi oppoq ko'ylak kiygan kelinchakka o'xshaydi. So'ng olcha, o'rik, olma gullaydi...

Bahorda eng chiroyli bayram — Navro'z bayramini nishonlaymiz. 21-mart kuni yurtimizga Navro'z kiradi. Dehqonlarimiz qor, yomg'irdan to'yingan tuproqqa urug' qadaydilar. Mahallalarda sumalak sayillari boshlanadi. Tog', adirlar orasida Navro'z sha'niga ko'pkarilar uyushtiriladi. Chavandozlar uloqni bir-biridan olishga urinib, poyga qiladilar. Eng mohir chavandoz, eng chopag'on ot uloqni oladi. Maydonlarda polvonlar kurash tushadilar, dorbozlar tomosha ko'rsatishadi.

Bahorda tez-tez yomg'ir yog'ib, momoqaldiroq bo'ladi. Tushayotgan yomg'ir tomchilari durdek yarqiraydi. Har gal yomg'irdan so'ng ariqlar bo'yida yalpizlar ko'karadi. Ariqlarda — suvning to'lqinlarida bog'lardan uchgan daraxt gullari oqadi. Havodan atirgul hidlari keladi.

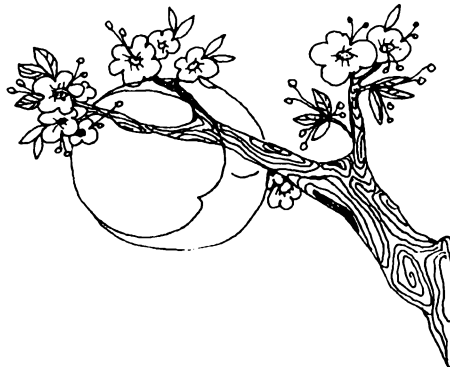
OYBEK**ERTA BAHOR**

Ko'k, moviy... Unda-bunda
Bulutlar asta yozar
Kumush qanotlarini.

Iliq, yoqimli kunda
Erkin o'ynaydi qushlar
Chizib sirli xatlarni.

Ariq yoqalaridan
Yashil ko'zli boychechak
Jimgina mo'ralaydi.

Go'zal bog'chamda har yon
Ko'klamning mayin, ipak
Nafasi tarqaladi...

Abdulla ORIPOV**BAHOR SHAMOLI**

Bahor kelayotir,
Toza, musaffo.
Moviy kengliklarda o'ynaydi shamol.
Daralar qo'ynida zangor bir havo,
Tumanli shaharda yotmoqlik malol.

Qoyalar ko'ksida shodmon, beqayg'u,
Oniy umri bilan sollanar chechak.
Bahor, bu — eng toza shabbodadir bu,
Bahor, bu — eng toza shamoldir, demak.

Kengliklar bag'riga uraman o'zni,
Ko'zimga ko'ringay dilbar diyorum.
Go'dak nafasidek yupatar yuzni
Qish bo'yi intizor kutgan bahorim.

Bahor-ku o'tadi shamoldek shitob,
 Mayli, o'tajak u va o'tar bo'lsin.
 Azizim, umringda havo bo'lsin sof,
 Umring shamollari muattar bo'lsin.

Do'stjon MATJON

KO'KLAM SEP YOYDI

Ko'klam yoydi sepini
 Shahar-u qishloqlarga,
 Gulladi o'rik, bodom,
 Chiroy berdi bog'larga.

Maftun bo'lib o'lkamga,
 Uchib keldi turna, g'oz,
 Quvnoq qo'shig'imizga
 Qushlar bo'ldi jo'rovoz.

Taralar gullar atri,
 Osmon moviy, xush havo.
 Mening Ona-Vatanim,
 Ey, naqadar dilrabo.

Kavsar TURDIYEVA

BAHOR

Bilolmadim ilk bahor
 Qaysi yerdan boshlandi,
 Birdan zumrad poyandoz
 Dalalarga tashlandi.

Hech sezdirmay ishladi
 Uning chaqqon qo'llari,
 Bir kechada gilamga
 Chatib chiqdi gullarni.

Qalin, sovuq muzlarni
Eritoldi iydirib.
So'ngra har bir daraxtga
Chiqdi chopon kiydirib.

Tursunboy ADASHBOYEV

BAHOR KELGACH

Qish qorini supurdi,
Quyosh nurin ufurdi,
Yalpiz hidi gupurdi
Bahor kelgach.

Chaqmoq ko'kda yong'oq chaqdi,
Qizg'aldoqlar selda oqdi,
Quyosh yana kulib boqdi
Bahor kelgach.

Qo'ziqorin terdik tog'da,
Odil bormay qoldi dog'da,
So'ng qovurib yedik yog'da
Bahor kelgach.

Yalangoyoq qirda chopdik,
Savat-savat jag'-jag' topdik,
Ikki tandir somsa yopdik
Bahor kelgach.

NAVRO'Z

Toblanib
Qish ayozida,
Qaldirg'ochning
Bayozida
Navro'z tushib kelar tog'dan.

Boychechakdan
Chambar boshda,
Ta'zim qilib
Yurt, quyoshga,
Navro'z tushib kelar tog'dan.

Qo'lga olib
Yangroq torin,
Ko'z-ko'z qilib
Bisot-borin,
Navro'z tushib kelar tog'dan.

Fayz ulashib
Tong-azonda,
Sumalaklar –
Doshqozonda,
Navro'z tushib kelar tog'dan.

Aziz ABDURAZZOQ

BINAFSHANI SOG'INDIM

Binafshaning isini
Sog'indim qish kunida.
Uning inja husnini
Sog'indim qish kunida.

Tezroq bahor kelsaydi,
Binafshani ko'rsaydim...
Tezroq bahor kelsaydi,
Binafshani tersaydim...

Biroq bahor ko'pincha
Kelar sekin, imillab.
Biroq bahor kelguncha,
Yer qolar sal qimirlab.

Chunki uning bag'rida
Nafas olar binafsha.
Hademay qish qa'ridan
Chiqib qolar binafsha.

Yo'ldosh SULAYMON

BOYCHECHAK

Gunafshadan o'zishga
Yuguribsan, boychechak.
Undan erta chiqishga
Ulguribsan, boychechak.

Umring qisqa bo'lsa-da,
Turmasang-da kuzgacha,
Ko'klamni boshlab kelding,
Senga mehrim o'zgacha!

Shukur SA'DULLA

BOYCHECHAK

Kun ketidan kun o'tar,
Tun ketidan tun o'tar.
Keldimi deb gulbahor,
Hamma yo'lga ko'z tutar.

Yumshoq yerdan yumilib,
Tong nuriga cho'milib,
Kulib chiqar boychechak,
Olqishlarga ko'milib.

Ochildimi boychechak,
Endi har yon gul, demak,
Chunki bahor elchisi —
Shu mitti gul — boychechak.

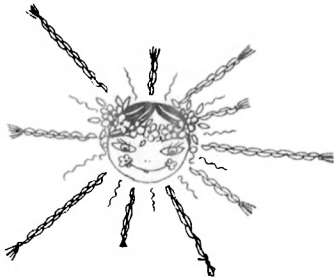
Qudrat HIKMAT

GUNAFSHA

Ariq bo'yin yoqalab
Borardim uy tomonga.
Yoni qalin daraxtzor
O'xshar xuddi o'rmonga.

Yo'l-yo'lakay ko'rdim men –
Ochilibdi gunafsha.
Egilib salom berdi,
Sevinib dedim: “Yasha!”

Sen – bahorning elchisi,
Sendan yashnar dalalar.
Yellarning qanotida
Xush bo'ylaring taralar.

Habib RAHMAT

QUYOSH CHIQQACH

Bulut bo'lib birpasda,
Eh, hammani shoshirdi.
Xayriyat, shamol bo'lib,
Bulutlarni qochirdi.
Osmon go'yo tiniq ko'l,
Sur bulut ketdi, ketdi.
Quyosh kulgach, hammayoq
Gul bo'lib ketdi, ketdi.

Rauf TOLIB

MAYSA

Quyosh biroz jilmaysa,
Kulib boqadi maysa.
Ko'rib ko'zim quvnaydi,
Dilim tongday yashnaydi.

Maysa, maysa, maysajon,
Senda bahor namoyon.

Shabnam kabi tiniqsan,
Yulduzlarday yoniqsan,
Senda bahor nafasi,
Senda yashash havasi.

Maysa, maysa, maysajon,
Bog'imizga bo'l mehmon!

Gullarday yo'q chiroying,
Sen yurtimga fidoyi.
Sen uyg'onding uyqudan,
Gullar hali qo'rquvda.

Maysa, maysa, maysajon,
Qishni yenggan qahramon!

Ma'mur QAHHOR

CHAQMOQ CHAQQANDA

Chaqmoq chaqdi
Qasir-qusur.
Yong'ir yog'di
Tasir-tusur.

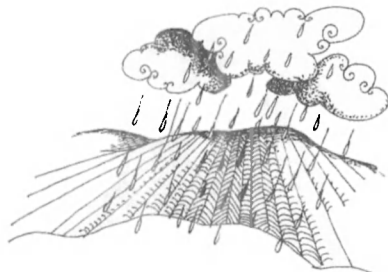

Uyga qarab
Dikir-dikir,
Qochdi ma'rab
Buzoq-sigir.
Qochdi uzib
Arg'amchini,
Ko'kda ko'rib
Zo'r qamchini...

Yong'in MIRZO

YOMG'IR

Yong'ir yog'aloq,
Yashnaydi tuproq.
Vaqtida quysa,
Don bo'lar ko'proq.

Gullasin dala,
Ochilsin lola.
Tog'lar qo'ynidan
Oqsin shalola.

Yong'ir — yerga jon!
Xursand har dehqon.
Yong'ir tinganda
Yorishar osmon.

Temur UBAYDULLO

YOMG'IR YOG'ALOQ

Shivir-shivir shivirlab,
Yong'ir yog'di shitirlab.
Bo'g'otlarga berkindi
Sho'x chumchuqlar pitirlab.

O'ynab-o'ynab tushar suv,
Kuylab-kuylab tushar suv.

Yer bag'rini to'ldirib,
Quv nab-quv nab tushar suv.

Yomg'ir yog'ar paqirlab,
Chuchvarasi vaqirlab.
Har tomchi — qut, baraka,
Yashnaydi dala, qirlar.

Dilshod RAJAB

VARRAKLAR QUVONCHI

O'tib ketdi badqovoq
Qishning achchiq ayozi,
Tabiat kiymoqda shod
Bayramona libosin.

Guldirab kular osmon,
Chaqnab chaqmoq toshlari,
Kulgusining zo'ridan
Chiqib ketar yoshlari.

Ichga sig'may sevinchi,
Qaynab toshar buloqlar.
O'zaniga sig'masdan
Toshar soy-u irmoqlar.

Yumshoq yerdan yumalab
Chiqar xandon boychechak,
Qattiq yerdan qatalab
Chiqar polvon boychechak.

...Bizning ham ko'ksimizga
Shamol tegadi endi.
Quvonchlardan boshimiz
Ko'kka yetadi endi.

“O‘RGILAY, FASLI YOZIM, SENGA RUBOBIM – SOZIM...”

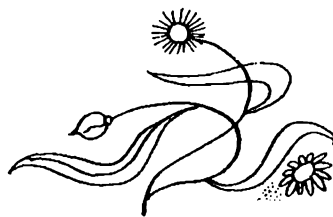
Qutlibeka RAHIMBOYEVA

YOZ

Bahorning tansiq ne'matlaridan qulupnay, tut, gilos pishib, tugagandan so'ng yoz boshlanadi. Ertalabdanoq quyosh porillab chiqadi. Soylardagi suvlar choshgohga borib-bormay quyosh shu'lalaridan jimirlay boshlaydi. Dehqonlarning ishi ham qizigandan qiziydi. Bug'doyning, ayniqsa, paxtaning hosil to'playdigan pallasi boshlanadi. Kechalar qisqa, kunduzlar uzun bo'ladi. Bog'larda chillaki uzumlar, yozgi olmalar pishadi. Polizlar yonidan o'tganda qovun-tarvuzlarning shirin hidlari ishtaha uyg'otadi. Yoz o'rtalariga kelib havo juda isib ketadi. Tollarning suvdagi soyalariga ham odamning havasi keladi. O'sha soyalar izidan suvga sakraging keladi. Ayniqsa, ota-bobolarimiz "Chilla" deb ataydigan iyul oxiri, avgust boshidagi oraliq fursatda quyosh yer-u ko'kni quchib yotganga o'xshaydi. Shabadalar bog'larda jon saqlayotgandek tuyuladi. Lekin bizning mehnatkash dehqonlarimiz bunday tuproqdan, suvdan harorat ko'tarilib turgan kunlarda ham dalani tashlab qochmaydi. Bug'doyzorlar oltinlanadi, qo'shiq aytayotganday shovullaydi. G'o'zalar ko'saklar og'irligidan engashadi. Kechalari suvchilar g'o'za sug'orishadi, egatlar oralab oqayotgan suvda oy shu'lalari kumushday yarqiraydi.

Maktab o'quvchilari, litsey, kollej, institut, universitet talabalari ta'tilga chiqishadi.

Avgust o'rtalaridan boshlab havo harorati pasayadi. Anjirlar, husayni uzumlar pishib, bozorlarimiz noz-ne'matga to'lib ketadi.

Obid RASUL

YOZ

Yoz keldi-yu, yoz keldi,
Ko‘lga o‘rdak, g‘oz keldi,
To‘kinchilik soz keldi.

O‘rgilay, fasli yozim,
Senga rubobim — sozim.

Quyosh bobom — saxiy qo‘l,
Rang-bisoti juda mo‘l,
Ko‘zlagani — to‘g‘ri yo‘l.

O‘rgilay, oltin fasl,
Senga yot qing‘ir, hazil.

Polizga qo‘ysang qadam,
Fe‘li keng dehqon dadam
Yozib dasturxon shu dam,

O‘rgilay, — deb, — gulyuzdan,
So‘yar qovun-tarvuzdan.

Bog‘da chilgi, husayni
Yetilgan mahal ayni,
Kelib qolsang, og‘ayni,

O‘rgilay, — deb bol yeysan,
Ekkanga rahmat, — deysan.

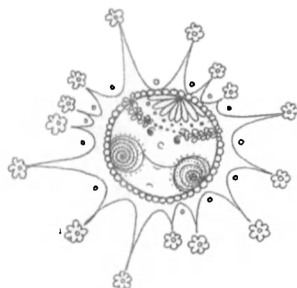

Dilshod RAJAB

YOZ TONGI

Chekinadi qora g'am-zulmat,
Yorishadi yuzi osmonning.
Dalalarni oladi chulg'ab
Oppoq shodlik kabi yoz tongi.

Sevinchdan ko'z yoshlar maysa-o't,
Yig'loq chigirtkalar ovunar.
Ichlariga sig'may quvonchi,
"Tars" yorilib ketar qovunlar.

Nurullo OSTON

YOZ TUNIDA

O'yinqaroq, xush bo'lib,
Tunlar o'tar tush bo'lib.
Bosilar kun hovuri,
Tinar qushlar shovuri.
Bo'y taratar chechaklar,
Tun aytadi ertaklar.

QUYOSH KULGUSI

So'lim bog'larga
Zavqli yoz keldi.
Bizni chorlagan
Sho'x ovoz keldi.
Tonglar g'uborin
Shudringlar yuvdi,

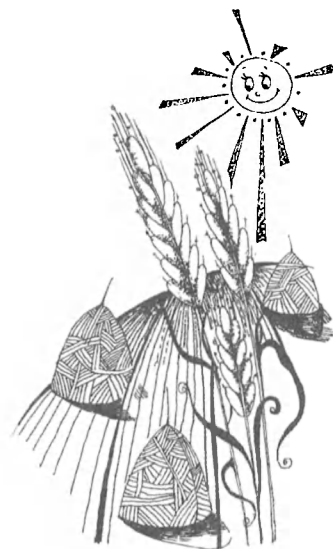
Ko'zlarim bog'da
Kapalak quvdi.
Tilimda qoldi
Qovunlar toti,
Erkalab o'tdi
Shamol qanoti...

Valijon AHMADJON

OLTIN BOSHOQLAR

Shabadada to'liqindek
Chayqaladi boshog'lar.
Dalalarda yaralar
Rizq-ro'zimiz shu chog'lar.

Dehqon bobo shod boqar,
Kaftga olib donlarni.
Mana, endi onalar
Yopar oppoq nonlarni.

Po'lat MO'MIN

KAPALAK VA HANDALAK

Uchib yurgan kapalak,
Yangilikdan ber darak.

Kapalak der: — Polizda,
Yaqin emas — olisda

Ko'rganmisan ko'k palak,
Pishib yotar handalak.

Kapalakning ketidan,
Chopdim uvat chetidan.

Uchib yurgan kapalak
Topib berdi handalak.

Rahmat senga, kapalak,
Shirin ekan handalak.

Muhammadjon QO'SHOQOV

OQ BULUT

Oq bulut, sut bulut —
Baraka, qut bulut.

Dalalar, qirlarga
G'alviring tut, bulut.

Suzilsin tomchilar,
Yerga don sochilar.

Bolalar taqsin deb,
Gul-lola ochilar.

HOY, OLMA

— Hoy, olma, shirin olma,
Bargga yashirin olma,
Nega buncha shirinsan?
Ayt menga siring, olma?

— Ha, men shirin olmaman,
Ikki yuzi lolaman.
Shirinlikni, o'rtoqjon,
Men quyoshdan olaman.

Tursunboy ADASHBOYEV

TUT QOQDIK

Biz yozda-chi,
Tut qoqib,
Hech qo'ymasdan
But qoqib,
Undan shinni
Pishirdik.
Nonga bulab,
Tushirdik...

“KUZ KELGANI SOZ BO‘LDI...”

Qutlibeka RAHIMBOYEVA

KUZ

Daraxtlarning yaproqlari tillo rangga kira boshlaydi. Ertalab va kechki shabadada ular xuddi zarqanot qushchalarga o'xshab uchadilar. Yoz bo'yi shovqin solib, ba'zi joylarda loyqalanib oqqan suvlar sokinlashadi, tiniq tortadi.

1-sentabr — kuzning birinchi kuni Vatanimizda qo'shaloq bayram nishonlanadi. Eng katta bayramlarimizdan biri — Mustaqillik bayrami 31-avgust — yozning so'nggi kunidan boshlab bayram qilina boshlaydi. Bayram sayillari poytaxtimizdagi Bosh maydondan boshlanib, shahar-u qishloqlarimizda davom etadi. 1-sentabr kuni yangi o'quv yili boshlanadi va shu kuni Bilimlar kuni ham nishonlanadi. Kuz O'zbekistonimiz uchun pishiqchilik fasli hisoblanadi. Dalalarda milliy boyligimiz hisoblangan paxtalar oppoq bo'lib ochiladi. Kuzgi olmalar, behi, yong'oq pishadi. Tunlari bog'larda “to'p-to'p” qilib birovlar yurib chiqayotgandek tuyuladi. Bu — aslida, daraxtlardan uzilayotgan mevalar tovushi. Shamollar xuddi “k-u-u-z” deya uzun-uzun nafas chiqarib, bog'dan-bog'ga yelib yurgandek tuyuladi. Polizlarda qovoq, lavlagi, turp pishadi. Erta ko'klamda ko'kka arg'imchoq solib uchib kelgan turnalar yana o'shanday chiroyli bir saf bilan issiq o'lkalarga uchib ketishadi.

Kuz o'rtalarida o'lkamizda Mehrjon bayrami nishonlanadi. Bu dalalarimiz bizga mo'l-ko'l hosil in'om etganiga shukronalik bayramidir.

Valijon AHMADJON

SOZ BO'LDI

Kuz kelgani soz bo'ldi,
Omborlar donga to'ldi.
Pishdi shirin mevalar,
Tatib ko'ngil chog' bo'ldi.

Bobodehqon mehnati,
Ona-yerning himmati.
Chanoqdagi paxtalar
Osmon qadar tog' bo'ldi.

Nurullo OSTON

YANA KUZ KELDI

Buloqlar zilol,
Charaqlar hilol,
Shivirlar shamol,
Yana kuz keldi.

Xazonlar o'ynar,
Turnalar kuylar,
Boshlandi to'ylar,
Yana kuz keldi.

Yo'laklar xomush,
Yurakda yonish,
Chechakda nolish,
Yana kuz keldi.

KECH KUZ

Tilla bandli yaproqlar
Dov-daraxt-la xushlashar.
Bargi xazon fasl bu.
Kuz qish bilan uchrashar.

Yuklaridan bo'shanib
Yastangandir dalalar.
Quchog'ida yayraydi
Qirmiz yuzli bolalar.

Orifxon SHOKIROV

SHIRINAK BAYRAMI

Ali, Omon — ikki do'st
Juda erta turdilar.
Shirinak bo'layotgan
Bog'ga tomon yurdilar.

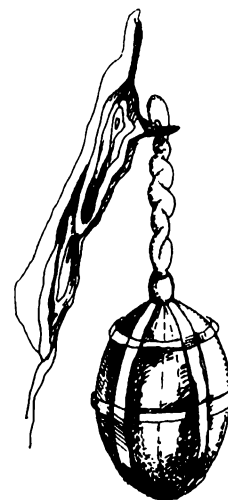
Shirinak deganlari —
Dehqonlarning bayrami.
Mo'jizakor, mirishkor
Bog'bonlarning bayrami.

Maydonda, yo'laklarda
Rastalar qator-qator.
Qovun-tarvuzlar to'p-to'p,
Mevalarning bari bor.

Rastada noz-ne'matlar
O'zlarin ko'z-ko'zlashar.
Bolalarga navbat-la
Xislatlarin so'zlashar.

QOVUN

Navlarimiz rang-barang,
Shakarpalak, bosvoldi.
Bilganlar
Qanchamizni
Uy shiftiga osvoldi.

TURP

Men bo'lmam, oshxo'rlar
Xafa bo'lib qoladi.
Palov do'stim yuzimdan
Doim o'pib oladi.

TARVUZ

Beqasam to'n tarvuzman,
Bozorlarga yuboring.
To'yib yesin yaxshilar,
Qolmasin hech g'ubori!

Muzaffar TUROBOV

ASAL QOVUN

Ananas qovun so'ydim,
Tatib ko'rdim-u, to'ydim.
Bir tilimi bas, yetar,
Og'zimda erib ketar.
Qani, kim bilar sirin,
Ne uchun qovun shirin?
— Bu — oltin kuz ne'mati,
Dehqon bobo mehnati,
Ter to'kkan, sarflab kuchin,
Shirindir shuning uchun.

Dilshod RAJAB

MANZARA

Tinar yomg'ir-yog'aloq —
 Bo'shar ko'kning suvdoni.
 Jila boshlar ohista
 Qora bulut karvoni.
 Sovuq yel kelar shoshib,
 Kun chiqmasdan charaqlab.
 Qaltirar usti-boshi
 Jiqqa ho'l dov-daraxtlar.

“ROSA MAZA QISH, QORLARI — KUMUSH...”

Qutlibeka RAHIMBOYEVA

QISH

Qish deganda, eng avvalo, ko'z oldimizga poda-poda bulutlar, ayozdan kichrayib qolgan quyosh keladi. “Qor-r-qor-r” deya qorlarni chaqirayotgan qarg'alar tovushi quloqqa eshitilgandek bo'ladi. Yaproqlarini shamollarga berib bo'lgan daraxtlar ayozga bardosh berib turgan bahodirlar safiga o'xshaydi. Qishning eng katta quvonchi — qor. Katta qorlar gupillab yog'ganida, dalalar oq ko'rpaga burkanib, uyquga ketadi. Bog'lar xuddi qor yog'gan kechada gullab chiqqanga o'xshaydi. Sayhonliklarda bolakaylar yaxmalak uchishadi. Qishda ko'p o'zgarishlar bo'ladi: suvlar muzlaydi, dalalar qorlar suvini shimib, bahorga kuch to'playdi. Faqat archalar yam-yashil bo'lib, hayot manguligidan ertak aytib turadi.

Qor tog'larga kumush liboslar kiydiradi. Qish o'rtasida yangi yilni kutib olishga hozirlanamiz. Aslida, Sharq taqvimi bo'yicha bahorda — Navro'zda yil yangilanadi. Ammo biz ham butun dunyo mamlakatlari qatori yangi yilni tantanali qarshilaymiz. Yilning barcha fasllari bir-biridan yaxshi. Ammo kunlarga, fasllarga inson o'z aqli, tafakkuri, yaxshi ishlari bilan yana ham chiroy baxsh etadi.

Nurullo OSTON

QISH BOSHLANDI

Dov-daraxtlar mizg'igan,
Izg'irin yel izg'igan.
Ko'chalar yaraqalaydi.
Yulduzlar charaqalaydi.
Jamlab barcha kuchini,
Kelmoqda qish qo'shini.

Qutbi NOSIROVA

LAYLAK QOR

Qor yog'ar elak-elak,
Yog'ar bo'lib charxpalak.
Qo'ngan zamon kaftimga,
Erib ketar taftimga.
Quvnoq qor,
Oppoq qor.

Qorni yig'ib olaylik,
Bir shaklga solaylik.
Bolalar, keling, qani,
Qorbobo yasa, G'ani.

Qara, burning uchini,
Bilgin sovuq kuchini.
Shalpang quloqlar tikka –
Qarab qolibdi ko'kka.

Qor yog'ar hamon-hamon,
Kulamiz xandon-xandon.
Qizib ketdi o'yin ham,
Shodlikni ko'rar baham.
Quvnoq qor,
Oppoq qor.

Zafar DIYOR

QOR

Oppoq — tiniq,
 Oppoq qor,
 O'ynab tushar osmondan.
 Qor qo'ynida
 O'ynoqlab
 Yurar yoshlar shod-xandon.

Mohir qo'lli
 Tabiat
 O'z hunarin ko'rgizar...
 Marhabo, —
 Deb, bizlarga
 Sepayotir zar va zar...

Issiq-issiq
 Kiyinib,
 Qor qo'ynida o'ynamiz...
 Oyoqlarda
 Konkilar
 Ham chang'ilar, quvnamiz.

Oppoq — tiniq,
 Oppoq qor.
 O'ynab tushar osmondan,
 Qor qo'ynida
 O'ynoqlab
 Yurar yoshlar shod-xandon.

Narimon ORIFJONOV

QISHDA

Rosa maza qish,
 Qorlari — kumush.

Oq kiygan atrof.
 Qish havosi sof.
 Konki uchamiz,
 Hech charchamay biz.
 Goho qorbo'ron
 O'ynab, kim chaqqon? —
 Bilib olamiz,
 Qoyil qolamiz.

Safar BARNOYEV

QORQIZNING QORMOMOSI

Qorbobom bilan kelsam,
 Quvonasiz chindan.
 Qormomong ham bormi, deb
 So'ramaysiz mendan.
 Qormomom ham bor mening,
 U tog'larda yuradi.
 Yo'limiz oq bo'lsin deb,
 Qor yog'dirib turadi.

Shukur SA'DULLA

QISH

Dala-dashtda tindi ish,
 Keldi mehmon bo'lib qish.
 Qish emas, u — qor bobo,
 Sovg'alari bor bobo.
 Uyda bezog'lik archa,
 Tepasida oyparcha.
 Xuddi yozday, bahorday,
 Iliq kuzgi nahorday.
 Qor yog'ar kecha-kunduz,
 Suv sovqotib kiygan muz.
 Dala-dasht — oppoq gilam,
 Qoqib bo'lmas sira ham.

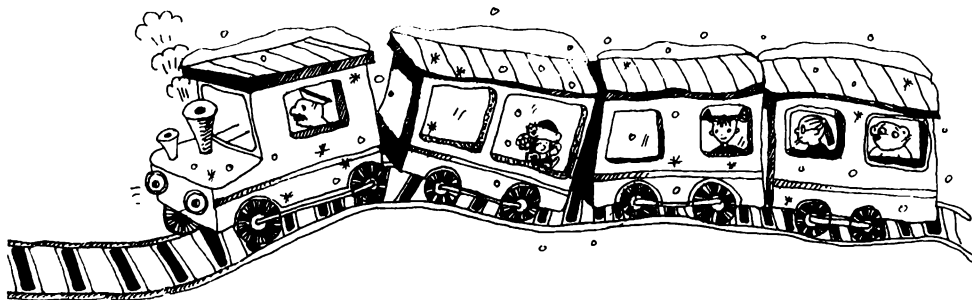
Orom berar qor yerga,
 Dam-badam tushib terga.
 Kela qolsa gulbahor,
 Erib ketar yerdan qor...

Dilshod RAJAB

QISHKI SAFAR

Mo'risidan dud chiqqan
 Uylar misli poyezdlar,
 Yelayotir manzilga
 Shitob bizning poyezdlar.

Ular to'xtamas, toki
 Sovuq qorlar ketguncha.
 Toki so'nggi bekati —
 Navbahorga yetguncha.

Mahmud YUNUS

QISH BO'LSIN

Qor yog'sin-u,
 Qish bo'lsin.
 Menga o'yin —
 Ish bo'lsin.
 Meni kutar
 Chang'i ham.
 Uchsam, ketar

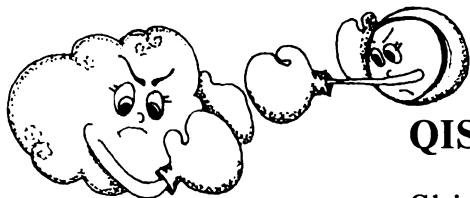

Zangi ham.
Chiniqtirib
Tanamni,
Ishga soldim
Chanamni.
Qor yog'sin-u,
Qish bo'lsin.
Ko'nglim doim
Xush bo'lsin.

Abdurahmon AKBAR

NIMA KUCHLI?

Izg'irin zo'rmi, shamol?
Muzmi, qor,
Nima asli?
Hamma narsadan kuchli
Momooftob, qish fasli.
Bulutlar qurshasa ham,
Nur sochar to'rt tomonga.
Sovuqlardan qo'rqqanda,
U chiqmasdi osmonga...

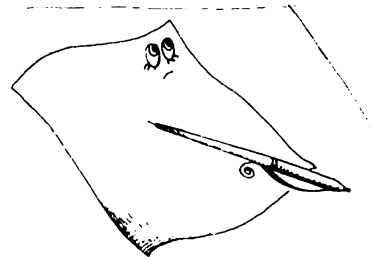
QISH SABOG'I

Shimimda to'rtta cho'ntak,
Paltomda to'rtta cho'ntak.
Birma-bir kirib chiqar
Bariga ikki qo'lim.
"Kuh-kuh"lab qo'llarimga
Oyimlar koyir andak,
— Shunaqa chatoq bo'lar
Qo'lqop yo'qotish,
O'g'lim!

SUHBAT

— Ayoz dedim, ayoz dedim,
 Mehring buncha sayoz dedim.
 Shashtdan tushsang, senga atab
 Yozardim bir bayoz dedim.
 Ayoz dedi: — Sha'nimga she'r
 Yozmasang ham, rahmat senga.
 Qizdiraman oyoq-qo'ling,
 Birpas o'ynab bersang menga...

“BILSANG, YAPROQLI SHOXCHA — BIZGA SEVIMLI BOG‘CHA...”

Qushlar haqida

Abdulla ORIPOV

QUSHCHA

Goh butoqqa, goh gulga qo‘nar,
 Tinim bilmas sayroqi qushcha.
 Nechun bahor seni rom etgan,
 Qayda eding bahor kelguncha?

Kel, yashaylik hamisha birga,
 Bizda bahor, gullar barchasi.
 Bilsang, men ham chaman o‘lkamning
 Sho‘x va quvnoq, shod o‘g‘ilchasi.

Qambar OTA

QUSHLAR BOG‘CHASI

— Salom, — dedim, — ey, Qushcha,
 O‘g‘ilchami, sen qizcha?

Ne qilasan shoxchada?
 Der: – O'ynayman bog'chada.
 O'g'ilchamiz, qizchamiz,
 Quvnoq jajji qushchamiz.
 Bilsang, yaproqli shoxcha –
 Bizga sevimli bog'cha.

Shukur SA'DULLA

QALDIRG'OCH

Mening otim qaldirg'och,
 Eshigingni tezroq och!
 Eshigingni ochmasang,
 Don-duningni sochmasang,
 Ashulalar aytmayman,
 Uchib ketib, qaytmayman.

Anvar OBIDJON

TO'RG'AY QO'SHIG'I

Shiringina tilim bor,
 Fyu-fyu.
 Boshimda kokilim bor,
 Fyu-fyu.
 Zeriksangiz shaharda,
 Fyu-fyu,
 Dashtga keling bahorda,
 Fyu-fyu.

JO'JA QO'SHIG'I

Hatto chivin ham erkin,
 Katakdaman men lekin,
 Chip-chip-chip.

Birovlarga qaramman,
Don sochsa deb qarayman,
Chip-chip-chip.

Ochlik — juda yomon ish,
Mushuk — yana bir tashvish,
Chip-chip-chip.

Hamma balo — tuxumda,
Sinib ketdi uyqumda,
Chip-chip-chip.

Fayzi SHOHISMOIL

TURNA

Ko'l bo'yiga
Qo'ndi turna.
Tumshug'i-chi,
Xuddi surnay.

Men chalayin
Siz jo'r bo'ling,
Hoy, baqalar,
O'ynab-kuling, —

Deb borar u
Ko'l yoqalab,
Lekin qochar
Qurbaqalar.

Temur UBAYDULLO

XO'ROZ

— Sizlarning uyingizda
Kim turar avval?
O'zingmi yo ukangmi,
Ayt-chi, Tavakkal?

— Uyimizda ertalab
Chalib o'z sozin,
Uyg'onadi birinchi
Babaq xo'rozim.

Abdurahmon AKBAR

MAQTANMA, DAKAN

Sahar payti qichqirib,
Maqtanar xo'roz:
— Mendan erta uyg'onar
Qaysi bir shovvoz?

G'ashi kelib kuchuk der:
— Kerilma, dakan!
Kechadan beri uyg'oq
Olapar akang!

“FAQAT GULDA ISHI BORDIR, TEGAJOQQA NISHI BORDIR...”

Asalarilar haqida

Quddus MUHAMMADIY

BOLARI

G'uv-g'uv uchar bolari,
Duv-duv uchar bolari.
Guldan-gulga qo'nishib,
Sharbat ichar bolari.

— Bolari, hoy, bolari,
G'uv-g'uv nag'mang chal, ari!
Bog'chamizda yayrashib,
Uchib, o'yin sol, ari!

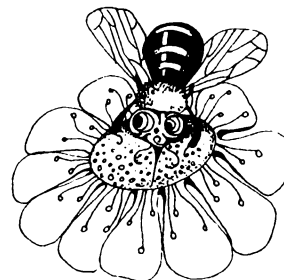
Sen — qadrdon do'stimiz,
Asaling yeb, o'sdik biz,
Yasab beray in-quti,
Bog'chamizda qol, ari!

Jonibek SUBHON

ASALARI

Asalari —
Asil ari.
Mehnatsevar
Nasl ari.

Guldan-gulga
Uchib zuv-zuv,

Ishlar, qo'shiq
Aytib g'uv-g'uv.

Faqat gulda
Ishi bordir.
Tegajoqqa
Nishi bordir.

Xabari yo'q
Baxillikdan.
Boli shirin
Ahillikdan.

Anvar OBIDJON

ASALARILAR QO'SHIG'I

Gulni yaxshi ko'ramiz,
G'uv-g'uv-g'uv.

Undan sharbat so'ramiz,
G'uv-g'uv-g'uv.

Bizga quring uychalar,
G'uv-g'uv-g'uv.

Bolga to'lar xumchalar,
G'uv-g'uv-g'uv.

Maqsuda EGAMBERDIYEVA

ASALARI

Dalama-dala,
Bog'ma-bog',
Uyma-uy

Chalib yuradi kuy
 Bir asalari.
 Sho'x bitta pari.
 Ikkita qanot
 Uchadi ozod,
 Ko'ylagi yo'l-yo'l,
 Kuylari mo'l-mo'l.
 — Zuv-zuv-zuv,
 Bet qo'lingni yuv,
 G'ung-g'ung-g'ung,
 Ishing kelsin o'ng.

“QUYONCHADIR ISMIMIZ, MOMIQQINA JISMIMIZ...”

Quyonglar haqida

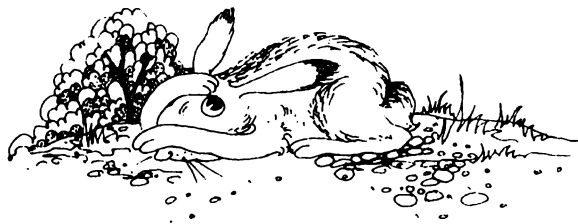
Olim QO'CHQORBOKOV

QUYON

Qimir etmay yoz chog'i
 Hovliga tikilganча,
 Dikkaytirib qulog'in
 O'tirardi quyongча.

Pirillatib ko'zini,
 Pashsha uchsa qo'rqar u.
 Goho siypab yuzini,
 Soyasidan hurkar u.

Hovlida-chi, o'ynashar
 Xo'roz-u g'oz, mushukча,
 Bir-birini yalashar
 Buzoq bilan kuchukча.

Biroq chiqmay quyoncha
 Uyasida o'tirar.
 Havas qilib, kechgacha
 Ikki ko'zi mo'ltirar.

Sim to'rlardan mo'ralab,
 G'oz so'zlardi: — G'oq, g'oq, g'oq!
 Biz-la o'yna yumalab,
 Hovliga chiq, hoy, qo'rqoq!

Mushukcha der o'shanda:
 — Miyov, miyov! Quyonjon,
 Chiqsang-chi, sen yonimga,
 O'ynaymiz “mehmon-mehmon”.

O'shqirardi kuchukcha:
 — Bu nimasi, vov, vov, vov?
 Yalintirding namuncha,
 Safimizga kel darrov!

Quyoncha der: — Qo'rqaman,
 Talaysizlar-da meni.
 Ular aytar: — Do'st bo'lsang,
 Xafa qilmaymiz seni.

Oyoq, qo'li uvishib,
 Quyon zo'rg'a turibdi.
 Hatto ko'zlari tinib,
 Astagina yuribdi.

Chiqar ekan hovliga,
 Sevinibdi do'stlari.
 Uni olib o'rtaga,
 O'yin tushibdi bari.

Shundan beri quyoncha
 Qo'rqmas emish hech kimdan.
 Do'stlar bilan kechgacha
 Zerikmasmish o'yindan.

Eson RAHIMOV

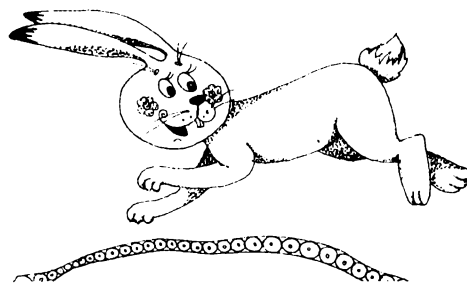
QUYONCHALAR QO'SHIG'I

Quyunchadir ismimiz,
 Momiqqina jismimiz.
 Chopsak, hech kim yetolmas,
 Bizdan o'zib ketolmas.
 Sabzi, karamlar bering,
 Qoplab, g'aramlab bering.
 Qitday qoldirmay yeymiz,
 Katta bo'laylik deymiz.
 Kimki bizga chin o'rtoq,
 O'ynab yashaymiz inoq.
 Yaxshi boqing, bolalar,
 To'lsin bizga dalalar.

Oллоbergan PO'LATOV

EPCHIL QUYON

Qaramay orqasiga,
 Terlab-pishsa ham chunon,
 Yelib-yugurar edi
 Tulkidan qo'rqqan Quyon.
 Holdan toyganda bexos,
 Bo'rivoyga keldi duch.
 Yana chopayin desa,
 Topolmadi mador, kuch.
 Hatto jon asrashga ham,

Bo'lmay qoldi-ku iloj.
 U dedi: — Kelgan edim,
 Yotgandirsiz deya och.
 Madad kutganday bo'ri,
 Quyonga talpinib der:
 — Bir oyog'im qopqonda,
 Quyon do'stim, yordam ber.
 Bu xabardan shodlanib
 Irg'ishlab dedi Quyon:
 — Banddan seni qutqarib,
 Tentak emasman, ishon.

Aziz ABDURAZZOQ

QORDA QOLGAN OQ QUYON

— Qorda qolgan oq quyon
 Uyon-buyon boq, quyon.
 Bolalaring sovgotdi,
 Gulxaningni yoq, quyon.

— Qoldim qorli, oq qishga,
 Muzday qattiq, qoq qishga.
 O'tinim yo'q, o'tinim,
 Gulxanimni yoqishga.

— Ish bilmagan oq quyon,
 Uyon-buyon boq, quyon.
 Agar o'tin topmasang,
 Cho'pak terib yoq, quyon.

— Qor tagida cho'pak ham,
 Sinib qolgan gupchak ham.
 O'tinim yo'q, o'tinim,
 Bir qarichlik cho'pdak ham.

— Ish bilmagan oq quyon,
Uyon-buyon boq, quyon.
Yozda o'tin yig'mading,
Oyog'ingni yoq, quyon!

“QO‘LINGDAGI TOSHINGNI OTMA BIZGA, HOY, BOLA...”

Suvda suzuvchilar haqida

Ravshan FAYZ

BALIQ

Baliq-baliq, baqaloq,
Akulaga chaqaloq.
Qani, endi zo'r bo'lsang,
Akvariumdan chiqib boq.

Nurullo OSTON

ITBALIQ

Qo'rqmay baqa — yovuzdan
Tutib keldim hovuzdan.
Tutolmadim kit baliq,
Mana sizga itbaliq.

Odil ABDURAHMON

QURBAQA

Qur-qur, qur-qur,
Qurbaqa,

Sening ishing qanaqa?
Suvga irg'ib "shop" etdi,
Deya "ishim shunaqa".

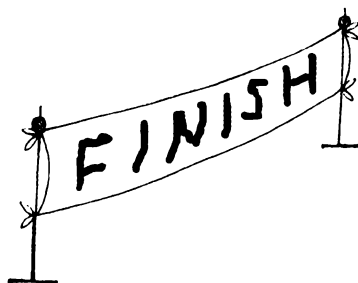
Anvar OBIDJON

BAQA QO'SHIG'I

Egnimda ko'k ko'ylagim,
Vaq-vaqa-vaq.
Oldimda toshoynagim,
Vaq-vaqa-vaq.

Kulcha ekan yuzlarim,
Vaq-vaqa-vaq.
Shahlo ekan ko'zlarim,
Vaq-vaqa-vaq.

Usmon SHUKUROV

O'YNAYMIZ MUSOBAQA

— Qo'lingdagi toshingni
Otma bizga, hoy, bola,
Qara, qanday sho'x kuylar
Anov quvnoq, shalola.

Biz ham unga jo'r bo'lib,
Kuylayapmiz: vaq-vaqa.
— Unda toshni tashladim,
Ko'nglim emas, toshdaqa.

— Uyimiz shu hovuzcha,
Nomimiz-chi, sho'x baqa.
Kel, yaxshisi, suzishda
O'ynaymiz musobaqa.

Aziz ABDURAZZOQ

O'RDAK VA BAQA

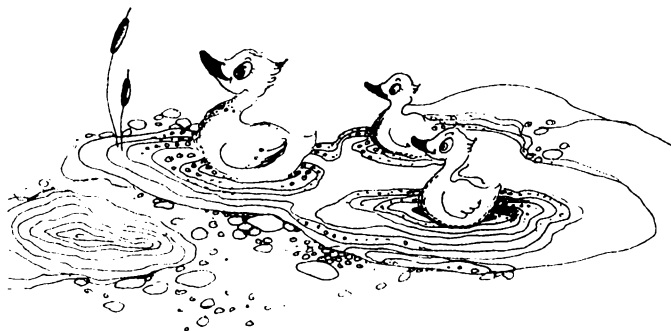
O'rdak sayrar “g‘aq-g‘aq” deb,
Baqa sayrar “vaq-vaq” deb.
O'rdak quvar baqani,
“Boplay, — deb sendaqani, —
Nimaga sen, tasqara,
Meni qilding masxara?”

Ergash RAIMOV

G'OZCHALAR

Oppoq-oppoq ko'ylakda,
O'ynab yurar ko'lmakda
Aka-uka g'ozchalar.

Shamol g'ir-g'ir yelganda,
O'xshashadi yelkanga
Aka-uka g'ozchalar.

Bir-biriga mehribon,
Ajrashmaydi hech qachon
Aka-uka g'ozchalar.

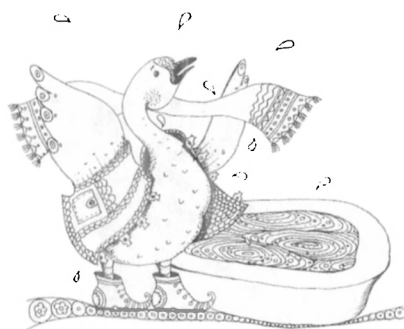
“G‘aq-g‘aq” qo‘shiq kuylashar,
Suvda yayrab quvnashar
Aka-uka g'ozchalar.

Juda usta suzishga,
Bir-biridan o‘zishga
Aka-uka g'ozchalar.

Ulg‘ayishmoqchi tezda,
Suzishmoqchi dengizda
Aka-uka g'ozchalar.

Muhammadjon QO‘SHOQOV

BOLALAR VA G‘OZLAR

Bolalar: — G‘ozlar, qo‘shiq kuylaysiz,
G‘oq-g‘oq-g‘oq.
Qayerlarda o‘ynaysiz,
G‘oq-g‘oq-g‘oq?

G‘ozlar: — Uchib-o‘ynab ko‘klarda,
G‘oq-g‘oq-g‘oq,
Cho‘milamiz ko‘llarda,
G‘oq-g‘oq-g‘oq.

Bolalar: — G‘ozlar, bizga aytingiz,
G‘oq-g‘oq-g‘oq.
Nega oppoq patingiz,
G‘oq-g‘oq-g‘oq?

G'ozlar: — Chunki, suvlar to'liqini,
 G'oq-g'oq-g'oq,
 Bizni yuvar har kuni,
 G'oq-g'oq-g'oq.

Bolalar: — Keling, o'rtoq bo'lamiz,
 G'oq-g'oq-g'oq.

G'ozlar: — Birga o'ynab-kulamiz,
 G'oq-g'oq-g'oq,
 G'oq-g'oq-g'oq.

“QALBIM TO‘RI – SENIKI, TILI SHIRIN BIYRONIM...”

Onalar va bolalar haqida

Ergash RAIMOV

ALLA

Yiroq, yiroqlargacha,
 Olis qirg'oqlargacha
 Oqshom cho'kar, oppog'im,
 Oy nur to'kar, oppog'im,
 Sening mitti yoshingda,
 Onajoning qoshingda.
 O'rgilay, qo'zim, uxla,
 Quralay ko'zim, uxla.

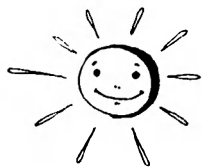
Bahaybat tog'lar uxlar,
 Uzumzor bog'lar uxlar.

Qir-u o'tloqlar uxlar,
Obod qishloqlar uxlar.
Cho'qqida burgut uxlar,
Xotirjam el-yurt uxlar.
O'rgilay, qo'zim, uxla,
Quralay ko'zim, uxla.

Mehrim qo'ri – seniki,
Qalbim to'ri – seniki.
Tili shirin biyronim,
Senga qoqindi jonim.
Elim, baxting — qo'riqching,
Buzilmasin hech tinching.
O'rgilay, qo'zim, uxla,
Quralay ko'zim, uxla.

Raim FARHODIY

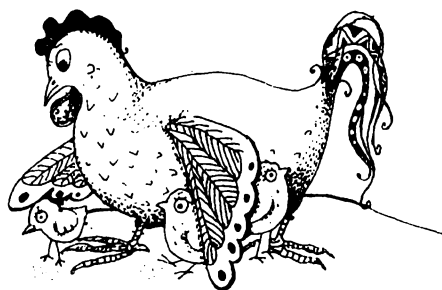
QUYOSHJON

Quyosh osmonda kulib,
Chertar oynani kelib:
— Yetar uyqu, Savrioy,
Turgin, uyat bo'lar, voy!
Yuvin,
Kiyin,
Bo'l tezroq,
Men bilan yur, qizaloq!
Savri yotar burkab bosh,
Arazlab ketdi quyosh.
Muzlarni eritdi u,
O'ynab, toshib oqdi suv.
Shunda uyg'onar anhor,

Qo'liga olib dutor,
 Chala ketdi quvnoq kuy,
 Baliqlar boshladi to'y.
 Yo'l-yo'lakay quyoshjon,
 Dedi: — Hoy, bug'doy, uyg'on!
 Bo'lsa-da yum-yumaloq,
 Bordir unda qo'l-oyoq.
 Ko'zini ochdi shu choq,
 Chiqardi yashil yaproq.
 Quyosh qildi tabassum,
 Jo'jalar yorib tuxum,
 Uyg'ondi o'rdak, g'ozcha,
 Yuz-yuz tovuq, xo'rozcha.
 Dalada ma'rar uloq,
 Uyda miyovlar baroq.
 Butun yer,
 Butun olam
 Quyoshga yo'llar salom!
 Shovqindan,
 To'polondan
 Savri uyg'onmas hamon.
 Quyosh esa osmonda,
 Uyg'ota olmay hayron.
 Choyshabni burkab battar,
 U olamdan bexabar.

Ollobergan PO'LATOV

BORA QOL

Oppoqqinam,
 Och ko'zing.
 Tez yuva qol
 Qo'l-yuzing.

Bog'chasiga
Ichib choy,
Jo'nar opang
Gulchiroy.

Surib turma
Ko'p xayol,
Bog'changga tez
Bora qol.

Tolib YO'LDOSH

OYIM UYDA BO'LSALAR

Oyim uyda bo'lsalar,
Uyimiz to'lib ketar.
Dadam ishdan kelsalar,
Yana to'y bo'lib ketar.

Bo'lmasalar, ularning
O'rinlari yo'qlanar,
Hammamiz bir burchakda
Shodligimiz yo'qolar.

Kamol O'SAR

OYIJONIM

Kulcha yuzli
Munchoq ko'zli,
Shirin so'zli,
Erkatoyim, —
Derlar meni
Oyijonim.

Ko'kda ko'rdim.
Oy deb bildim.
Sen-chun kuldim,
Qo'zichog'im, —
Derlar meni
Oyijonim.

Gul bo'l, so'lma,
Urush ko'rma.
Yigit, o'lma,
Ko'zmunchog'im, —
Derlar meni
Oyijonim.

Erkin MADRAHIMOV

O'ZIMNING ONAGINAM

Qo'shiq

Mehri misoli daryo,
Qalbi to'la nur, ziyo,
Ko'zlarimga to'tiyo —
O'zimning onaginam.

Yuzin nuridan chunon
Atrof bo'lar charog'on.
Doim menga girgitton
O'zimning onaginam.

Uningsiz o'tmas to'ylar,
Baxtli ertamni o'ylar,
Har oqshom ertak so'ylar
O'zimning onaginam...

Tursunboy ADASHBOYEV

ONAJONIM

Ma'no to'la gapida,
O'ng qo'lida rapida,
Onajonim non yopar.

Chopar edim bog' ora,
Qo'lda singgi zog'ora,
Jonajonim non yopar.

...Jang borardi o'lkada,
Yurt tashvishi yelkada,
Charog'bonim non yopar.

Otam tishlagan patir,
Hamon mixda turadi...
Nurjahonim non yopar.

O'sha to'qochga moslab,
Zuvala uzib, rostlab,
Mehribonim non yopar.

Asom ZIYOMAT

MEN – OYIMGA YORDAMCHI

O'tin yorib taqillatib,
Suv qaynatib shaqillatib.
Sovun surtib,
Ko'pik bo'rtib,
Kir yuvaman,
Gard quvaman,
Men – oyimga yordamchi!

Oq choyshabni tekis yoyib,
Yordam berar ukam Soyib.
Izillatib,
Jizillatib,
Dazmollayman,
Pardozlayman,
Men — oyimga yordamchi.

Har bir ishda chaqqon, bardam,
Ish qidirar ko'zim har dam.
Oyim meni
Olqishlaydi,
Bor mehrini
Bag'ishlaydi,
Men — oyimga yordamchi.

Tolib YO'LDOSH

ONA

Oftobday kulib ona
Qiziga oppog'im, der,
Qizi oynaga qarab,
Uyatidan bosar ter:
— Nega, men oq emas-ku?
Oppog'im, derlar oyim...
Oqmi, qora — bolasi
Onaga oppoq doim.

Raim FARHODIY

OQSHOM CHOG'IDA

Oqshom chog'ida
Ko'kqarg'a xola
Bolasiga der:
— Oppog'im, bolam!

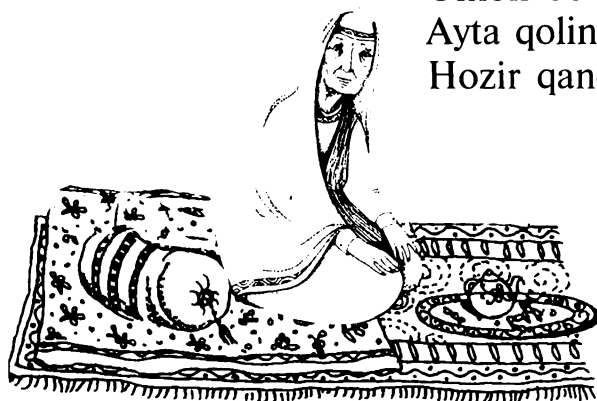
Oqshom chog'ida
Kirpixon xola
Bolasiga der:
— Yumshog'im, bolam!

Oqshom chog'ida
Janjalkashga ham
Onasi deydi:
— Sen — dono, bolam!

Po'lat MO'MIN

BUVIJONIM, BUVIJON

Oq paxtaday sochingiz,
Omon bo'lsin boshingiz,
Ayta qoling, buvijon,
Hozir qancha yoshingiz?

So'zlaringiz xo'p qiziq,
Yuzingiz nega chiziq?
Achomlasam, buvijon,
Bag'ringiz muncha issiq?

Dadamlarni boqqansiz,
Oyimlarga yoqqansiz.
Topishmog'-u ertakka,
Buvijonim, chaqqonsiz.

**“QO‘RQMASLIK UCHUN...
QO‘SHIQ AYTSANG, BAS...”**

Bolalar dunyosi

ZULFIYA

KAPALAK

Hulkar degan qizchaman,
Gul ichida o'saman.
Ko'kda uchsa kapalak,
Yo'llarini to'saman.

Unga deyman: “Hay, go'zal,
Borayapsan qayoqqa?
Pastga tusha qol bu gal,
Kelib qo'n bizning bog'ga...”

Kapalak rozi bo'ldi,
Kelib qo'ndi bog'imga.
Men ham unga tutdim gul,
Sig'mayin quchog'imga...

Kapalak xursand bo'ldi,
Sevinib, qanot qoqdi.
Dedi: “Endi ketmayman,
Bog'ing menga ko'p yoqdi”.

O'ynadik oqshomgacha,
Quyosh uyiga ketdi.
So'ng dedim kapalakka:
“Uxlamoqqa vaqt yetdi.

Toza o'ynab charchadik,
Endi uxlab orom ol.
Men ham uxlashga yotay,
O'rtoqjonim, yaxshi qol".

Hamid OLIMJON

LOLA

Lola bog'chaga chiqib,
Kechga qadar gul terdi.
Etak-etak to'pladi,
Har kungidan mo'l terdi.

Sochiga gul bog'ladi,
Chakkasiga taqdi gul.
Yelkalaridan tashlab
Gulga ko'mildi butkul.

So'ngra uyga keldi-yu,
Birpas yotib dam oldi.
Kiprigi yumildi-yu,
Gul kabi uxlab qoldi.

Umida ABDUAZIMOVA

YOMG'IR

Yomg'ir, yomg'ir, shaloplab
Loyqalatding bulog'im!
Opamga aytay,
Boplab
Cho'zib qo'ysin qulog'ing...

Erkin VOHIDOV

UKAMNING “JANGI”

Ukam minib “saman ot”ini,
“Qilich” ushlab chiqibdi jangga.
Beshta dushman samolyotini
Yiqitdim, deb maqtandi menga.

Avvaliga kuldim rosa ham,
Hazildir deb ukam so‘zlari.
So‘ng hovliga chiqib qarasam,
Yotar edi besh o‘lik ari.

Hamza IMONBERDIYEV

SIR

Ukasining qaymog‘ini
Ayyor Sayyor yeb qo‘ydi.
So‘ngra: — Jo‘ra, oyimga
Aytma, xo‘pmi, — deb qo‘ydi.
Oqshom Jo‘ra maqtanar:
— Men va‘damdan qaytmayman.
Akam qaymoq yeganin,
Oyi, sizga aytmayman.

KIMGA SHAPALOQ?

Mana, shaftoli,
Yeysanlar hali.
— Men yey, — der Yo‘ldosh. —
Qornim juda och.

— Hoy, Tosh, ma, uzum,
Buni ye o‘zing.
— Men yey, — der Yo‘ldosh. —

Bilsangiz, ada,
Qornim juda och.

— Kim yer bir tovoq
“Shirin” shapaloq?

— Men yey... a?

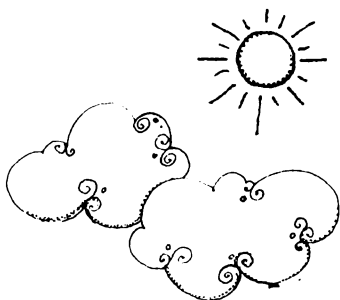
Yo‘q, yo‘q,

Qornim to‘q.

Mayli, bunisin

Tosh yeya qolsin.

Bir to‘yib olsin!

Husanjon AMINOV

ACHCHIG‘I CHIQDI

Suvga qarmoq tashlagancha

Salim turar qirg‘oqda.

Baliqchalar ilinmasa,

Der:

— Hammasi qo‘rqoq-da!

Muqimjon QODIROV

OG‘IR SO‘Z

Ol menda bor o‘yinchoqni,

Samolyot-u fil, toychoqni.

Senga koptok, tank, kema,

Faqat qizg‘anchiq dema!

DOVYURAKLAR

— Cho‘milyapmiz

Maza qilib!

Qo‘rqoqlarni

Izza qilib!

Dovyurakmiz,
Qara, biz!
Cho'ng tog'ora —
Zo'r hovuz.

Abdurahmon AKBAR

BOTIRLIKNING SIRI

— Seni botir, deb
Maqtadi Hasan.
Tunlari qo'rqmay
Qanday yurasan?

— Qo'rqmaslik uchun
Hamroh shart emas.
Baland ovozda
Qo'shiq aytsang, bas.

Tursunboy ADASHBOYEV

QO'G'IRCHOG'IN AVAYLAB

Ariqdan o'tayotib,
Gulnora toyib ketdi.
“Muncha anqaydim”, — deya
O'zini koyib ketdi.

O'rnidan turib darhol,
Ko'ylaklarini qoqdi.
So'ngra qo'g'irchog'iga
Mehr-la kulib boqdi.

— Voy, qattiq yiqildingmi,
Ko'zlari munchoqqinam?
Boshing toshga tegdimi?
Yig'lama, oppoqqinam.

Po'lat MO'MIN

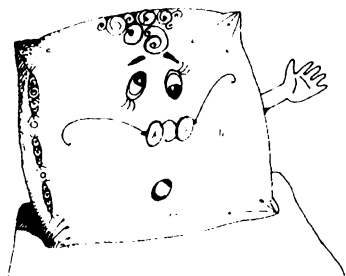
BO'SHASHMAYMAN

Bo'shashmayman,
Ishga shayman,
Bo'shahsa kim,
O'tirsa jim,
Uni ko'plar
Turtib o'tar,
Shuning uchun
O'zim har kun
Chiniqaman,
Kuch yig'aman
Bilagimga,
Yuragimga.
Bo'shashmayman,
Ishga shayman!

Safar BARNOYEV

UYQU QAYDAN KELADI?

Nevaramdan so'radim:
— Bu sirni kim biladi,
Uyqu degan uyimizga
Qay teshikdan keladi?
Mening bu savolimga
Birdan qoldi angrayib.
So'ngra kulib dedi u,
Qashib turib manglayin:
— Oppoq dada, uyqu degan
Ko'rsatmaydi qorasin.
Izlasangiz, topasiz,
Ko'rpa-to'shak orasin.

Abdusaid KO'CHIMOV

TOPIB KELAMAN

Buvi:

— Hech uyqum kelmayapti,
Endi nima qilaman?

Nevara:

— Qaydaligin aytsangiz,
Hozir topib kelaman.

Temur UBAYDULLO

ARI

O'pkasini tutolmay
Yig'lab kirdi-da Dildor,
Gapin to'la aytolmay:
“Ari... ari”, — der takror.

— Voy, ari qursin, qachon
Chaqdi sen do'mbog'imni?
— Meni emas, oyijon,
Chaqdi qo'g'irchog'imni!..

Muhammadjon QO'SHOQOV

DO'STLAR UCHUN

Suv bo'yiga
Ekdim jiyda.
Bargi kumush,
Go'zal juda.

Gullar bir kun,
Har gul — tugun,
Meva tugar
Do'stlar uchun.

Tolib YO'LDOSH

QO'G'IRCHOG'IM O'YNASIN

Yoqalari tugmali,
Etaklari burmali
Ko'ylagi xo'p yarashgan
Qo'g'irchog'im o'ynasin.

Sochi jingalak bola,
Yuzlari qizil lola.
Ko'rgan hamma qaragan
Qo'g'irchog'im o'ynasin.

Qizaloqlar havasda,
Kimdir baland, kim pastda,
Berkinib, mo'ralashgan,
Qo'g'irchog'im o'ynasin.

Oydin HOJIYEVA

“DULDUL” OT

— Voy, bilasanmi, Dilshod,
Tug'ilgan kunim dadam
Sovg'a qildi menga ot.
Otmisan — ot, chinakam.

O'ng qulog'in burasam,
Sahrolardan oshadi,
Chap qulog'in burasam,
Daryolardan oshadi.

Tog' uchrasa, tog' nima,
Bir tislansa, o'tadi.

Qamchi bosgan chog'imda,
 "TU"dan o'zib ketadi...

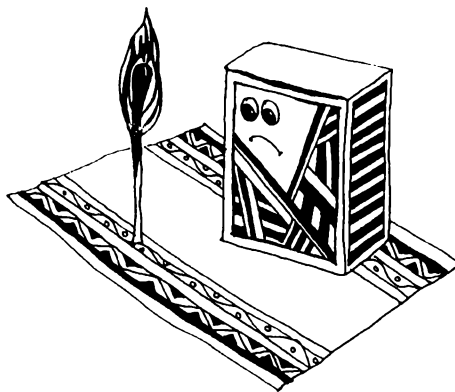
Havasdan ko'zi yonib:
 — Ko'raylik, — dedi Dilshod.
 — Dadam kelsin, ko'tarib
 Olib chiqaman, — der Farhod.

“YONG‘INLARGA QARSHIMIZ...”

Umarali QURBONOV

GUGURT

Jajjigina
 Boshim bor.
 O'zinga xos
 Ishim bor.
 O'yinchoq deb
 Boqmangiz.
 Behudaga chaqmangiz.
 Ishlatinglar
 Aql-la,
 Qo'lga olmang
 Jahl-la!

Qambar OTA

GUGURT

Bir qutida oltmish cho'p,
 Turibmiz bo'lib to'p-to'p.
 Hammamiz o'tyurakmiz,
 Odamlarga kerakmiz.

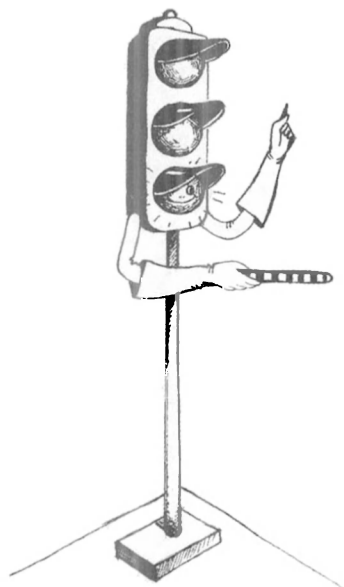

Bizni chaqib o'ynamang,
Ermak qilib o'ynamang,
O't bo'lsak ham garchi biz,
Yong'inlarga qarshimiz.

Muhammadjon QO'SHOQOV

SVETOFOR SO'ZI

– Hoy, ko'chamiz ustida
Chaqnab turgan ko'k fonar,
Nega yalt-yult yonasan?
Bizga qanday foydang bor?

Fonar asta jilmayib,
Dedi: – O'zing sinab ko'r.
Bilsang, mening otimni
Deyishadi svetofor.

Uchta chaqnoq ko'zim bor:
Qizil, yashil, sap-sariq.
Yashil ko'zim chaqnasa,
Demak, bilki, yo'l ochiq.

Qizil ko'zim chaqnasa,
Yo'l bekilar tappa-taq.
Sariq ko'zim chaqnasa,
Biroz kutgin hamma vaqt.

Ko'zlarimga, og'ayni,
Nazar tashla hamisha.
Ko'chalardan o'tganda,
Kapalakdek shoshilma!

Jahon bolalar she'riyati

Grigore VIERU,
Moldaviya

BAHOR

Uyg'ondi nafis maysa,
Uyga qaytdi qaldirg'och.
Nam tuproq karaxt hali,
Irmoqlar otar quloch.
Yashil bog'da o'rik ham
Ochilib ketdi yashnab.
Otilib chiqdi quyosh,
Qaynoq tuxumga o'xshab.

Aleksandr BLOK,
Rossiya

YOZ OQSHOMI

Shafaqning eng so'nggi nurlari
Javdar xirmon ustiga qo'nar.
Shom tushib, qosh qoraygan sari
Maysalar tinch uyquga cho'mar.

Shamol yotgan, qushlar — inida,
Oy terak shoxiga ilindi.
Oqshom sukunati qo'ynida
O'roqchi qiz qo'shig'i tindi...

Shtefen TUDOR,
Moldaviya

ONAM HAQIDA

Bu dunyoda onamlardek
Menga aziz inson yo'q.
Yiroq ketsa, ko'zlarimni
Ololmayman ko'zidan.

Onam shunday mehribonki,
Onam shunday muniski,
Bog'ga kirsam, atirgullar
O'pa boshlar qo'lidan.

Qodir MIRZOALIYEV,
Qozog'iston

ISQIRT BOLA

Isqirt bola, isqirtsan,
Tozamassan — kir-chirsan,
Oqni qora etasan,
Kiyim-boshing yirtasan.
Kirdan ola-bulasan,
Qachon toza bo'lasan?!

ERINCHOQ

Erinchoqmi, erinchoq,
Unga odat kerishmoq.
Ovqat yeyar,
Choy ichar,
Qolganini kim yig'ar?
Qo'l uzatsa kim agar,
Ko'rishmakka erinar.

Shaukat GALIYEV,
Tatariston

BAQIROQ

Yig'layotgan kim o'zi?
Kim o'zi u baqiroq?
Og'zi buncha ochiq-a,
Bitay dedi-ku quloq.
Ehtimol, u ayiqdir,
Dodlar topa olmay bol?
Balki it qopgan uni,
Ari chaqqan ehtimol?
Yo'q, yo'q, u ayiq emas,
Tishlamagan uni it.
Sochini oldiryapti
Bor-yo'g'i bizning Rashid.

Turar XO'JAMBERDIYEV,
Qirg'iziston

CHUMOLI

Havo issiq,
Yo'l xoli.
Ishga borar
Chumoli.
Uyon, buyon
Bo'ylaydi.
Tugmani
Olib qo'lga,
Tashladim uni
Yo'lga.
Tog' ekan deb
O'yladi.

Vardegas BABAYAN,
Armaniston

YALQOV MUSHUK

Qo'shnimizning mushugi
Yursa-tursa mudraydi.
O'ta yalqov, erinchoq,
Dumin arang sudraydi.

Chunki uyqu band etgan
Uning fikr-u yodini.
Kampir koyir: — Bersang-chi,
Sichqonlarning dodini!

Sichqon so'zlar burchakdan
Sal ko'tarib boshini:
— Mushuk polvon dam olsin,
Uyg'otmanglar shoshilib...

Valentin BERESTOV,
Rossiya

ERTA TONGDA

Erta tongda,
Erta tongda
Baliq ovi bo'lar soz.

Erta tongda,
Erta tongda
Bulbul kuylar xushovoz.

Erta tongda,
Erta tongda
Quyosh yerni oqlaydi.

Erta tongda
Faqatgina
Dangasalar uxlaydi.

Nil GILEVICH,
Belorussiya

ASIR TUSHGAN CHIGIRTKA

Yasvoy chigirtka tutdi —
Rosa bir soat ketdi.
Qutichaga kiritdi:
— Kuyla, o'rtog'jon, endi!

Jimib qolding, chiqar un,
Chirillarding tun-u kun.
Tushunmayman, ne uchun
Kuylamaysan men uchun?

Tor qafasga tushganday
Chigirtka ko'p xafaqon:
— Joyidami hushing, hay!
Qanday kuylay, o'rtoqjon?

Do'stlarimsiz ko'p og'ir,
Tutqunlikda kuylamoq.
Tezroq qo'yib yuborgin
O'tloqzorga, ey, o'rtoq!

Ona o'lkamdan bo'lak
Aziz joy yo'q, sen tushun!
Mehmon bo'lib kel, ko'plab
Qo'shiq aytay sen uchun.

Lyudmila BARBAS,
Rossiya

QIZIQ ODAM

Ko'rdim qiziq odamni,
Yedi bir qop bodomni.
Yarim chelak ichdi sut,
So'ngra yedi o'nta tort.
Yarim vagon kolbasa
Yo'q bo'libdi, qarasak.
Shundaylikka-ku, shundoq,
Biroq undan mushukcha Baroq
Tilab ololmas uvoq.

O'zbek bolalar hikoyalari

Normurod NORQOBILOV

DO'ST

Nosirning Mutal akasi — taniqli bokschi. Katta uyning to'ridagi baland javon u turli mamlakatlarda, turli musobaqalarda qo'lga kiritgan sovrinlar bilan liq to'la. Mutal akasi ertalab, ko'pincha oqshomlari hovli to'ridagi o'rik shoxiga osilgan qopni do'pposlab, uncha-muncha odam o'rnidan jildirolmaydigan toshlarni ko'tarib, mashq qiladi.

Nosir bokschining ukasi sifatida g'ururlanishni yoqtirsa-da, lekin akasidek bokschi bo'lishni hech xayoliga keltirmagandi. Keyin birdan...

Bungacha u avval rassomlikka havas qo'ydi. Olti yoshga to'lishi munosabati bilan onasi sovg'a qilgan rangli qalamlarda og'zini katta ochib, kulib turgan bolaning suratlarini chizib yurdi. So'ng bog'bonlikka havas qo'ydi. Uning bu havasi hovli etagidagi gulzordan bir nechta atirgulni chopish bilan yakunlandi. Bir kuni u uchuvchilarning qahramonliklarini ko'rib, uchuvchi bo'lishga ahd qildi. Yurganda ham, turganda ham samolyotga o'xshab g'uvillayverib, uydagi larni bezor qildi. So'ng... so'ng bundan ham hafsalasi sovidi. Ana shunday kunlarning birida u birdan zo'r bokschi bo'lishga qaror qildi. Hovliga chiqib, o'rik tagiga bordi. Akasidek mashq qilmoqchi edi, bo'yi qopga yetmadi. Kech-qurun akasiga dedi:

— Men bokschi bo'lmoqchiman.

— Juda soz, — dedi akasi mamnun jilmayib. — Yaxshi sportchi bo'lish uchun ko'p mashq qilish, ko'p ter to'kish kerak.

— Mashq qilmoqchi edim, qopga bo'yim yetmadi, — dedi Nosir. Mutal akasi kulimsiraganicha chorboqqa chiqib ketdi...

Ko'p o'tmay, hovlidan turib ovoz berdi: “Nosir, bu yoqqa kel!”

U akasining yoniga yugurib borib, o'zida yo'q quvonib ketdi. Akasi o'rikka uning bo'yiga moslab “qop”cha osgandi. Nosir u tutqazgan qo'lqopni shoshapisha kiyib, qopga yaqin bordi-yu, qo'llari o'z-o'zidan shalvirab pastga tushdi. Qop deb o'ylagani bir paytlar sevimli o'yinchog'i bo'lgan paxmoq ayiqchasi

edi. U to'rxaltada "meni urma", degandek shisha ko'zlarini mo'ltiratib turardi. Nosir o'yinchog'iga birpas qarab turdi-da, akasidan uni olib berishni so'radi.

— Nega? Axir, bu senbop qop-ku! Bemalol mashq qilaver.

— Yo'q! — dedi Nosir jiddiy. — U — mening do'stim!

Akasi o'yinchoqni to'rxaltadan bo'shatishga majbur bo'ldi. Nosir uni bag'riga mahkam bosib, uy tomon ketdi.

Yayra SA'DULLAYEVA

G'ISHT

Ravshanlarning hovlisiga yaqin joyda yangi uy qurilibdi. U taxta devor bilan o'ralgan, lekin orqasidan odamlar bemalol kirib chiqaverishadi. Ravshan u yerga sira kirmagan. O'rtoqlari bilan o'ynab yurib, qurilishni ko'rgisi keldi. Dam olish kuni bo'lgani uchun qurilish huvillab yotibdi.

Ravshan doim "mayna" degan ovoz kelib turadigan haybatli kranning oldiga yaqin bordi. Uning eng uchiga qaragan edi, do'ppisi tushib ketdi. Keyin nariroqdagi tog' barobar uyib qo'yilgan g'ishtlar yoniga borib, tomosha qildi. Dadasi hovlining etagida buvisiga uy qurayotgan edi. Uning "G'isht yetmayapti", — degan so'zlari qulog'iga kirgandi. Mana, g'isht. Shu yerdan olib ketsa bo'lmaydimi? Hozir uning dadasiga, yangi uyning bitishini anchadan beri kutayotgan buvisiga rahmi kelib ketdi. O'rtoqlari bilan bitalab tashishsa ham, ancha-muncha tashib qo'yishadi.

Shu fikr bilan Ravshan ikkita g'ishtni ustma-ust qo'yib, ko'tarmoqchi edi, og'irlik qildi.

Bittasini olib, pildirab keta boshladi. Lekin besh-olti qadam yurgach, to'xtab qoldi. Ravshan sal ikkilanib, oldinga yana bir qadam tashladi. Yana to'xtadi. Birdan esiga televizorda ko'rgan multfilmi tushdi. Birovning polizidan maykasini to'ldirib bodring olgan bola, qorovulning miltig'i, oyisining koyishi...

Ravshan sergak tortdi. Shart burilib, orqasiga qaytdi... G'isht bizlarnikimas-ku. Men olib ketsam, o'rtoqlarim olib ketsa... Bog'cha opamiz: "Birovning

narsasiga tegmanglar”, — deganlar-ku!” Ravshan g‘ishtni joyiga qo‘ydi. Qo‘lini qoqib, o‘rtoqlari yoniga yugurib ketdi.

Farhod MUSAJONOV

YAXSHILIK

Fazliddin o‘rtog‘i Nabi bilan ko‘chada o‘ynab yurardi. Shu payt qo‘shnilari Normamat boboning kelayotganini ko‘rib qoldi. Cholning qo‘lida tugunchasi ham bor edi. Fazliddin hovliqib, o‘rtog‘iga kerildi:

— Hozir-chi, men borib Normamat bobomlarga yordam beraman. Bilasanmi... men doim qariyalarga yordam beraman. Meni Normamat bobo juda yaxshi ko‘radilar. Ishonmasang, men bilan yurgin, o‘zing ko‘rasan.

Bolalarga yaqinlashib kelgan Normamat bobo Fazliddinning so‘zlarini eshitdi chog‘i, miyig‘ida jilmayib qo‘ydi. Fazliddin boboning oldiga yugurib bordi va uning qo‘lidan tugunchasini oldi.

— Bobo, keling yordamlashib yuboray, sizga doim yordam beraman-a? — so‘radi Fazliddin, Nabi eshitishi uchun jo‘rttaga baqirib.

— Ha, har doim yordam berasan, — boshini liqillatib tasdiqladi Normamat bobo.

Fazliddin oldinda, Normamat bobo orqada, yo‘lga tushdilar.

Uyiga yetganidan keyin Normamat bobo Fazliddinning qo‘lidan tugunchani oldi. Lekin har galgidek “Barakalla, bo‘talog‘im, odobli bola ekansan”, deb maqtamadi. Faqat quruqqina qilib: “Rahmat“, — dedi va engashib Fazliddinning qulog‘iga allanarsalar deb pichirladi. Keyin kulimsiraganicha uyiga kirib ketdi.

Fazliddin noqulay ahvolga tushib qoldi. Labini tishlab, chap oyog‘i bilan yer chizdi. Uning yoniga yugurib o‘rtog‘i keldi.

— Ha, nega nafasing ichingga tushib ketdi? — so‘radi Nabi. — Normamat bobo nima dedilar?

Fazliddin boshini ko‘tarolmasdi.

— Nega indamaysan?

— Yaxshilik qil, lekin ketidan maqtanib, uni yuvib yuborma, — dedilar Normamat bobo, — zo‘rg‘a javob berdi Fazliddin.

Hakim NAZIR

PALTOCHA

Qahraton qish. Oynaday muzlagan asfalt ko'cha. Uning chetida bir kampir diydiragancha turib, o'tgan mashinalarga qo'l ko'taradi. Uzoqdan bo'sh mashina ko'ringandi, kampir sirg'ana-sirg'ana uning qarshisiga chiqdi. "Volga" g'iyqillagancha siypanib to'xtadi. Kabinadan haydovchining barmoq o'qalib bo'g'ilgancha allanima degani eshitildi. Jonholatda kampir mashinaga yopishdi, yalinib-yolvorgach, basavlat kiyingan haydovchi ilojisiz eshikni ochdi.

— Qayerga borasiz, xolamoyi?

Shartta mashinaga o'tirib olgan kampir uzoqqa imo qildi.

— Vaqtim ziq, xolamoyi. Tushadigan joyingizni ayting.

— Esginam qursin, — deb kampir peshonasiga urdi. U bundan bir soatcha burun allaqaysi avtobus bekatida sumkasini unutib qoldirgan ekan, shuni yig'lamoqdan beri bo'lib gapirdi.

— Sumkada nimalar bor edi, xolamoyi?

— Yangi paltocha, yana boshqa mayda-chuydalar...

— Vey, qoldirgan joyingizda turarmidi. Boshko'zingizdan sadaqa endi. Sumkangizda tilla yo'q ekan-ku, ishqilib!

Kampirning gumoni oshib, yuragi achishdi:

— Bugun nevaramning tug'ilgan kuni.

Paltochani maktabga kiyib bormoqchiydi.

— O'sha bekatda odam ko'pmidi, xolamoyi?

— U yonimda bir kishi, bu yonimda yelkasiga papka osgan qizaloq o'tiruvdi.

— Ko'rsangiz, taniysizmi o'sha bekatni?

Kampir indamay har tarafga alangladi. Haydovchining toqati toq bo'ldi.

— Ortiq olib yurolmayman ko'chama-ko'cha, xolamoyi. Vokzalga chiqib ketyapman.

— Tag'in ozroq yur, jon bolam, manavi ko'chaga, — deya turib, kampir birdan qichqirib yubordi. — Ana, ana shu.

U cho'ntagidan pul chiqardi-da, haydovchining yoniga tashladi. Haydovchi

buni bilmaganga olib, kampirni mashinadan tushirdi. Ko'k soyabon ostidagi skameykada o'n yoshli chamasi qizcha yelkasida papka, tizzasida jigarrang sumkani quchoqlaganicha diydirab o'tirardi. Kampir inqillab-sinqillab bordi-yu, qizchani bag'riga bosdi. Ko'karib ketgan betlarini silab-siypab:

— Voy, umringdan baraka topkur, tasaddug'ing ketay, bolajonim-e, yaxshiyam sen borsan-a! — deya duo qila ketdi.

— Hali avtobusga chiqayotganingizda ketingizdan sumkani oborgan edim, qaramasdan ketib qoldingiz, — dedi qizcha.

— Eginam qursin, — deb kampir duxoba paltosi cho'ntagidan bir so'm chiqarib qizga uzatdi. Qizcha xuddi xunuk narsaga ko'zi tushganday ijirg'andi, pulni olmasdan kampirning betiga "nima uchun?" deganday kinoyali qarab qo'ydi-da, yo'lakdan pildirab jo'nadi. Kampir uning ketidan:

— Munchayam orli, tortinchoq bo'lmasang, hoy, qiz, otingni ham ayt-mading-a, — deb angrayganicha qoldi.

Nurxon RAIMOVA

YALPIZ

Zebo bog'chadan kelishi bilan oyisi:

— Qizim, yalpiz terib kelsang-chi, ko'k somsa qilib berardim, — dedi.

Zebo savatchasini olib ko'chaga chiqdi. Ariq labiga bordi. Endi yalpiz tera boshlagan edi, dugonasi Dildora kelib qoldi.

— Nima qilyapsan? — deb so'radi u.

— Yalpiz teryapman, kel, birga teramiz.

— Ho, qo'lim kir bo'lib qolsinmi?

Sal nariroqda ariqdan suv olayotgan qo'shni ayol ularning gapini eshitib qoldi. Paqirni yerga qo'ydi-da, yaqin keldi.

— Aylanay, qizim, yalpiz teryapsanmi? — dedi Zeboga va savatchadan yalpiz olib ko'ziga surtdi. — Bahor qanday yaxshi-ya!

Zebo suyunib ketdi...

Ayting-chi, bolalar, Zebo nega suyundi?

Sunnatulla ANORBOYEV

QORBOBO SOQCHI

Ulug'bek archa yasatdi. Bunga siz ajablanarsiz. Ulug'bek endi to'rt yoshga kirgan, kichkina bola bo'lsa-yu, qanday qilib archa yasata oladi dersiz? Chin gap. Ulug'bek ham archa yasatdi: u karton quti ichidan o'yinchoqlarni bitta-bitta olib, oyisiga uzatib turdi. Oyisi esa ularni archaning shoxlariga ildi. Ulug'bek bunday qarasa, o'zining laychasiga o'xshagan kuchukcha filning shundoq tagida turibdi. Ulug'bek hayvonot bog'iga oyisi bilan borganida chinakam filni ko'rgan: burni xariday, o'zi uyday.

— Oyi, fil tushib ketsa, kuchukni bosib qoladi-ku? — dedi kuchukka rahmi kelib.

Oyisi kuldi-da, kuchukni olib, filning orqa tomoniga osib qo'ydi.

— Vu-uy, kuchuk filga vovillayapti! — quvonganidan chapak chalib yubordi Ulug'bek.

Archani yasatib bo'lishdi. Ostiga paxta solishdi. Bilmagan odam qor deb o'ylaydi. Oppoq. Keyin Qorboboni o'rnatib qo'yishdi.

Ulug'bek archani aylanib tomosha qila boshladi: Bir chiroyli! Ana yam-yashil bodring. Anovi — bir tomoni sariq, bir tomoni qizil nashvati. Narigisi — shaftoli bilan olma... Qog'ozli muzqaymoq ham bor. Ulug'bek ularga qarab "qult" etib yutindi: "Vuy-y, yulduzlar ham yondi".

— Endi uxlaymiz. Ertaga o'rtoqlaring kelishganda birga o'ynaysizlar, — dedi oyisi. Ulug'bek archaga qaray-qaray ichkariga kirib ketdi.

U o'rniga yotib, ko'zini yumdi. Nimanidir o'yladimi, boshini ko'tardi:

— Oyi!

Allanarsa tikib o'tirgan oyisi unga qaradi.

— Miltig'imni Qorboboga berib qo'ysak bo'lar edi, — dedi Ulug'bek xavotir olganday.

— Nega?

— Kecha laycha mening botinkamni hovliga olib chiqib tashlabdi-ku! Olma, muzqaymoqlarni o'shanaqa qilmasin tag'in!

— Mayli, — dedi oyisi unga.

Ulug'bek sakrab o'rnidan turdi. Karovatining bosh tomonida turgan miltiqchani Qorboboga ushlatib qo'ydi. Qorbobo soqchi turdi. Ulug'bek qaytib kirib o'rniga yotdi-yu, sal o'tmay uxlab qoldi.

Zamira IBROHIMOVA

AZAMAT VA G'UNCHA

Bir kuni Azamatning dadasi tuvakda o'stirilgan gul olib keldi. Azamat juda xursand bo'ldi. Barglari yashil va qizg'ish, tani tikonsiz gulning atrofidan hech ketgisi kelmadi. Uni har tomonidan tomosha qildi. Qarasa, gulning kichkina g'unchasi bor ekan. Azamat g'unchaga juda qiziqib qoldi. Uni uzib olmoqchi bo'lib, qo'llarini bir necha bor uzatdi, lekin yuragi dov bermadi. Axir, dadasi gulni yaxshi ko'rgan uchun uyga olib kelgan-ku. Yomon bolalargina otonasining ruxsatisiz ish qiladi. Azamat esa yaxshi bola.

Azamatning harakatlarini kuzatib turgan dadasi uning oldiga keldi.

— Nima qilmoqchisan, o'g'lim? — deb so'radi.

— Buni qarang, tugmachasi bor ekan, — dedi Azamat jaji barmog'ini g'unchaga uzatib.

Dadasi kulib: — Yo'q. Bu tugmachasi emas. Bu — gulning g'unchasi, — dedi.

Azamat hayron bo'lib:

— Guli qani? — deb so'radi.

Dadasi miyig'ida kulib, biroz o'yladi-da:

— Gul ochilguncha kichkina g'uncha bo'ladi. Unga yaxshi qarasang, vaqtida suv bersang, g'uncha sekin-sekin katta bo'ladi. Keyin

“Bu bola juda yaxshi bola ekan, qani, uni bir ko‘ray-chi”, — deydi-da, ko‘zlarini ochib, senga qaraydi, dedi.

Azamat biroz o‘ylanib qoldi. Keyin dadasining yuziga qarab:

— Dada, gulning og‘zi yo‘q-ku, suvni qanday ichadi? — deb so‘radi. Dadasi tushuntira boshladi: — Gullarning, daraxtlarning og‘zi bo‘lmaydi. Ularning ildizlari bo‘ladi. Ko‘rdingmi, tuvakning ichiga tuproq solingan. Shu tuproqning orasida gulning ingichka-ingichka, uzun-uzun ildizlari bor. Sen tuvakka suv quysang, gulning ildizlari mazza qilib ichadi-da, g‘unchasi ko‘zini ochadi.

Azamat:

— Ha, endi men har doim suv quyaman, — dedi-da, yugurganicha oshxonaga kirib ketdi. U piyoladagi to‘la suvni to‘ka-to‘ka dadasi yoniga keldi. Dadasi piyoladagi suvdan ozginasini tuvakka quyib bo‘lgach:

— O‘g‘lim, gulga suvni har kuni bir marta, ertalab bersang, gul sendan xursand bo‘ladi, — deb uqtirdi.

Shu kundan boshlab Azamat gulni parvarish qilishga kirishdi. Lekin g‘uncha bir kun o‘tdi, ochilmadi, ikki kun o‘tdi, ochilmadi. Azamatning toqati-toq bo‘la boshladi. “Nega ochilmayapti, balki suvga qorni to‘ymayaptimi?”, — deb o‘yladi. Shunday xayollar bilan gulga beriladigan suvga non ham qo‘shmoqchi bo‘ldi, onasi gulning non yemasligini aytgach, u bu niyatidan qaytdi.

Azamat bog‘chada o‘yinchoqlari bilan ham, o‘rtoqlari bilan ham tuzukroq o‘ynamay qo‘ydi. Uning ko‘z o‘ngidan tuvakdagi guli hech ketmasdi.

U bugun ham “G‘uncha ochildimi, ochilgan bo‘lsa meni qidirgandir”, degan xayollar bilan kech kirishini sabrsizlik bilan kutdi. Yon qo‘shnilari Botirning opasi bilan bog‘chadan uyiga qaytdi. Azamat ostonada tufлисini yechdi-da, gul turgan xonaga yugurib kirdi. Tuvakdagi gulning g‘unchasi hali ham ochilmay, xo‘mrayib turardi. Azamat chiday olmadi, yer tepinib yig‘lay boshladi.

— Nega g‘uncha ko‘zini ochmadi? — deb so‘radi onasidan.

Onasi o‘g‘lini erkalab, boshini ko‘ksiga bosdi-da:

— Yig‘lama, toychog‘im! Gulning g‘unchasi bolalarga o‘xshab kam uxlamaydi. Ular juda ko‘p uxlaydi. Agar uyquga to‘ymasa, ochilmaydi. Yur, yuz-qo‘lingni yuvib ol. G‘unchani xafa qilma, u, albatta, uyg‘onadi...

Azamat bugun ham ertalab turishi bilanoq gul turgan xonaga kirdi. Kirdi-

yu, sevinchidan ko'zlari chaqnab ketdi. G'uncha ochilibdi. Azamatga: "Hali sen shunaqa yaxshi bolamisan?" — deganday jilmayib qarab turardi.

— Oyi, dada, g'uncha uyg'onibdi, ana, ana! — deya Azamat sakrab-sakrab qo'yadi. Dadasi o'g'lini quchib, gulga qaradi-da:

— Azamat, qara, o'g'lim, guling yana bir g'uncha qilibdi, — dedi.

Qizg'ish gul shoxining uchginasidagi g'unchani ko'rgan Azamat hayron bo'lib:

— Voy, dada, bu g'uncha qayerdan keldi? — dedi.

— Ochilgan g'uncha seni yaxshi ko'rib qolibdi. Chunki sen unga yaxshi qarading, suv quyishni unutmading. Shuning uchun u: "Azamat juda yaxshi bola ekan, kel, birga yashaymiz", — deb o'z o'rtog'ini ham chaqiribdi. Sen gulga yana ham yaxshi qarasang, ular yana juda ko'p o'rtog'larini chaqirishadi, — dedi dadasi. Dadasining bu gapi Azamatning sevinchiga sevinch qo'shdi. U gulga qarab, gulday yashnab ketdi.

Latif MAHMUDOV

BARNO BILAN BUVISI

Barnoning buvisi:

— Bir qoshiq achchiqqina sho'rva qila qoling, kelin, — dedi.

Ovqat pishar mahalda nima ham bo'lib Barno oshxonaga kirgan edi, qozonga ko'zi tushib:

— Oyi, — dedi hayron bo'lib.

— Nima, qizim?

— Nega buvimning aytganlarini qilmadingiz?

— Voy, ana, — dedi oyisi. — Sho'rva qilyapman-ku.

Barno labini burib oyisiga qaradi:

— Buvim bir qoshiq sho'rva qilgin desalar, siz bir qozon sho'rva qilyap-siz-ku!

BARNO

Barno ostonaga chiqib, oftobda isinib o'tirgan edi, Munira o'rtog'i chelakcha ko'tarib uyidan chiqib qoldi. Barnoga qaradi-yu, indamay ariqdan suv olib kirib ketdi. Birpasdan keyin yana chiqdi. Yana ariqqa chelakchasini botirib, kirib ketayotgan edi, Barno o'rnidan turib oldiga bordi.

— Munira?

— Ha...

— Nega indamaysan?

— Ish qilyapman, — dedi Munira va zing'illagancha uyiga kirib ketdi. Barno hayron bo'lib, uning orqasidan qarab qoldi. Ostonaga kelib yana oftobda isinib o'tirdi. Munirani kutdi. Munira chiqmadi. Anchadan keyin Muniraning eshigi "g'iyq" etib ochildi. Barno qarasa, qiya ochiq eshikdan Munira mo'ralab turibdi. Barno oldiga bormoqchi bo'lib, o'rnidan turgan edi, Munira taq etib, eshikni yopib oldi. Barno nima qilishni bilmay, ko'chani o'rtasida turib qoldi. Keyin sekin Muniraning eshigiga bordi. Bir ko'zi bilan eshikning kalit solinadigan teshikchasidan mo'ralasa, Munira tasha bilan halloslab yer chopyapti. Barno hayron bo'ldi. Ikkinchi ko'zi bilan yana qaradi.

Munira teshani bir chetga uloqtirib, yumshagan yerni qo'li bilan kovladi. Keyin chelakdagi suvni qo'ydi. O'rnidan turib ko'chaga chiqa boshladi. Barno orqasiga qaytdi. Hovliga kirdi. Eshikni qiya ochib, mo'ralab turdi. Ko'zlari olakula bo'lib, ko'chaga Munira chiqdi. Barnolarning eshigiga, ko'chani boshiga qaradi — hech kim yo'q. Yo'l yoqasiga chiroyli qilib ekilgan gullarning atrofida aylana boshladi. Barnolarnikiga yana qarab oldi-da, ko'chadagi bir tup gulsafsarni tag-tugi bilan yulib, uyiga qochib kirib ketdi. Barno turgan yerida qotib qoldi. Shu topda Munira uning ko'ziga juda-juda yomon ko'rinib ketdi. Barno bo'shashib, lunjlari osilib, oshxonaga, buvisining oldiga keldi.

— Ha, nima bo'ldi, qizim?

— Munira o'g'ri ekan, — dedi Barno va to'satdan ho'ngrab yig'lab yubordi. Buvisi hayron bo'lib, Barnoga qarab qoldi.

— Voy, o'lmasam, bu nima deganing, qizim?

— O'zim ko'rdim-ku.

— Nimani?

— Ko'chada gul o'g'irayotganini, — dedi Barno yana o'pkasi to'lib.

Buvisi afsuslanganday boshini chayqab qo'ydi.

— Munira tushmagur, ko'chaning fayzini o'g'irlab nima qilar ekan? Qo'y, u bilan o'rtoq bo'lma, yomon qiz ekan.

Barno qarasa, buvisining jahli chiqib, ko'zlari pir-pir uchyapti. Buvisining xafa bo'lganidan Barnoning yuragi achidi. Bir nima qilib ko'nglini ko'tarmoqchi bo'ldi. Buvisiga qarab jilmaymoqchi bo'lgan edi, yuzlari burishib, yana yig'lab yubordi.

— Qo'y, qizim, xafa bo'lma, — dedi buvisi Barnoni yupatib, hali oyisi ishdan kelsin, aytib beray!

Shu kuni kechgacha Barnoning chiroyi ochilmadi. Kechga yaqin hovliga kursi qo'yib, oyog'ini osiltirib o'tirgan edi. Xayoliga g'alati bir fikr keldi. Quvonib, qiyqirib yubordi.

— Buvi, hoy, buvi, — Barno kursidan irg'ib tushib, oshxonaga yugurdi. — Buvi, tesha qani?

Buvisi urishib berdi.

— Teshani nima qilasan? Qo'y, o'ynama, oyog'ingni chopib olasan!

— Voy, o'ynamayman! — Barno teshani oldi. Buvisi nima qilar ekan, deb ketidan chiqib qaradi. Barno gulzorga kirib, ochilib turgan bir tup gulsafsarining tepasida turib qoldi. Ko'chirib olgani ko'zi qiymay, bir buvisiga va bir gulga qaradi. Buvisi Barnoning niyatini sezdi, shekilli, mayli, deganday imlab kulib qo'ydi. Barno avaylab gulni oldi. Munira yulib ketgan gul o'rniga o'tqazdi.

Barno o'z ishidan quvonib ketgan edi. Buvisining oldiga yugurib kirib ketayotganida, Munira eshikka chiqib, xuddi surat oldirayotgan odamday qotib turardi.

Abdulla AVLONIY

TAQSIM

Bir kuni ikki bola ko'chada yurgan zamonda bir adad (dona) yong'oq topdilar. Biri aytdi: "Man olurman, avval man ko'rdim". Ikkinchisi: "Yo'q, birodar, man olurman, yerda man ko'rdim", — deb ikkisi g'ovg'a qilib turar edilar. Bir yigit kelub: "Ey, chirog'larim! Shoshmang, talashmang, man sizlarga yaxshilab taqsim qilib berurman", — deb yong'oqni qo'llaridan olub, ikki falla qilub, bir falla po'choqini birinchi bolaga berur, ikkinchi falla po'choqini ikkinchi bolaga berur: "Mana, qolgani taqsim qilgan kishiga", — deb mag'zini og'zig'a solub, jo'nab ketdi. Bolalar bo'lsa po'chog'ini ushlab, baqrayishib qoldilar.

Hissa: ozga qanoat qilmagan ko'bdan qolur.

OCHKO'ZLIK

Bir bola ko'chada yig'lab o'tirur edi. O'tub-ketub turg'on kishilardan biri: "O'g'lim, sanga nima bo'ldi? Na uchun muncha yig'larsan?" — deb so'radi. Bola: "Bir tiyin aqcham bor edi, yo'qotib qo'ydim. Shuning uchun yig'larsan", — dedi. U kishining bolaga rahmi kelub: "Mana, o'g'lim, aqchang yo'qolgan bo'lsa, man sanga boshqasini berurman", — deb cho'ntagidan bir tiyin chiqorub berdi. Bola aqchani olub, yana avvalgidan ortuq yig'lamoqqa boshladi. Ul kishi: "Dag'i nimaga yig'larsan?" — desa, bola: "Oh, otajon! Agar o'z aqcham yo'qolmagan bo'lsa edi, hozir aqcham ikki tiyin bo'lur edi", — dedi.

Ko'zing och bo'lmasun, o'g'lum, ko'zing och,
Qanoatsiz kishini uxlatub, qoch.

Farhod MUSAJONOV

QAND BERSANGIZ, QILAMAN

Nosirjon shirinlikni juda yaxshi ko'radi. Kattalardan birortasi ish buyursa: "Qand bersangiz, qilaman", — deb javob beradi. Rostdan ham, qand bermasangiz, qilmaydi.

Bir kuni to'satdan Nosirjonning qari buvisi kasal bo'lib qoldi. Uyda Nosirjondan bo'lak hech kim yo'q, dadasi bilan oyisi ishda edi. Kampir qo'shnilarga aytirib, doktor chaqirtirdi.

Doktor Nosirjonning buvisini sinchiklab ko'zdan kechirdi, keyin har xil dorilar yozib berdi.

— Qoningiz kamayib qolibdi, ko'proq shakar-qand yeng, — deb tayinlab ketdi doktor.

Kechga yaqin karavotda yotgan buvisining qorni ochdi. U karavotning tagidan termosni olib, piyolaga choy quydi. Keyin rasmi kitob ko'rib o'tirgan nabirasiga qaradi:

— Nosirjon, qanddonni opkelib bergin, choy ichmoqchi edim, — dedi.

— Qand bersangiz, opkeb beraman, — dedi Nosirjon odati bo'yicha.

— Mayli, bolam, beraman, qand sendan aylansin, — dedi buvisi.

Nosirjon qanddonni buvisiga oborib berdi. Buvisi qanddonni ochsa, aksiga olib, ichida bittagina qand qolgan ekan, olib Nosirjonga berdi. Nosirjon qandni og'ziga soldi-da, parvoyi falak o'tirib, yana rasmi kitobchasini varaqlay boshladi.

Abdusodiq IRISOV

TOLIB OTGAN TOSH

Tolib qo'shni tomiga qo'ngan kaptarni haydayman deb, tosh otdi.

Kaptar uchib ketdi-yu, tosh kelib tom shiferiga tushdi, shifer "chars" etib sindi. Tolib esa egasi chiqib qolmasin deb, tiraqaylab uyiga qochdi.

Uy egasi ishda bo'lganligi uchun bundan bexabar qoldi.

Shu kuni kechasi bilan yomg'ir yog'ib, ertalab qorga aylandi, birdan chakillab uydan chakka o'ta boshladi. Uy egasining boshi qotib, tomni tuzatgani chiqqan edi, sirg'anib, tomndan yiqilib tushdi. Shu bilan oyog'i sinib, yigirma kun kasalxonada yotib chiqdi. Xayriyat, bundayroq yiqilgan ekan, bo'lmasa undan yomonroq bo'lishi ham mumkin edi.

Xo'sh, Tolib otgan toshim birovning oyog'ini sindiradi, deb o'ylaganmidi?

Shukur SA'DULLA

QAYSAR BOLALAR

Alijon bilan Valijon degan aka-uka bo'lardi. Ko'rganlarning havasi kelardi. Ikkalasi ham chiroyli. Qaddi-qomatlari kelishgan, kiyimlari yarashgan, yaxshi bola edilar. Ammo...

Kunlardan bir kun ona non yopdi-da, o'g'ilchalariga:

— Tez dadalaringga olib boringlar, issig'ida yesin! — dedi.

Bolalar yer haydayotgan dadalari oldiga — dalaga qarab yo'l oldilar.

Ko'cha oxiriga yetib, o'ngga buriladi. Buyoq — dala. Keng o'tloq...

Alijon non o'ralgan dasturxonni yerga qo'ydi. Aka-uka maysa ustida yonboshlab,

tinig osmonni tomosha qildilar. Yovvoyi arpa boshog'ini yulib olib, beshiktivat qilib urishtirdilar. Keyin bir-birlarini bosib ag'anadilar, turtkilashdilar... Nihoyat o'rinlaridan turib, dala tomon yo'l olmoqchi bo'ldilar. Alamzada Valijonning qovog'i solig'roq edi.

— Qani, ketdik! — dedi akasi. — Ko'tar!

— O'zing ko'tar, — dedi ukasi.

— Sen ko'tar!

— Sen ko'tar!

Akasi bir qadam oldinga yurdi. Ukasi o'chakishib ikki qadam oldinga yurdi.

— Olib kel! — dedi akasi.

— O'zing olib kel! — dedi ukasi qaysarlik bilan.

— Menga nima, olib kelmasang, men ham olib kelmayman.

Aka-uka bir-birlariga o'chakishib nari ketaverdilar. Non solingan oq dasturxon uzoqda qolib ketdi. U arang oqarib ko'rinardi.

San-manga borib ketayotgan aka-uka oldidan maktabdan qaytayotgan o'quvchi bola chiqib qoldi. Ikki bolaning xarxashasini eshitib, ular orasiga tushdi.

— Bittalaring borib olib kela qolinglar!

Bolalarga gap kor qilmadi. Qaytaga aka-ukani murosaga keltiraman deb, o'quvchi bola bir musht yedi. Shu payt tugun oldida daydi kuchuk paydo bo'lib qoldi. U non solingan dasturxonni iskey boshladi. Keyin paypaslashga tushdi. — Nondan ajradinglar! — dedi o'quvchi bola.

Urush-janjal taqqa to'xtadi. Qaysar aka-uka jonlari boricha tugun tomon yugurdilar.

O'tkir HOSHIMOV

CHANA

Farhodga dadasi chana olib keldi. Tag'in qanaqa deng? Orqasida suyanchig'i bor. Sirpanchiq qanotlari yaraq-yaraq qiladi.

— Chanangni-chi, o'rtoqlaring bilan uchgin, xo'pmi? — deb tayinladi dadasi.

Farhod indamadi. Ertasiga nonushta qilar-qilmas chanasining ipidan tortib, ko'chaga olib chiqdi. Osmondan kapalakqor yog'ar, bolalar qiy-chuv ko'tarib o'ynashar, birov sirpanchiq uchar, birov qorbobo yasar edi.

Ular Farhodni ko'rishlari bilan atrofini o'rab olishdi.

— Vuy, Farhodning chanasini! — deb qichqirdi Bahodir.

— Qara, suyanchig'iyam bor ekan! — Dildora chananing suyanchig'ini ushlab ko'rdi.

— Yaltirashini qaranglar! — dedi Shavkat qoyil qolib.

— Qoch, bosib ketadi! — Farhod chananing ipidan mahkam ushlab oldida, Shavkatni turtib o'tib ketdi. Ko'chaning narigi betidagi tepalikka chiqa boshladi.

— Meniyam uchir, Farhod, — dedi Dildora unga ergashib.

— Ho, sinib qoladi-da! — Farhod chanasini sudrab ketaverdi.

Tepalikning eng ustiga chiqib, chanaga o'tirib oldi. Keyin oyog'i bilan bir siltagan edi, chana shuvillab pastga uchib ketdi. Farhodning yuziga qor uchqunlari urilar, chana esa qushdek uchib borar, uning qulog'i ostida shamol g'uvillar, ammo sovqotmas edi. Maza!

Chana pastga tushganidan keyin to'xtab qoldi. Farhodning yoniga Bahodir yugurib keldi.

— Galma-galdan ucha qolaylik, Farhod, — dedi u yalinib. — Bir gal sen tortasan, bir gal men.

— Yo'q, ipi uzilib ketadi, — Farhod qovog'ini solib oldi.

— Qizg'anchiq ekansan! — Bahodir shunday dedi-da, sirpanchiq uchayotgan bolalarning oldiga ketib qoldi.

Farhod yana tepalikka chanasini sudrab chiqdi. Keyin pastlikka uchib tushdi. Besh-olti marta shunday qilgandan keyin charchab qoldi. Pastlikka sirg'anib tushish maza edi-yu, chanani yuqoriga sudrab chiqish yoqmasdi. Tekis joyda uchay desa, birov chanani tortmaguncha sirpanmas ekan.

Farhod chanani sudrab, bolalarning oldiga bordi.

— Yur, Bahodir, — dedi o'rtog'ini chaqirib. — Mayli, galma-gal uchamiz. Bir gal sen tortasan, bir gal men.

— Kerakmas! — Bahodir qo'l siltadi. — Men bolalar bilan o'ynayman.

Farhod chanasining ipidan ushlaganicha, qorbobo yasayotgan qizlarning oldiga bordi. Dildora endi qorboboning qo'lini yasayotgan ekan.

— Yur, Dildora, ikkalamiz tepalikdan chanada tushish o'ynaymiz, — dedi Farhod.

— Hali bermading-ku, chanangni. Endi kerakmas. — Dildora boshqa qizlar bilan qorbobo yasayverdi.

Farhod ularning o'yinini birpas tomosha qilib turdi-da, zerikib ketdi. Bolalarning oldiga boray desa, Bahodir bilan Shavkatdan uyaladi. Bitta o'zi chana uchay desa, hecham qizig'i qolmadi. U alam qilganidan yig'lab yuboray dedi. Dadasi nima uchun "Chanangni bolalar bilan birgalashib uchgin" deganini endi tushundi. Sekin-sekin bolalarning oldiga bordi-da, chanani ularning oldiga surib qo'ydi.

— Hammamiz galma-galdan uchamiz. Bo'ptimi? — dedi sekingina.

Bolalar bu safar yo'q, deyishmadi. Birpasdan keyin Farhodning yaltiroq chanasi tag'in tepalikdan shuvullab tusha boshladi. Endi unda bolalar, qizaloqlar maza qilib uchishar edi.

Jahon bolalar hikoyalari

Lev TOLSTOY,
Rossiya

DANAK

Ona olxo'ri sotib oldi va ovqatdan so'ng bolalariga bermoqchi bo'ldi. U olxo'rini tarelkaga solib qo'ydi.

Vanya olxo'rini hech yemagan edi. U hadeb olxo'rilarini hidlayverdi. Olxo'rilar unga juda yoqdi. Vanya ularni yeb qo'ygisi keldi. U olxo'rining yonidan nari ketmadi. Uyda hech kim qolmaganida u chidab turolmadi, bitta olxo'rini oldi-da, yeb qo'ydi. Onasi ovqat oldidan olxo'rilarini sanadi, qarasaki, bittasi yo'q. Buni bolalarning otasiga aytdi.

— Hay, bolalarim, bitta olxo'rini birortanglar yedilaringmi? — deb so'radi ovqat vaqtida otasi.

— Hammalari: “Yo'q!” — deyishdi. Vanya esa, qip-qizarib ketdi, u ham: “Yo'q, men yemadim”, — dedi. Shundan keyin otasi:

— Qaysi biringlar yegan bo'lsanglar ham, yaxshi qilmabsizlar, ammo gap olxo'rida emas, gap shundaki, uning ichida danagi bo'ladi, kimki bilmay uni yutib yuborsa, ertasi kuni o'ladi. Men faqat shundan qo'rqaman, — dedi.

— Yo'q, men danagini derazadan otib yubordim, — dedi Vanya oqarib. Hammalari kulishdi. Vanya bo'lsa, yig'lab yubordi.

Valentina OSEYEVA,
Rossiya

QAYSI BIRI OSON?

Uch bola o'rmonga qarab jo'nashdi. O'rmonda maymunjon, qo'ziqorin va qushlar ko'p edi. Bolalar maymunjon va qo'ziqorin terib, o'ynab yurib, kech kirganini bilmay qolishibdi. Uylariga qaytgani qo'rqibdilar.

— Kechikkanimiz uchun uydagilar rosa adabimizni berishadi!

Bolalar yoʻlda toʻxtab: “Yolgʻon gapirsakmikan yoki rostini aytsakmikan?” — deb maslahatlashishibdi.

Bir bola debdi:

— Oʻrmonda meni boʻri taladi, — deyman.

Otam qoʻrqib ketib, meni urishmaydi.

Ikkinchi bola debdi:

— Men boʻlsam yoʻlda bobomni uchratdim, — deyman. Oyim sevinganlaridan meni urishmaydilar.

Uchinchi bola:

— Men rostini aytaman. Rost gapirish yolgʻon gapirishdan osonroq, — debdi. Shundan keyin bolalar uy-uyiga tarqalishibdi. Bolalarning bittasi — meni boʻri taladi, — deb aldab turgan paytda, birdan uyiga oʻrmon qorovuli kelib qolibdi.

Qorovul:

— Yoʻq, u taraflarda boʻri boʻlmaydi, — debdi.

Otasining jahli chiqibdi, bolasini kech qolgani uchun bir urishsa, yolgʻon gapirgani uchun battarroq urishibdi.

Ikkinchi bola endigina onasiga: — Bobomni uchratdim, — deb, turgan ekan, birdaniga bobosi mehmon boʻlib kelib qolibdi.

Yolgʻon gapirgani uchun onasining jahli chiqibdi. Kech qaytgani uchun bir urishsa, yolgʻon gapirgani uchun battarroq urishibdi.

Uchinchi bola hamma gapning toʻgʻrisini aytib, aybini boʻyniga olibdi. Faqat xolasi biroz koyibdi-yu, gunohidan oʻtibdi.

Vasil SUXOMLINSKIY,
Ukraina

YURKANING QOʻRQIB KETGANI

— **B**ogʻdan olma terib kelgin, oʻgʻlim, — dedi onasi kechki payt Yurkaga. Yurka boqqa bordi. Daraxt ustiga chiqib, savatni toʻldirib olma terdi. Yerga tushib

ketgan bitta olmani ham olib, endi uyga qaytmoqchi bo'lib turgan edi, bir qop-qora, dumaloq narsaga ko'zi tushib qoldi. Shunisi qiziq ediki, u qora narsa qimirlab ham qo'yardi.

“Bu nima bo'ldi ekan?” — o'yladi hayron bo'lgan Yurka. Engashib, asta ushlamoqchi bo'lgandi, qo'liga tikan sanchildi. Yurka qo'rqqanidan baqirib yubordi. Qo'lidagi savatni ham tashlab, ura qochdi.

Dumaloq, tikanli qora narsa haqida gapirib bergandi, onasi kulib yubordi:

— U tipratikan-ku, o'g'lim!

Yurka savatni olib kelish uchun boqqa qaytdi. “Endi ti pratikanni ko'rsam, qo'rqmayman”, — deb o'yladi o'zicha. Lekin daraxtning

tagiga borib qarasa, ti pratikan ham yo'q, yerga tushgan olmalar ham, faqat savati turibdi.

Tipratikan bilan olma qayoqqa ketdiyin-a?

Konstantin USHINSKIY,
Rossiya

TO'RT ISTAK

Mitya qor tepaliklaridan pastga qarab chanada uchdi. Toshdek qattiq muzlagan ariq va hovuzlarda o'rtoqlari bilan yaxmalak otdi. Uyga qi p-qizarib, tetik va quvnoq qaytib keldi-da, otasiga qarab:

— Otajon, qish qanday yaxshi-ya! Men hammavaqt qish bo'lishini istar edim, — dedi.

Otasi uning istagini o'zining yon daftariga yozib qo'ydi.

Bahor keldi. Mitya ko'm-ko'k maysazorlarda rohatlanib o'ynadi. Binafshalar terdi. Bahri dili ochilib ketdi. Yana otasiga:

— Otajon, bahor qanday ko'ngilli, men hammavaqt bahor bo'lishini istar edim, — dedi.

Otasi Mityaning bu istagini ham yon daftariga yozib qo‘ydi. Yoz keldi. Mitya yozning issiq kunlarida bog‘larda quvnab o‘ynadi. O‘rik, gilos, shaftolilardan to‘yib-to‘yib yedi. Kechqurun otasining oldiga kelib:

— Otajon, yoz qanday go‘zal! Men hammavaqt yoz bo‘lishini istar edim, — dedi.

Otasi uning bu istagini ham yon daftarchasiga yozib qo‘ydi. Kuz keldi. Bog‘larda turli uzumlar yetilib pishdi. Qovun-tarvuzlar hammayoqni bosib ketdi. Paxta terildi. Mitya bularni ko‘rib quvonib:

— Otajon, kuz qanday yaxshi-ya! Men hammavaqt kuz bo‘lishini istardim, — dedi.

Otasi yon daftarchasini ochib Mityaga ko‘rsatdi. Mitya esa qish, bahor, yoz haqida ham xuddi shu istakni bildirgan edi.

Spiridon VANGELI,
Moldaviya

“OLTIN KO‘ZA”

— **S**alom, buvijon! Men ham kartoshka ekkani keldim. Buvisi hayron bo‘ldi.

— Kartoshka ekkani deysanmi? Belkurakni ko‘tara olmaysan-ku?!

— Ko‘taraman. Katta bo‘lib qoldim.

Mitti Shtefan belkurakni bor kuchi bilan bosib, yerni kavlati. Kartoshka ekishga chuqurcha tayyor bo‘ldi.

Biroz nafas olgach, kaftini ishqaladi-da, yana bitta chuqurcha kovlati.

Buvisi uning ko‘nglini ko‘tarib qo‘ydi:

— Zo‘r ekansan, bolam. Qani, endiyam bitta-yarimta seni mittivoy deb ko‘rsin-chi!

Shu payt parvona uchib kelib, qanotlarini qoqdi:

— Shtefan, mitti Shtefan, yur, o‘tloqda o‘ynaymiz.

— Vaqtim yo‘q. Buvimning tomorqalariga “oltin ko‘za” ekyapman, — deya javob berdi bola.

Boris VOVK,
Ukraina

EH, DIMAVOY

Dima bilan Volodya bolalar o'ynaydigan qum yonidagi o'rindiqda gaplashib o'tirishardi.

— Katta bo'lsam, kosmosga uchaman, — dedi Dima g'urur bilan.

— Qoyil! — dedi Volodya unga havasi kelib.

— Okean tagigayam tushaman. Suv osti kemasida-da, albatta. Oynasidan hamma narsa ko'rinadi.

— Akulayam ko'rinadimi?

— Akula nima bo'libdi? Har xil dengiz hayvonlari ham ko'rinadi. Men ularning hech qaysisidan qo'rqmayman.

Dima yana nimadir demoqchi edi, qum o'ynayotgan Nastya birdan yig'lab qoldi. Qarashsa, Mikola qizchani paqirchasi bilan kurakchasini tortib olayotgan ekan. Volodya yordam berish uchun o'rnidan qo'zg'alayotgan edi Dima uni to'xtatdi.

— Indama, Mikolaga bas kelib bo'lmaydi.

Volodya uning gapiga quloq solmay, Mikolaning oldiga bordi.

“Ber!” — deya qo'lini shaxd bilan ko'targan edi, Mikola paqirchani qumga tashlab, qochib qoldi. Dima bo'lsa, o'rindiqda ko'zlarini pirpiratib o'tirardi.

Buyuk siymolar haqida

* * *

Aziz bolajonim! Mana, ancha katta bo‘lib qoldingiz. Endi Siz bilan ulug‘ ajdodlarimiz, Navoiy, Bobur kabi dunyoga tanilgan porloq yulduzlarimiz haqida suhbatlashsak ham bo‘ladi.

Bolajonim, buyuk bobomiz Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur yashagan zamon bilan bizning davrimizni besh asrdan ko‘p vaqt ajratib turadi. Lekin shunga qaramay, xalqimiz ularning yaratgan bebaho asarlarini sevib o‘qiydi, hikmatlariga suyanadi, g‘azallarini qo‘shiq qilib kuylaydi, kitoblarini qayta-qayta nashr ettiradi. Zero, ijodkor bobolarimiz o‘z asarlarida odamiylik, vatanparvarlik, adolat, muhabbat, do‘stlik, vafo, halollik, mardlik singari insoniy go‘zal fazilatlarni tarannum etganlar.

Ulug‘ bobolarimiz o‘z yurtini, xalqini nihoyatda sevgan. Urushni qattiq qoralaganlar. Odamlar bir-birlari bilan urishmasdan, tinch-totuv, o‘zaro hurmatda, to‘kinlikda, baxtli yashashlarini orzu qilganlar.

Aziz bolajonim! Navoiy va Bobur bobomizning asarlari go‘zal xulqning, do‘stlik, sadoqat, vafoning ulug‘ligi, birovga yaxshilik qilishning zavqliligi, aksincha, yomon xulqning xunukligi haqida Sizga saboq berib, hayotda adashmay, to‘g‘ri yo‘ldan yurishga da‘vat etadi.

Tuzuvchi-muallif

ALISHER NAVOIY

Alisher Navoiy buyuk shoir, katta olim va nihoyatda dono inson bo'lganlar. Alisher Navoiy Hirot shahrida tug'ilgan.

Alisher Navoiy siz kabi bolalik paytlaridayoq juda ziyrak, aqlli, odobli bola bo'lgan ekan. Alisher uch yoshidan boshlab she'r, musiqa eshitishni nihoyatda yaxshi ko'rgan. Otasi, onasi va tog'alari she'r o'qib berganida, u darhol yodlab olgan ekan. Alisher 10 yoshligida Farididdin Attor degan shoirning "Mantiq ut-tayr" nomli katta kitobini yoddan bilar ekan. Alisher nihoyatda aqlli va g'ayratli bola bo'lganligi uchun, otasi uni to'rt yoshga to'lganida maktabga bergan. Kichkina bo'lishiga qaramay, katta bolalarni qoyil qoldirib, juda ham yaxshi o'qigan.

Biroq Alisherning Hirotida o'qishi uzoqqa cho'zilmadi. Chunki bu yerda urush, janjallar, har xil to'polonlar boshlanib ketdi. Shuning uchun ko'pgina oilalar boshqa joyga ko'chib keta boshladi. Alisherlar oilasi ham ko'chib ketishga majbur bo'ladi.

Bolalar, u paytlarda samolyot, poyezd, mashinalar bo'lmagan. Agar odamlar uzoq joylarga boradigan bo'lishsa, tuyalarda, otlarda, aravalarda ketishgan. Alisherlarning oilasidagilar otda ketishgan. Yo'l uzoq, havo issiq... shuning uchun ular kunduzi dam olib, kechasi yo'l yurishgan. Bir kuni kechasi Alisher ot ustida ketayotganida charchab, uxlab qolibdi. U otdan yumshoqqina qum ustiga sirg'alib tushib ketibdi va uxlayveribdi. Karvondagilar buni bilishmay, ketishaveribdi.

Ertalab, quyosh chiqqanda Alisher uyqudan uyg'onibdi. Atrofga qarasa, hech kim ko'rinmabdi. Alisher bir zum qo'rqib ketibdi, yuragi duk-duk uribdi. Birdan o'z otini ko'rib qolibdi. U ketib qolmay, Alisherning uyg'onishini kutib turgan ekan. Alisher rosa xursand bo'lib ketibdi. U darhol otining yoniga borib, uni mehr bilan silab-silab qo'yibdi. So'ng sinchkovlik bilan qumlarga qarabdi. Otlarning izini qidiribdi. Otlar izi quyosh chiqadigan tarafga cho'zilib ketgan ekan. Alisher ham otiga minib, ana shu izlar bo'ylab yo'lga

tushibdi va omon-eson ota-onasining yoniga yetib boribdi.

Alisherning kichkinagina bo'lishiga qaramay, bu qadar dovyurak, aqlli, bilag'on bola ekanligiga karvondagilar qoyil qolishibdi.

Urush-janjallar to'xtagach, Alisherlar oilasi ham Hirotga qaytib keladi. Alisher yana maktabda o'qishini davom ettira boshlaydi. Alisher darsdan keyin juda ko'p kitob o'qir va ko'p she'rlarni yodlab olishga harakat qilar edi. Uning o'zi ham she'rlar yoza boshlabdi. Lutfiy, Jomiy degan katta-katta shoirlar Alisherning she'rlarini o'qib, uni rosa maqtashadi.

Alisher Navoiy o'z she'rlarida odamlarni yaxshilik qilishga, halol yashashga chaqiradi. U yana o'z she'rlarida odamlar bir-birlari bilan urishmasa, tinch-totuv yashasa, bir-birlarini hurmat qilsa, yaxshi ishlasa, hamma narsa mo'l-ko'l bo'ladi deganlar.

Alisher Navoiy 60 yil yashagan. Ammo nihoyatda ko'p ajoyib kitoblar yozganlar. Sizlar maktabga borganingizda o'qishni, yozishni o'rganasizlar va Alisher Navoiy yozgan asarlarni maza qilib o'qiysizlar.

Alisher NAVOIY

SHER BILAN DURROJ

“Hayrat ul-abror” dostonidan

Bir o'rmonda zo'r Sher va Durroj yashar ekan. Sherning kichkinagina bolasi bo'lib, u hali yurishni bilmas ekan. Onasi uni juda yaxshi ko'rar va qumursqa halok qilmasin deb, doimo tishida tishlab olib yurar ekan. Kunlardan bir kuni Sher bolasini tishlab olib yurganida Durroj pir etib, sherning boshi ustidan uchib o'tibdi. Sher cho'chib ketibdi va bolasini qattiq tishlab olibdi. (Bolasining joni og'rib, yig'lab yuboribdi)¹. Sher bu ishdan juda xafa bo'libdi. (U bolasining yara bo'lgan joyini tili bilan yalab-yalab qo'yibdi. Bolasi tinchlanibdi).

Durroj Sherni doim shunday cho'chitib yurishni odat qilibdi. Nihoyat,

¹ Bog'cha bolalariga moslashtirib kiritilgan qo'shimchalar qavs ichida beriladi.

Sher Durroj bilan do'stlashmoqchi bo'libdi va unga: "Kel, shu o'rmonda birga do'st bo'lib, tinchgina yashaylik... Sen ashulalar aytib, meni xursand qil. Biror kimsa seni xafa qilsa, men hamma vaqt senga yordam beray", — debdi. ("Xo'p, kel, do'st bo'lamiz", — debdi Durroj ham).

Kunlardan bir kuni Durroj: "Men tuzoqqa tushdim, yordam ber!", — deb qichqiribdi. Sher yordam berish uchun yuguribdi. Qarasa, Durroj uni aldabdi. U hech qanaqa tuzoqqa tushmagan ekan. Sher do'stidan xafa bo'libdi. Unga qarab: "Yolg'on so'zlamagin, yolg'onchi el oldida uyalib qoladi", — debdi. Ammo Durroj Sherning gapiga quloq solmabdi, yolg'onchiligini, aldashini qo'ymabdi.

Kunlardan bir kuni Durroj rostdan ovchi qo'ygan tuzoqqa tushib qolibdi. "Dod! Meni tutib oldilar! Yordam ber!" — deb jon-jahdi bilan qichqiribdi. Sher uni eshitibdi. Yordamga bormoqchi bo'libdi-yu, keyin o'ylab qolibdi: "Har galgidek bu gal ham meni aldayotgandir. Bormayman". Shunday qilib, Durroj o'z yolg'onchiligi tufayli do'stidan ayrilibdi va ovchi tuzog'iga ilinibdi.

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR

Zahiriddin Muhammad Bobur katta podshoh, zo'r lashkarboshi, iste'dodli shoir, olim bo'lganlar. Zahiriddin Muhammad Bobur Andijon shahrida tug'ilgan. Uning otasi Umarshayx Mirzo Farg'onada hokim bo'lgan. Boburning bitta opasi, ikkita ukasi va beshta singlisi bo'lgan. Bobur saroyda malakali muallimlardan ta'lim olgan. U juda zehni o'tkir bola bo'lgan. She'r, musiqa eshitishni yaxshi ko'rgan. Bulardan tashqari Bobur kamonda o'q otish va qilichbozlikdan ham saboq olgan.

Bobur 12 yoshga kirganda Farg'ona viloyatining hukmdori bo'ladi. Albatta, hukmdor bo'lish yosh Bobur uchun juda qiyin edi. Unga bu masalada onasi Qutlug' Nigorxonim va "otaxon begi" Boboxon Alibek katta yordam berishgan.

12 yoshida hukmdor bo‘lgan Bobur umrining oxiriga qadar juda ko‘p urush va yurishlar bilan band bo‘ladi. Bobur nihoyatda botir, jasoratli, pahlavon sarkarda edi. U jang paytlarida doim eng oldinda borardi, qo‘rqmasligi bilan navkarlariga namuna ko‘rsatardi. Shuning uchun navkarlari uni nihoyatda hurmat qilishar va unga o‘xshashga harakat qilishardi.

Bobur faqat podshoh va zo‘r lashkarboshigina bo‘lib qolmay, balki buyuk shoir, yozuvchi va olim hamdir. U 16 yoshidan boshlab she‘rlar yoza boshlagan.

Bobur umrining yarmidan ko‘prog‘ini ona-yurtidan uzoqda — Hindistonda o‘tkazadi. U tug‘ilgan vatanini nihoyatda sog‘inib yashagan.

Bobur Hindistonda tug‘ilgan vatanimning hidi, nafasi kelib tursin deb, katta bir bog‘ga Farg‘onadan olib kelingan olcha, o‘rik, behi, gilos, olxo‘ri, tok va yana boshqa juda ko‘p ko‘chatlarni ektiradi.

Boburning ko‘pgina she‘rlarida Vataniga bo‘lgan muhabbati, sog‘inchi bilinib turadi. Bobur odamlarning hayoti xafachilik bilan emas, xursandchilik, quvnoqlik bilan o‘tishini, odamlar bir-biriga faqat yaxshilik qilishlari kerakligini orzu qiladi va o‘z she‘rlarida shular haqida yozadi.

Bobur tug‘ilgan Vatanidan uzoq — Agra shahrida 47 yoshida vafot etadi. Bu inson umri uchun nihoyatda qisqa vaqtdir. Undan bizga she‘riy kitoblar, “Boburnoma”, “Mufassal”, “Harb ishi” va boshqa ko‘plab asarlar meros bo‘lib qolgan.

Bolalar, sizlar maktabga borgach, o‘qishni, yozishni bilib olasizlar va xuddi Alisher Navoiyning kitoblari kabi Zahiriddin Muhammad Boburning kitoblarini ham maza qilib o‘qiysizlar. Ular juda-juda qiziqarli yozilgan.

ZAHIRIDDIN MUHAMMAD BOBUR

Ruboiylar

* * *

Yod etmas emish kishini g'urbatda kishi,
Shod etmas emish ko'ngilni mehnatda kishi.
Ko'nglum bu g'ariblikda shod o'lmadi, oh,
G'urbatda sevinmas emish, albatta, kishi.

* * *

Har kimki vafo qilsa, vafo topqusidur,
Har kimki jafo qilsa, jafo topqusidur.
Yaxshi kishi ko'rmagay yomonlig' hargiz,
Har kimki yomon bo'lsa, jazo topqusidur.

BADIIY SOʻZNING QUDRATI

Maktabgacha yoshidagi bolalar adabiyotining oʻziga xosligi, eng avvalo, uning oʻquvchilarga emas, asosan, tinglovchi bolalarga moʻljallanganligida koʻrinadi. Maʼlumki, kichkintoylarning ruhiy va jismoniy tomondan rivojlanishi har bir yosh bosqichida turlicha boʻladi. Shu maʼnoda Tayanch dasturida ularga tavsiya etilayotgan badiiy asarlar ham bir-biridan farq qiladi.

Inson dunyoga kelgan ilk kunlaridan boshlab, allaning yoqimli ohangidan ruhan tinchlanadi, orom olib uxlaydi. 4 – 5 oylikdan boshlab esa kuy tovushlariga, erkalama, ovutmacholarga hissiy javob qaytarishga harakat qiladi. 9 – 10 oylik chaqaloq bola ana shu emotsional taʼsirlanishini qiqirlab kulish, chapak chalish, qoʻlchalarini oʻynatish va boshqa harakatlar orqali ochiq namoyish eta boshlaydi. Majmuaning chaqaloqlik davri (1 yoshgacha) boʻlimidan xalq ogʻzaki ijodi namunalari: alla, erkalama, olqish qoʻshiqlar, shuningdek, yozuvchilar tomonidan ijod etilgan sheʼriy asarlar joy olgan.

Ikki yoshga qadam qoʻygan “bola jismoniy hamda ruhiy jihatdan jadal rivojlana boshlaydi”¹. Ayniqsa, kichkintoylarning mustaqil yurish koʻnikmasini egallaganligi uning tevarak-atrof bilan “muloqot” oʻrnatish imkoniyatini kengaytiradi. Endilikda badiiy adabiyot yordamida bolaning nutqini rivojlantirish, boshlangʻich diqqat, tinglash qobiliyatini tarbiyalashga eʼtiborni kuchaytirish kerak. Shuning uchun bolaga bir yarim yoshdan boshlab alla, ovutmachol, erkalamalar bilan bir qatorda, ertak va hikoyalar ham tavsiya etiladi. Asarlar qiziqarli, ixcham shaklda, shtirokchilari kam, tili sodda, ravon va tushunarli boʻlishiga ahamiyat beriladi.

Uch yoshli bolalar “.jismanan ancha chiniqib, asab tizimi taraqqiy etadi. Ular asta-sekin oʻz xatti-harakatlarini idora qilish koʻnikmasini egallay boshlaydilar, mustaqillik tobora ortib boradi”². Bu davrda bolada idrok, xotira, nutq, tafakkur ancha rivojlanadi. Ammo diqqat barqaror boʻlmaganligi sababli ular tezda charchab qoladilar. Shuning uchun bu yoshdagi bolalarga ham qisqa ertak, hikoya va sheʼrlar tavsiya etiladi. Bolalar kattalar tomonidan soʻzlab yoki oʻqib berilayotgan asarni tinglab, qahramonlar xatti-harakatlarini ancha qiziqish bilan kuzata boshlaydilar. Tushunganlarini qisman gapirib bera oladilar. Bu

¹. Uchinchi mingyillikning bolasi. Tayanch dasturi. T., 2000-y., 52-b.

². Shu kitob. 53-bet.

yoshdagi bolalarga tavsiya etiladigan asarlar nisbatan murakkabligi, syujetining qisqa-qisqa bir necha voqealardan tashkil topishi bilan farqlanadi.

“Bola toʻrt yoshga yetganida uning miyasi tez rivojlanadi... Boladagi asosiy harakatlarining rivojlanishida jiddiy sifat oʻzgarishlar sodir boʻladi, ularni bajarishda tabiiylik ortib boradi”¹. Bu yoshdagi bolalarda qiziquvchanlik keskin oʻsadi. Pedagoglarning taʼkidlashlaricha, ularda voqea-hodisalarning sodir boʻlish sabablariga qiziqish kuchayib, koʻplab savollar bera boshlaydilar. Bolalarning nutqida, idrok va tafakkurida ham muhim oʻzgarishlar yuz beradi. Lugʻat boyligi ortadi, fikrlarini ancha murakkab gaplarda ifodalay boshlaydilar. Demak, bu yoshdagi bolalarga tavsiya etiladigan asarlar yanada murakkablashadi, syujeti bir necha voqealardan tashkil topadi, personajlar soni koʻpayadi.

Shu oʻrinda majmuadan joy olgan ayrim xalq ogʻzaki ijodi namunalari va adabiy asarlar xususida, ularni kichkintoylar ongi va qalbiga yetkazish yoʻllari haqidagi fikr-mulohazalarimizni qisqacha bayon etishga intilamiz.

XALQ OGʻZAKI IJODI

QOʻSHIQ

Majmuada xalq ogʻzaki ijodi namunalari nihoyatda katta oʻrin ajratilgan. Unda alladan tortib — dostongacha har bir yosh bosqichiga moslab, oddiydan — murakkabga tartibida joylashtirilgan. Chaqaloqlik davri (1 yoshgacha) va ilk yosh davri (1 — 3) boʻlimlariga alla, erkalama, ovutmachiq, olqish qoʻshiqlari, kichik (3 — 4) va oʻrta (4 — 5) yosh davri boʻlimlariga mavsum qoʻshiqlari, yalinmashiq, qiziqmashiq, cheklashmashiq, oʻyin qoʻshiqlari va boshqalar kiritilgan. Oltin meros qoʻshiqlarimiz bolalarning murgʻak qalblarini hayajonlantirish orqali, ularni maʼnaviy-estetik jihatdan tarbiyalaydi, ona tilimizdagi tovush ohanglari jozibasini his etishga, asta-sekin soʻzlar maʼnosini tushuna borishlariga yaqindan koʻmak beradi.

Maktabgacha taʼlim muassasalarida kichkintoylarni badiiy adabiyot bilan tanishtirish xalq qoʻshiqlaridan boshlanadi. Bolalarga bagʻishlangan oʻzbek xalq qoʻshiqlarida chaqaloqqa nafaqat uxlatayotganda, balki uygʻonganda, yigʻlaganda, tili chiqqanda, oʻtira boshlaganda, toy-toy turganda, yurganda, yugurganda, chapak chalganda, yangi kiyim kiydirilganda, choʻmiltirayotganda

¹Uchinchi mingyillikning bolasi. Tayanch dasturi. T., 2000-y., 54-b.

aytiladigan qoʻshiqlar bor. Bu qoʻshiqlarning nomi olqish qoʻshiqlar¹ deyiladi. Yaʼni kattalar bolalarning ilk harakatlarini olqishlaydilar. Ushbu qoʻshiqlarning yaxshi tomoni shundan iboratki, ularni oila sharoitida bolaga kun davomida aytish mumkin. Yasli va kichik guruh tarbiyachilari ham bu qoʻshiqlarga tez-tez murojaat etsalar, nur ustiga nur boʻlar edi. Zero, shunday qilinganda, eng avvalo kichkintoy bilan tarbiyachi oʻrtasida jonli, mehrlil munosabat vujudga keladi, bogʻcha muhiti oila muhitiga yaqinlashtiriladi, natijada bola bogʻcha sharoitiga nisbatan yengillik bilan moslashadi.

Maktabgacha taʼlim muassasalarida xalq ogʻzaki ijodining kichik janrlari: alla, erkalama, ovutmachiq, qiziqmachoqlarga bagʻishlangan mashgʻulotlarni qismlarga boʻlib oʻtkazish maqsadga muvofiq. Mashgʻulotlarning qismlari bir-biri bilan uzviy bogʻliq tarzda, bosqichma-bosqich bir necha kun davomida oʻtkaziladi. (*Agar bolalar tushunishga qiynalsalar yoki yana bir bor eshitishga istak bildirishsa, mashgʻulotning alohida qismini bemalol takroran oʻtish mumkin.*) Tayanch dasturida bolalarning qiziqish, oʻzlashtirish darajalariga qarab, mashgʻulot vaqti belgilangan: kichik guruhlarda 5 – 10 daqiqa, oʻrta guruhlarda 12 – 15 daqiqa.

Tarbiyachi mashgʻulot samaradorligini oshirishga xizmat etuvchi koʻpgina omillarga eʼtibor berishi kerak, albatta. Jumladan, mashgʻulot uchun tanlangan badiiy asar matnini oʻrganib chiqishi, uni kichkintoylar qalbiga yetkazish usullarini izlashi, bolalarning yosh va tabiatiga xos asosiy xususiyatlarga alohida ahamiyat berishi, kichik va oʻrta guruhlarda koʻrgazmali materiallardan, didaktik oʻyinlardan unumli foydalanishi zarur. Bu usullar bolalarning diqqatini bir nuqtaga qaratishda tarbiyachiga qulaylik yaratadi, mashgʻulotning qiziqarli boʻlishini taʼminlaydi hamda badiiy asarning emotsional-estetik qimmatini yanada oshiradi. Shuningdek, tarbiyachi bu mashgʻulotlar, avvalo, bolalar uchun ekanligini unutmasligi lozim. Buning uchun guruhdagi har bir kichkintoyni shaxs sifatida hurmat qilish, ularning mashgʻulotda faol ishtirokini taʼminlash, bildirayotgan fikrlarini samimiy gaplar bilan qoʻllab-quvvatlash oʻta muhimdir. Fikrimizni kengroq isbotlash uchun “Alla” qoʻshigʻiga bagʻishlangan mashgʻulot bayonini toʻliq keltiramiz.

Avvalo, alla haqida ikki ogʻiz soʻz. Inson dunyoga kelib eshitgan ilk qoʻshigʻi ona allasi hisoblanadi. Shuning uchun xalqimiz orasida, alla bolaga ona suti bilan kiradi, degan ibora bor. Jumladan, Sharqning buyuk qomusiy olimi Abu Ali

¹. Safarov O. Oʻzbek bolalar poetik folklori. T., 1985-y. 44–45-betlar.

ibn Sino shunday degan edi: “Goʻdakning tanasini chiniqtirish uchun ikki narsa zarur. Biri – uni asta tebratish, ikkinchisi — ona allasi. Birinchisi bolaning tanasiga, ikkinchisi esa ruhiyatiga zarur”. Demak, oila sharoitida yosh ot-onalar allaning bir nechta xilini yodlab, farzandlarini uxlatayotgan paytda ohangi bilan aytalar, foydadan xoli boʻlmaydi.

Yuqorida aytganimizdek, maktabgacha taʼlim muassasalarida qoʻshiqni bolalarga oʻrgatish ancha erta boshlanadi. Yaʼni 3 – 4 yoshdagi bolalarga “alla” yodlatish uchun tavsiya etiladi. Mashgʻulot gilam ustida oʻtkaziladi. Imkoniyat darajasida gilamning toʻrt tomoniga koʻrpachalar toʻshaladi, xonaning bir tomoniga beshik (karavot yoki belanchak) qoʻyiladi. Birinchi qismda tarbiyachi guruhga yoʻrgaklangan “chaqaloq”-qoʻgʻirchoq bilan kiradi. Bolalarning faol ishtirokida unga chiroyli ism qoʻyiladi. *(Maʼlumki, ilk va kichik guruh bolalarining diqqat, idrok etish kabi ruhiy jarayonlari hali yaxshi rivojlanmaganligi tufayli, tashqi taʼsirga juda tez beriluvchan boʻladilar. Mashgʻulot jarayonida ham ular tarbiyachining qoʻlidagi qoʻgʻirchoqqa qiziqib, uning gaplariga eʼtibor bermay qoʻyishlari, bir-birlari bilan gaplashib, shovqin koʻtarishlari mumkin. Tarbiyachi bunday vaziyat yuzaga kelmasligi uchun, qoʻgʻirchoqqa haqiqiy chaqaloqqa qaraganday munosabatda boʻlishi, bolalar eʼtiborini chaqaloqning nihoyatda kichikligiga qaratib, uni avaylash, ehtiyot qilish, uxlaganda shovqin qilmaslik, sekin-asta gapirish zarurligi haqida uqtirib boradi. Agar shovqin-suronli vaziyat yuzaga kelsa, tarbiyachi “chaqaloq”-qoʻgʻirchoqqa qarab, quyidagi soʻzlash usulini qoʻllashi mumkin: “Kichkinaginam, shovqindan qoʻrqib ketdingmi? Qoʻrqmagin, asalim, guruhimizdagi bolalarning hammasi yaxshi, aqlli, odobli. Ular chaqaloqlarning yonida qattiq gapirishmaydi, Erkin ham yaxshi bola. Ana, qaragin, Olimjon ham endi shovqin qilmayapti. Toʻgʻrimi, Olimjon? Koʻrdingmi, ularning hammasi yaxshi bolalar. Faqat bugun ular chaqaloq uxlayotganda shovqin qilish mumkin emasligini bilmay qolishibdi” yoki “ular chaqaloqlar qattiq ovozdan, shovqindan choʻchib ketishlarini bilmay qolishibdi” v. h.)*

Tarbiyachi mashgʻulotning ikkinchi qismida bolalar bilan birgalikda qoʻgʻirchoq-chaqaloqni beshikka belaydi va asta tebratib “alla” aytadi. Qoʻgʻirchoq-chaqaloq “uxlagach”, beshik boshqa joyga olib qoʻyiladi. Endi mashgʻulotning bevosita “alla”ga oid uchinchi qismi boshlanadi.

Asosiy qismda tarbiyachi qoʻshiq haqida qisqacha soʻzlaydi. “Bolajonlarim, “Alla” qoʻshigʻi juda qadim zamonlarda yaratilgan. Katta momolarimiz, katta

buvilarimiz beshikni asta tebratib alla aytganlar. Beshikda yotgan chaqaloq alla kuyidan orom olib uxlagan. Chaqaloq paytingizda oyijoningiz ham sizni uxlatish uchun alla aytgan... Esingizdami?” deb bolalarga quvnoq ohangda murojaat etilsa, ularning yuzida tabassum paydo boʻlganligining guvohi boʻlasiz. Bolalar oʻz xotiralari bilan oʻrtoqlashsa yoki beshik, allaga oid biror voqeani ikki ogʻiz soʻz bilan hikoya qilib bersalar, demak, bilingki, sizning mashgʻulotingiz oʻzlashtirilyapti.

Mashgʻulot davom etadi.

Maʼlumki kichkintoylarga atalgan xalq allalari, erkalama va ovutmacholarda bola obrazi markaziy oʻrinni egallaydi. Ularda kattalar: buvi, bobo, ota-ona, amma, xola, opa-aka va boshqalar dunyodagi eng aziz, eng dilbar soʻzlar bilan kichkintoyni erkalaydilar, sevib ardoqlaydilar. Tarbiyachi ham ana shunday soʻzlarga, oʻxshatish va sifatlashlarga alohida eʼtiborini qaratishi lozim. Ayrim shunday soʻzlarning maʼnosini sharhlash orqali bolaning oilasiga, onasiga boʻlgan mehr-muhabbat tuygʻusi kuchaytiriladi. Shu jihatdan, kichik guruh bolalariga yodlatish uchun tavsiya etilayotgan “Alla”ning birinchi toʻrtligini koʻrib chiqamiz:

Alla, bolam, alla-yo,
Koʻrar koʻzim, alla-yo.
Suyar soʻzim, alla-yo,
Alla, bolam, alla-yo.

Tarbiyachi bolalarga allaning soʻzlari juda maʼnoli ekanligi haqida gapirib, “Onajonlarimiz oʻz bolalarini “koʻrar koʻzim” deb erkalaydilar. (*Maʼlumki, kichkintoylar mavhum narsalarni tushunishga qiynaladilar. Demak, tarbiyachi soʻzlar maʼnosini sharhlar ekan, ular tushunchasiga mos turli xarakterdagi taqli-diy oʻyinlar taklif etishi mumkin. Bunday oʻyinlar orqali bolalar qoʻshiqdagi soʻzlar maʼnosini, nima sababdan ishlatilganligini osonlik bilan oʻzlashtiradilar*). Shirintoylarim, agar odamning koʻzlari koʻrmasa, unga qanchalik qiyin. Qani, koʻzlarimizni bir zumga yumib koʻraylik-chi, atrof qop-qorongʻi, toʻgʻrimi? Endi koʻzlarimizni ochamiz, hammayoq yop-yorugʻ, charogʻon, chunki biz koʻryapmiz, qanday yaxshi. Onajonlarimiz oʻz bolalarini sevib, erkalab koʻrar koʻzga oʻxshatishadi”. Tarbiyachi qoʻshiqdagi ushbu misralarni ifodali tarzda qayta oʻqiydi. Ikkita-uchta bolaga qaytartiradi.

Soʻng tarbiyachi keyingi misradagi “suyar soʻzim” haqida toʻxtalishi, dunyodagi yaxshi soʻzlar — “ona”, “bola” “beshik” v. h. boʻlsa, yomon soʻzlar ham borligi, — “yovuz”, “yolgʻonchi” “chaqimchi” v. h. haqida ham aytib oʻtadi. (*Shu oʻrinda tarbiyachi, albatta, bolalarning fikrlari bilan qiziqib, ular qanday yaxshi va yomon soʻzlarni bilishlariga eʼtibor beradi va shundan soʻnggina fikrlarini xulosalaydi*). “Onajonlarimiz oʻz farzandlariga eng yaxshi, eng aziz soʻzlarimni senga bagʻishlayman, deb, tinchlantirib, erkalatib uxlatar ekanlar”.

Tarbiyachi allaning birinchi bandini ifodali tarzda qayta oʻqiydi va ikkita-uchta bolaga qaytartiradi. Sheʼrning keyingi toʻrtliklari ham shu tarzda oʻrgatilsa, bolaning xotirasida qoladi va yodlash osonlashadi.

Mashgʻulotning keyingi qismida tarbiyachi bolalar eʼtiborini beshikdagi chaqaloq “bezovta” boʻlayotganiga qaratadi va asta beshikni tebratib, alla aytadi. Bolalar ishtirokida qoʻshiq bir necha marta takrorlanadi.

Mashgʻulotning navbatdagi qismlarida chaqaloq-qoʻgʻirchoq beshikdan yechib olinadi va uni suyib erkalamalardan biri aytiladi, yigʻlasa, yana suyib, sevib ovutmacholqlar aytiladi.

Xalq qoʻshiqlariga bagʻishlangan mashgʻulotlar bolalarning qiziqish va oʻzlashtirishlariga qarab ertalabki yoki kechki soatlarda 20—30 kungacha va undan koʻp vaqt davom etishi mumkin. Tarbiyachi bu mashgʻulotlarni shoirlar tomonidan yozilgan allalarga bogʻlagan holda yana davom ettiradi. Shuningdek, oradan maʼlum vaqt oʻtkazib, allaga bagʻishlangan mashgʻulotlar takroran oʻtkazilishi mumkin.

Xullas, xalq ogʻzaki poetik ijodi kichkintoylar ruhiyatiga kuchli taʼsir etadi, uni quvontiradi, qalbida mehr-muhabbat tuygʻularining paydo boʻlishida, shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

ERTAK

Majmuada oʻzbek xalq ertaklari, adabiy ertaklar va jahon xalq ertaklariga katta oʻrin ajratilgan. Zero, kichkintoy bir yarim yoshdan boshlaboq ertaklar olamiga qiziqqa boshlaydi. Unda aks etgan gʻaroyib, ajoyib va sehrli olamga maftun boʻlib qoladi. Ertak oʻzining jozibali qudrati bilan bolani oʻziga tortadi, uning vataniga va xalqiga sadoqatli, dovyurak, mehnatsevar, kattalarni hurmat qiluvchi, kichiklarga mehribon, halol va pok vijdonli inson boʻlib shakllanishida gʻoyat muhim tarbiyaviy rol oʻynaydi. Shuning uchun dunyodagi barcha xalqlar

asrlar davomida farzandlariga ertak aytib keladi. Bolalar ertaklarni yanada yaxshiroq tushunishlari uchun tarbiyachi asar ustida jiddiy ishlashi kerak. Mashgʻulot uchun tanlangan (deyarli hamma janrdagi) asarni sinchiklab oʻqib, oʻrganib, kerakli oʻrinlarini belgilab oladilar. Jumladan, asarning qaysi jihatlari bolani qiziqtiradi, qahramonlar oʻrtasidagi toʻqnashuvlar qay tarzda yechiladi, asar bolalarga nimani oʻrgatadi? Ertak, hikoya va sheʼriy asarlar boʻyicha mantiqli savollar tuzish kabi vazifalarni bajarishlari zarur. Shuningdek, tarbiyachi oʻz imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda kitob burchagini toʻldiradi. Asar voqealari asosida ishlangan turli rasmlar, surat (illyustratsiya)lardan koʻrgazmalar tashkil etadi. Bularning hammasi maqsadga yoʻnaltirilgan, bolalarning estetik didini oʻstirishda, tafakkur doirasini kengaytirishda maʼlum xizmatni oʻtaydigan boʻlishiga eʼtiborni qaratadi.

Kichik guruhlarda mashgʻulotning kirish qismidanoq bolalarning (“Qoʻshiq” maqolasida taʼkidlaganimizdek, mashgʻulotda bolalarning yosh va tabiatidagi asosiy xususiyatlariga alohida eʼtibor berish, turli koʻrgazmali usullardan foydalanish lozim) diqqatini bir nuqtaga toʻplash maqsadida quyidagi usuldan foydalanish mumkin. “Fil bilan Xoʻroz” — oʻzbek xalq ertagi boʻyicha mashgʻulot oʻtilayotganda, ertakning bosh qahramoni Xoʻrozning rasmi yoki oʻyinchogʻi koʻrsatilib, bolalarning bu parranda haqida nimalarni bilishlari aniqlanadi. Soʻngra: “Shirintoylarim, hammangiz xoʻrozni koʻrgan ekansiz. Kim aytadi, u qanday qichqiradi? Juda toʻgʻri. “Qu-qu-qu-qu”, deb qichqiradi. Kelinglar, hammamiz birgalikda xoʻrozga oʻxshab qichqirib koʻramiz”, — deb bolalar bilan birgalikda bu taqlidiy harakatni bir-ikki marta qaytarish mumkin. Ertakning ikkinchi qahramoni, Filning rasmi yoki oʻyinchogʻini koʻrsatib: “Xoʻrozni hammangiz yaxshi bilar ekansizlar, mana bu hayvonni ham taniysizlarmi?...Ha, barakalla. Bu — Fil. Fil issiq oʻlkalarda yashaydi. Ular, ayniqsa, Hindistonda koʻp uchraydi. Mana bu uzun xartumi unga ovqatlanishida, choʻmilishida yordam beradi”, — deb ertakning har ikki qahramoni haqida qisqacha toʻxtalgach, “Ana endi men sizlarga Fil bilan Xoʻroz haqida ajoyib bir ertak aytib beraman, diqqat bilan eshitinglar”, — degan gaplar bilan mashgʻulotni boshlasa, bolalarda ertak eshitishga qiziqish uygʻonadi.

Oʻzbek xalq ertaklarida hamisha mehnatsevarlik ulugʻlanadi, dangasalik, ishyoqmaslik, uyquchilik qoralanadi. “Fil bilan Xoʻroz” ertagining gʻoyasi ham shunday. Maʼlumki, ertakda juda qiziqarli voqea bayon etiladi. Unda Fil bilan Xoʻroz kim koʻp ovqat yeyishga musobaqa oʻynashadi. Ana shu favqulodda topilgan voqea bolalarning qiziqishini yanada orttiradi. Negaki ikki qahramonning

tashqi koʻrinishi bu musobaqada kim gʻolib chiqishini oldindan aytib turibdi. Lekin xalq ertaklarida buzilmas bir qonuniyat bor. Kimki qahramonlik koʻrsatsa, tashqi koʻrinishi qanday boʻlishidan qatʼi nazar, muvaffaqiyat qozonadi, gʻolib hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan ertakka eʼtibor berilsa, bunday musobaqaga rozi boʻlish Fil uchun goʻllik, ahmoqona soddalik boʻlsa, Xoʻroz uchun chinakam qahramonlik hisoblanadi. Albatta, ertakda Xoʻroz muvaffaqiyatga osonlik bilan erishmaydi. U tinmay harakat qiladi. Fil boʻlsa Xoʻrosga nisbatan juda koʻp ovqat yesa-da, uyquchiligi tufayli musobaqada yengiladi. Tarbiyachi ertak gʻoyasiga singdirilgan ana shu maʼnolarni bola shuuriga yetkazish uchun ertakning ayrim oʻrinlarini, qahramonlar xatti-harakatlariga oid joylarini taʼkidlab soʻzlashi, ovoz ohangi orqali ularga oʻz munosabatini bildirishi kerak. Shunday qilinganda, tinglovchi bolalar qahramonlar xulq-atvorini tushunib boradilar va ertakdan zavqlanadilar.

“Fil bilan Xoʻroz” ertagi boʻyicha savollar: Ertak sizga yoqdimi? Ayting-chi: Xoʻroz kattami yoki Filmi? Qaysi biri koʻp ovqat yeydi? Ular nimadan garov oʻynashibdi? Nima uchun Xoʻroz dam olmasdan, uxlamasdan, tinmay donlab yuribdi? Oʻylab koʻring-chi: Nima uchun Fil nihoyatda koʻp ovqat yesa-da, kichkinagina Xoʻrosga garovda yutqazib qoʻyibdi? Musobaqada yutish uchun oʻziga ishonishning oʻzi yetarlimi yoki astoydil harakat va yana harakat qilish zarur ekanmi? Xoʻroz xursandligidan qanaqa qichqirgani esingizdami? Kelinglar, birgalikda Xoʻrosga oʻxshab qichqiramiz v. h.

Maktabgacha yoshdagi bolalarni milliy axloqimizning asosini tashkil etuvchi halollik, toʻgʻrilik, poklik ruhida tarbiyalashda xalq ertaklarining alohida oʻrni bor. Chunki koʻplab xalq ertaklari magʻziga ana shunday yuksak insoniy xislatlar chuqur singib ketgan. Oʻrta yosh davri bolalariga tavsiya etilayotgan “Halollik” ertagining sarlavhasidan bilinib turibdiki, unda halollik, toʻgʻrilik bosh planda koʻrsatiladi. Ertakning diqqatga sazovor tomoni shundaki, unda haqiqiy maʼnodagi halollik tushunchasining mohiyati har bir odamga namuna boʻlarli darajada badiiy talqin etilgan. Inson kambagʻal boʻladimi yoki boy — buning farqi yoʻq. Muhimi, uning iymoni butun, koʻzi toʻq boʻlishi kerak, bironing haqiga xiyonat qilish, katta gunoh, degan ibratli fikr asar magʻziga singdirilgan. Halollik inson qon-qoniga singib ketib, nafas olish qanchalik tabiiy ehtiyoj hisoblansa, ana shunday tabiiylik kasb etishi kerakligi ertakdagi boy va kambagʻal dehqon obrazlari misolida aks ettirilgan. Ertakda har ikki obrazning maʼnaviy dunyosi milliylikdan kelib chiqqan holda aniq, yorqin, hayotiy, muhimi, bola tushunchasiga mos, soddavoqealar badiiy tasviri orqali koʻrsatilgan.

Tarbiyachi ertak magʻziga singdirilgan ana shu gʻoyani bolalarga yetkazish uchun suhbat jarayonida maqollardan: “Halol mehnat – yaxshi odat, Berur senga saodat”. Hadislardan: “Halol rizq topish har bir moʻmin uchun vojibdir” v. h. foydalanishi mumkin. Shunda ertakka singdirilgan halollik inson tabiatini toza qiladigan, dilini poklaydigan xislatdir, degan ibratli tushuncha bola tafakkuriga yanada toʻliqroq yetib boradi.

Oʻrta yosh davri bolalariga tavsiya etilgan “Ovchi, Koʻkcha va Dono” ertagi bir nechta mustaqil voqealardan tashkil topgan. Ertakda ramziy obrazlar orqali milliy odatlarimizga xos xarakterli xususiyatlar yorqin koʻrsatiladi. Ayniqsa, ertakdagi keksa kaptar — Koʻkcha obrazida aqlli, mulohazali keksa donishmandni koʻramiz; Sichqon obrazi orqali esa doʻstlikni qadrllovchi, mehmondoʻst odam gavdalantiriladi. Ular ishtirokida qiziq-qiziq voqealar hikoya qilinadi. Ertakdagi har bir voqeada mustaqil syujet, kulminatsiya va maʼlum tugallanma bor. Shunisi diqqatga sazovorki, har bir voqeada doʻstlikning bir qirrasini — vafodorlik, sadoqat, samimiylik, gʻamxoʻrlik, mehr-muhabbat kabilar yanada kengroq talqin etiladi. Doʻstlikning naqadar katta kuch ekanligi voqeadan-voqeaga oʻtgan sari yanada toʻlaroq gavdalantiriladi. Tarbiyachi ertakning har bir voqeasi asosida alohida mashgʻulot oʻtkazishi va uni bolalar ijrosida bimalol sahnalashtirishi mumkin. Ushbu ertak boʻyicha savollar: Nima uchun “Ovchi, Koʻkcha va Dono” asarini ertak, deb aytamiz? (*Hayvonlar, parrandalar odamlarday hayot kechiradi, soʻzlashadi. Hayotda sodir boʻlmaydigan voqealar hikoya qilinadi*). Eʼtibor berdingizmi, ertak qanday soʻzlar bilan boshlanadi? Qanday soʻzlar bilan tugaydi? Ertak sizga yoqdimi? Ertakda Koʻkcha nima uchun sheriklarini “pastga tushmanglar” deb ogohlantiribdi? Nega sheriklari keksa kaptarning gaplariga quloq solishmabdi? Oʻylab koʻringlar-chi, nega Koʻkcha sheriklaridan ajralib qolishni istamabdi? Kaptarlar toʻrdan qanday qutulishibdi? Shu voqeani gapirib bering. Nima uchun Qargʻaning sichqon va kaptarlarga havasi kelibdi? Qargʻaning bogʻini qanday tasavvur etasiz? Doʻstlarning safiga yana kimlar qoʻshilibdi? Kiyik ovchining tuzogʻidan qanday qutulibdi? Kim yordam beribdi? Toshbaqa ovchining xurjunidan qanday ozod boʻlibdi? Unga kim yordam beribdi? Ertakdagi qaysi obraz sizga koʻproq yoqdi? Sizningcha, kaptarlar, sichqon, kiyik, qargʻa va toshbaqa doʻst boʻlishmaganlarida ovchining tuzogʻidan qutula olarmidilar? Hayvonlar oʻrtasidagi doʻstlik sizga yoqdimi? Sizning doʻstingiz bormi? va h. k.

Tavsiya etilayotgan savollarning hammasi bitta suhbat doirasida berilmaydi,

albatta. Bu ertak hajm jihatdan katta boʻlganligi uchun, qismlarga boʻlib oʻqiladi, shunga hamohang ravishda savollar ham boʻlib beriladi. (*Shuni alohida taʼkidlash lozimki, tarbiyachi ertak yoki boshqa janrdagi badiiy asar bilan bolalarni tanishtirgach, darhol asar boʻyicha turli xarakterdagi suhbatlar uyushtirishi shart emas. Asar takroran oʻqilgach, suhbat-munozara tarzida oʻtkaziladi.*)

Suhbat jarayonida har bir savol boʻyicha bir nechta bolaning javobi eshutiladi. Tarbiyachi bolalarni faollashtirish maqsadida “Zumrad toʻgʻri aytdi. Gulnora, siz nima deysiz?” “Qanday oʻylaysiz?”, “Nimani qoʻshimcha qila olasiz?”, “Sardor toʻgʻri aytdimi? Nega?” kabi qoʻshimcha savollar ham berib boradi. Agar bolalar ayrim savollarga javob berisholmasa yoki tarbiyachi javobdan qanoat hosil qilmasa, demak, bola yo ertakka yoki savol mohiyatiga yaxshi tushunmagan boʻladi. Bunday hollarda tarbiyachi: “Kelinglar, bolalar, ertakning shu joyini qayta oʻqib koʻramiz”, — deb oʻsha parchani takroran oʻqiydi. Shunday yoʻl tutilsa, bolalar ertak asosida berilgan savol mohiyatiga, qahramonlar xulq-atvoriga, asar gʻoyasiga chuqurroq tushunadilar.

DOSTON

Majmuaga xalq ogʻzaki ijodining doston janrida yaratilgan asarlardan parchalar kiritilgan. Hayron boʻlyapsizmi? Bolam tushunarmikan, qiynalmasmikan? Umuman, shartmikan?... Toʻgʻri, bolaga bu janrda yaratilgan asarlarni qabul qilish anchayin ogʻirlik qiladi. Ammo bir zum oʻtmishga nazar tashlasak, bobolarimiz, momolarimiz, buvi-yu buvalarimizning doston tinglab katta boʻlganliklariga ishonch hosil qilamiz. Piru badavlat qariyalarimiz bilan suhbatlashsak, ular bolalik taassurotlarini, doston tinglab qanchalik hayajonlanganliklarini chuqur bir entikish bilan xotirlashganligining shohidi boʻlamiz. Chunki doston ilk yaratilgan davrlardan boshlab xalqni vatanparvarlik, insoniylik, mardlik, ezgulik va yana koʻpdan-koʻp ijobiy xislatlar ruhida tarbiyalashdek buyuk vazifani oʻtaganki, buni hech kim inkor eta olmasa kerak. Dostonga xos boʻlgan milliy ruh, avloddan-avlodga oʻtib, sayqal topgan milliy anʼanalar, axloq-odob, ezgulik, mardlik, qahramonlik, doʻstlik kabi fazilatlarlarning badiiy talqini tinglovchini oʻziga rom etadi. Xalq dostonlarining bolani milliy ruhda tarbiyalashdagi oʻrni beqiyosdir. Ayniqsa, ularda yaqin qarindosh-urugʻlar, doʻst-birodarlarning bir-birlariga boʻlgan samimiy munosabati, mehr-oqibati, teran maʼnoli soʻzlaridagi andisha, aytayotgan

nasihatlaridagi pardali ohang milliy qadriyatlarimizni tiklashga, oʻzbekona nutq madaniyatining, oʻzaro muomala odoblarining bola qalbi va ongiga jo boʻlishida muhim vazifani oʻtaydi.

Hurmatli ota-onalar va tarbiyachilar! Doston boʻyicha mashgʻulot oʻtkazish haqidagi baʼzi fikr-mulohazalarimizni ushbu majmuaning 2-kitobidan joy olgan “Badiiy soʻzning qudrati” nomli metodik maqolamizda davom ettiramiz.

OʻZBEK BOLALAR ADABIYOTI

HIKOYA

Majmuaga oʻzbek va jahon xalqlari yozuvchilarining qator hikoyalari kiritilgan. Hikoya janridagi badiiy mukammal asarlar ertak janridan qolishmaydi. Ularda kichkintoylarning oʻzlariga xos olami, turmushni, tevarak-atrofni oʻrganishga boʻlgan intilishlari qiziqarli tarzda aks ettiriladi. Bu asarlar bola ruhiyatiga chuqur taʼsir etadi, undagi yaxshilikka, ezgulikka intilish, yomonlikka murosasiz boʻlish kabi xislatlarni rivojlantirishiga xizmat qiladi.

Oila sharoitida ham, bogʻcha sharoitida ham bola bir yarim yoshlardan oʻta boshlaganida unga bir syujetli, bir personajli kichkina hikoyalarni ifodali tarzda soʻzlab berish tavsiya etiladi. Bolaning rivojlanishi, oʻzlashtirish darajasiga qarab ikki yarim yoki uch yoshdan boshlab hikoyalarni ifodali tarzda oʻqib berish mumkin.

Maʼlumki, kichkintoylar adabiyotining oʻziga xos muhim xususiyatlaridan biri qiziqarlilik, aniqlik va loʻnda ifoda etishdir. Majmuadan joy olgan hikoyalar ana shu talablarga javob beradi. Shu nuqtai nazardan A. Irisovning “Bilmay qolib” hikoyasini koʻrib chiqamiz. Unda Rayhon degan qizchaning bir nojoʻya ishi koʻrsatiladi. Hikoyada hammasi boʻlib oltita jumla bor. Shunisi diqqatga sazovorki, har bir jumla voqeadagi pedagogik fikrni yanada kengroq ochishga xizmat qiladi. Hikoya shunday boshlanadi: “Rayhon yongʻoq chaqib yedi-da, poʻchogʻini oyoq ostiga tashladi”. Voqea tuguni vazifasini oʻtovchi bu darak gap bolaning diqqatini bir yerga toʻplab olishiga koʻmak beradi. Shundan soʻng asosiy voqea tez rivojlanadi. “Akasi Baxtiyor chopib chiqqan edi, yongʻoq poʻchogʻini bosib oldi”. Muallif shu bilan cheklansa ham boʻlardi. Chunki yongʻoq poʻchogʻini bosib olishning oʻzi ham nihoyatda noxush hol. Lekin

hikoyadagi voqea yanada dramatiklashtiriladi: “Po‘choq oyog‘iga kirib, qonatdi”. Darhaqiqat, Baxtiyor yong‘oq po‘chog‘ini shunchaki bosib olganida, Rayhon buni ko‘rib u darajada ta’sirlanmasligi va qilgan ishi noma’qulligini his etmasligi mumkin edi. Shuning uchun muallif detal va voqeani aniq va haqqoniy ko‘rsatadi. Hikoya tugallanmasida bolalarning holati quyidagicha tasvirlanadi: “Baxtiyor yig‘ladi. Baxtiyorga qo‘shilib Rayhon ham yig‘ladi”. Ana shu xulosa tinglovchi-bolaning hikoyadagi obrazlar ruhiyatini to‘liq his etishiga ko‘mak beradi.

Hikoya ifodali tarzda so‘zlab berilgach, bolalar bilan birgalikda suhbatlashish mumkin. Albatta, “suhbatlashish” deb nisbiy ma’noda aytyapmiz. Chunki, bu yoshda bolalar sodir bo‘layotgan voqealarni to‘liq tushunib, ma’nosini anglab, aniq javob bera olmaydilar, ammo ularda ham mustaqil fikrlashning ilk ko‘rinishlarini payqash mumkin. Demak, tarbiyachi oddiygina, soddagina suhbatlar orqali bolalarda paydo bo‘layotgan fikrlashning ilk kurtaklarini rivojlantirib boradi. Kichkintoylarning javoblari ko‘pincha “ha”, “yo‘q” shaklida bir, ikki so‘zdan iborat bo‘lib, o‘zlariga ishonchsizlik yaqqol ko‘rinadi. Tarbiyachi vazminlik bilan ularni bartaraf etib, kichkintoylarni dadil va to‘g‘ri javob berishga o‘rgatib boradi. “Baxtiyor yong‘oq po‘chog‘ini ko‘rdimi?” — deb bolalardan so‘ralsa, ular “yo‘q” deb javob beradilar. Tarbiyachi bolalarning gaplarini ma’qullab, to‘ldirib qaytaradi: “To‘g‘ri, Baxtiyor yong‘oq po‘chog‘ini ko‘rmadi”. Hikoya bo‘yicha yana quyidagi savollarni berish mumkin: Baxtiyor nega yig‘ladi? Rayhon-chi, u nima uchun yig‘ladi? Rayhon to‘g‘ri ish qildimi? Siz Rayhonning o‘rnida bo‘lganingizda yong‘oq po‘chog‘ini oyoq ostiga tashlarmidingiz? Hikoya sizga yoqdimi? Va hokazo.

Hikoya bo‘yicha o‘tkaziladigan mashg‘ulotlardan ko‘zda tutiladigan asosiy maqsad bolalarda badiiy asarlarga nisbatan qiziqish uyg‘otish. Ularda voqea rivojini diqqat bilan kuzatish, qahramonlar ruhiy holati(xafa, xursand v. b.)ni his etish, o‘zaro suhbatlarini tushunish kabi ko‘nikmalarni o‘stirishdan iborat. Shuningdek, asar voqealari asosida ishlangan rasmlarni qiziqib tomosha qilishlari uchun imkoniyat yaratish, tasviriy faoliyat mashg‘ulotlarida asar voqealari asosida ayrim rasmlarni chizish, turli ko‘rgazmalar tashkil etish ham samarali natijalar beradi va bolalarning ma’naviy-estetik tarbiyasida muhim xizmat qiladi.

SHE'R

Majmuadan oʻzbek va jahon xalqlari shoirlarining maktabgacha yoshdagi bolalar uchun yozgan koʻplab sheʼrlari joy olgan. Ularda bolalarning begʻubor dunyosi, qiziqishlari, oʻyin va oʻyinchoqlari, yil fasllari, oʻsimliklar va jonzotlar, onalar va bolalar oʻrtasidagi mehrlil munosabat kabi mavzular aks ettirilgan. Bu asarlar bolalarda badiiy didning paydo boʻlishida, his-tuygʻularining shakllanishida, maʼnaviy-estetik tarbiyasida alohida ahamiyatga ega.

Bizningcha, bolalarga sheʼriyatni taqdim etishning eng muqobil yoʻli – bu sheʼr ruhini anglagan holda, jozibali tarzda oʻqishdan iborat. Ichki hayajon bilan oʻqilayotgan sheʼr bola ruhiyatiga chuqur taʼsir etadi, hayajonlantiradi, unga shodlik va quvonch bagʻishlaydi. Demak, tarbiyachi bolalarga tavsiya etilayotgan sheʼrni badiiy adabiyotning boshqa janrlarida yozilgan asarlar kabi, avval oʻzi oʻrganib, undagi ohangdorlik, musiqiylikni vujudga keltiruvchi ritm va qofiyalarni, badiiy tasvir vositalarini koʻrib chiqadi. Ayniqsa, bolalar sheʼriyatida eng koʻp uchraydigan badiiy tasvir vositalaridan oʻxshatish, sifatlash va jonlantirish kabilarga alohida ahamiyat beradi. Masalan, Sh. Saʼdullaning “Buzoq” sheʼrida: “Men buzoqman, buzoqman, Shoxim chiqqan, suzoqman”, — deydi oʻyinchoq Buzoqcha oʻzi haqida. Bu yerda shoir intoq (odamlarday soʻzlatish) sanʼatidan mohirlik bilan foydalangan va oʻyinchoqning badiiy obrazini yaratgan. Yoki T. Adashboyevning “Nasibaning olmasi” sheʼrida: “Nasibaning olmasi tushib ketdi ariqqa, Tutqich bermay oʻynaydi, oʻxshab oltin baliqqa” deyiladi. Koʻrinib turibdiki, shoir ushbu sheʼrida olmaning oqishini oddiy baliqqa emas, balki oltin baliqqa oʻxshatyapti. Natijada, suvda oqib ketayotgan olmaning koʻrinishi yanada oydinlashmoqda. Chunki endi, olma nafaqat oddiy baliqqa oʻxshab tutqich bermay oʻynoqlab oqyapti, balki oʻzining oltin baliqday chiroyli ranglarda tovlanishi bilan ham tinglovchining koʻz oʻngida gavdalanmoqda. Demak, shoir badiiy tasvir vositalaridan oʻrinli foydalangan va suvda oqib ketayotgan naqsh olmaning koʻrinishini sanʼatkorona tasvirlagan. Sheʼrlar tahlilidan koʻrinadiki, badiiy tasvir vositalari voqealar maʼnosini kengroq, toʻlaroq, aniqroq ifodalashga xizmat qiladi, sheʼrning emotsional taʼsir kuchini orttiradi. Shuning uchun ham, tarbiyachi ularni anglab olishi kerak. Sheʼrni ifodali oʻqish paytida ovoz ohangi ham muhim ahamiyat kasb etadi. Yaʼni baland, past, tez, sekin, mayin, sokin, quvnoq surʼatda oʻqishni, albatta, aniqlashtirib olishi kerak. Sheʼr bola ruhiyatiga

chuqurroq taʼsir etib, unda zavq uygʻotishi, xotirasida qolishi uchun bir necha bor takroran oʻqib beriladi. Bola oʻziga yoqqan asarni qayta-qayta eshitib zerikmaydi, aksincha, uni yaxshiroq tushunadi va qiziqishi ortadi.

Maʼlumki, maktabgacha yoshdagi bolalarga xos eng xarakterli xususiyat — ular tevarak-atrofdagi hamma narsani jonli va harakatda deb oʻylashlaridir. Sanʼatkor shoirlarning mahorati shundaki, ular bolalardagi bu xususiyatlarni oʻta noziktaʼblik, ziyraklik bilan kuzatib, kattalar ahamiyat bermagan narsalardan ham hayratlanarli darajada badiiy goʻzal asarlar yarata oladilar.

Ravshan Fayzning “Bodring” sheʼri ham jonlantirish usulida yozilgan. Sheʼr magʻziga xalqimiz orasida keng tarqalgan “Bodring palagini bosma, achchiq boʻlib qoladi” degan eslatma gapi mahorat bilan singdirilgan. Shoir oʻz sheʼrida jonlantirish usuli orqali kichkintoy bodringning nihoyatda jozibali obrazini gavdalandira olgan. U mehmondoʻstlik, ochiqkoʻngillik bilan bolalarni polizga, yaʼni oʻz uyiga taklif etadi:

*Bodring der: — Diring-diring,
Polizga kirib turing,
Polizga kirgan chogʻda
Palagim bosmay yuring.*

*Men ham sizday bolaman,
Qovoq solib olaman.
Palagimni bossangiz,
Achchiq boʻlib qolaman.*

Koʻrinib turibdiki, sheʼr ichki intonatsion butunlikka ega. Uning har bir misrasida maʼlum tugal mazmun aniq ifoda etiladi. Eʼtibor bering, sheʼrning dastlabki ikki misrasida kichkintoy bodring katta samimiyat va quvnoqlik bilan bolalarni oʻz uyiga taklif etgan boʻlsa, keyingi ikki misrada u bolalarni oʻziga xos jiddiylik bilan ogohlantirayapti. Ikkinchi toʻrtlikda esa ogohlantirishining sabab va oqibatini bolalarcha erkalanish bilan tushuntiryapti. Tarbiyachi sheʼrni ifodali tarzda oʻqishga tayyorgarlik koʻrish jarayonida asardagi ana shunday nozik tomonlarga alohida diqqatini qaratishi zarur.

Ushbu sheʼr boʻyicha savollar: Ravshan Fayzning “Bodring” sheʼri sizga yoqdimi? Bodring qanday ohangda bolalarni polizga taklif qilyapti? (iltimos, buyruq, quvnoq, yigʻlamsirash) Bodring oʻzi haqida nimalarni gapirib berayapti? Nima uchun bodring: “Men ham sizday bolaman”, deyapti? Bu gapni yana boshqacha tarzda aytish mumkinmi? (Men ham sizday kichkinaman.) Bilib oldingizmi, bodring qachon achchiq boʻlib qolar ekan? Kichkina bodring qanday rangda boʻladi? Yetilib pishgan katta bodring-chi? va h.

Xullas, tarbiyachi sheʼrni anglab, uni kichkintoylar ongi va qalbiga yetkazish

uchun bilim va mahoratini ishga solsa, shubhasiz, yuksak sanʼatkorlik bilan yozilgan asarlar bola ruhiyatiga chuqur taʼsir etadi, uning badiiy didini oshiradi, shuuriga shuur qoʻshadi, maʼnaviy-estetik tarbiyasida muhim xizmatni ado etadi.

Tarbiyachilar, ota-onalar bolalarning badiiy soʻzning qudratini, nafosatini, sheʼriy misralardagi jozibani, oʻzbek tilining fusunkor goʻzalligini his etish koʻnikmasini tarbiyalab borishlari, badiiy adabiyot bilan uchrashuv kichkintoyga bir dunyo zavq, quvonch keltirishiga erishishlari katta ahamiyatga ega.

Zamira IBROHIMOVA,
filologiya fanlari nomzodi

MANBALAR KO'RSATKICHI

Ilmiy va uslubiy adabiyotlar

1. Barkamol avlod orzusi. – T.: “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik konserni bosh tahririyati, – 1999-y.
2. Vatan tuyg'usi. – T.: O'zbekiston, – 1996-y.
3. Milliy istiqlol g'oyasi: asosiy tushuncha va tamoyillar. – T.: O'zbekiston, –1996-y.
4. Onalik va bolalik – davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi. – T., 2001-y.
5. Maktabgacha ta'limning davlat standarti. O'zR XTV, T. Qori-Niyoziy nomidagi O'zPFITI. – T.: – 1995-y.
6. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'lim-tarbiyasiga qo'yiladigan davlat talablari. – T.: 2008-y.
7. Радуга. Программа и руководство для воспитателей средней группы детского сада. М., 1994 г.
8. Uchinchi mingyillikning bolasi. Tayanch dasturi. – T.: Ma'rifat-Madadkor, 2000-y.
9. Uchinchi mingyillikning bolasi: Tayanch dasturini amaliyotga tatbiq etishga yo'naltirilgan qo'llanma. – T.: Ma'rifat-Madadkor, – 2000-y.
10. Jahongirov G'. O'zbek bolalar folklori. – T.: O'qituvchi, – 1975-y.
11. Jumaboyev M. Bolalar adabiyoti (darslik-majmua). – T.: O'qituvchi, 1994-y.
12. Ibrohimova Z. Kichkintoylar adabiyotining xususiyatlari. – T., O'qituvchi, 1994-y.
13. Mansurov A., Jo'rayev U., Lafasov M. Hadis ilmi saboqlari. – T.: G'. G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, – 1999-y.
14. Safarov O. O'zbek bolalar poetik folklori. – T., O'qituvchi, – 1985-y.
15. Shermuhammedov P., Tursunov J., Safarov O., Egamov X. O'zbek bolalar adabiyoti (darslik-xrestomatiya). – T.: O'qituvchi, – 1976-y.
16. Hojiahmedov A. She'r san'atlarini bilasizmi? – T.: “Sharq” nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati, – 2001-y.

Badiiy adabiyot

O'zbek xalq og'zaki ijodi

1. Alla-yo, alla. O'zbek xalq allalari. To'plovchi: O. Safarov. – T.: O'qituvchi, – 1999-y.
2. Alla aytay, jonim bolam. To'plovchi va nashrga tayyorlovchi: G. Mardonova. – T.: Cho'lpon. – 1996-y.
3. Alla, alla, oppog'im. Nashrga tayyorlovchi: M. Yoqubbekova. – T.: – 2002-y.
4. Alpomish. O'zbek xalq dostoni. Aytuvchi: Fozil Yo'ldosh o'g'li. Tayyorlovchi: M. Murodov// G'uncha, – 1994, 7-8-son.
5. Asotirlar va rivoyatlar. To'plovchilar: M. Murodov, M. Shayxova. – T., Yosh gvardiya, – 1990-y.
6. Boychechak. Bolalar folklori va mehnat taronalari. To'plovchilar: O. Safarov, Q. Ochilov. – T.: G'. G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, – 1984-y.
7. Bulbuligo'yo. O'zbek xalq ertaklari. Tuzuvchi: M. Mahmudov. – T., G' G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, – 1986-y.

8. Go'ro'g'li. O'zbek xalq dostoni. Aytuvchi: Muhammadqul Jomrot o'g'li Po'ltan. Tayyorlovchi: M. Murodov // G'uncha, – 1988, 10-son.
9. Gulyor. Farg'ona xalq qo'shiqlari. Ertaklar, rivoyatlar v. b. To'plovchi: H. Razzoqov. – T.: G'. G'ulom nomidagi badiiy adabiyot nashriyoti, – 1967-y.
10. Laylak keldi, yoz bo'ldi... To'plovchi: M. Murodov. T., Mehnat, 1990-y.
11. Navro'z. O'zbek xalq marosim qo'shiqlari. Tuzuvchilar: T. Mirzayev, M. Jo'rayev. – T.: Fan, – 1992-y.
12. Oy oldida bir yulduz. O'zbek xalq marosim qo'shiqlari. To'plovchi: M. Jo'rayev. – T.: G'. G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, – 2000-y.
13. Rustamxon. O'zbek xalq dostoni. Aytuvchi: F. Yo'ldosh o'g'li. Tayyorlovchi: M. Murodov // G'uncha, – 1988, 7-son.
14. Chalpak yoqqan kun. O'zbek xalq ertaklari. To'plovchi: Z. Husainova. – T.: Yulduzcha, – 1987-y.
15. Cho'loq bo'ri. O'zbek xalq ertaklari. To'plovchi: S. Xolmirzayeva. – T.: Yulduzcha, – 1988-y.
16. Shirin bilan Shakar. O'zbek xalq dostoni. Aytuvchi: F. Yo'ldosh o'g'li. Tayyorlovchi: M. Murodov // G'uncha, – 1989, 3-son.
17. O'zbek xalq maqollari. 2 jildlik. Tuzuvchilar: T. Mirzayev, B. Sarimsoqov v. b. – T., Fan, – 1987-y.
18. O'zbek xalq topishmoqlari. Tuzuvchi: Z. Husainova. – T.: O'zadabiynashr, – 1961-y.
19. O'zbek topishmoqlari. Tuzuvchi: M. Abdurahimov. – T.: O'qituvchi, – 1991-y.
20. O'zbek xalq ertaklari. 2 jildlik. Tuzuvchilar: M. Afzalov, H. Rasulov, Z. Husainova. – T.: O'zadabiynashr, – 1963-y.
21. O'zbek xalq ertaklari. 3 jildlik. Tuzuvchilar: M. Afzalov, H. Rasulov, Z. Husainova. – T.: O'qituvchi nashriyoti matbaa ijodiy uyi, – 2007-y.
22. Qaynar buloq. O'zbek xalq bolalar qo'shiqlari. To'plovchi: Y. Sultonov, – T.: Yulduzcha, – 1991-y.
23. Axloq-odobga oid Hadis namunalari. Tarjimon va nashrga tayyorlovchilar: H. Hikmatullayev, A. Mansurov. – T.: Fan, – 1990-y.
24. Hadislar – bolalarga. Nashrga tayyorlovchi: M. Sattorov. – T.: Adolat, – 2004-y.

Mumtoz adabiyot

1. Alisher Navoiy. Xamsa. Nashrga tayyorlovchi: P. Shamsiyev. – T.: Fan, – 1958-y.
2. Alisher Navoiy. Hayrat ul-abror. A. Hayitmetov nasriy bayoni. – T.: G'. G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti, – 1974-y.
3. Zahiriddin Muhammad Bobur. Boburnoma. Nashrga tayyorlovchi: P. Shamsiyev. – T.: Yulduzcha, – 1989-y.
4. Ibn Arabshoh. Amir Temur tarixi. 2 jildlik. Arab tilidan U. Uvatov tarj. – T.: Mehnat, – 1992-y.
5. Kaykovus. Qobusnoma. Ogahiy tarj. S. Dolimov bayoni. – T.: O'qituvchi, – 1968-y.
6. Sa'diy Sheroziy. Bo'ston. Fors tilidan Chustiy tarj. – T.: Badiiy adabiyot nashriyoti, – 1960-y.
7. Sa'diy Sheroziy. Guliston. Fors tilidan she'rlar: G'. G'ulom, Sh. Shomuhamedov; nasr: R. Komilov tarjimasi, – T.: G'. G'ulom nomidagi badiiy adabiyot nashriyoti, – 1968-y.
8. Temurnoma. Nashrga tayyorlovchi: P. Ravshanov. – T.: Cho'lpon, – 1990-y.
9. Yusuf Xos Xojib. Qutadg'u bilig. Ogahiy tarj. B. To'xlijev bayoni. – T.: Yulduzcha, – 1989-y.

O'zbek bolalar adabiyoti

1. Badiiy terma kitob (Bog'chalarning katta guruhlar uchun). Tuzuvchi-mualliflar: S. G'oziyeva, D. Ochilova, L. Dolimova. – T., O'qituvchi, – 1993-y.
2. Bog'chalarning katta guruhlar uchun xrestomatiya. Tuzuvchilar: A. Po'latov, S. Po'latova, – T.: O'qituvchi, – 1981-y.
3. Bog'chalarning tayyorlov gruppalar uchun xrestomatiya. Tuzuvchilar: A. Po'latov, S. Po'latova. – T.: O'qituvchi, – 1979-y.
4. Durdona. Bog'chalar uchun badiiy adabiyot xrestomatiyasi. Tuzuvchi: Z. Ibrohimova. – T.: Cho'lpon, – 1995-y.
5. Kichkintoylar uchun xrestomatiya. Tuzuvchilar: S. G'oziyeva, L. Dolimova. – T.: O'qituvchi, – 1978-y.
6. Uchinchi mingyillikning bolasi: Tayanch dasturi bo'yicha ertak, hikoya, she'rlar to'plami. Tuzuvchilar: Z. Ibrohimova, D. Qoraboyeva. – T.: Istiqlol, – 2005-y.
7. O'zbek bolalar adabiyoti antologiyasi. She'riyat. 1-kitob. Tuzuvchilar: T. Adashboyev, A. Akbar. – T.: O'qituvchi, – 2006-y.
8. O'zbek bolalar adabiyoti antologiyasi. Nasr. 2-kitob. Tuzuvchi: S. Matjon. –T.: Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, – 2006-y.

Shuningdek, mualliflarning nashr etilgan kitoblaridan, to'plam, gazeta, jurnal sahifalarida chop etilgan she'riy, nasriy va tarjima asarlaridan foydalanildi.

MUNDARIJA

<i>A. Oripov, M. Burhonov. O‘zbekiston</i>	
Respublikasi Davlat Madhiyasi.....	3
So‘zboshi o‘rnida.....	5

CHAQALOQLIK DAVRI (1 yoshgacha)

O‘ZBEK XALQ OG‘ZAKI IJODI

“Osmondagi oyim, alla...” (*Beshik qo‘shiqlari*)

“Alla, bolam, alla-yo...”.....	10
“Osmondagi oyim, alla...”.....	10
“Alla qilsin bolam-o...”.....	11
“Uxla, qo‘zim, allayo...”.....	11
“Jon bolam, erkatoyim...”.....	11
“Kichkinasan, lolasan...”.....	12
“Alla aytay tong otguncha...”.....	12
“Alla aytib uxlataman...”.....	13
“Qarchig‘ay qushning bolasiday...”.....	14

“Oltin beshikka kirsin...” (*Chaqaloqni beshikka solish marosimi*)

“Shugina jonim, bir jonim...”.....	15
“Bunday yotadimi?...”.....	15
“Qoch, qoch, babasi...”.....	15
“Isiriq, isiriq...”.....	15
“Isiriq dona-yu, dona...”.....	16
“Isiriq isman, dedilar...”.....	16
“Ket, ket, babasi...”.....	16
“Beshigi – taxta...”.....	16
“Taq-tuqi gavora bo‘lsin...”.....	17
“Bolam orqasi – paxta...”.....	17
“O‘s, o‘s, o‘s...”.....	17

“Bahor kelib, qish chiqdi...” (*Aytim olqishlar*)

“Ikki tishingdan aylanay...”	17
“Ikki tishingga dur bo‘lay...”	18
“O‘tirsin-o, o‘tirsin...”	18
“Toy-toy, bolam, toy, bolam...”	18
“Adaq-adaq yursin...”	18
“Chopib-chopib yurganda...”	18
“Yugursa, onasi ko‘rsa...”	19
“Bosh barmoq...”	19
“Chapak-chapak...”	19
“Hoy-hoy, chapak-chapak...”	19
“Dardingni olay o‘zim...”	20
“Darding ursin daftarga...”	20
“Sadqaman-u, sadqaman...”	20
“Oymoma illa...”	20
“Aylanayin oqchamdan...”	20
“Suv pok, sen nopok...”	21
“Suv pok...”	21
“Muborak bo‘lsin...”	21
“Kiyim to‘zsin...”	21
“San — bir yillik...”	21
“Yoqasi moyli bo‘lsin...”	22

“Xudo berdi sevsin, deb...” (*Erkalamalar*)

“Aylanaman oydan...”	22
“Desam-chi, ho, desam-chi...”	22
“Onasining ko‘zmunchog‘i...”	22
“Dilrabo dilim, dedilar...”	23
“Otam, otam, otam, dedim...”	23
“Soy bo‘yida sakson tosh...”	23
“Xudo berdi sevsin, deb...”	23

“Onaginang aylansin ko‘zginangning yoshidan...” (*Ovutmachoqlar*)

“Chaqaloq ko‘p yig‘loqi...”	24
“Chaqalog‘im yig‘loqi...”	24
“Inga-inga...”	24
“Yig‘lama, jonim, yig‘lama...”	24
“Bolajonim, jon bolam...”	25
“Suv keladi boshidan...”	25
“Qurvaqa chaqa-chanoq...”	25
“Shu o‘g‘limga ne bo‘libdi?..”	25

O‘ZBEK BOLALAR SHE’RIYATI

“Oyni olib beraymi?..” (*Beshik qo‘shiq-lari*)

G. Jo‘rayeva. Alla.	26
S. Zunnunova. Alla.....	27
Z. Diyor. Ona qo‘shig‘i.....	28

“Atak-chechak, atak-chechak...” (*Bolalar haqida*)

M. Valixonov. Jim, Dilorom uxlayapti.	28
A. Abdurazzoq. Chaqaloq.....	29
S. Barnoyev. Chaqaloq.....	29
M. Qo‘shmoqboy. Oymo‘ma. Doniyor.....	30
M. A‘zam. Mirsodiqvoy dedi “hm”.	31
H. Yoqubov. Tish chiqdi.	32
Z. Isomiddinov. Tetapoya.	32
M. Ikromova. Opajon, qarang. Qo‘llar mashqi.	33

“Kapalakjon, kel beri...” (*Jonivorlar haqida*)

M. Valixonov. Gul va arilar.....	35
O. Mahkamov. Kapalak.	35
Q. Muhammadiy. Bo‘taloq.	35
O. Abdurahmon. Qo‘zichoq.	36
A. Karimov. Uloqcham.	36
H. Murodov. O‘rdagim. Ulog‘im der.	36

ILK YOSH DAVRI (1–3 yoshgacha)

O‘ZBEK XALQ OG‘ZAKI IJODI

“Ulg‘ayib o‘s, subh-u shom, alla...” (*Beshik qo‘shiq-lari*)

“Men seni alla qilay...”.....	38
“Gulim-a, ona gulim...”.....	38
“Alla mening bir gulim-o...”.....	39
“Alla, qo‘zim, alla...”.....	39
“Past-pastgina tepadan...”.....	40
“Alla, bolam, alla-yo...”.....	40
“Alla, bolam, allasi...”.....	41
“Alla qilsin, alla...”.....	41

“Oppoq, oppoq, oppog‘im...” (Erkalamalar)

“Gulijon o‘zi-o‘zi...”	42
“Gulijon o‘zi chaqqon...”	42
“Hamma gulni gul desam...”	42
“Oppoq, oppoq, oppog‘im...”	43
“Mening o‘g‘lim otlanadur...”	43
“Mening o‘g‘lim o‘lmasin...”	43
“Mani qizim oppoqqina...”	43
“Xayrijonim – nahori...”	43
“Yulduzim, qunduzim...”	44
“Suv keladi g‘ozi bilan...”	44
“Suv keladi Maridan...”	44
“Simtepada bir qush bor...”	44
“Aylanayin oyimdan...”	44
“Oymoma ko‘chay deydi...”	45
“Oymomaxon – hulla...”	45
“Osmondagi oylarni...”	45
“Akbarjonim otlidur...”	45
“Akbarjonim shu joyi...”	45
“To‘lagan, To‘lagan...”	46
“Qoramug‘ning donasiday...”	46
“Feruzaxon — oy qiz...”	46
“Qizim, qizim, qizim-a...”	46
“Qizim, qizim xamir qorsin...”	46
“Sher bo‘ladi o‘g‘limiz...”	47
“Huvva-huv...”	47
“Huvva-huv...”	47
“Oq kaptarim non yeydi...”	47

“Yig‘lama-yey, yig‘lama...” (Ovutmachoqlar)

“Voy-voy, jonim, shu jonim...”	48
“Ho...ho...nima bo‘ldi?” ...”	48
“Yig‘lama-yey, yig‘lama...”	48
“Vuy-vuy, shuginani kim urdi?...”	49
“Yig‘ilaring bor bo‘lsin...”	49
“Qo‘y, yig‘lama, jon o‘g‘lim...”	49

“Boychechagim hillolik...” (Mavsum qo‘shiqlari)

“Boychechagim hillolik...”	49
“Chaman-chaman ochilar...”	50
“Chitti gul-o, chitti gul...”	50

“Laylak kelib, soz bo‘ldi...”	50
“Voy, gala, voy, gala, voy, ketdi...”	51
“Quyoni, quyoni...” (<i>Aytishma o‘yinlar</i>)	
“Quyoni, quyoni...”	51
“Sichqon-mushuk o‘ynaymiz...”	51
“Qayerga bordingiz?..”	52
“Umidaxon — oy...”	52
“Adajon, hormang...”	52

O‘ZBEK XALQ ERTAKLARI

Fil bilan Xo‘roz.....	53
Qizg‘anchiq it	54
Ikki echki	54
Farosatsiz eshak	55
Maqtanchoq quyon	56

JAHON XALQLARI ERTAKLARI

Sholg‘om (<i>rus</i>). <i>I. Muslim tarj.</i>	57
Quyoning achchiq ko‘z yoshlari (<i>buryat</i>). <i>Z. Ibrohimova tarj.</i>	58
Sichqon va Chumchuq (<i>udmurt</i>). <i>Z. Ibrohimova tarj.</i>	59
Tulki bilan Chumoli (<i>qirg‘iz</i>). <i>M. Alimov tarj.</i>	60
Ochko‘z qushcha(<i>tay</i>). <i>A. Boboxonov tarj.</i>	61

O‘ZBEK BOLALAR ADABIY ERTAKLARI

<i>M. Murodov</i> . Velosiped haydagan qo‘g‘irchoq.	63
<i>T. Ilhomov</i> . O‘z o‘rni bor.	64
<i>Z. Ibrohimova</i> . Suv va daraxt.	64
<i>A. Abdurazzoq</i> . Dum-dumaloq qo‘ng‘iz.	65
<i>A. Obidjon</i> . Jo‘janing hikoyasi.	67

O‘ZBEK BOLALAR SHE‘RIYATI

“Keldi bahor, gul bahor...” (<i>Yil fasllari haqida</i>)	
<i>G. Shomurodov</i> . Ko‘klam qo‘shig‘i.	69

<i>Sh. Sa'dulla.</i> Bahor.	70
<i>A. Obidjon.</i> Bahoroyning ashulasi.	70
<i>Sh. Sa'dulla.</i> Yomg'ir yog'aloq.	70
<i>H. Murodov.</i> Kamalak. Boychechak.	71

“Yozdan darak bermoqda, qarang, laylak kelmoqda...”

<i>A. Abdurazzoq.</i> Yozning ziynati.	72
<i>N. Oston.</i> Yoz.	73
<i>A. Ziyomat.</i> Yoz shamoli.	73
<i>O. Rasul.</i> Husayni.	73

“Yaproqlarni sim-zar etding, oltin kuzim...”

<i>T. Adashboyev.</i> Kuz.	74
<i>A. Ziyomat.</i> Oltin kuzim.	74
<i>K. Turdiyeva.</i> Paxta.	75
<i>A. Obidjon.</i> Paxta va chigit.	75

“Qor havosi ufurar...”

<i>N. Oston.</i> Qor havosi.	76
<i>H. Yoqubov.</i> Qor.	76
<i>A. Obidjon.</i> Qorqiz.	77
<i>Z. Diyor.</i> Archa.	77

“Rizqim – don va shudring choy, chika-chup!...” (Qushlar haqida)

<i>A. Obidjon.</i> Bulbul qo'shig'i. Musicha qo'shig'i.....	78
<i>G'. Abdullayev.</i> Qizilishton.	78
<i>Q. Muhammadiy.</i> Qizilishton. Qaldirg'och.	79
<i>A. Abdurazzoq.</i> To'rg'ay.	79
<i>N. Oston.</i> Zag'izg'on. Qushlar bog'chasi.....	80

“Bola quyon chopdi, chopdi...” (Quyunchalar haqida)

<i>Z. Diyor.</i> Quyonlar.	80
<i>H. Rahmat.</i> Quyoncha.	81
<i>M. Qodirov.</i> “Botir” quyon.	81
<i>M. A'zam.</i> Bir quyon.	82

“Shirinligim xuddi bol, pishganini terib ol...” (Mevalar haqida)

<i>Y. Shomansur.</i> Dovuchcha.	82
<i>E.Vohidov.</i> O'rik. Olma.	82
<i>A. Obidjon.</i> Anjir. Qulupnay.	83
<i>H. Ermatov.</i> Nok. Shaftoli.	84
<i>M. Asqarov.</i> Anor. Yong'oq.	85

“Diring-diring, polizga kirib turing...” (*Poliz mahsulotlari haqida*)

R. Fayz. Bodring.	85
O. Abdurahmon. Karam.	86
A. Obidjon. Piyoz. Sholg'om.	86
O. Rasul. Turp. Tarvuz.	87
G'. Abdullayev. Qovun.	88
T. Adashboyev. Qovun yedik.	88

“Qo'g'irchog'im qo'rqmaydi...” (*O'yinchoqlar haqida*)

Sh. Sa'dulla. Toychoq. Buzoq.	89
M. Yunus. Yo'rg'am.	90
A. Rahmat. Ayiqcham.	90
S. Ahmad. Qo'g'irchoq.	90
E. Raimov. Polvon.	91
A. Abdurazzoq. Qo'g'irchog'im qo'rqmaydi.	91
H. Rahmat. Koptogim.	91
A. Obidjon. Koptoklar qo'shig'i.....	92

“Lolajon alla aytar...” (*Bolalar dunyosi*)

S. Zunnunova. Alla.....	92
G'. Komilov. Lolaning allasi.	93
A. Abdurazzoq. Qo'g'irchoq.	93
M. Qo'shmoqboy. Mitti chavandoz.	94
N. Orif. Mehmon bo'lgan yaxshi-da.	94
T. Ortiqxo'jayev. Tushlik.	95
H. Rahmat. Xo'rozqand.	95
T. Adashboyev. Nasibaning olmasi.	96
A. Toshxo'jayev. Tohirning javoblari.	96
Sh. Sa'dulla. Lola va mushuk.	96
M. A'zam. Qo'y suzganda.	97
O. Po'latov. Kichik bola.	97
A. Ziyomat. Toychoq.	97
U. Abduazimova. Shirintoy.	98
Sh. Qurbon. Qatlama.	98

O'ZBEK BOLALAR HIKOYALARI

R. Farhodiy. Tonggi so'z.	99
A. Irisov. Bilmay qolib.	100
R. Azizxo'jayev. Oyijon.	100
X. To'xtaboyev. Hassa.	100

Z. A'lam. May yomg'iri.	101
H. Nazir. Oppoq buvaning nevaralari.	102
M. Murodov. Mehribon. Bo'lib yeyishdi.	103
Y. Sa'dullayeva. Yo'lda.	104
M. Hamidova. Do'mboq.	105

KICHIK YOSH DAVRI (3 — 4 yoshgacha)

O'ZBEK XALQ OG'ZAKI IJODI

“Yomg'ir yorug' kuning bo'ladi...” (Tabiat haqida)

“Shamol tursa, qo'rqmagin...”	108
-------------------------------------	-----

“Hay-yu, chittigul...” (Mavsum qo'shiqlari)

“Boychechagim hillodir...”	110
“Boychechagim bolasi...”	110
“Kelsa yilboshi — navro'z...”	111
“Bog'larda gul, bog'da gul...”	111
“Laylak keldi, yoz bo'ldi...”	112
“Laylak kelsa, soz...”	112
“Laylak keldi, yoz bo'ldi...”	113
“Oftob chiqdi olamga...”	113
“Olma, anor, shaftoli...”	113

“Bedanajon, bo'lma mendan begona...” (Hukmlagichlar)

“Bedanajon, bedana...”	114
“Bedanam uchdi...”	114
“Vaqir-vaqir qurbaqa...”	114
“Olatog'ga boraman...”	115
“Pashsha, pashsha...”	115

“Yaxshi bolaning yuzi issiq...” (Aytishmalar)

“Karim qayda?... ”	115
“Kim odamga qarab esnaydi?... ”	116
“Nega uning yuzi issiq?... ”	116
“Anvar yebdi qaymoq...”	116
“Sotvoldi miltiq...”	117

“Hammopish... hammanikidan oldin pish...” (O'yin qo'shiqlari)

“Danagim, danak...”	117
“Hammopish...”	118

“Loy o‘yin...”	118
“Halinchak uchdim...”	118
“Hakalakam...”	118
“Oq terakmi...”	119
“Miyov-miyov mushugim...”	119
“Mushuk bordi dalaga...”	119
“Oq sholi...”	119
“Quyoni-quyoni...”	120
“...Qara, burning puchuq...” (Chandishlar)	
“Oy, degin-chi!...”	120
“Kuchuk, degin-chi!...”	120
“Bir, degin-chi!...”	120
“Olim, de...”	121
“Taroq, de...”	121
“Nima desam...”	121
“Burgut suvda suzadimi?...”	121

O‘ZBEK XALQ MAQOLLARI

Ota-onalar haqida	122
Bolalar haqida	122
Odob haqida	123
Non haqida	124
Do‘stlik haqida	124
Sog‘lik haqida	125

O‘ZBEK XALQ ERTAKLARI

Quyonjon va laylakxon	126
Echki bolalari (<i>qisq. olindi</i>)	129
Uch tulki	131
Baroqxon	132
Qumursqa	134
Tulki bilan tovu	136

O‘ZBEK XALQ AFSONA VA RIVOYATLARI

Non – hamroh	138
Alisher bilan bulbul	139

JAHON XALQLARI ERTAKLARI

Olmaxon (<i>qozoq</i>). <i>S. G'afurov tarj.</i>	140
Eng boy xola (<i>olmon</i>). <i>Z. Kalonxonova tarj.</i>	141
Tentakvoy qanday qilib oyni qutqardi? (<i>Efiopiya</i>). <i>I. Qosimov tarj.</i>	142
Kaklikning nega dumi yo'q? (<i>Afrika</i>). <i>A. Boboxonov tarj.</i>	142
Qisqichbaqa va qarg'a (<i>litva</i>). <i>S. Hasan tarj.</i>	143
Tuyaning qismati (<i>uyg'ur</i>). <i>M. Hamroyev tarj.</i>	144
Qo'lqop (<i>ukrain</i>). <i>I. Muslim tarj.</i>	145

O'ZBEK BOLALAR ADABIY ERTAKLARI

<i>A. Abdurazzoq</i> . Boychechak. Mehmon keldi.	148
<i>M. Murodov</i> . To'p.	153
<i>Mirmuhsin</i> . Olxo'ri va o'rik.	154
<i>R. Tolib</i> . Gullar va Shamol.	155
<i>M. Xudoyqulov</i> . Bebosh varrak. Bedana. Beshiktervatar.	157

JAHON BOLALAR ADABIY ERTAKLARI

<i>Aka-uka Grimmlar</i> . Tulki bilan g'ozlar. <i>S. To'raxonova tarj.</i>	158
<i>M. Koryun</i> . Kim aqlli? <i>G. G'afurova tarj.</i>	159
<i>K. Chukovskiy</i> . Jo'ja. <i>Z. Ibrohimova tarj.</i>	159
<i>D. Bisset</i> . Oynadagi qurbaqa. <i>Y. Jo'rayev tarj.</i>	161

O'ZBEK BOLALAR SHE'RIYATI

“Yo'rgak ichidan... kurtak mo'ralar...” (*Yil fasllari haqida*)

<i>T. Ubaydullo</i> . Bahor.	163
<i>A. Ziyomat</i> . Gulbahor.	163
<i>T. Bahromov</i> . Sumalak.	164
<i>Otaylor</i> . Bahor keldi.	164
<i>M. Qo'shoqov</i> . Kurtak mo'ralar. Olma gullaganda.	165
<i>M. Hakimova</i> . G'o'ra.	166
<i>Otaylor</i> . Kel, yuguray, quv.	166
<i>O. Abdurahmon</i> . Yomg'ir.	167

“Yoz keldi-yu, yoz keldi...”

<i>N. Oston.</i> Yoz keldi.....	168
<i>O. Abdurahmon.</i> Quyoshjon.....	168
<i>F. Shohismoil.</i> Oftobjon.....	169
<i>A. Abdurazzoq.</i> Bug‘doy pishdi.....	169
<i>S. Ochil.</i> Laylak kelsa.....	170
<i>H. Rahmat.</i> Shabnam.....	170

“Kuz keldi qo‘shiq kuylab...”

<i>A. Hoji.</i> Kuz.....	171
<i>R. Farhodiy.</i> Kuz allasi. <i>M. Rahmonov</i> tarj.	171
<i>R. Fayz.</i> Kuzda.	172

“Qor yog‘ar elak-elak...”

<i>A. Abdurazzoq.</i> Qish ketar.	173
<i>T. Rahimova.</i> Yog‘di-yog‘di.	173
<i>S. Ashur.</i> Qor yog‘ar.	174
<i>Z. Isomiddinov.</i> Chana.....	174
<i>V. Ahmadjon.</i> Laylak qor.	175
<i>R. Farhodiy.</i> Xayrli tun.	175

“Mening oyim hammadan yaxshi!..”

<i>Y. Is‘hoqov.</i> Onam yaxshi.	175
<i>N. Rahmonova.</i> Hammadan yaxshi.	176
<i>U. Qurbonov.</i> Ayajonim.	177
<i>Q. Ota.</i> Oyimlarday muloyim.	177
<i>X. Komilov.</i> Oftobimiz so‘nmasin.....	178
<i>T. Ortiqxo‘jayev.</i> Kulcha non.	178
<i>U. Abduazimova.</i> Oyni olib bering.....	178
<i>T. Parpiyev.</i> Buvijonim.....	179
<i>O. Xolmirzayev.</i> Rahmat, bolam.....	179

“Birga o‘ynaylik...” (*Bolalar dunyosi*)

<i>Sayyor.</i> Keng maydonda.....	180
<i>Q. Ota.</i> Assalom.....	181
<i>A. Akbar.</i> Yoz mo‘jizasi.....	181
<i>Q. Ota.</i> Bog‘chamizda.....	183
<i>Nurbek.</i> Dastyor qiz.....	183
<i>Sh. Qurbon.</i> Do‘stlik.	184
<i>Y. Is‘hoqov.</i> Barno va daryo.....	184
<i>M. Razzoqov.</i> O‘jar.	185
<i>A. Olimiy.</i> Karim qizg‘anchiq.....	185

<i>E. Ro'zimatov. Polizda.</i>	185
<i>Y. Shomansur. Qo'zivoy.</i>	186
<i>A. Obidjon. Soxta "amaki"</i>	186

“Qizil gulning g‘unchasi – atir to‘la xumchasi...” (Gullar olamida)

<i>M. Qo‘shoqov. Gunafsha. Boychechak.</i>	187
<i>A. Obidjon. Qizil gul.</i>	188
<i>H. Rahmat. G‘uncha.</i>	188
<i>R. Fayz. Momaqaymoq.</i>	188

“Tongdan bulbul taratdi bir yoqimli, xush navo...” (Qushlar haqida)

<i>H. Rahmat. Quvonch. Bulbuljon.</i>	189
<i>Z. Mansur. Bulbulim.</i>	190
<i>Q. Muhammadiy. Chittak.</i>	190
<i>H. Asqar. Bedana.</i>	191
<i>D. Rajab. Boyqush.</i>	191
<i>T. Adashboyev. Nega og‘rimas boshing?</i>	191
<i>D. Orifboyev. Ikki musicha.</i>	192
<i>M. Rahmon. Hakka xola.</i>	192
<i>A. Obidjon. G‘urrak qo‘shig‘i.</i>	193
<i>S. Shokir. Chumchuq.</i>	193
<i>A. Muxtor. Olashaqshaq.</i>	194

“Talashmayin yeymiz biz...” (Hasharotlar haqida)

<i>O. Abdurahmon. Kapalak nima deydi? Qo‘ng‘iz nima deydi?</i>	194
<i>N. Oston. Tilla qo‘ng‘iz.</i>	195
<i>A. Abdurazzoq. Chigirtka.</i>	195
<i>G‘. Abdullayev. Chumoli.</i>	196

“Toychog‘im bor, toychog‘im...” (Uy hayvonlari haqida)

<i>A. Abdurazzoq. Toychog‘im.</i>	196
<i>O. Hojiyeva. Uloqcha.</i>	197
<i>N. Oston. Qo‘zichoq.</i>	198
<i>A. Obidjon. Xo‘tik qo‘shig‘i.</i>	198
<i>R. Tolib. Orzuga ayb yo‘q. Tuya.</i>	198
<i>Sh. Qurbon. O‘rkachlar.</i>	199
<i>Q. Nosirova. Tuya.</i>	199
<i>Sh. Sa‘dulla. Mitti.</i>	200
<i>M. Qahhor. Qora mushukcha.</i>	200
<i>A. Abdurazzoq. Kapalakni quvgan kuchuk.</i>	201
<i>Q. Muhammadiy. Xo‘rozim.</i>	201

<i>Y. Tolipov. Ikki xo'roz.</i>	202
--------------------------------------	-----

JAHON BOLALAR SHE'RIYATI

<i>G. Vieru. Oftob, oftobjon. N. Narzullayev tarj.....</i>	203
<i>Q. Mirzoaliyev. Shkafga yetsa bo'yim. Tikan terdi. T. Adashboyev tarj.....</i>	203
<i>O. Annadurdiyev. Ninachi. H. Imonberdiyev tarj.....</i>	204
<i>M. Jong'oziyev. Qor yog'di. T. Adashboyev tarj.....</i>	204
<i>S. Marshak. Fil. Bo'taloq. Y. Shomansur tarj.....</i>	205
<i>A. Barto. Quyuncha. Z. Ibrohimova tarj.....</i>	206
<i>A. Barto. Ayiqcha. M. Asqarov tarj.....</i>	206
<i>A. Barto. Koptokcha. R. Tolib tarj.....</i>	206

O'ZBEK BOLALAR HIKOYALARI

<i>Y. Sa'dullayeva. Assalomu alaykum.....</i>	207
<i>L. Mahmudov. To'qson yilgacha o'rtoq.....</i>	209
<i>A. Nosirov. Yangi mashina.....</i>	211
<i>M. Zayniddinova. Tovush.....</i>	212
<i>M. A'zam. Mehribon.....</i>	213
<i>A. Avloniy. Aqlli qarg'a.</i>	213
<i>Olmos. Ayyor qarg'alar. Musicha.....</i>	214
<i>Z. Ibrohimova. Rahmat, bor bo'ling.....</i>	215
<i>K. Rahim. Yong'oq. Dilbar.....</i>	216
<i>P. Muhammadyorova. Nigora.</i>	218
<i>T. Rasulov. Lolaning guli.....</i>	219
<i>O. O'sarov. Salom, tuproq.....</i>	221
<i>M. Murodov. Dog'.....</i>	221
<i>R. Tolib. Iz.....</i>	222
<i>H. Badalov. Qip-qizil olma.....</i>	223
<i>I. Rahim. Daraxtning oyog'i.....</i>	224
<i>Y. Rahimova. Bu sizga, oyijon.....</i>	225

JAHON BOLALAR HIKOYALARI

<i>M. Prishvin. Mushuk. E. Siddiqov tarj.</i>	226
<i>L. Voronkova. Zo'rvon tovuq. Somsa yo'qolib qoldi. E. Siddiqov tarj.</i>	227
<i>A. Sedugin. Shivirlab gaplashishdi M. Murodov tarj.</i>	230

O‘RTA YOSH DAVRI (4 — 5 yoshgacha)

O‘ZBEK XALQ OG‘ZAKI IJODI

“Rizqi ro‘zimiz tog‘ bo‘lsin...” (*Mavsum qo‘shiq-lari*)

“Eski yil ketdi...”	232
“Bug‘doylar pishib...”	232
“Baka-baka-bum, boychechak...”	232
“Chitti gulga chit bosdim...”	233
“Chuchvara qaynaydi-ya...”	233
“Laylak keldi, yoz bo‘ldi...”	234
“Takir-takir, takir-tak...”	234
“Shaftoli pishdi...”	234
“Ishkomda uzum pishdi...”	235

“Xola, xola, kulcha ber!...” (*Yalinmashoqlar*)

“Oftob chiqdi olamga...”	235
“Shamol, shamol...”	235
“Shamol, bag‘ring kamol...”	236

“Chir-chir kapalak...” (*Hukmlagichlar*)

“Tilla qo‘ng‘iz...”	236
“Xushxabar...”	236
“Chir-chir, kapalak...”	236
“Qaldirg‘och, g‘och-g‘och...”	236
“Qaldirg‘och, g‘och-g‘och...”	237
“Chumchuq churq-churq etadi...”	237
“Chumchuq donni yeb ketdi...”	237
“Qarg‘a sayrab...”	238
“Qarg‘a sayrab...”	238

“Olatoy, bulatoy, man sani yo‘rg‘alatay...” (*Qiziqmashoqlar*)

“Ana o‘sha tog‘midi...”	238
“Olatoy, bulatoy...”	238
“Ikki g‘oz-a, ikki g‘oz...”	239

“Sizga osmondagi oy kerakmi?...” (*Cheklashmashoqlar*)

“Ona-ona, kim ona?...”	239
------------------------	-----

“Onaboshi, onaboshi...”	240
“Mati, mati...”	240
“Mati, mati...”	240
“Boshla, boshliq...”	240
“Biz ikki gul-u lola...”	241
“Kimga olma, kimga nok?...”	241
“Kimga ot, kimga aroba?...”	241
“Chiqsin shu bola...” (<i>O‘yin boshlanmasi</i>)	
“Men o‘tirdim...”	241
“La-la-la, la-la-la...”	241
“Igna-igna...”	242
“Lagan-lagan...”	242
“Chug‘urchiq, chumchuq...”	242
“O‘ynab, o‘ynab kuylaymiz...” (<i>Aytishma o‘yinlar</i>)	
“O‘ynab, o‘ynab, kuylaymiz...”	242
“Ola-bula kapalak...”	242
“Qo‘shnijon-u, qo‘shnijon! ...”	243
“Oyi, oyi, xolam keldi...”	243
“Quyonom, quyonom...”	243
“Pishak-mushuk...”	244
“Pishakvoyjon, pishakvoyjon...”	244
“Oltin darvozadan...”	244
“Darvoza, darvoza...”	244

O‘ZBEK XALQ TOPISHMOQLARI

Meva va sabzavotlar haqida.....	245
Uy-ro‘zg‘or anjomlari haqida.....	246
Hayvon va parrandalar haqida.....	247
O‘yinchoqlar haqida.....	248

O‘ZBEK XALQ TEZ AYTISHLARI..... 249

O‘ZBEK XALQ MAQOLLARI

Ota-onalar haqida.....	252
Odob haqida.....	253
Non haqida.....	254
Do‘stlik haqida.....	254

Yaxshilar va yomonlar haqida.....	255
Daraxtlar haqida.....	256

O‘ZBEK XALQ ERTAKLARI

Halollik.....	257
Chivinboy.....	258
Ur, to‘qmoq.....	260
Ovchi, Ko‘kcha va Dono.....	265
“Puf, sassiq”.....	269
Serkaboboning hiylasi.....	270

O‘ZBEK XALQ DOSTONI

Alpomish (<i>parcha</i>). <i>M. Murodov tayyorlagan</i>	271
---	-----

O‘ZBEK XALQ AFSONA VA RIVOYATLARI

Bobur va kabutar.....	273
Bulbul bilan to‘rg‘ay.....	274
Sumalakning paydo bo‘lishi.....	274

JAHON XALQLARI ERTAKLARI

Do‘stlik — ulug‘ baxt (<i>qirg‘iz</i>). <i>M. Alimov tarj.</i>	276
Yo‘lbars bilan Tulki (<i>tojik</i>).....	277
Hayvonlar qishlovi (<i>rus</i>). <i>S. Rahim tarj.</i>	278
Gul o‘stirolmagan bola (<i>koreys</i>).....	282
Sehrli ketmon (<i>uyg‘ur</i>). <i>E. Usmon tarj.</i>	283
Bo‘g‘irsoq (<i>rus</i>). <i>I. Muslim tarj.</i>	284
Durcha va baqacha (<i>Birma</i>). <i>A. Boboxonov tarj.</i>	287
Tulki bilan Xo‘roz (<i>fors</i>). <i>A. Boboxonov tarj.</i>	289
Mitti sichqonchanning katta sarguzashtlari(<i>eskimos</i>). <i>A. Boboxonov tarj.</i>	290
It bilan tovuq (<i>Afrika</i>). <i>A. Boboxonov tarj.</i>	291

O‘ZBEK BOLALAR ADABIY ERTAKLARI

<i>M. Murodov</i> . Ahillikda gap ko‘p.....	293
<i>A. Abdurazzoq</i> . Danak ichidagi daraxt.....	295

<i>A. Yunusov.</i> Harakatda barakat.....	297
<i>R. Tolib.</i> Bo'rsiq do'st izlaydi.....	298
<i>Z. Ibrohimova.</i> No'xat bilan tuz.....	300
<i>O'. Hoshimov.</i> Tomchi haqida ertak.....	301
<i>T. G'oyibov.</i> Marsdan kelgan odam.....	303

JAHON BOLALAR ADABIY ERTAKLARI

<i>V. Bianki.</i> Tulki bilan Sichqonboy. <i>Y. Shukurov tarj.</i>	306
<i>B. Jitkov.</i> Botir o'rdakcha. <i>Sh. Sa'dulla tarj.</i>	307
<i>K. Chukovskiy.</i> Telefon. <i>T. Adashboyev tarj.</i>	308
<i>L. Chichiadze.</i> Uloqcha. <i>S. Saydaliyeva tarj.</i>	313

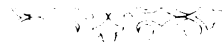
O'ZBEK BOLALAR SHE'RIYATI

O'zbekiston – mening vatanim

<i>Q. Hikmat.</i> Men tug'ilgan o'lka.....	316
<i>M. Dadaboyev.</i> O'zbekiston.....	316
<i>M. Qodirov.</i> Talpinaman quyoshga	317
<i>Y. Eshbek.</i> Ey, Vatan.....	317
<i>S. Toji.</i> Vatan.....	318
<i>H. Rahmat.</i> Yaxshi so'z.....	319

“Binafshani sog'indim...” (Yil fasllari haqida)

<i>Q. Rahimboyeva.</i> Bahor.....	319
<i>Oybek.</i> Erta bahor.....	321
<i>A. Oripov.</i> Bahor shamoli.....	321
<i>D. Matjon.</i> Ko'klam sep yoydi	322
<i>K. Turdiyeva.</i> Bahor.....	322
<i>T. Adashboyev.</i> Bahor kelgach. Navro'z.....	323
<i>A. Abdurazzoq.</i> Binafshani sog'indim.....	324
<i>Y. Sulaymon.</i> Boychechak.....	325
<i>Sh. Sa'dulla.</i> Boychechak.....	325
<i>Q. Hikmat.</i> Gunafsha.....	326
<i>H. Rahmat.</i> Quyosh chiqqach.....	326
<i>R. Tolib.</i> Maysa.....	327
<i>M. Qahhor.</i> Chaqmoq chaqqanda.....	327
<i>Y. Mirzo.</i> Yomg'ir.....	328
<i>T. Ubaydullo.</i> Yomg'ir yog'aloq.....	328
<i>D. Rajab.</i> Varraklar quvonchi.....	329

“O‘rgilay, fasli yozim, senga rubobim – sozim...”

<i>Q. Rahimboyeva. Yoz.....</i>	330
<i>O. Rasul. Yoz.....</i>	331
<i>D. Rajab. Yoz tongi.....</i>	332
<i>N. Oston. Yoz tunida. Quyosh kulgusi.....</i>	332
<i>V. Ahmadjon. Oltin boshhoqlar.....</i>	333
<i>P. Mo‘min. Kapalak va handalak.....</i>	333
<i>M. Qo‘shoqov. Oq bulut. Hoy, olma.....</i>	334
<i>T. Adashboyev. Tut qoqdik.....</i>	335

“Kuz kelgani soz bo‘ldi...”

<i>Q. Rahimboyeva. Kuz.....</i>	335
<i>V. Ahmadjon. Soz bo‘ldi.....</i>	336
<i>N. Oston. Yana kuz keldi. Kech kuz.....</i>	336
<i>O. Shokirov. Shirinak bayrami. Qovun. Turvuz. Turp.....</i>	337
<i>M. Turobov. Asal qovun.....</i>	338
<i>D. Rajab. Manzara.....</i>	339

“Rosa maza qish, qorlari – kumush...”

<i>Q. Rahimboyeva. Qish.....</i>	339
<i>N. Oston. Qish boshlandi.....</i>	340
<i>Q. Nosirova. Laylak qor.....</i>	340
<i>Z. Diyor. Qor.....</i>	341
<i>N. Orifjonov. Qishda.....</i>	341
<i>S. Barnoyev. Qorqizning qormomasi.....</i>	342
<i>Sh. Sa‘dulla. Qish.....</i>	342
<i>D. Rajab. Qishki safar.....</i>	343
<i>M. Yunus. Qish bo‘lsin.....</i>	343
<i>A. Akbar. Nima kuchli? Qish sabog‘i. Suhbat.</i>	344

“Bilsang, yaproqli shoxcha – Bizga sevimli bog‘cha...” (Qushlar haqida)

<i>A. Oripov. Qushcha.....</i>	345
<i>Q. Ota. Qushlar bog‘chasi.....</i>	345
<i>Sh. Sa‘dulla. Qaldirg‘och.....</i>	346
<i>A. Obidjon. To‘rg‘ay qo‘shig‘i. Jo‘ja qo‘shig‘i.....</i>	346
<i>F. Shohismoil. Turna.....</i>	347
<i>T. Ubaydullo. Xo‘roz.....</i>	348
<i>A. Akbar. Maqtanma, dakan.....</i>	348

“Faqat gulda ishi bordir, tegajoqqa nishi bordir...” (Asalarilar haqida)

<i>Q. Muhammadiy. Bolari.....</i>	349
<i>J. Subhon. Asalari.....</i>	349

A. Obidjon. Asalarilar qo'shig'i.....	350
M. Egamberdiyeva. Asalari.....	350
“Quyunchadir ismimiz, momiqqina jismimiz...” (Quyunchalar haqida)	
O. Qo'chqorbekov. Quyunchalar.....	351
E. Rahimov. Quyunchalar qo'shig'i.....	353
O. Po'latov. Epchil quyunchalar.....	353
A. Abdurazzoq. Qorda qolgan oq quyunchalar.....	354
“Qo'lingdagi toshingni otma bizga, hoy, bola...” (Suvda suzuvchilar haqida)	
R. Fayz. Baliq.....	355
N. Oston. Itbaliq.....	355
O. Abdurahmon. Qurbaqa.....	355
A. Obidjon. Baqa qo'shig'i.....	356
U. Shukurov. O'ynaymiz musobaqa.....	356
A. Abdurazzoq. O'rdak va baqa.....	357
E. Raimov. G'ozchalar.....	357
M. Qo'shoqov. Bolalar va g'ozlar.....	358
“Qalbm to'ri – seniki, tili shirin biyronim...” (Onalar va bolalar haqida)	
E. Raimov. Alla.....	359
R. Farhodiy. Quyoshjon. R. Tolib tarj.	360
O. Po'latov. Bora qol.....	361
T. Yo'ldosh. Oyim uyda bo'lsalar.....	362
K. O'sar. Oyijonim.....	362
E. Madrahimov. O'zimning onaginam.....	363
T. Adashboyev. Onajonim.....	364
A. Ziyomat. Men oyimga yordamchi.....	364
T. Yo'ldosh. Ona.....	365
R. Farhodiy. Oqshom chog'ida. R. Tolib tarj.....	365
P. Mo'min. Buvijonim, buvijon.....	366
“Qo'rqmaslik uchun... qo'shiq aytsang, bas...” (Bolalar dunyosi)	
Zulfiya. Kapalak.....	367
H. Olimjon. Lola.....	368
U. Abduazimova. Yomg'ir.....	368
E. Vohidov. Ukamning “jangi”.....	369
H. Imonberdiyev. Sir. Kinga shapaloq?.....	369
H. Aminov. Achchig'i chiqdi.....	370
M. Qodirov. Og'ir so'z. Dovyuraklar.....	370
A. Akbar. Botirlikning siri.....	371
T. Adashboyev. Qo'g'irchog'in avaylab.....	371

<i>P. Mo'min.</i> Bo'shshmayman.....	372
<i>S. Barnoyev.</i> Uyqu qaydan keladi?	372
<i>A. Ko'chimov.</i> Topib kelaman.....	373
<i>T. Ubaydullo.</i> Ari.....	373
<i>M. Qo'shoqov.</i> Do'stlar uchun.....	373
<i>T. Yo'ldosh.</i> Qo'g'irchog'im o'ynasin.....	374
<i>O. Hojiyeva.</i> "Duldul" ot.....	374

"Yong'inlarga qarshimiz..."

<i>U. Qurbonov.</i> Gugurt.....	375
<i>Q. Ota.</i> Gugurt.....	375
<i>M. Qo'shoqov.</i> Svetofor so'zi.....	376

JAHON BOLALAR SHE'RIYATI

<i>G. Vieru.</i> Bahor. <i>N. Narzullayev tarj.</i>	377
<i>A. Blok.</i> Yoz oqshomi. <i>A. Jalil tarj.</i>	377
<i>Sh. Tudor.</i> Onam haqida. <i>A. Akbar tarj.</i>	378
<i>Q. Mirzoaliyev.</i> Isqirt bola. Erinchoq. <i>P. Mo'min tarj.</i>	378
<i>Sh. Galiyev.</i> Baqiroq. <i>A. Akbar tarj.</i>	379
<i>T.Xo'jamberdiyev.</i> Chumoli. <i>T. Adashboyev tarj.</i>	379
<i>V. Babayan.</i> Yalqov mushuk. <i>T. Adashboyev tarj.</i>	380
<i>V. Berestov.</i> Erta tongda. <i>X. Davron tarj.</i>	380
<i>N. Gilevich.</i> Asir tushgan chigirtka. <i>Y. Eshbek tarj.</i>	381
<i>L. Barbas.</i> Qiziq odam. <i>K. Turdiyeva tarj.</i>	382

O'ZBEK BOLALAR HIKOYALARI

<i>N. Norqobilov.</i> Do'st.....	383
<i>Y. Sa'dullayeva.</i> G'isht.....	384
<i>F. Musajonov.</i> Yaxshilik.....	385
<i>H. Nazir.</i> Paltocha.....	386
<i>N. Raimova.</i> Yalpiz	387
<i>S. Anorboyev.</i> Qorbobo soqchi.....	388
<i>Z. Ibrohimova.</i> Azamat va g'uncha.....	389
<i>L. Mahmudov.</i> Barno bilan buvisi. Barno.	391
<i>A. Avloniy.</i> Taqsim. Ochko'zlik.....	394
<i>F. Musajonov.</i> Qand bersangiz, qilaman.....	395
<i>Y. Sa'dullayeva.</i> Qaytarib ber.....	396
<i>H. To'xtaboyev.</i> Ta'zir	397
<i>A. Irisov.</i> Tolib otgan tosh.....	398

<i>Sh. Sa'dulla. Qaysar bolalar</i>	398
<i>O'. Hoshimov. Chana</i>	400

JAHON BOLALAR HIKOYALARI

<i>L. Tolstoy. Danak. Sh. Sa'dulla tarj.</i>	402
<i>V. Oseeva. Qaysi biri oson? Sh. Sa'dulla tarj.</i>	402
<i>V. Suxomlinskiy. Yurkaning qo'rqib ketgani. A. Osmon tarj.</i>	403
<i>K. Ushinskiy. To'rt istak. I. Muslim tarj.</i>	404
<i>S. Vangeli. "Oltin ko'za". T. Adashboev tarj.</i>	405
<i>B. Vovk. Eh, Dimavoy. M. Murodov tarj.</i>	406

BUYUK SIYMOLAR HAQIDA..... 407

<i>Z. Ibrohimova. Alisher Navoiy</i>	408
<i>A. Navoiy. Sher bilan Durroj. Z. Ibrohimova bayoni.</i>	409
<i>Z. Ibrohimova. Zahiriddin Muhammad Bobur</i>	410
<i>Z. M. Bobur. "Yod etmas emish kishini...", "Har kimki vafo qilsa..."</i>	412
<i>Z. Ibrohimova. Badiiy so'zning qudrati</i>	413
Manbalar ko'rsatkichi.....	428

Gulgina: kichkintoylar uchun badiiy adabiyot majmuasi: 2 jildlik/Tuzuvchi-muallif
G96 Z. Ibrohimova; mas'ul muharrirlar M. Ibrohimov va T. Adashboyev; O'zR xalq ta'limi Vazirligi, O'zR FA, Alisher Navoiy nomidagi til va adabiyot in-ti. – Toshkent: “YANGI NASHR” nashriyoti.

J.I:|1 yoshdan 5 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun]. – 452 b.

I. Ibrohimova Z., to'plovchi.

ISBN 978-9943-330-36-8

BBK 83.8(5ŷ)

O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi MMXQTMOR qoshidagi
Ilmiy metodik kengash tomonidan nashrga tavsiya etilgan

Tuzuvchi-muallif
Zamira IBROHIMOVA
GULGINA

I jild

Kichkintoylar uchun badiiy adabiyot majmuasi

Kitobni bezashda rassom *Habibulla Rahmatullayev*
rasmlaridan foydalanildi.
Rassom *Li-Sofi Mariya*

Muharrirlar *Abduhoshim Irisboyev, Shukur Qurbon,*
Husan Nishonov
Rassom-dizayner *Hamidulla Xudoyberdiyev*
Texnik muharrir *Tatyana Smirnova*
Musahhihlar *Sherali Nishonov, Jahongir Qo'nishev*
Sahifalovchi-dizaynerlar *Abdurasul Narmanov, Behzod Irisboyev*

Bosishga 2010-yil 10-mayda ruxsat etildi. Bichimi 84x108 1/16.
Adadi 10 000 nusxa. Times, Decor, Century schoolbook garnaturalari.
Ofset bosma. Shartli bosma tabog'i 32,77+1,05(vkl). Hajmi 28,25+0,625 b.t.
Buyurtma №10-616. Shartnoma № 05/03-10.

Original-maket “MEDIANASHR” MCHJ
komputer markazida tayyorlandi.

“YANGI NASHR” nashriyoti

O'zbekiston Matbuot va axborot agentligining “O'ZBEKISTON” nashriyot-matbaa
ijodiy uyida chop etildi. 100129, Toshkent shahri, Navoiy ko'chasi 30-uy. 2010.